Gabriele

D'Annunzio

ROMANAS

rinktinė proza

nekaltasis

baltos lankos

Gabriele D'Annunzio

NEKALTASIS

Romanas

Iš italų kalbos vertė
ASTA ŽŪKAITĖ

baltų lankų
rinktinė proza

baltos lankos

UDK 821.131.1-31
Da262

Versta iš:
Gabriele D'Annunzio, *L'Innocente,*
Hippocrene Books, 1992

Knygos išleidimą rėmė Kultūros rėmimo fondas

Redaktorė
Asta Bučienė

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Eglė Jurkūnaitė

ISSN 1822-6930
ISBN 978-9955-23-521-7

Knygos viršelyje panaudota nuotrauka:

Turinys

Nueiti pas teisėją, tarti jam: „Padariau nusikaltimą. Ta vargšė būtybė nebūtų mirusi, jei aš nebūčiau jos nužudęs. Tai aš, Tulijus Ermilis, aš pats ją nužudžiau. Suplanavau žmogžudystę savo namuose. Įvykdžiau ją būdamas be galo blaivios sąmonės, tiksliai pagal planą, visiškai niekieno netrukdomas. Paskui toliau gyvenau su tąja paslaptimi savo namuose, visus metus, iki pat šios dienos. Šiandien metinės. Štai aš jūsų rankose. Išklausykite mane. Teiskite mane." Ar galiu nueiti pas teisėją, galiu jam taip kalbėti?

Nei galiu, nei noriu. Žmonių teisingumas manęs nekliudo. Joks žemės teismas negalėtų manęs teisti.

Vis dėlto man reikia prisiimti kaltę, atlikti išpažintį. Aš turiu kam nors atskleisti savo paslaptį.

KAM?

* Laimingi, kurių kelias be priekaišto... (Lot.)

Štai pirmasis mano prisiminimas.

Buvo balandis. Jau kelios dienos Velykų švenčių proga aš, Džulijana ir dvi mūsų mergaitės, Marija ir Natalija, viešėjome kaime, pas mano motiną, kuri gyveno didžiuliame sename dvare, vadinamame Badiola. Ėjo septintieji mūsų vedybinio gyvenimo metai.

Ir jau treji metai prabėgo nuo kitų Velykų, kurios man iš tiesų atrodė atleidimo, santarvės ir meilės šventė toje baltoje ir nuošalioje kaip vienuolynas viloje, kvepiančioje leukojomis; tuo metu Natalija, antroji iš mano dukrelių, ką tik išsivadavusi iš vystyklų kaip žiedas iš pumpuro, žengė pirmuosius žingsnius, ir Džulijana man regėjosi kupina atlaidumo, nors ir šypsojosi ji kiek liūdnokai. Aš grįžau pas ją, nuolankiai atgailaudamas ir nusižeminęs, pirmąsyk rimtai sulaužęs ištikimybę. Motina, nieko nenutuokdama, savo švelniomis rankomis pastatė alyvmedžio šakelę mūsų lovos galvūgaly ir į mažutį sidabrinį katilėlį, kabantį ant sienos, pripylė šventinto vandens.

Tačiau kaip viskas pasikeitė per tuos trejetą metų! Mudu su Džulijana galutinai, beviltiškai nutolome vienas nuo kito. Mano nusižengimai prieš ją vis kaupėsi. Aš įžeidinėjau ją pačiais žiauriausiais būdais, be atodairos, be saiko, spiriamas malonumų godulio, nežabotų aistrų, sugedusios dvasios smalsos. Buvau tapęs dviejų artimų jos draugių meilužiu. Keletą savaičių begėdiškai

atvirai praleidau Florencijoje su Tereza Rafo. Su apsišaukėliu grafu Rafo susirėmiau dvikovoje, per kurią mano nevykęs priešininkas dėl tam tikrų kuriozinių aplinkybių apsijuokė. Ir nebuvo nieko, ko Džulijana nebūtų žinojusi. Ir ji kentėjo, bet labai narsiai, beveik tylomis.

Šiuo klausimu mes itin mažai ir trumpai kalbėjomės tarpusavy; tuose pokalbiuose aš niekuomet nemelavau, tikėdamasis nuoširdumu sušvelninti savo kaltę mielos ir kilmingos moters, kurią žinojau esant protingą, akivaizdoje.

Taip pat žinojau, kad ji pripažįsta mano proto pranašumą ir iš dalies pateisina mano pakrikusį gyvenimą išgalvotomis teorijomis, kurias ne kartą dėsčiau jai girdint, pamindamas moralines nuostatas, daugumos žmonių išpažįstamas tik dėl akių. Būdamas tikras, kad ji neteis manęs kaip vieno iš daugelio, aš sąmoningai lengviau pakėliau savo klaidų naštą. „Matai, net jinai suvokia, – galvojau sau, – kad būdamas kitoks nei visi ir turėdamas savitą gyvenimo sampratą, galiu teisėtai išsilaisvinti nuo pareigų, kurias kiti norėtų man primesti, galiu teisėtai niekinti kitų nuomonę ir gyventi visiškai atsidavęs savo ypatingai prigimčiai."

Buvau įsitikinęs esąs ne tik ypatingos, bet ir *išskirtinės* dvasios, ir maniau, kad mano pojūčių ir jausmų *išskirtinumas* sukilnins, *išaukštins* bet kokį mano veiksmą. Didžiuodamasis ir susidomėjęs tuo savo *išskirtinumu* aš nepajėgiau suvokti aukojąs pats save, savęs atsižadąs, kaip ir nepajėgiau nustoti reiškęs, demonstravęs savo geismo. Tačiau iš esmės visi šie mano išvedžiojimai buvo ne kas kita, kaip baisus egoizmas; nes nepaisydamas prievolių aš naudojausi savo privilegijuota padėtimi.

Žingsnis po žingsnio, nuo vienos išdavystės prie kitos – ir Džulijanai pritariant aš iš tiesų netrukau atsikovoti savo pir-

mykštę laisvę, be veidmainiavimo, išsisukinėjimų, be žeminančių melagysčių. Uoliai siekiau būti nuoširdus, iš kailio nėriausi taip, kaip kiti apsimetinėdami. Visais atvejais stengiausi sutvirtinti tarp mūsų su Džulijana naują brolystės, tyros bičiulystės sutartį. Ji turėjo būti mano sesuo, mano geriausia bičiulė.

Mano vienintelė sesuo, Kostanca, mirė būdama devynerių metų ir paliko širdyje begalinį sielvartą. Dažnai su giliu liūdesiu mąstydavau apie šią mažą būtybę, negalėjusią pasidalinti su manimi savo švelnumo lobiais, lobiais, kuriuos savo svajose vaizdavausi neišsemiamus. Iš visų žmogiškų jausmų, iš visų meilės apraiškų šioje žemėje, toji seseriška meilė man visada regėjosi pati aukščiausia, teikianti daugiausia paguodos. Dažnai mąstydavau apie didžiulį prarastą džiaugsmą, kęsdamas skausmą, dėl neatšaukiamos mirties tapusį kone mistiniu. Kurgi atrasti žemėje kitą seserį?

Šis sentimentalus troškimas spontaniškai nukrypo į Džulijaną.

Bodėdamasi tokia jausmų painiava ji jau atsisakė bet kokios glamonės, bet kokios aistros kibirkštėlės. Jau senokai būnant šalia jos manęs nedrumstė nė menkiausias jaudulys; jusdamas jos kvėpavimą, uosdamas kvepalus, žiūrėdamas į mažą rudą dėmelę ant jos kaklo, aš išlikdavau visiškai šaltas. Atrodė, neįmanomas dalykas, kad prieš mane ta pati moteris, kurią andai regėjau bąlant ir alpėjant savo ugningame glėbyje.

Taigi aš pasiūliau brolystę; ir ji visai paprastai sutiko. Kai ji liūdėdavo, aš liūdėjau dar labiau, galvodamas, kad amžiams palaidojome savo meilę, nesitikėdami jos prisikėlimo; galvodamas, kad mūsų lūpos galbūt niekada, niekada daugiau nesusilies. Ir apakintas savojo egoizmo aš įsivaizdavau, kad širdyje ji turėtų būti dėkinga už tą mano liūdesį, kuris jau tapo nepagydomas, ir

įsivaizdavau, kad jai tai turėtų būti tarsi koks atlygis, guodžiantis ją kaip tolimos meilės atšvaitas.

Kadaise abu svajojome ne tik apie meilę, bet ir apie aistrą iki mirties, *usque ad mortem*. Abu tikėjome savo svajone ir ne kartą apsvaigę tarėme du didžiuosius apgaulingus žodžius: *Visada! Niekados!* Mes netgi tikėjome mūsų kūnų giminyste; ta nepaprastai reta ir paslaptinga giminyste, kuri suriša dvi žmogiškas būtybes siaubingu nepasotinamo geismo ryšiu; mes tuo tikėjome, nes mūsų jausmų galia nenusilpo netgi po to, kai mums paleidus į pasaulį naują gyvybę slaptinga žmonių padermės Dvasia, pasinaudodama mumis, pasiekė vienintelį savo tikslą.

Iliuzija žlugo; liepsna užgeso visiškai. Mano siela (prisiekiu) nuoširdžiai raudojo ant tų griuvėsių. Tačiau kaip atsispirti būtinybei? Kaip išvengti neišvengiamo?

Taigi mums labai pasisekė, kad mirus meilei dėl lemtingos būtinybės, vadinasi, be kieno nors iš mūsų kaltės, mes dar galėsime gyventi tuose pačiuose namuose, siejami naujo jausmo, ko gero, ne mažiau gilaus nei buvęs ir tikrai aukštesnio bei ypatingesnio. Labai pasisekė, kad nauja iliuzija galės gimti senosios vietoje ir paskatins mūsų sielas dalintis tyrais jausmais, subtilaus jaudulio, tauraus liūdesio akimirkomis.

Tačiau koks buvo tikrasis šios platoniškos retorikos tikslas? Pasiekti, kad auka leistųsi aukojama su šypsena lūpose.

Iš tiesų visas naujasis gyvenimas, jau ne santuokinis, bet broliškasis rėmėsi viena prielaida: visišku *sesers* atsižadėjimu. Aš atsikovojau savo laisvę, galėjau leistis ieškoti aštrių potyrių, kurių reikėjo mano nervams, galėjau įsimylėti kitą moterį, gyventi už savo namų ribų ir rasti laukiančią *seserį*, rasti savo kambariuose jos rūpesčio pėdsakus, rasti vazoje ant savo stalo rožes, pamerktas jos rankų, rasti visose kertėse tvarką, eleganciją ir švytėjimą,

tarsi ten būtų gyvenusi Palaima. Argi ne pavydėtinos tokios mano sąlygos? Ir argi ne brangenybė tokia moteris, kuri sutinka aukoti man savo jaunystę vien už tai, kad aš dėkingai ir veik religingai pabučiuodavau ją į aukštą ir švelnią kaktą?

Mano dėkingumas dažnai tapdavo toks karštas, kad išsiliedavo begaliniu manieringumu, meilingu rūpesčiu. Aš žinojau esąs geriausias iš visų brolių. Išvykęs rašydavau Džulijanai ilgus, švelnius ir graudulingus laiškus, kuriuos dažnai išleisdavau kartu su meilužei skirtais laiškais; ir mano meilužė nebūtų galėjusi jai pavyduliauti, kaip negalėjo pavyduliauti, kai aš garbindavau Kostancos atminimą.

Tačiau, nors ir buvau įsitraukęs į savo įtemptą asmeninį gyvenimą, aš neatsikračiau kartkartėmis viduje kylančių abejonių. Iš kur Džulijana turi tiek atkaklumo, tokios neįtikėtinos galios aukotis, juk reikėjo, kad ji mane mylėtų nežemiška meile; ir mylėdama, bet negalėdama būti man daugiau nei vien tik *sesuo*, ji turėjo viduje pulti į juodą neviltį. – Taigi, ar tik ne pamišėlis buvo tas vyras, kuris be sąžinės graužaties dėl kitų purvinų ir tuščių meilių aukojo šią būtybę, taip skausmingai besišypsančią, tokią paprastą, tokią narsią? – Prisimenu (neatsistebiu, koks aš anuomet buvau iškrypėlis), kad iš visų priežasčių, kurias susigalvojau, idant save nuraminčiau, šioji buvo pati svariausia: „Moralinė stiprybė kyla iš patirtų žiaurių skausmų, tad, norėdama pasinaudoti proga ir tapti heroje, ji privalėjo kentėti tai, ką aš priverčiau ją kentėti."

Tačiau vieną dieną aš pastebėjau, kad ji kenčia ir dėl sveikatos; pastebėjau, kad jos blyškumas niuko ir kartais tarytum sušmėsuodavo melsvi šešėliai. Ne kartą mačiau jos veidą, iškreiptą tramdomo mėšlungio; ne kartą man esant ji pašoko krečiama nenumaldomo drebulio visame kūne, barškindama dantimis,

tarsi staiga būtų sukarščiavusi. Vieną vakarą iš tolimo kambario mane pasiekė veriantis riksmas; atbėgęs radau ją atsišliejusią į spintą, veidas buvo persikreipęs, o visas kūnas trūkčiojo taip, tarytum ji būtų išgėrusi nuodų. Sugriebusi mano ranką, surakino ją tarsi žandikauliais.

–Tulijau, Tulijau, koks baisus dalykas! Ak, koks baisus dalykas!

Ji iš arti žvelgė man akysna; nenuleido nuo manęs savo išplėstų akių, kurios prietemoje atrodė neįtikimai didelės. Ir aš mačiau, kaip tose didelėse akyse ritasi man nepažįstamos kančios bangos; ir tas nenutrūkstamas, nepakeliamas žvilgsnis staiga manyje pažadino panišką baimę. Buvo vakaras, leidosi sutemos, langas buvo atvertas, užuolaidos pūtėsi ir plazdeno, ant stalo, priešais veidrodį, degė žvakė; ir – nežinau dėl ko – užuolaidų plazdenimas, beviltiškas virpėjimas tos liepsnelės, kurią atspindėjo blankus veidrodis, man pasirodė lemiantys pikta, sustiprino mano baimę. Dingtelėjo mintis apie nuodus; tą pat akimirką ji vėl nesutramdė riksmo; ir, netverdama iš skausmo, bejėgiškai puolė man ant krūtinės.

– Ak, Tulijau, Tulijau, padėk man! Padėk!

Sustingęs iš baimės minutę negalėjau ištarti nė žodžio, negalėjau pajudinti rankų.

– Ką padarei? Ką padarei? Džulijana! Kalbėk, kalbėk... Ką padarei?

Nustebusi, kad aš taip labai pakėliau balsą, ji truputį atšlijo ir pažiūrėjo į mane. Tikriausiai mano veidas buvo baltesnis ir atrodžiau labiau priblokštas nei ji, nes sumišusi ėmė berti:

– Nieko, nieko. Nesigąsdink, Tulijau. Nieko neatsitiko, matai... Tai vis tie mano skausmai... Juk žinai, kartais paūmėja... bet vėl praeina. Nusiramink.

Tačiau aš, persmelktas baisaus įtarimo, suabejojau jos žodžiais. Man rodės, kad viskas aplinkui bylojo apie tragišką įvykį, o kaži koks vidinis balsas mane įtikinėjo: *„Dėl tavęs, dėl tavęs ji troško mirti. Tu, tu ją pastūmėjai į mirtį."* Ir aš suėmiau jos rankas ir pajutau, kad jos šaltos, ir išvydau, kaip per kaktą jai rieda prakaito lašas...

– Ne, ne, tu mane apgaudinėji, – pratrūkau, – tu mane apgaudinėji. Dėl Dievo meilės, Džulijana, brangioji, kalbėk, kalbėk! Sakyk man, ką... Sakyk, dėl Dievo meilės, ką... *išgėrei*?

Mano baugios akys naršė aplinkui – ant baldų, kilimo – visur ieškodamos kokio nors įkalčio.

Tada jinai suprato. Vėlei krito man ant krūtinės ir lūpomis prigludusi prie peties (niekad o niekad neužmiršiu neaiškios jos tarsenos) pratarė krūpčiodama bei priversdama mane virpėti:

– Ne, ne, ne, Tulijau; ne.

Ak, ar kas nors visatoje galėtų prilygti svaiginančiam mūsų vidinio gyvenimo pagreičiui. Mes tebestovėjome nepratardami nė žodžio toje pačioje padėtyje kambario vidury; ir manyje sukilo nesuvokiamai platus jausmų ir minčių pasaulis, išsviesdamas vieną, gąsdinantį ir aiškų, klausimą: *„ O jei tai būtų tiesa?*– klausė balsas.– *Jei tai būtų tiesa*?"

Džulijana nepaliaujamai krūpčiojo ant mano krūtinės; ji vis dar buvo įkniaubusi veidą, ir aš žinojau, kad nors vargšas jos kūnas ir kentėjo, ji apie nieką daugiau negalvojo, tik apie mano įtarimą, tik apie mano beprotišką išgąstį.

Vienas klausimas man sukosi ant liežuvio: „Ar tau kada nors kilo *pagunda*?" Paskui dar vienas: „Ar galėtum tu neatsispirti *pagundai*?" Balsu neištariau nei vieno, nei kito; vis dėlto man pasirodė, kad ji suprato. Abu mus jau valdė ta mintis apie mirtį, tas mirties vaizdas; abu buvome įtikėję tragedijos neišvengiamybe,

pamiršdami ją sukėlusį nesusipratimą, prarasdami tikrovės nuovoką. Ir staiga ji pratrūko kūkčioti; ir josios rauda pažadino mano raudą; mes sumaišėm savo ašaras, aiman!, nors buvo jos ir karštos, tačiau bejėgės pakeisti mūsų likimą.

Vėliau sužinojau, kad jau keletą mėnesių ją kamavo sunkios gimdos ir kiaušidžių ligos, tos baisios užsislaptinusios ligos, trikdančios visas moters gyvybines funkcijas. Gydytojas, su kuriuo norėjau pasikalbėti, leido man suprasti, kad ilgam laikui turėjau atsisakyti bet kokio sąlyčio su ligone, netgi pačios nekalčiausios glamonės; ir man pareiškė, kad dar vienas gimdymas jai būtų pražūtingas.

Nors ir sielojausi dėl šių dalykų, tačiau jie išvadavo mane nuo dviejų rūpesčių: aš įsitikinau esąs nekaltas neliesdamas Džulijanos, ir dabar jau galėjau paprastai pasiteisinti prieš savo motiną, kodėl miegame atskirose lovose, ir paaiškinti kitus pokyčius, įvykusius mūsų namų gyvenime. Motina kaip tik ketino atvykti į Romą iš kaimo, kur po tėvo mirties didžiąją metų dalį praleido su mano broliu Federiku.

Motina labai mylėjo jaunąją marčią. Džulijana jai išties buvo ideali žmona, *trokštama* draugė jos brangiam vaikui. Ji nepažinojo gražesnės, meilesnės, kilnesnės moters pasaulyje nei Džulijana. Jai buvo nesuprantama, kad aš būčiau galėjęs geisti kitų moterų, užsimiršti kituose glėbiuose, miegoti ant kitų krūtinių. Dvidešimt metų mylėta to paties vyro, su tuo pačiu atsidavimu, tuo pačiu tikėjimu, *iki pat mirties*, ji nepažino nuovargio, pasibodėjimo, išdavystės, visų vargų ir gėdingų poelgių, kuriuos slepia vedybinis guolis. Ji nežinojo, kaip aš kankinau ir tebekankinu tą brangią nekaltą sielą. Suklaidinta kilnaus Džulijanos apsimetinėjimo, ji dar tikėjo mūsų laime. Neduokdie, būtų sužinojusi!

Tuo metu aš vis dar buvau valdomas Terezos Rafo, žiaurios nuodytojos, kuri man priminė Menipo sugulovę. Prisimenate? Prisimenate Apolonijaus žodžius Menipui kerinčioje poemoje? *„O beau jeune homme, tu caresse un serpent; un serpent te caresse!"**

Įvykiai klostėsi man palankia linkme. Mirus tetai, Tereza buvo priversta kuriam laikui išvykti iš Romos ir nuo manęs nutolti. Baisią dienų tuštumą, kurią išvykdama paliko Auksaplaukė, aš galėjau užpildyti neįprastu dėmesingumu savo žmonai. Juolab kad manęs dar neapleido aną vakarą patirtas jaudulys; ir jau kurį laiką tarp manęs ir Džulijanos pleveno kažkas naujo ir nepaaiškinamo.

Kadangi jos fizinės kančios stiprėjo, aš ir mano motina su dideliu vargu įkalbėjome, kad ji leistųsi operuojama chirurgo, kaip to reikalavo jos būklė. Po operacijos ji turėjo trisdešimt ar keturiasdešimt dienų praleisti lovoje visiškoje ramybėje ir pamažu sveikti. Vargšės ligonės nervai ir taip jau buvo visiškai nusilpę ir ištampyti. Daug laiko užimantis nemalonus pasirengimas ją taip išsekino, kad, puolusi į neviltį, jau ne vieną kartą mėgino kristi žemėn iš lovos, maištauti, išsivaduoti iš tos žiaurios kankynės, kuri ją engė, žemino, menkino jos orumą...

– Sakyk, – vieną dieną kreipėsi į mane su kartėliu, – kai galvoji apie tai, ar nejauti man pasidygėjimo? Ak, kaip šlykštu!

Ir jos veidą iškreipė bjaurėjimasis savimi; paskui užsimerkė, nutilo.

Kitą dieną, man įeinant į kambarį, ji pastebėjo, kad sutrikau nuo viduje tvyrančio kvapo. Balta kaip jos pačios marškiniai Džulijana pametusi galvą sušuko:

* O mielas jaunuoli, tu glostai gyvatę, gyvatė tave glosto! (Pranc.)

– Išeik, Tulijau, išeik! Maldauju! Išvažiuok. Grįši, kai būsiu pasveikusi. Jei pasiliksi čia, pradėsi manęs nekęsti. Aš nepakenčiama, nepakenčiama... Nežiūrėk į mane.

Ją dusino rauda. Vėliau, tą pačią dieną, prabėgus keletui valandų, kai aš tylėjau šalia manydamas, kad ji tuoj užsnūs, ji sumurmėjo keletą žodžių neaiškiai, tarsi kalbėtų per miegus:

– *Ak, jei iš tiesų būčiau tai padariusi! Gera buvo mintis...*

– Ką sakai, Džulijana?

Ji nieko neatsakė.

– Apie ką galvoji, Džulijana?

Ji neatsakė, tik sukrutino lūpas tarsi būtų norėjusi nusišypsoti, bet nepajėgusi.

Man pasirodė, kad aš ją supratau. Ir galinga liūdesio, švelnumo ir gailesčio banga užliejo mane. Viską būčiau atidavęs, kad tik ji būtų galėjusi pamatyti, kas dėjosi tuo metu mano sieloje, kad tik būtų galėjusi suvokti mano susijaudinimą, tokį neapsakomą ir neišreiškiamą, todėl bergždžią. „Atleisk man, atleisk. Sakyk, ką aš turiu padaryti, kad tu man atleistum, kad pamirštum, ką blogo esu tau padaręs... Aš grįšiu pas tave, būsiu ne kitų, o tavo vienos, per amžius. Savo gyvenime tave vienintelę iš tiesų mylėjau; dabar myliu tik tave. Mano siela visados stiebiasi tavęsp, visados tavęs ieško ir tave apraudа. Prisiekiu: be tavęs nėkart nejutau nuoširdaus džiaugsmo, niekados nepatyriau visiško užsimiršimo akimirkų – niekados, niekados, prisiekiu. Tu vienintelė pasaulyje esi gerumo ir švelnumo įsikūnijimas. Tu – geriausia ir švelniausia būtybė, apie kokią aš kada nors svajojau, tu – Vienintelė. Ir aš galėjau tave įžeidinėti, galėjau priversti tave kentėti, galėjau priversti tave trokšti mirties! Ak, tu man atleisi, bet aš niekuomet negalėsiu atleisti pats sau; tu pamirši, bet aš ne. Visados jausiuosi niekingas; net jei paskirčiau tau visą

gyvenimą, man neatrodys, kad šitaip galiu išpirkti savo kaltę. Nuo šiol, kaip kadaise, tu būsi mano mylimoji, mano draugė, mano sesuo; kaip kadaise, tu būsi mano sergėtoja, mano patarėja. Aš viską tau pasakysiu, viską atskleisiu. Tu būsi mano siela. Ir tu pagysi. Aš, aš tave pagydysiu. Pamatysi, koks aš mokėsiu būti švelnus, norėdamas tave išgydyti... Ak, tu gi žinai. Prisimink! Prisimink! Tada irgi sirgai ir norėjai, kad aš vienintelis tave gydyčiau; ir aš dieną naktį nesitraukiau nuo tavo patalo. Ir tu kalbėjai: „Džulijana visada *prisimins*, visada." Tavo akyse žvilgėjo ašaros, ir aš jas gėriau virpėdamas. „Šventoji! Šventoji!" Prisimink. O kai pakilsi, kai imsi sveikti, važiuosim atgal, grįšim į Alyvų vilą. Dar jausiesi silpnoka, tačiau tau bus labai gera. O aš vėl tapsiu toks pat linksmas kaip kadaise ir priversiu tave šypsotis, priversiu juoktis. Tu vėl prajuksi tuo pačiu nuostabiu juoku, nuo kurio man širdis atsigaudavo; tu vėl tapsi panaši į mielą mergaitę ir vėl nešiosi ant pečių krintančią kasą, kaip man patikdavo. Mes jauni. Jei tu norėsi, mes vėl susigrąžinsim laimę. Gyvensim, gyvensim..." Taip kalbėjau jai mintyse, bet žodžiai nuo lūpų neatitrūko. Nors buvau sukrėstas ir sudrėkusiomis akimis, žinojau, kad mano susijaudinimas laikinas ir kad tie pažadai melagingi. Žinojau net ir tai, kad Džulijana nepasiduos tuščioms viltims ir man atsakys ta pačia švelnia ir nepatiklia šypsena, kuri ir anksčiau pasirodydavo jos lūpose. Ta šypsena bylojo: „Taip, žinau, kad tu geras ir norėtum nesuteikti man skausmo; tačiau nesi pats sau šeimininkas, negali atsilaikyti prieš likimo tau skirtus išbandymus. Kodėl nori, kad aš gyvenčiau tuščiomis viltimis?"

Tądien tylėjau; vėlesnėmis dienomis, nors ne kartą blaškiausi vėl puldamas atgailauti, kažką svaičioti ir žadėti, vis dėlto neišdrįsau sau tarti: „Kad sugrįžtum pas ją, turi atsisakyti to,

kas teikia tau malonumo, moters, kuri tave žlugdo. Ar pakaks tau jėgų?" Ir pats sau atsakiau: „Kažin!" Diena po dienos laukiau tų jėgų, bet jų neatsirado; diena po dienos laukiau įvykio (nežinojau nė kokio), kuris paskatintų apsispręsti, kuris padarytų tą sprendimą neišvengiamą. Ir aš daviau valią vaizduotei, pasinėriau į svajas apie mūsų naująjį gyvenimą, apie palengva vėl įsižiebiančią mūsų teisėtą meilę, apie keistą kai kurių atsinaujinusių išgyvenimų skonį. „Taigi, mes sugrįšime į Alyvų vilą, į tą namą, kuris saugo pačius gražiausius mūsų prisiminimus; ir būsim tik dviese, nes Mariją ir Nataliją paliksime su mano motina Badioloje. Ir oras bus švelnus; ir sveikstanti ligonė visuomet remsis mano rankos, ir mudu vaikštinėsime pažįstamais takeliais, kur kiekvienas mūsų žingsnis žadins prisiminimus. Ir aš matysiu, kaip kartkartėmis jos blyškų veidą lyžtelės švelnus liepsnos raudonis; ir abu vienas kito šiek tiek drovėsimės; kai kada atrodysime susimąstę; kai kada vengsime žiūrėti į akis. Kodėl? Ir vieną dieną, pajutęs stipresnę vietos įtaigą, aš įsidrąsinsiu ir imsiu kalbėti apie tą beprotišką anų laikų svaigulį. „Ar prisimeni? Ar prisimeni? Ar prisimeni?" Ir pamažėle abu pajusime, kaip viduje kyla susijaudinimas, kaip jis tampa nevaldomas; ir abu tuo pat metu aistringai pulsime vienas kitam į glėbį, bučiuosimės į lūpas, manydami, kad jau alpstame. Ir ji tikrai nualps; o aš prilaikysiu ją savo rankomis vadindamas begalinio švelnumo pašnibždėtais vardais. Ji vėl atmerks akis, jos žvilgsnis neteks blausos ir akimirkai ji įsmeigs į mane pačią savo sielą; man ji pasirodys persimainiusi. Taip mus vėl užvaldys senų laikų aistra, vėl pasiduosime didžiajai iliuzijai. Mudu apsės vienintelė įkyri mintis; ramybės neduos begėdiškas geismas. Aš virpėdamas jos paklausiu: „Ar pasveikai?" O ji iš mano balso skambesio supras, ko noriu paklausti šiuo klausimu. Ir

negalėdama paslėpti nuo manęs drebulio atsakys: „Dar ne!" Ir vakare skirdamiesi ir eidami į savo atskirus kambarius jausimės mirštą iš ilgesio. Tačiau vieną rytą jos akių žvilgsnis netikėtai ištars: „Šiandien, šiandien..." Ir baimindamasi tos dieviškos ir siaubingos akimirkos ji kažkokia dingstimi išsisuks nuo manęs, pratęsdama mūsų kankynę... Ji tars: „Eime iš čia, eime..." Mes išeisime, popietė bus apsiblaususi, baltutėlė, truputį alinanti, truputį dusinanti. Sunku bus eiti. Ant mūsų rankų, ant veido ims kristi šilti kaip ašaros lietaus lašai. Pasikeitusiu balsu tarsiu: „Grįžtam." Ir prie pat slenksčio netikėtai paimsiu ją ant rankų, pajusiu, kaip ji atsiduoda tarsi būtų netekusi žado, užnešiu ją laiptais į viršų nejausdamas jokio svorio. „Pagaliau! Pagaliau!" Aistros nirtulį manyje slopins baimė užgauti ją, išplėšti skausmo sukeltą šūksnį. „Pagaliau!" Ir mūsų esybės, pagautos dieviško ir siaubingo jausmo, lig tol niekados nepatirto ir neįsivaizduojamo, ištirps. Ir ji po visko man pasirodys kone mirštanti, nuo raudos suglebusiu veidu, išbalusi kaip drobė.

Ak, tokia mirštanti ji man pasirodė tą rytą, kai gydytojai ją migdė chloroformu, o jinai, jausdama, kaip smenga į mirties nejautrą, du ar triskart pamėgino tiesti į mane rankas, pamėgino mane šaukti. Aš išėjau iš operacinės sugniuždytas; akies krašteliu mačiau chirurginius instrumentus, kažką panašaus į šaukštą aštria briauna, marlę, vatą, ledą ir kitus reikmenis, išdėliotus ant stalo. Dvi ilgas, nesibaigiančias valandas laukiau nežabota vaizduote kurstydamas savo sielvartą. Ir mane, kaip žmogų, suspaudė neapsakomas gailestis tai būtybei, kuriai geležiniai chirurgo instrumentai skverbėsi ne tik į varganą kūną, bet ir į slapčiausias sielos kerteles, kur saugomas trapiausias jausmas, kokį tik moteris gali puoselėti; gailestis šiai ir kitoms būtybėms, kamuojamoms migloto idealios meilės ilgesio, užliūliuotoms

vylingų svajų, kuriomis jas apgaubia vyriškas geismas, trokštančioms pakilti į aukštybes ir kartu tokioms pat silpnoms, ligotoms, netobuloms, kaip ir kitų gyvūnų patelės; tai neatšaukiami gamtos dėsniai primeta joms rūšies prievoles, žaloja jų įsčias, kamuoja baisiomis užkrečiamomis ligomis, palieka visokių išsigimimų valiai. Ir tuomet, šiurpdamas iki pat kaulų smegenų, aš pasibaisėtinai aiškiai išvydau joje ir kitose moteryse prigimtinę opą, bjaurią, nuolat atvirą žaizdą, „kuri kraujuoja ir dvokia"...

Kai vėl sugrįžau į Džulijanos kambarį, ji dar buvo veikiama vaistų nuo skausmo, nieko nepažino ir nepratarė nė žodžio; ji vis dar buvo panaši į mirštančiąją. Mano motina tebebuvo labai išblyškusi ir susijaudinusi. Tačiau operacija, regis, pavyko; gydytojai atrodė patenkinti. Ore tvyrojo jodoformo kvapas. Viename kampe anglė vienuolė į guminę pūslę kimšo ledą; slaugė atvyniojo tvarsčius. Viskas vėl palengva grįžo į savo vietas ir rimo.

Ligonė ilgai nepakirdo; karštis pakilo vos vos. Tačiau naktį ją suėmė pilvo skausmai ir nesiliaujantis vėmulys. Nieko nepadėjo ir laudanumas*. Ir aš, netekęs galvos, paveiktas šio nežmoniškos kančios reginio ir manydamas, kad ji turės mirti, kalbėjau ir dariau nežinia ką. Merdėjau kartu su ja.

Kitą dieną ligonės būklė pagerėjo; paskui diena po dienos ji vis taisėsi. Jėgos po truputį sugrįžo.

Aš nesitraukiau nuo jos patalo. Savo elgesiu atkakliai stengiausi priminti jai anuometinį slaugytoją; tačiau šįsyk jausmas buvo kitoks – visuomet *broliškas*. Dažnai skaitydamas jai keletą puslapių iš jos mėgstamos knygos mintyse jaudindavausi dėl kokių nors žodžių iš išvykusios meilužės laiško. Negalėjau pa-

* Opijaus tinktūra, dažniausiai vartota kaip narkotikas. (Čia ir toliau – vert. past.)

miršti Nesančiosios. Tačiau kartais, kai nedegdavau dideliu noru atsakyti į josios laišką ar net jaučiau, kad man tai pradeda įgristi, kai užklupdavo savotiškas keistas sąstingis, kurio išsiskyrimo akimirkomis neišvengia net aistringiausi įsimylėjėliai, laikiau šitai nemeilės ženklu, ir mintyse kartojau: „Kažin!"

Vieną dieną motina mano akivaizdoje tarė Džulijanai:

– Kai tu pakilsi iš patalo, kai galėsi vaikščioti, važiuosime visi į Badiolą. Tiesa, Tulijau?

Džulijana pasižiūrėjo į mane.

– Taip, mama, – atsakiau nedvejodamas ir negalvodamas. – O mes su Džulijana dar nuvažiuosim ir į Alyvų vilą.

Ji vėl dirstelėjo į mane ir nusišypsojo netikėta, nenupasakojama šypsena, kurioje slypėjo beveik vaikiškas patiklumas; toji šypsena panėšėjo į sergančio vaiko šypseną tuo metu, kai jis išgirsta neįtikėtinai puikų pažadą. Ir ji nuleido vokus; ir toliau šypsojosi pusiaumirka matydama kažką tolima, labai tolima. O šypsena vis blėso, blėso, bet nepranyko.

Kaip ji man patiko! Kaip dievinau ją tą akimirką! Kaip gyvai jutau, kad niekas pasaulyje nejaudina labiau už paprastą gerumą!

Ši būtybė skleidė begalinį gerumą, kuris persmelkė mane visą, užliejo pačią širdį. Ji gulėjo aukštielninka, paspirta dviem ar trimis pagalvėmis; veidas, apgaubtas vešlių, truputį išsitaršiusių kaštoninių plaukų, pamažu įgavo kaži kokio subtilumo, savotiško regimo nematerialumo. Marškiniai apie kaklą ir riešus buvo susegti; jos rankos nuolankiai ilsėjosi ant antklodės, tokios baltos, kad tik melsvos gyslos jas skyrė nuo drobės.

Suėmiau vieną iš tų rankų (motina jau buvo išėjusi iš kambario) ir pusbalsiu tariau:

– Ką gi, grįšime... į Alyvų vilą.

– Taip, – atsakė sveikstanti ligonė.

Paskui tylėjome, norėdami pratęsti savo susijaudinimą, išsaugoti mūsų iliuziją. Abu žinojome tikrąją šių keleto pusbalsiu ištartų žodžių reikšmę. Stiprus instinktas mus įspėjo neatkaklauti, neišsakyti visko iki galo, neperlenkti lazdos. Jei būtume kalbėję toliau, būtume atsimušę į tikrovę, kurios nepermaldausi iliuzija, maitinančia iš lėto, palaimingai rambėjančias mūsų sielas.

Tas rambumas palankiai veikė svajones, lenkė prie užsimiršimo. Visą popietę praleidom beveik vieni, su pertraukomis skaitydami, abu palinkdami prie to paties puslapio, akimis sekdami tą pačią eilutę. Turėjome pasiėmę keletą poezijos tomelių; poetiniam žodžiui suteikėme ypatingos prasmės, kurios jis neturėjo. Nepraverdami burnos, kalbėjome šio mielo poeto žodžiais. Aš nagu pažymėdavau posmus, kurie, regis, galėjo atliepti mano neatskleistą jausmą.

Je veux, guide par vous, beaux yeaux aux flammes douces,

Par toi conduit, o main ou tremblera ma main,
Marcher droit, que ce soit par des sentiers de mousses
Ou que rocs et cailloux encombrent le chemin;

.

*Oui, je veux marcher droit et calme dans la Vie...**

* *Aš trokštu būti vedamas gražių, švelniai liepsnojančių akių,*
Kad tu mane visur lydėtumei, o man ranka virpėtų,
Kad eitume drauge teisinga kryptimi – po kojom jausdami
Arba apsamanojusį takelį, arba uolėtą, akmenuotą kelią,

Taip, aš noriu eiti su tavim per šį Gyvenimą ramus... (Paul Verlain)

Perskaičiusi ji užsimerkdavo ir trumpam vėl atšlydavo ant pagalvių su vos pastebima šypsena veide.

Toi la bonté, toi le sourire,
N'es tu pas le conseil aussi,
*le bon conseil loyal et brave...**

Bet aš mačiau, kaip minkštai kvėpavimo ritmu kilojasi marškiniai ant jos krūtinės, ir tas minkštumas mane ėmė jaudinti, kaip ir švelnus vilkdalgių kvapas, sklindąs nuo pagalvių bei paklodžių. Troškau ir laukiau, kad ji, pabūgusi netikėto stingulio, ranka apsivytų mano kaklą ir priglustų skruostu prie manojo taip, kad pajusčiau jos lūpų kraštelį. Ji pridėjo prie lapo savo laibą smilių ir nagu pažymėjo paraštėje, vadovaudama mano jausmingam skaitymui.

La voix vous fut connue (et chère?)
Mais a présent elle est voilée
Comme une veuve désolée...

Elle dit, la voix reconnue,
Que la bonté c'est notre vie...
Elle parle aussi de la gloire
D'etre simple sans plus attendre,
Et de noces d'or et du tendre
Bonheur d'une paix sans victoire.

* *Tu – gerumas, /tu – šypsena, /tu – geras ir teisingas patarėjas...* (Paul Verlain, „Ecoutez la chanson bien douce"; Verlaino eiles vertė Virginija Tamošiūnaitė-Duchauskienė)

Accuieillez la voix qui persiste
Dans son naïf épithalame.
Allez, rien n'est meilleur à l'âme
*Que de faire une âme moins triste!**

Aš suėmiau jos riešą; ir lėtai lenkdamas galvą, kol lūpomis paliečiau delno duobutę, sumurmėjau:

– Ar tu... galėtum pamiršti?

Ji uždengė man burną ir ištarė savo didingąjį žodį:

– Tylos.

Įėjo mano motina ir pranešė, kad atėjo aplankyti ponia Taličė. Džulijanos veide įžvelgiau susierzinimą, o ir mane patį suėmė aklas pyktis dėl nesėkmės. Džulijana atsiduso:

– Ak tu Dieve!

– Pasakyk jai, kad Džulijana ilsisi, – paprašiau motinos kone maldaudamas.

* *Tas balsas jums pažįstamas (ir net brangus?)*
Nors šiuo metu jisai tylus. Lyg už vualio
Našlės nuliūdęs veidas slepias...
Bet ta daina, tas balsas jums kartoja,
Kad tik gerumas yra gyvenimo prasmė tikroji...
Tas balsas kalba jums ir apie garbę
Gyventi paprastai, nelaukiant kaži ko mainais,
Apie jungtuvių auksą ir švelnumą,
Didžiausią laimę – be pergalių pasiekiamą romumą.

Išgirskite šį balsą, sekite tą dainą –
Vestuvių giesmėje tyroj jis nesibaigia.
Klausykitės! Tai didingiausia, ką jūsų siela gali –
Paguosti kitą sielą, kai liūdesys ją slegia. (Paul Verlain)

Ji mostelėjo duodama suprasti, kad lankytoja laukia gretimame kambaryje. Nori nenori reikėjo ją priimti.

Toji ponia Taličė buvo įkyruolė ir liežuvautoja. Kartkartėm vis nužvelgdavo mane susidomėjusi. Kai motina, išėjus iš kalbos, prasitarė, jog aš kiaurą dieną beveik nesitraukiau nuo ligonės, ponia Taličė sužiuro į mane ir neslėpdama pašaipos šūktelėjo:

– Tai bent pavyzdingas vyras!

Buvau toks sudirgęs, kad, radęs kažkokią priežastį, nusprendžiau pasišalinti. Išėjau iš namų. Ant laiptų sutikau Mariją ir Nataliją, grįžtančias namo su guvernantėmis. Juodvi kaip įprastai apibėrė mane neišsenkančiomis glamonėmis; Marija, vyresnėlė, perdavė man keletą laiškų, paimtų iš durininko. Tarp jų iškart pažinau Nesančiosios laišką. Aš beveik nekantraudamas pasiskubinau ištrūkti iš jų glėbio. Išėjęs į lauką stabtelėjau ir ėmiau skaityti.

Tai buvo trumpas, bet aistringas laiškas iš poros ar trejeto sakinių, tokių taiklių, kokius sukurpti mokėjo viena Tereza, kai norėdavo mane sujaudinti. Ji pranešė, kad nuo dvidešimtos iki dvidešimt penktos šio mėnesio dienos būsianti Florencijoje ir norėsianti pasimatyti su manimi, „kaip kadaise". Vėliau žadėjo man perduoti tikslesnių žinių dėl pasimatymo.

Ir staiga visi neseniai puoselėtų iliuzijų ir jaudinančių akimirkų vaiduokliai nuo manęs atitrūko, tarsi žiedlapiai nuo medžio pūstelėjus stiprokam vėjo gūsiui. Ir kaip nesugrąžinsi medžiui tų nukritusių žiedlapių, taip mano siela nebepriėmė dalykų, kurie jau tapo man svetimi. Aš dar stengiausi, mėginau susikaupti, tačiau nieko iš to neišėjo. Ėmiau klaidžioti gatvėmis be jokio tikslo: užėjau į cukrainę, į knygyną, nieko negalvodamas nusipirkau saldumynų ir knygų. Leidosi sutemos; žiebėsi lempos; šaligatviais traukė daugybė žmonių; dvi ar trys ponios sėdėdamos karietoje

atsakė į mano pasveikinimą; pro šalį praėjo bičiulis su savo išrinktąja, kuri nešėsi rožių puokštę ir sparčiai žingsniuodama vis kalbėjo, vis juokėsi. Pragaištingas miesto gyvenimo alsavimas mane įtraukė, pažadino manyje smalsius žvilgsnius, goslumą, pavydo strėles. Pastarųjų savaičių susilaikymo įaudrintas mano kraujas tuojau vėl sukunkuliavo. Galvoje aiškių aiškiausiai vienas paskui kitą praskriejo keletas vaizdinių. Nesančioji savo laiško žodžiais vėl stipriai mane užvaldė. Ir mano geismas veržėsi link jos nesutikdamas jokių kliūčių.

Kai pirmasis jaudulys nurimo, kopdamas savo namų laiptais suvokiau, kaip rimta yra tai, kas man nutiko ir ką aš padariau; suvokiau, kad iš tiesų prieš kelias valandas aš vėl užmezgiau ryšį, prisiekiau ištikimybę, daviau pažadą, nebylų, bet iškilmingą, dar silpnai, ligotai būtybei; suvokiau, kad negalėčiau be gėdos atsitraukti. Ir tuomet mane ėmė graužti sąžinė, kad nepajėgiau atsispirti tam apgaulingam susijaudinimui, kad pasidaviau tai sentimentaliai silpnybei! Atidžiai perkračiau savo tos dienos veiksmus ir žodžius, šaltai ir pedantiškai, kaip apsukrus pirklys, ieškantis priekabių, kad galėtų nepatvirtinti jau sudarytos sutarties. Ak, mano paskutinieji žodžiai buvo per daug rimti. Paklausti „Ar tu... galėtum pamiršti?" tokiu tonu, perskaičius tokius posmus, reiškė galutinį patvirtinimą. O Džulijanos ištartas „Tylos" buvo tarsi antspaudas.

„O vis dėlto, – svarsčiau aš, – ar šįkart ji tikrai patikėjo mano atgaila? Argi ji nebuvo visąlaik šiek tiek skeptiška mano dorų ketinimų atžvilgiu?" Ir vėl išvydau tą švelnią, nepatiklią šypseną, keliskart jau pasirodžiusią jos lūpose. „Jei viduje ji nepatikėjo, net jeigu vylėsi, bet ta viltis tuoj pat sužlugo, gal tuomet mano atsitraukimas nebūtų toks žiaurus, gal ne itin ją sužeistų ir papiktintų; ir tas nutikimas praeitų be pasekmių, o aš likčiau

laisvas kaip anksčiau. Alyvų vila pasiliktų jos svajonėse." Tuomet vėl išvydau tą antrąją šypseną, jau kitokią, netikėtą, patiklią šypseną, kuri nušvito jos lūpose man paminėjus Alyvų vilą. „Ką daryti? Ką nuspręsti? Kaip man save sutramdyti?" Terezos Rafo laiškas deginte degino.

Kai sugrįžau į Džulijanos kambarį, iškart pastebėjau, kad ji *manęs laukė*. Atrodė linksma, akys spinduliavo, veidas buvo ne toks išblyškęs, gaivesnis.

– Kur buvai, Tulijau? – paklausė juokdamasi.

– Teko bėgti nuo ponios Taličės.

Ji vėl prapliupo juoku, tuo skaidriu jaunatvišku juoku, nuo kurio ji persimainydavo. Aš atkišau knygas ir saldainių dėžutę.

– Čia man? – šūktelėjo be galo patenkinta kaip godi mergaičiukė; tuoj lengvai ir gracingai atidarė dėžutę, ir jos judesiai manyje pažadino tolimų prisiminimų atgarsius. – Čia man?

Paėmė ledinuką, ketino jį dėtis į burną, bet suabejojo, įmetė atgal ir pastūmusi dėžutę į šalį tarė:

– Paskui, paskui...

– Žinai, Tulijau, – prasitarė mano motina, – ji dar nieko nevalgė. Norėjo tavęs sulaukti.

– Ak, juk dar nesakiau tau... – pratrūko Džulijana išraudusi, – dar nesakiau tau, kad buvo atėjęs daktaras tuo metu, kai tavęs nebuvo. Sakė, kad atrodau daug geriau. Ketvirtadienį galėsiu keltis. Supranti, Tulijau? Ketvirtadienį galėsiu keltis...

Paskui pridūrė:

– Po dešimties, daugiausia po penkiolikos dienų galėsiu netgi sėsti į traukinį.

Dar kiek mąsliai patylėjusi ilgesingai pridūrė:

– Alyvų vila!

Pasirodo, ji apie nieką kita negalvojo, apie nieką nesvajojo. Ji *buvo patikėjusi;* ji *tikėjo.* Aš sunkiai galėjau nuslėpti jaudulį. Stropiai, gal net pernelyg, taisiau jai priešpiečius. Pats padėjau ant kelių padėklą.

Ji švelniu žvilgsniu sekė visus mano judesius, ir man nuo jo darėsi bloga. „Ak, jeigu jinai žinotų!" Staiga mano motina nuoširdžiai sušuko:

– Kokia tu šįvakar graži, Džulijana!

Iš tiesų, nepaprastas pagyvėjimas atgaivino jos veido linijas, uždegė akis, atjaunino ją visą. Motinos šūksnis privertė ją nurausti; ir to raudonio pėdsakas visą vakarą neišnyko nuo jos skruostų.

– Ketvirtadienį aš atsikelsiu, – kartojo ji. – Ketvirtadienį, po trijų dienų! Ko gero, jau būsiu pamiršusi vaikščiot...

Ji nesiliovė kalbėjusi apie savo pasveikimą, apie mūsų būsimą išvyką. Mano motinos pasiteiravo apie dabartinę vilos būklę, apie sodą.

– Kai paskutinįkart ten lankiausi, pasodinau gluosnio šakelę šalia persikų sodo. Prisimeni, Tulijau? Kažin ar ją dar surasiu...

– O kaipgi, – įsiterpė nušvitusi mano motina, – tu ją surasi, ji užaugo, dabar jau visas medis. Gali paklausti Federiko.

– Ar tikrai? Tikrai? Tuomet pasakyk man, mama...

Atrodė, kad ta menka smulkmena šią akimirką jai reiškė neapsakomai daug. Ji tapo šneki. Aš neatsistebėjau, kad iliuzija ją taip užvaldė, kad josios svajonė taip pakeitė ją pačią. „Kodėl, kodėl šįkart ji *patikėjo*? Kaip galima taip pasiduoti? Kas jai įkvepia tokio nepaprasto tikėjimo?" Ir mane kaustė mintis apie artėjančią, greičiausiai neišvengiamą mano nešlovę. „Kodėl neišvengiamą? Ar jau niekada nepajėgsiu išsilaisvinti? Aš *privalau, privalau* tesėti savo pažadą. Motina buvo šio pa-

žado liudininkė. Nesvarbu, kokia kaina, bet aš jį ištesėsiu." Ir vidinėmis pastangomis, netgi, sakyčiau, supurtęs savo sąžinę, aš išsivadavau iš mane apraizgiusių abejonių ir pasirinkau Džulijaną.

Ji man vis dar patiko, tokia susijaudinusi, gyvybinga, jaunatviška. Priminė anų laikų Džulijaną, kurią daug kartų ramiomis šeimyninio gyvenimo dienomis, tarsi užkluptas pamišimo, staiga pakeldavau ant rankų ir bėgte nunešdavau į alkovą.

– Ne, ne, mama, neversk manęs daugiau gerti, – spyrėsi ji, sulaikydama mano motiną, pilančią jai vyno. – Ir taip jau per daug išgėriau, nė nepajutau. Ak, tas šabli! Pameni, Tulijau?

Ji juokėsi žiūrėdama man tiesiai į akis, kad sužadintų tą meilės prisiminimą, apgaubtą jos mėgstamo aukso spalvos vyno, tokio švelnaus ir karstelinčio, dvelksmo.

– Pamenu, – atsakiau.

Ji prisimerkė, tik blakstienos vos vos virpčiojo.

Paskui tarė:

– Karšta čia. Tiesa? Man dega ausys.

Ji delnais suspaudė galvą, kad pajustų tą deginimą. Lempa, plieskianti šalia lovos, ryškiai apšvietė veido ovalą, kaštoninių plaukų tankmėje įžiebė keletą šviesaus aukso gijų toje vietoje, kur prasišvietė maža, plona ausis deganča viršūnėle.

Vienu metu man padedant nurinkti indus (motina kaip tik buvo išėjusi, kambarinė taip pat, abi buvo gretimame kambaryje) ji pusbalsiu pakvietė:

– Tulijau!

Ir vogčiomis prisitraukusi pabučiavo mane į skruostą.

O vis dėlto, ar nesiekė ji tuo bučiniu manęs visam laikui susigrąžinti – su siela ir kūnu? Ar, būdama tokia nepakanti ydoms, tokia išdidi, šiuo poelgiu nenorėjo parodyti, kad ketina viską

užmiršti, kad jau viską užmiršo, idant galėtų pradėti su manimi naują gyvenimą? Ar būtų galėjusi vėl atsiduoti mano meilei dar žaviau, dar patikliau? Sesuo akimirksniu atvirto į mylimąją. Tyroji sesuo savo kraujyje, slapčiausiuose jo užutėkiuose, išsaugojo mano glamonių prisiminimą, tą kūniškąją jausmų atmintį, tokią gyvą moteryje ir tokią atsparią. Kai vėl apie tai galvojau likęs vienas, regėjau nenutrūkstamas tolimų dienų, tolimų vakarų vizijas. „Birželio prieblanda, tvanki, rožinė, priplūdusi paslaptingų kvapų, siaubinga vienišiams, tiems, kas aprauda ar kas trokšta. Įeinu į kambarį. Ji sėdi prie lango laikydama knygą ant kelių, nusilpusi, visa balta, atrodo, tuojau nualps.

– Džulijana! – Ji krūpteli, pagyvėja. – Ką darai?

– Nieko, – atsako.

Ir jos juodutėlėse akyse kaži kas šmėkšteli, sakytum, iš vidaus veržtųsi tai, kas slopinama." Kiek kartų nuo tos liūdno atsižadėjimo dienos jos vargšas kūnas kentėjo tokias kančias? Mano galvoje ėmė plaukti vaizdiniai, kuriuos sužadino tas menkutis paskutinis nutikimas. Džulijanos parodytas ypatingas susijaudinimas man priminė keletą epizodų, kai išryškėjo jos nepaprastai stiprus fizinis jautrumas. Gali būti, kad liga padidino, paaštrino tą jautrumą. Ir aš, beviltiškas pasileidėlis, įsivaizdavau, kaip silpna ligonės gyvastis kaista ir lydosi mano glamonių ugnyje; tuomet pagalvojau, kad gašlumas galėtų turėti beveik kraujomaišos skonį. „O jei ji tuo metu numirtų?"– pamaniau. Atmintyje išplaukė įspėjantys chirurgo žodžiai. Ir dėl žiaurumo, kuris iš prigimties būdingas visiems jausmingiems žmonėms, pavojus ne gąsdino, o traukė mane. Aš įnikau tyrinėti savo jausmą su tuo savotišku gaižiu malonumu, atmieštu pasibjaurėjimo, kurį jusdavau nagrinėdamas visus vidinius savo išgyvenimus, mano galva, įrodančius žmogaus viduje glūdintį prigimtinį blogį. „Ko-

dėl žmogaus prigimčiai būdingas tas siaubingas gebėjimas patirti didžiausią pasitenkinimą tuomet, kai suvokia, kad žaloja tą pasitenkinimą teikiančią būtybę. Kodėl kiekvienas mylintis ir geismo apimtas žmogus savyje nešioja šlykštaus sadistinio iškrypimo sėklą?"

Šie apmąstymai, šie liguisti išvedžiojimai labiau nei pirmapradis, savaiminis gerumas ir gailestingumas tą naktį paskatino mane apsispręsti lengvatikės naudai. Nesančioji nuodijo net iš tolo. Idant nugalėčiau savo egoizmo pasipriešinimą, man teko kerintį šios moters pasileidimo paveikslą nustelbti naujo, ypač reto pasileidimo vizija, kurią pasižadėjau pamažėle puoselėti savo saugiame garbingų namų prieglobstyje. Taigi, su man būdinga, sakyčiau, kone alchemiko meistryste jungti įvairias savo dvasios *pramones*, išnagrinėjau virtinę ypatingų „sielos būsenų", kurias manyje buvo sužadinusi Džulijana skirtingais mūsų bendro gyvenimo laikotarpiais, ir išskyriau kai kuriuos elementus, reikalingus sukurti naujai, fiktyviai būsenai, kaip tik pritaikytai paaštrinti tiems pojūčiams, kuriuos aš norėjau patirti. Taip, pavyzdžiui, kad pajusčiau aštresnį „kraujomaišos skonį", kuris mane traukė jaudrindamas nedorą vaizduotę, aš pasistengiau atsiminti tas akimirkas, kai giliausiai pajutau savyje „brolišką jausmą" ir kai seseriškas Džulijanos elgesys su manimi atrodė pats nuoširdžiausias.

Ir tasai, kuris dabar buvo įsitraukęs į šiuos niekingus maniako skrupulavimus, yra tas pats žmogus, kuris vos prieš keletą valandų jautė, kaip virpa širdis nuo paprasto gerumo antplūdžio, apšviesta netikėtos šypsenos! Iš tokių kraštutinybių susidėjo jo gyvenimas – nerišlus, trūkčiojantis, padrikas. Jame buvo visokiausių polinkių, visų įmanomų priešingybių, o tarp tų priešingybių visos tarpinės pakopos, o tarp tų polinkių – visi jų deriniai.

Nelygu koks laikas ir vieta, nelygu kaip prispiria aplinkybės ar menkas faktas ar žodis, nelygu daug slaptingesnės vidinės srovės, nekintamas jo esybės stuburas įgydavo itin permainingų, trumpalaikių, keistų bruožų. Priklausomai nuo ypatingos organinės jo būsenos sustiprėdavo vienas ar kitas polinkis; ir tas polinkis tapdavo traukos centru, apie kurį imdavo suktis tiesiogiai susiję būsenos ir polinkiai; pamažėle imdavo telktis vis didesnės jų sankaupos. Tuomet jo asmenybės svorio centras pasislinkdavo, ir ji imdavo keistis. Tykios kraujo ir minčių bangos, skalaujančios nekintamą jo esybės stuburą, palengva ar bematant, išplaudavo naujas sielas. Jis buvo *daugiasielis*.

Šį epizodą taip išsamiai pasakoju dėl to, kad jis buvo lemtingas tolesniems įvykiams.

Kitą rytą, vos atsibudus, galvoje buvo likusi tik blanki nuovoka to, kas įvyko. Tačiau vos mano akys išvydo kitą Terezos Rafo laišką, kuriame ji patvirtino mūsų susitikimą Florencijoje dvidešimt pirmą dieną ir davė tikslias nuorodas, manyje iškart pabudo nenustygstantis klastautojas. Dvidešimt pirma buvo šeštadienis, o ketvirtadienį, devynioliktą, Džulijana turėjo pirmąkart pakilti iš patalo. Ilgai dėliojau mintyse visas galimybes. Bedėliodamas ėmiau nuolaidžiauti tam klastautojui. „Taip, nėra jokių abejonių, kad mums būtina nutraukti santykius. Tačiau kaip tai padaryti? Kokia dingstimi? Nejau apie savo ketinimą Terezai galiu pranešti paprastu laišku? Pastaras mano laiškas dar degė aistra, alpėjo geiduliu. Kaip paaiškinti jai tokią staigią permainą? Ar vargšė draugė nusipelnė tokio netikėto žiauraus smūgio? Ji mane labai mylėjo ir tebemyli; kadaise dėl manęs ji nepaisė pavojų. Aš ją mylėjau... myliu. Mūsų keista ir didinga meilė neliko nepastebėta; mums pavydima; mums netgi rezgamos pinklės... Kiek vyriškių norėtų ją iš manęs paveržti! Be skaičiaus.“ Paskubomis suskai-

čiavau pavojingiausius varžovus, labiausiai tikėtinus pasekėjus, turėdamas omeny išgalvotus asmenis. „Nejau galėtum Romoje rasti šviesesnių plaukų, žavesnę ir geidžiamesnę moterį nei ji?" Tas pats ūmus įkaitis, ištikęs mano kraują išvakarėse, nusruveno visomis mano gyslomis. Ir savo noru atsisakyti šio ryšio man pasirodė absurdiška, neleistina. „Ne, ne, man niekados neužteks tam jėgų; niekados nenorėsiu, negalėsiu."

Nuramdęs siautulį, tęsiau bergždžius svarstymus, nors viduje buvau tikras, kad atėjus laikui negalėsiu neišvykti. Vis dėlto išeidamas iš sveikstančiosios kambario dar visas virpėdamas iš susijaudinimo, turėjau drąsos, nepaprastos drąsos brūkštelėti mane kvietusiajai: „Neatvyksiu." Sugalvojau dingstį ir – gerai prisimenu – beveik nesąmoningai parinkau tokią, kad jos per daug neįskaudinčiau. – „Taigi, tikiesi, kad ji nepaisys dingsties ir privers tave išvykti?" – kažkas paklausė mano viduje. Niekaip nepavyko atsikratyti šio pašaipaus balso; ir dirglumas, nerimastis be gailesčio įsikerojo manyje, neapleido nė valandėlei. Man prireikė neregėtų pastangų, kad neišsiduočiau Džulijanos ir savo motinos akivaizdoje. Uoliai vengiau pasilikti vienas su vargše lengvatike; ir kaskart man rodės, kad tyliose, drėgnose jos akyse įskaitau abejonės užuomazgą ir regiu jos tyroje kaktoje šmėkštelint kaži kokį šešėlį.

Ketvirtadienį gavau įsakmią ir grėslią telegramą (ar ne to, galima sakyti, tikėjausi?): „Arba tu atvyksi, arba daugiau manęs nematysi. Atsakyk." Ir aš atsakiau: „Atvyksiu."

Iškart po šio veiksmo, kurį atlikau apimtas kaži kokio nesąmoningo susijaudinimo, kaip ir visuomet, kai tekdavo priimti ryžtingus gyvenimo sprendimus, pajutau ypatingą palengvėjimą matydamas, kad padėtis aiškėja. Labai giliai pajutau, jog nesu atsakingas, kad tai, kas vyksta ar tuoj vyks, yra neišvengiama.

„Jeigu net suvokdamas savo daromą blogį ir viduje save smerkdamas negaliu daryti kitaip, vadinasi, tai ženklas, jog paklūstu nežinomai aukštesnei jėgai. Esu žiauraus, pašaipaus ir nenugalimo Likimo auka."

Nepaisant to, vos tik peržengiau Džulijanos kambario slenkstį, pajutau, kaip širdį užgulė nepakeliamas sunkumas; ir nesiryždamas žengti toliau stabtelėjau už portjeros, kuri mane slėpė. „Jai tereiks pažvelgti į mane ir viską supras", – pamaniau sutrikęs. Ir jau beveik norėjau apsisukęs išeiti. Tačiau išgirdau jos balsą, tokį švelnų, kokio dar niekad nebuvau girdėjęs:

– Tulijau, čia tu?

Tuomet žengiau artyn. Pamačiusi mane, ji suriko:

– Tulijau, kas tau? Blogai jautiesi?

– Galva svaigsta... Jau praėjo, – atsakiau ir nusiraminau pamanęs: „Ji nieko nesuprato."

Ji iš tiesų nieko nenuvokė, ir man tai atrodė keista. Ar aš turėjau paruošti ją žiauriam smūgiui? Ar man reikėjo kalbėti su ja nuoširdžiai, ar sukurpti kokią gailestingą melagystę? O gal reikėjo išvykti staiga, jai nepranešus, tik palikus laiške savo išpažintį? Kaip padaryti, kad man atsieitų mažiau pastangų, o jai šis netikėtumas nebūtų toks skaudus?

Deja, taip sudėtingai svarstydamas nedoro instinkto valia labiau rūpinausi palengvinti ne jos, o savo dalią. Ir neabejotinai būčiau pasirinkęs netikėtą išvykimą bei laišką, jei manęs nebūtų sulaikiusi pagarba savo motinai. Kad ir kas nutiktų, reikėjo ją tausoti, visada. Ir šįkart neišvengiau pašaipaus vidinio balso. „Ak, *kad ir kas* nutiktų? Koks kilniaširdis! Na jau, na jau, nutiko taip, kaip tau patogiau ir ramiau... Ir šįkart, jei panorėsi, auka prisivers šypsotis jausdama artėjančią mirtį. Taigi, pasitikėk ja ir niekuo daugiau nesirūpink, kilniaširdi."

Kartais tikrai būna, kad nuoširdžiai ir beviltiškai save niekinantis žmogus pajunta ypatingą džiaugsmą.

– Apie ką mąstai, Tulijau? – paklausė Džulijana nekaltu judesiu smiliumi paliesdama man tarp antakių, tarsi norėtų sustabdyti mintį.

Nieko nesakęs, suėmiau pakeltą jos ranką. Ir vien tos tylos, kuri pasirodė slogi, ganėjo, kad vėl pakistų mano dvasios nuostata; nenuovokiosios balso ir judesio švelnumas suminkštino man širdį ir sužadino tą jautrią būseną, kurioje randasi ašaros ir kuri vadinasi *savigaila*. Pajutau stiprų paguodos poreikį. Tuo pat metu viduje kažkas pasakinėjo: „Išnaudok šią nuotaiką ir kol kas niekam neatsiverk. Jei pasistengsi, gali lengvai pratrūkti raudoti. Juk žinai, kokį nepaprastą poveikį moteriai turi mylimojo rauda. Džulijaną tai sujaudins iki sielos gelmių, o tu atrodysi kankinamas baisaus skausmo. Taigi rytoj, kai pasakysi jai tiesą, šis ašarų prisiminimas pakylės tave jos sieloje. Ji galės manyti: „Tai štai kodėl jis vakar taip graudžiai verkė. Vargšelis!" Ir tu nebūsi palaikytas nepakenčiamu savanaudžiu, atrodys, kad iš paskutiniųjų beviltiškai grūmeisi su kaži kokia pragaištinga galia, atrodys, kad tave kausto kaži kokia nepagydoma liga, o širdis krūtinėje plyšta iš skausmo. Išnaudok, nagi, išnaudok."

– Ar kas nors slegia *širdį*? – paklausė Džulijana nuolankiu, maloniu ir pasitikėjimo kupinu balsu.

Sėdėjau nuleidęs galvą ir, žinoma, buvau sujaudintas. Tačiau pasirengimas tam *naudingam* verksmui išblaškė mano jausmą, sutrikdė spontaniškumą, todėl susivėlino fiziologinis ašarojimo reiškinys. „O ką, jei aš nepajėgsiu verkti? Jei man *neištrykš* ašaros?" – pamaniau apimtas juokingos, vaikiškos baimės, tarsi viską lemtų tas menkas daiktinis įrodymas, kurio man nepakako valios išspausti. Ir vėl kažkas, vis tas pats, dūsavo: „Kaip gaila!

Kaip gaila! Pats tinkamiausias laikas. Kambaryje vos vos matosi. Kaip įspūdinga – kūkčiojimas prieblandoje!"

– Tulijau, kodėl neatsakai? – po kurio laiko vėl prabilo Džulijana perbraukdama ranka mano kaktą ir plaukus, kad pakelčiau galvą. – Gali sakyti man viską. Tu juk žinai.

Ak, iš tikrųjų, vėliau niekuomet neteko girdėti tokio švelnumo žmogaus balse. Netgi mano motina niekada nemokėjo taip su manim kalbėti.

Mano akys sudrėko ir tarp blakstienų pajutau raudos šiltį. „Dabar, dabar pats laikas pratrūkti." Tačiau pasirodė vos viena ašara; ir aš (nors ir žema, bet tai tiesa: panašiomis niekingomis mimikos išraiškomis virsta didžiuma žmogiškų jausmų) pakėliau galvą, kad Džulijana ją pastebėtų, ir keletą akimirkų buvau baisiai sunerimęs, jog prietemoje ji neįžiūrės ašaros žvilgesio. Veik norėdamas atkreipti jos dėmesį, giliai įtraukiau oro, tarsi tramdydamas kūkčiojimą. O ji, man vis dar tylint, labiau prikišo savo veidą prie manojo, kad geriau įsižiūrėtų, ir pakartojo:

– Tu neatsakai?

Tada pamatė. Norėdama įsitikinti sugriebė mano galvą ir kone šiurkščiai atlošė.

– Tu verki?

Jos balsas pasikeitė.

Čia aš netikėtai išsilaisvinau iš jos rankų, atsistojau ketindamas bėgti, kaip žmogus, nebegalintis išverti užgriuvusio sielvarto.

– Sudie, sudie. Paleisk mane, Džulijana. Sudie.

Ir galvotrūkčiais puoliau iš kambario.

Likęs vienas, pasibjaurėjau savimi.

Šiandien sveikstančiai ligonei buvo svarbios dienos išvakarės. Kai po keleto valandų vėl prisistačiau pas Džulijaną, kad

dalyvaučiau, kaip įprasta, kukliuose pietuose, radau ją kartu su motina. Šioji, vos pamačiusi mane, sušuko:

– Taigi, Tulijau, rytoj šventė.

Mes su Džulijana persimetėme sutrikusiais žvilgsniais. Paskui šiek tiek prisiversdami, mažumėlę išsiblaškę šnekučiavomės apie rytdieną, apie valandą, kada ji galėtų atsikelti, apie daugybę smulkmenų. Ir aš tyliai troškau, kad motina nepasišalintų.

Man sekėsi, nes ji tik vieną kartą buvo išėjusi ir tuoj pat sugrįžo. Tuo metu Džulijana manęs paskubom paklausė:

– Kas atsitiko? Nenori man pasakyti?

– Nieko, nieko.

– Matai, kaip gadini man šventę.

– Ne, ne. Pasakysiu... pasakysiu... vėliau. Prašau, negalvok dabar apie tai.

– Būk geras!

Mano motina sugrįžo lydima Marijos ir Natalijos. Tačiau vien tonas, kuriuo Džulijana ištarė tuos keletą žodžių, mane įtikino, kad ji neįtarė, kas iš tiesų vyksta. Gal ji manė, kad tą liūdesį man kelia neištrinamos ir neišperkamos praeities šešėlis. Gal manė, kad kankinuosi graužiamas sąžinės dėl tiek jai padaryto blogio ir būgštaudamas, kad ji niekada negalėsianti man iki galo atleisti.

Kitą rytą aš vis dar buvau susijaudinęs (kaip ji pageidavo, laukiau gretimame kambaryje), kai išgirdau jos skambų balsą, kviečiantį mane:

– Ateik, Tulijau.

Aš įėjau ir pamačiau ją stovinčią: atrodė aukštesnė, laibesnė, kone trapi. Vilkėjo platų, laisvai krentantį tunikos kirpimo drabužį ilgomis, tiesiomis klostėmis ir šypsojosi, jausdamasi netvirtai ir vos laikydamasi ant kojų, rankas išskėtusi į šalis

tarsi norėtų išlaikyti pusiausvyrą, dirsčiodama tai į mane, tai į mano motiną.

Šioji žvelgė į ją su neapsakomu švelnumu, pasiruošusi prilaikyti ligonę. Aš taip pat tiesiau rankas ketindamas suteikti jai atramą.

– Ne, ne, – maldavo ji, – leiskite man, leiskite. Aš negriūsiu. Noriu pati nueiti iki krėslo.

Ji ištiesė koją, lėtai žengė žingsnį. Jos veide švietė tyras vaikiškas džiaugsmas.

– Atsargiai, Džulijana!

Ji žengė dar porą trejetą žingsnių; paskui, užklupta išgąsčio, paniškos baimės nugriūti, akimirką susvyravo tarp manęs ir motinos ir puolė man į glėbį, ant krūtinės, susmukdama visu kūnu, krūpčiodama tarsi verktų. O ji, pasirodo, juokėsi, mažumėlę pridususi nuo išgąsčio; ir kadangi ji buvo be korseto, mano rankos per audinį pajuto, kokia ji gležna ir lanksti, mano krūtinė pajuto, kokia ji virpanti ir minkšta; mano šnervės uodė jos plaukų kvapą, mano akys vėl pamatė rudą dėmelę ant jos kaklo.

– Aš bijojau, – kartojo be paliovos juokdamasi ir sunkiai alsuodama, – bijojau kristi.

Ir kai ji neatsitraukdama nuo manęs atlošė galvą, norėdama pažiūrėti į mano motiną, aš pastebėjau kraštelį jos bekraujų dantenų ir akių baltymus ir lyg kažkokius mėšlungio pėdsakus visame veide. Ir suvokiau glėbyje laikąs vargšę ligotą būtybę, smarkiai pažeistą negalios, nusilpusiais nervais, suvargusiomis gyslomis, galbūt nepagydomą. Bet vėl prisiminiau, kaip ji persimainė tą vakarą po nelaukto bučinio; ir kuriančioji gailestingumo, meilės ir atgailos jėga, nuo kurios aš nusigręžiau, man vėlei regėjosi įstabi.

– Nuvesk mane prie krėslo, Tulijau, – paprašė ji.

Prilaikydamas ranka per juosmenį, labai iš lėto nuvedžiau ją prie krėslo ir padėjau patogiai įsitaisyti, ant atlošo išdėliojau keletą plunksnų pagalvių ir dar, prisimenu, išrinkau maloniausio atspalvio galvai atremti. O norėdamas pakišti jai pagalvę po kojomis netgi atsiklaupiau; ir pamačiau šviesiai alyvinę jos kojinę, mažutę kurpaitę, slepiančią kiek daugiau nei nykštį. Kaip ir *aną vakarą*, ji švelniu žvilgsniu lydėjo visus mano judesius. Aš ir neskubėjau. Pristūmiau mažytį arbatos staliuką, pastačiau ant jo vazą su ką tik nuskintomis gėlėmis, padėjau keletą knygų, dramblio kaulo pjaustiklį. Norom nenorom šis mano globėjiškumas buvo dirbtinokas.

Ir vėl pasigirdo ironiškas balsas. „Tai bent apsukruolis! Tai bent! Nepaprastai naudinga veikla tavo motinos akivaizdoje. Ir kaip ji galėtų ką nors įtarti po visų šitų švelnybių? Net ir tas truputis dirbtinumo nepakenks. Ji nepasižymi perdėtu įžvalgumu. Taip ir toliau daryk. Viskas nuostabiai klojasi. Drąsiau!"

– Ak, kaip čia gera! – sušuko lengviau atsidūsėjusi Džulijana ir prisimerkė. – Ačiū, Tulijau.

Po kelių minučių, kai motina išėjo ir likome vienudu, ji pakartojo dar jausmingiau:

– Ačiū.

Ir ištiesė į mane ranką, kad suimčiau ją savosiomis. Kadangi rankovė buvo plati, ranka apsinuogino beveik iki alkūnės. Ir ta balta, atsidavusi ranka, įkūnijanti meilę, atlaidumą, ramybę, svajas, užsimiršimą – visa, kas gražu ir gera, – akimirką suvirpo ore tiesdamasi į mane, tarsi siūlytų didžiausią auką.

Tikiu, kad mirties valandą, tą mirksnį, kai liausiuos kentėti, aš vėlei išvysiu tą vieną judesį, iš visų nesuskaičiuojamų prabėgusio gyvenimo vaizdinių aš vėlei pamatysiu tą vieną judesį.

Kai tai permąstau, nepajėgiu tiksliai atsiminti savo dvasinės būsenos tuo metu. Galiu patikinti, kad ir tada suvokiau, kokia be galo ori toji akimirka ir kaip reikšminga visa, kas vyko ar turėjo vykti. Manasis apdairumas buvo, o gal tik atrodė esąs, tobulas. Mano sąmonėje vienas kitam netrukdydami vyko du visiškai savarankiški, paraleliniai procesai. Viename drauge su gailesčiu būtybei, kurią ketinau įskaudinti, vyravo stipri širdgėla, kad ketinu atstumti jos auką. Kitame šalia aklo tolimos meilužės geismo pirmavo šaltas savanaudiškumas, su kuriuo žvalgiau aplinkybes, padėsiančias man išlikti nebaudžiamam. Dėl šių paralelinių procesų mano vidinis gyvenimas tapdavo be galo įtemptas ir permainingas.

Atėjo lemiama akimirka. Kadangi rytojaus dieną turėjau išvykti, daugiau negalėjau vilkinti. Kad reikalas neatrodytų miglotas ir perdėm netikėtas, reikėjo tą pat rytą per pusryčius pranešti apie išvykimą mano motinai kartu pateikiant įtikinamą priežastį. Taip pat reikėjo anksčiau nei motiną perspėti Džulijaną, idant neįvyktų kokių pavojingų susidūrimų. „O jei Džulijana ims ir pratrūks? Jei užklupta skausmo ir pykčio priepuolio ji atskleis mano motinai tiesą? Kaip išgauti iš jos tylos pažadą, priversti dar kartą išsižadėti savęs?" Taip svarsčiau mintyse iki pat paskutinės minutės. „Ar ji supras iškart, iš pusės žodžio? O jei nesupras? Jei naiviai pasiteiraus apie kelionės priežastį? Ką atsakysiu? Bet ji supras. Neįmanoma, kad ji dar nebūtų sužinojusi iš kokios savo draugės, tarkim, ponios Taličės, kad Tereza Rafo išvykusi iš Romos."

Mano jėgos jau ėmė silpti. Nebūčiau galėjęs ilgiau tverti vis labiau kylančio susijaudinimo. Sukaupęs visą savo valią, aš pasiryžau, ir kadangi ji tuo metu kalbėjo, nusprendžiau, kad pati galėtų suteikti man progą paleisti strėlę.

Neįprastai berdama žodžius ji kalbėjo apie daugelį dalykų, ypač apie tai, kas bus ateityje. Joje dar aiškiau matėsi tas jau anksčiau mano pastebėtas kaži koks isteriškumas. Aš vis dar stovėjau už krėslo. Iki šiol vengiau jos žvilgsnio, todėl tyčiomis judėjau po kambarį visąlaik jai už nugaros – čia pataisydamas užuolaidas prie lango, čia sukeisdamas vietomis knygas nedidukėje knygų spintoje, čia surinkdamas žiedlapius, pabirusius ant kilimo nuo nuvytusios rožių puokštės. Stovėjau ir žiūrėjau į jos sklastymą, ilgas, riestas blakstienas, vos įžiūrimus širdies tvinksnius krūtinėje, žiūrėjau į jos rankas, jos nuostabias rankas, besiilsinčias ant ranktūrių, nuolankias kaip anądien, blyškias kaip anądien, kai „vien melsvos gyslos jas skyrė nuo drobės".

Anądien! O juk neprabėgo nė savaitė. Kodėl tad viskas regėjos taip tolima?

Stovėjau jai už nugaros kamuojamas nežmoniškos įtampos, tarsi būčiau pakliuvęs į spąstus, ir galvojau, kad, ko gero, ji instinktyviai jaučia virš savo galvos pakibusią grėsmę; ir maniausi įžvelgiąs joje lyg kokį nerimastingumą. Ir vėl nepakeliamas skausmas sugniaužė man širdį.

Vienu metu ji pagaliau prabilo:

– *Rytoj*, jei geriau jausiuos, išvesi mane į terasą, į gryną orą...

– *Rytoj* manęs čia nebus, – pertraukiau aš.

Ji krūptelėjo nuo keistai skambančio mano balso. Tad nieko nelaukdamas pridūriau:

– Išvykstu.

Ir čia pat sunkiai apversdamas liežuvį, tarsi žmogus, sustingęs iš siaubo prieš kirsdamas mirtiną smūgį savo aukai, dar pridūriau:

– Išvykstu į Florenciją.

– Ak!

Ji iškart suprato. Staigiu judesiu pasisuko ir išsirietė visa ant pagalvių, norėdama mane pamatyti; ir vėl, kai ji taip smarkiai pasikreipė, išvydau jos akių baltymus ir bekraujes dantenas.

– Džulijana! – suvapėjau nežinodamas, ką dar sakyti, ir palinkau prie jos bijodamas, kad nualps.

Tačiau ji užsimerkė, nusiramino, atsitraukė, susigūžė lyg pajutusi stiprų šaltį. Keletą minučių sėdėjo šitaip – užsimerkusi, sučiauptomis lūpomis, nejudėdama. Tik aiškiai pulsuojanti miego arterija kakle ir kartkartėmis mėšlungiškai susigniaužiančios rankos rodė kūno gyvybės ženklus.

Ar tai ne nusikaltimas? Tai buvo *pirmasis* mano nusikaltimas, ir, ko gero, ne pats mažiausias.

Išvykau klaikiomis aplinkybėmis. Manęs nebuvo ilgiau nei savaitę. Grįžęs keletą dienų pats stebėjausi savo kone cinišku, begėdišku elgesiu. Buvau apsėstas lyg kokios piktos valios, kuri slopino manyje bet kokį moralės jausmą ir leido vykdyti baisiausias niekšybes, žiauriausias piktadarystes. Ir šįkart Džulijana parodė nepaprastą stiprybę; ir šįkart ji mokėjo tylėti. Atrodė užsisklendusi tyloje, lyg užsidėjusi tvirtus, neperšaunamus šarvus.

Džulijana su dukromis ir mano motina išvyko į Badiolą. Jas lydėjo mano brolis. Pats likau Romoje.

Nuo tada prasidėjo labai liūdnas, tamsus mano gyvenimo periodas, kurį prisiminęs vis dar jaučiu šleikštulį ir gėdą. Užvaldytas jausmo, labiau nei koks kitas iškeliančio į paviršių prigimtinį žmogaus purvą, aš ištvėriau visą tą kankynę, kurią moteris gali užduoti glebiai, aistringai ir visuomet budriai sielai. Įtarimo įskeltas, manyje suliepsnojo baisus pavydas, kurs-

tomas pačiame mano gyvuliškosios prigimties dugne nusėdusių drumzlių ir išdžiovinęs visas vidines gėrio versmes.

Dar niekuomet Tereza Rafo man neatrodė tokia trokštama kaip dabar, kai negalėjau atsieti jos nuo gašlaus paveikslo, nuo nešvankybės. Ir ji naudojosi ta panieka dar labiau aitrindama mano geismą. Žiaurias agonijas, niekingus džiaugsmus, žeminančią vergystę, begėdiškai pasiūlytus ir priimtus sandėrius, ašaras, kartesnes už bet kokį nuodą, netikėtus įgeidžius, vedančius mane prie pamišimo ribos, nuopuolius gašlumo prarajon, tokius pragaištingus, kad dienų dienas negalėjau atgauti žado, visas pavyduliavimo kurstomos kūniškos aistros negandas ir visą nešlovę – viską aš pažinau. Mano namai tapo man svetimi; nemalonus man tapo Džulijanos buvimas šalia. Kartais ištisas savaites nepratardavau jai nė žodžio. Pasinėręs į savo vidines kančias, jos nemačiau ir negirdėjau. Kai kada, pakėlęs akis, nusistebėdavau jos blyškumu, veido išraiška ar kokiais nors bruožais, tarsi tai būtų nauja, netikėta, keista; bet nevaliodavau atgauti visos tikrovės nuovokos. Visi jos buities keliai man buvo nežinomi. Nejutau jokio noro jos klausinėti, sužinoti apie tai; nejaučiau dėl jos jokio nerimo, jokio rūpesčio, jokių nuogąstavimų. Mano sielą stingdė nepaaiškinamas atšiaurumas jos atžvilgiu. Kartais netgi suimdavo kaži koks apmaudas, miglotas, nepaaiškinamas. Vieną dieną išgirdau ją besijuokiant; ir tas juokas mane suerzino, kone įsiutino.

Kitą dieną mano širdis stipriai suplakė, kai išgirdau ją dainuojant atokiame kambaryje. Dainavo Orfėjo *ariją*:

Netekau aš Euridikės...

Pirmąkart po ilgo laiko ji šitaip dainavo vaikštinėdama po namus; ir pirmąkart po labai ilgo laiko aš ją vėl išgirdau. – Kodėl dainavo? Argi jai buvo linksma? Kokią sielos pagavą atspindėjo toks

neįprastas proveržis? – Nepaaiškinamas jaudulys mane įveikė. Daug nesvarstęs nužygiavau ton pusėn šaukdamas ją vardu.

Pamačiusi mane įeinantį į kambarį ji apstulbo; akimirksnį stovėjo be žado, aiškiai dvejodama.

– Dainuoji? – tariau vien tam, kad kažką pasakyčiau; buvau sutrikęs, pats nustebęs dėl savo nekasdieniško poelgio.

Ji nedrąsiai nusišypsojo, nežinodama, ką atsakyti, nežinodama, kaip elgtis mano akivaizdoje. Ir man pasirodė, kad jos akyse įžiūriu gelиantį susidomėjimą, jau ir anksčiau probėgšmais pastebėtą: tai užuojautos kupinas smalsumas, su kuriuo žiūrima į galimą pamišėlį ar apsėstąjį. Išties, kitoje pusėje kabančiame veidrodyje pamačiau savo atvaizdą, vėl išvydau savo prakaulų veidą, gilias akiduobes, patinusias lūpas, tą liguistą povyzą, neapleidžiančią manęs jau keletą mėnesių.

– Tu rengiesi ketindama išeiti? – paklausiau vis dar sutrikęs, beveik droviai, nežinodamas, ko dar klausti, kad tik nutraukčiau tylą.

– Taip.

Buvo rytas, buvo lapkritis. Ji stovėjo prie mezginiais puošto staliuko, ant kurio mėtėsi blizgūs madingi niekučiai, skirti moterų grožiui puoselėti. Vilkėjo tamsios vilnos suknią, rankoje laikė šviesias vėžlio kiauto šukas pasidabruotu krašteliu. Itin paprasto kirpimo suknia derėjo prie grakštaus vilkėtojos stoto. Didžiulė baltų chrizantemų puokštė ant stalo jai siekė pečius. Bobų vasaros saulė skverbėsi pro langą ir toje šviesoje sklandė pudros ar kokių kvepalų, kurių neatpažinau, aromatas.

– Kokiais kvepalais dabar kvėpiniesi? – paklausiau.

– *Crab-apple**, – atsakė ji.

* Laukinė obelis. (Angl.)

– Aš juos mėgstu, – pridūriau.

Ji paėmė nuo staliuko vieną flakonėlį ir ištiesė man. Ir aš ilgai jį uosčiau, kad ką nors veikčiau, kad turėčiau laiko pasiruošti kokį kitą sakinį. Nepajėgiau išsklaidyti savo sumišimo, atgauti savikliovos. Jaučiau, kad bet koks intymumas tarp mūsų žlugo. Ji man atrodė *kita moteris*. O vis dėlto Orfėjo *arija* dar plaukė į mano sielą, dar audrino mane.

Netekau aš Euridikės...

Toje šiltoje auksinėje šviesoje, sklindant tokiam švelniam kvapui, visų tų moteriško grožio prisigėrusių daiktų apsuptyje atklydęs senos dainos aidas, rodės, atgaivino slapto gyvenimo tvinksnius, išskleidė kaži kokios paslapties šešėlį.

– Kokia nuostabi ta arija, kurią ką tik dainavai! – tariau aš, pasiduodamas keistam nerimui.

– Be galo nuostabi! – sušuko ji.

Mano lūpose jau kirbėjo klausimas: „Bet ko gi tu dainavai?" Susilaikiau nepaklausęs; ir vėl ėmiau kapstytis savyje ieškodamas mane kutenančio smalsumo priežasties.

Paskui kurį laiką tylėjome. Nykščio nagu ji braukė per šukų dantis ir buvo girdėti negarsus čirpimas. (Tą čirpimą aš prisimenu labai aiškiai).

– Tu rengeisi ketindama išeiti. Gali tęsti, – tariau.

– Man liko tik apsivilkti švarką ir užsidėti skrybėlę. Kiek dabar valandų?

– Be penkiolikos vienuolikta.

– Ak, jau taip vėlu?

Ji paėmė skrybėlę ir šydą, atsisėdo priešais veidrodį. Aš žiūrėjau į ją. Lūpose ėmė kirbėti dar vienas klausimas – „Kur eini?" Bet ir šįkart susilaikiau, nors toks klausimas būtų atrodęs visai natūralus. Ir toliau įdėmiai ją stebėjau.

Vėl ji man pasirodė tokia, kokia buvo iš tikrųjų: jauna, be galo elegantiška ponia, miela ir kilminga asmenybė, gausiai apdovanota kūnišku grožiu ir pakylėta ryškių dvasinių atsivėrimų; vienu žodžiu, garbinimo nusipelniusi ponia, kuri galėtų būti nuostabi meilužė tiek kūniškoje, tiek dvasinėje plotmėje. „O jei ji iš tiesų kieno nors meilužė? – tuomet pagalvojau. – Žinoma, neįtikima, kad ji nebūtų daug kartų ir daugelio viliota. Pernelyg plačiai žinoma, kad aš ją apleidęs; pernelyg plačiai žinomos mano klastos. O jei ji kam nors atsidavė? Net jei dar tik ketina atsiduoti? Jei galiausiai nusprendė, kad neverta ir neteisinga aukoti savo jaunystę? Jei pagaliau pavargo nuo ilgo susilaikymo? Jei ji pažįsta pranašesnį už mane vyriškį, jautrų ir patyrusį gundytoją, kuris sužadins joje naujovių troškimą ir privers užmiršti neištikimą vyrą? Jei aš jau galutinai praradau jos širdį, tiek kartų tryptą be gailesčio ir sąžinės?" Mane staiga suėmė išgąstis, ir tas išgąstis buvo toks stiprus, kad pamaniau: „Imsiu ir tuoj pat išsakysiu jai savo dvejones. Pažvelgsiu tiesiai į akis ir paklausiu: – Ar tebesi *tyra*? Ir sužinosiu tiesą. Ji negali meluoti." „Negali meluoti? Cha, cha cha! Moteris negali meluoti!.. Ką tu apie tai išmanai? Moteris gali viską. Atsimink tai. Yra buvę, kad po didžio heroizmo priedanga slėpėsi pusė tuzino meilužių. Pasiaukojimas! Susilaikymas! Tai tik žodžiai, regimybė. Ar kas nors gali žinoti tiesą? Prisiek, jei gali, kad tavo žmona ištikima; turiu omeny ne šiandieninius jos ketinimus, o vien tąją ankstesnę jos ištikimybę per judviejų rytinį susitikimą. Prisiek, jei gali, visiškai pasitikėdamas." Ir piktdžiugiškas (ak, Tereza Rafo, kaip veikė jūsų nuodai!), klastingas balsas mane sustingdė.

– Prašau, Tulijau, – kone droviai paprašė Džulijana. – Įsmeik šį smeigtuką čia, į šydą.

Ji laikė pakėlusi rankas, išlenktas link viršugalvio, prilaikydama šydą; balti pirštai nesėkmingai bandė jį pritvirtinti. Jos laikysena buvo nepaprastai gracinga. Žiūrėdamas į tuos baltus pirštus aš pagalvojau: „Kiek laiko mes jau nespaudžiam vienas kitam rankos! Ak, kaip stipriai ir karštai ji kadaise spausdavo mano ranką, tarsi patikindama, kad nejautė pykčio už visus tuos įžeidimus! Nejau dabar jos ranka netyra?" Ir smeigtuku tvirtindamas šydą prie skrybėlės akimirksnį pasibjaurėjau įsivaizdavęs ją esant netyrą.

Ji atsistojo, ir aš netgi padėjau jai užsivilkti švarkelį. Porą ar trejetą kartų mūsų akys trumpam susitiko, bet aš dar kartą jos akyse įžvelgiau kaži kokį nekantrų susidomėjimą. Galbūt ji klausė savęs: „Ko jis čia įėjo? Ko delsia? Kodėl atrodo toks sutrikęs? Ko nori iš manęs? Kas jam darosi?"

– Atsiprašau... minutėlę, – tarė ji ir išėjo iš kambario.

Išgirdau, kaip šaukė mis Edit, mūsų guvernantę. Pasilikęs vienas, nejučia akimis nuklydau prie nedidelio rašomojo stalo, apkrauto laiškais, rašteliais, knygomis. Priėjau arčiau; valandėlę akys panaršė popierius, tarsi susigundžiusios aptikti... „ką? gal įkaltį?" Tačiau atsikračiau tos kvailos ir niekingos užgaidos. Paėmiau į rankas knygą su senovinio audinio viršeliais ir tarp lapų paliktu skirtuku – durkleliu. Šią knygą ji skaitė ir jau įpusėjo. Tai buvo naujausias Filipo Arborijaus romanas *Paslaptis*. Tituliniame lape perskaičiau autoriaus ranka įrašytą dedikaciją: „Dovanoju Jums, Džulijana Ermil, TVRRIS EBURNEA*. Jūsų nevertas F. Arborijus. '85,Visi šventieji."

* Dramblio kaulo bokšte. (Lot.)

Vadinasi, Džulijana pažinojo šį romanų rašytoją? Kokių dvasinių nuostatų laikėsi Džulijana jo atžvilgiu? Mintyse atgaivinau rafinuotą ir gundantį keletą kartų viešumoje matyto rašytojo paveikslą. Žinoma, jis galėjo patikti Džulijanai. Sklido gandai, kad jis patinkąs moterims. Jo romanai, persunkti painios psichologijos, kai kada itin skvarbios, dažnai melagingos, audrino jausmingas sielas, kurstė lakią vaizduotę, skiepijo panieką įprastam gyvenimui. Romanuose *Agonija, Uolioji katalikė, Andželika Doni, Džordžas Alijora* gyvenimas vaizduojamas kaip įkaitusių žarijų puodas. Kiekvienas jo personažas gynė savo iliuzinį pasaulį beviltiškoje dvikovoje su tikrove.

Ar nebus ir manęs paveikę kerai, paskleisti šio nepaprasto menininko, kuris savo knygose, sakyčiau, buvo iškėlęs save iki grynojo dvasingumo aukštumų? Ar ne aš pavadinau jo *Džordžą Alijorą* „artima" knyga? Ar ne aš atradau, jog kažkuris iš jo literatūrinių veikėjų turi tam tikrų keistų panašumų su mano vidine esybe? O jei kaip tik šis keistas mūsų giminingumas jam palengvins gundymo darbą, ko gero, jau pradėtą? Jei Džulijana jam pasiduos, atpažinusi tas pačias patrauklias savybes, kuriomis aš ją kadaise pavergiau?" – svarsčiau vėl apimtas baimės.

Ji sugrįžo į kambarį. Pamačiusi mano rankose tą knygą ji raustelėjo ir droviai šypsodamasi paklausė:

– Ką žiūri?

– Pažįsti Filipą Arborijų? – tuoj pat paklausiau nė trupučio nekeldamas balso, kiek galėdamas ramiau ir atsainiau.

– Taip, – nuoširdžiai prisipažino ji. – Mus supažindino Monterizių namuose. Jis buvo keletą kartų pas mus, tačiau neturėjo progos su tavim susitikti.

Man knietėjo paklausti: „O kodėl tu man apie tai nepasakojai?", bet susilaikiau. O ir kaip būtų galėjusi man papasakoti,

jei aš savo elgesiu nutraukiau bet kokį dalijimąsi naujienomis ir draugiškus prisipažinimus?

– Jis pats gerokai paprastesnis nei jo knygos, – abejingai pridūrė lėtai maudamasi pirštines. – Skaitei *Paslaptį*?

– Taip, jau perskaičiau.

– Tau patiko?

Nesąmoningai trokšdamas pakelti savo vertę Džulijanos akyse nė negalvodamas atsakiau:

– Ne. Knyga vidutiniška.

Pagaliau susiruošusi ji tarė:

– Aš einu.

Ir nuėjo link durų. Aš nusekiau iš paskos iki prieškambario siaučiamas jos palikto lengvo, vos juntamo kvepalų debesėlio. Stabtelėjusi prie liokajaus, ji teištarė:

– Iki pasimatymo.

Ir lengvu žingsniu perkopė slenkstį.

Aš grįžau į savo kambarius. Atlapojau langą, persisvėriau, kad galėčiau pamatyti ją einančią gatve.

Ji lengva eigastim žingsniavo saulėtąja šaligatvio puse: tiesi, nė kiek nesižvalgydama į šalis. Bobų vasara vos įžiūrimu auksiniu geltoniu užliejo krištolinį dangų; nuo tos ramios šilimos oras darėsi minkštas, sakytum, pakvipo našlaitėmis. Begalinis liūdesys staiga užgulė mane ir laikė prislėgęs prie palangės; pamažu jis tapo nepakeliamas. Retai kada gyvenime esu taip kentėjęs, kaip tuomet, kai įsigraužusi abejonė akimoju sugriovė mano pasitikėjimą Džulijana, pasitikėjimą, trukusį daugybę metų; retai kada mano siela taip garsiai vaitojo, matydama tolstančią iliuziją. Bet ar tikrai ji nutolo negrįžtamai? Aš negalėjau, nenorėjau tuo įtikėti. Visą klaidoje nugyventą gyvenimą mane lydėjo didžioji iliuzija, maitinanti ne tik manąjį egoizmą, bet ir mano estetinę svajonę

apie moralinę didybę. „Moralinė didybė kyla iš patirtų žiaurių skausmų, ir kad taptų herojiška, jai reikėjo iškentėti tai, ką aš ją priverčiau iškentėti." Ši neginčijama tiesa, kuri man daugel kartų padėjo numalšinti sąžinės graužatį, giliai įsikerojo mano dvasioje ir išaugino ten idealų vaizdinį, apdovanotą geriausiomis mano savybėmis, išpažįstantį neva platonišką kultą. Aš, silpnavalis ir veidmainis palaidūnas mėgavausi savo būties rate sutikęs rimtą, sąžiningą ir stiprią sielą, tokią, kurios nesuvedžiosi; ir aš džiaugiausi, kad esu jos mylimas, mylimas visiems laikams. Visos mano ydos, visa menkystė, visos silpnybės tarpo šioje iliuzijoje. Vyliausi, kad man išsipildys visų intelektualių vyrų svajonė – būti nuolat neištikimam visuomet ištikimai žmonai.

„Ko ieškai? Visų gyvenimo svaigalų? Pirmyn, eik, svaiginkis! Tavo namuose tarsi šydu apgaubtas paveikslas šventykloje laukia tyli, viską menanti būtybė. Lempa, į kurią tu niekuomet neįpili nė šlakelio žibalo, tebešviečia." Argi ne apie tai svajoja visi intelektualūs vyrai?

Ir dar: „Kad ir kokią valandą, kad ir kaip gyvenimo mėtytas bei vėtytas sugrįžtum, vis tiek ją rasi. Ji buvo tikra, kad grįši, bet nieko tau nepasakos apie savo laukimą. Tu padėsi galvą jai ant kelių, o ji pirštų galiukais perbrauks tau per smilkinius, kad užkalbėtų tavo skausmą."

Būtent taip aš įsivaizdavau savo sugrįžimą; galutinį sugrįžimą po vieno iš tų vidinių sukrėtimų, kurie permaino žmogų. Visi mano nuovyliai būdavo apmalšinami giliai viduje glūdinčio įsitikinimo apie saugų prieglobstį; ir tamsiausius visų mano nedorybių užkaborius pasiekdavo bent kiek šviesos, skleidžiamos moters, kuri dėl meilės man ir *mano paties poelgių* pakilo į didžiadvasiškumo viršūnę, tobulai atitikdama mano idealo sampratą.

Nejau kažkokia abejonė gali viską sužlugdyti per akimirką? Dar kartą mintyse perkračiau sceną tarp manęs ir Džulijanos nuo tada, kai įėjau į kambarį, iki jos išėjimo.

Nors didelę dalį viduje kylančių neramumų priskyriau savo ypatingai nervinei būsenai, kuri turėjo praeiti, tačiau neįstengiau atsikratyti keisto įspūdžio, tiksliausiai apibūdintino tokiais žodžiais: „Ji man atrodė *kita moteris.*" Žinoma, joje buvo kažkas naujo. Bet kas? Argi Filipo Arborijaus dedikacija neišsklaidė abejonių? Argi ji nepatvirtino, kad TVRRIS EBURNEA neįveikiamas? Tokį garbingą kreipinį jis sugalvojo arba tiesiog įkvėptas Džulijanos Ermil vardą gaubiančios tyrumo šlovės, arba žlugus bandymui ją užkariauti ir galbūt nutraukęs pradėtą apgultį. Taigi Dramblio kaulo bokštas veikiausiai dar buvo nepaliestas.

Taip svarsčiau norėdamas išrauti įtarimo geluonį ir viduje jaučiau miglotą nerimą, tarsi bijodamas, kad staiga neįsiterptų koks nors pašaipus prieštaraujantis balsas: „Tu žinai: Džulijanos oda yra labai šviesi. Ji *balta kaip josios marškiniai.* Toks dangiškas kreipinys gali slėpti labai žemišką prasmę..." O dar tas *Jūsų nevertas*? „Ak ak, kiek išvedžiojimų!"

Tuos bergždžius ir žeminančius svarstymus nutraukė pykčio ir neapykantos protrūkis. Aš atsitraukiau nuo lango, nusipurčiau, žengiau porą ar trejetą žingsnių per kambarį, mechaniškai atsiverčiau knygą, pastūmiau ją į šalį. Tebebuvau vis dar taip pat įsijaudrinęs. „Apskritai, – pagalvojau sustojęs tarsi nematomo priešininko akivaizdoje, – ką visa tai reiškia? Arba ji jau puolusi ir praradimas nepataisomas; arba jai gresia pavojus ir tokios būklės kaip dabar aš negaliu įsikišti ir jos išgelbėti; arba ji tyra ir turi jėgų tokia išlikti, vadinasi, niekas nepasikeitė. Kad ir kaip būtų, man nereikia atlikti jokio *veiksmo*. Kaip yra, taip ir turi būti; kaip bus, taip ir turės būti. Ši kančios valanda praeis.

Reikia laukti. Baltos chrizantemos ant Džulijanos staliuko priešais, kokios jos buvo gražios! Išeisiu ir nupirksiu tokių visą glėbį. Pasimatymas su Tereza šiandien antrą. Dar liko beveik trys valandos... Argi ji nesakė man anąkart norinti rasti užkurtą židinį? Tai bus *pirmoji ugnis*, užkurta tokią šiltą žiemos dieną. Man rodos, šią savaitę ji sklidina gerumo. O kad tai tęstųsi! Tačiau pirmai progai pasitaikius aš mesiu iššūkį Eudženijui Eganui." Mano mintys pasisuko nauja linkme, šen bei ten valandėlei stabteldamos, padarydamos netikėtą lankstą. Tarp įprastų netrukus manęs laukiančių geidulingų vaizdinių šmėstelėjo ir kitas nepadorus vaizdinys, tas, kurio baiminausi, nuo kurio norėjau išsisukti. Mintyse iškilo kai kurie *Uoliosios katalikės* puslapiai, begėdiški ir aistringi. Vienas skausmo priepuolis pagimdė kitą. Ir aš, nors ir skirtingai kentėdamas, painiojau dvi moteris, murkdydamas jas į tą patį purvą, ir ta pačia neapykanta degiau Filipui Arborijui ir Eudženijui Eganui.

Kančios valanda praėjo, sieloje palikdama kaži kokią miglotą panieką, sumišusią su apmaudu, *seseriai*. Aš vis labiau tolau, dariausi vis atžaresnis, abejingesnis, uždaresnis. Mano liūdnoji aistra Terezai Rafo vis labiau mane glemžėsi, ėmė gožti visas mano gerąsias savybes, neleido nė kiek atsikvėpti. Aš tikrai buvau apsėstasis, žmogus, apimtas velniško pamišimo, graužiamas negirdėtos ir gąsdinančios ligos. Tos žiemos prisiminimai mano galvoje buvo painūs, padriki, su keistomis tamsiomis dėmėmis, reti.

Tą žiemą savo namuose nė karto nesutikau Filipo Arborijaus; retai kada matydavau jį viešose vietose. Tačiau vieną vakarą radau jį ginklinėje: ten ir susipažinome, mokytojas mus pristatė vienas kitam, persimetėme keliais žodžiais. Dujinių lempų šviesa, lentinių grindų dundėjimas, špagų žvangesys

ir blykčiojimas, įvairios negrabios ar elegantiškos fechtuotojų pozos, staigūs visų tų išlenktų kojų šuoliai, tie karščiu ir aitra alsuojantys kūnai, gerkliniai šūksniai, audringi jaustukai, juoko protrūkiai nepaprastai aiškiai mano atmintyje atkuria sceną, kuri vyko aplink mus tuo metu, kai stovėjome vienas priešais kitą ir mokytojas tarė mūsų vardus. Vėl matau tą rankos judesį, kai Filipas Arborijus pakelia kaukę ir parodo įkaitusį, prakaito išvagotą veidą. Vienoje rankoje laikydamas kaukę, kitoje špagą, jis nusilenkia. Buvo gerokai uždusęs, nusikamavęs ir šiek tiek nevalingai drebėjo kaip žmogus, nereguliariai mankštinantis raumenis. Nejučia pamaniau, kad jis ne tas žmogus, kurio turėčiau bijoti dvikovoje. Mane netgi apėmė savotiška puikybė; fechtavimo salėje nė vienu žodeliu neužsiminiau apie jo šlovę, apie savo žavėjimąsi; elgiausi taip, kaip elgčiausi su bet kokiu nepažįstamuoju.

– O kaip dėl rytojaus? – paklausė mokytojas šypsodamasis. – Ateisite?

– Taip, dešimtą.

– Jūs kaunatės? – paklausė Arborijus su neslepiamu smalsumu.

–Taip.

Jis truputį paabejojo, tuomet pridūrė.

– Su kuo, jei ne paslaptis?

– Su Eudženijum Eganu.

Pastebėjau, kad jis geidė sužinoti šį tą daugiau, tačiau mano šaltas ir išoriškai atsainus elgesys jį varžė.

– Mokytojau, penkių minučių kova, – tariau ir pasukau link rūbinės. Prie durų stabtelėjau ir atsigręžęs pamačiau, kad Arborijus vėl pradėjo fechtuotis. Vieno žvilgsnio pakako, kad suprasčiau, jog jis šiame reikale buvo labai vidutiniškas.

Kai, stebint visiems susirinkusiems, pradėjau kovą su mokytoju, mane apėmė ypatingas nervinis jaudulys, kuris pridėjo antra tiek jėgų. Jaučiau, kaip nuo manęs akių nenuleidžia Filipas Arborijus.

Paskiau vėl susitikom rūbinėje. Kambarys pernelyg žemomis lubomis jau buvo prirūkytas ir persisunkęs aštraus, šleikštaus vyriško tvaiko. Visi buvę viduje, nuogi, su plačiais baltais apsiaustais, šiūravosi krūtinę, rankas, pečius – iš lėto, parūkydami, garsiai laidydami sąmojus, nešvankybėmis išlaisvindami savo gyvuliškumą. Pro šniokščiančias vandens čiurkšles girdėjosi riebūs juokai. Porą ar trejetą kartų jausdamas neaiškų pasibjaurėjimą, susipurtydamas tarsi nuo stipraus fizinio smūgio, aš įžiūrėjau liesą Arborijaus kūną, į kurį nevalingai krypo mano akys. Ir vėl susikūriau atstumiantį jo paveikslą.

Nuo to laiko daugiau nebuvo progos nei priartėti prie jo, nei jo sutikti. Ir nesukau dėl to galvos. Nė motais man buvo, jei vėliau Džulijanos elgesyje pasirodydavo kas nors įtartino. Anapus vis ankštesnio rato, kuriame sukausi, mano jautrumas buvo atbukęs, nieko negalėjau aiškiai suvokti. Visi pašaliniai įspūdžiai mano sielą kliudydavo kaip vandens lašai įkaitusį grindinio akmenį: arba nuriedėdavo pasišokinėdami, arba išgaruodavo.

Įvykiai vijo vienas kitą. Vasario gale po paskutinio gėdingo neištikimybės įrodymo mes su Tereza Rafo galutinai išsiskyrėme. Išvykau į Veneciją, vienas.

Ten, apimtas nesuvokiamo blogumo, prabuvau apie mėnesį; tą kvaitulio būseną įlankoje tvyrantis rūkas ir tyla tik dar labiau sustiprino. Viduje buvo likęs vien jausmas, kad esu nuo visų atskirtas, gyvenąs tarp sustingusių aplinkinio pasaulio šešėlių.

Ilgas valandas jutau vien slegiantį, traiškantį gyvenimo nejudrumą ir silpną arterijos pulsavimą savo galvoje. Ilgas valandas manęs neapleisdavo tie keisti apžavai, kuomet sielą ir jausmus kaži kas nepaliaujamai, monotoniškai graužia. Lynojo. Rūkas virš vandens kartais įgydavo niaurius pavidalus, kurie slankiodavo kaip vaiduokliai lėtai ir iškilmingai. Dažnai plaukdamas gondoloje tarsi karste vaizduotėje patirdavau savotišką mirtį. Kai irklininkas pasiteiraudavo, į kurią vietą mane nuplukdyti, beveik visuomet tik mosteldavau neaiškia kryptimi, gūžteldavau, suprasdamas, kokia nuoširdi neviltis slypi žodžiuose: „Bet kur, tolyn nuo šio pasaulio!"

Į Romą sugrįžau paskutinėmis kovo dienomis. Ėmiau naujai suvokti tikrovę, tarsi po ilgo sąmonės aptemimo. Kartais mane užklupdavo drovumas, sutrikimas, nepaaiškinama baimė; tuomet jausdavausi silpnas kaip vaikas. Be perstojo žvalgiausi aplinkui, kaip niekad dėmesingas, trokšdamas suvokti tikrąją visa ko reikšmę, užčiuopti teisingus santykius, kad suprasčiau, kas pasikeitė, kas pranyko. Ir žingsnelis po žingsnelio grįžtant į įprastas vėžes mano viduje nusistovėjo pusiausvyra, vėl nubudo šiokia tokia viltis, atgimė rūpestis dėl ateities.

Radau Džulijaną visai netekusią jėgų, pašlijusios sveikatos, nuliūdusią kaip niekados. Kalbėjomės mažai, nežiūrėdami vienas kitam į akis, neatverdami širdžių. Abu ieškojom savo mergaičių draugijos; Marija ir Natalija, gyvenančios laimingoje nežinomybėje, savo žvaliais balsais pripildydavo tylos valandas. Vieną dieną Marija paklausė:

– Mama, ar šįmet per Velykas važiuosim į Badiolą?

Aš atsakiau vietoj motinos nesvyruodamas:

– Taip, važiuosim.

Tuomet Marija, tempdamasi iš paskos seserį, ėmė iš džiaugsmo šokinėti po kambarį. Aš pažvelgiau į Džulijaną.

– Nori, kad važiuotume? – paklausiau droviai, kone nuolankiai.

Ji linktelėjo galva.

– Matau, kad nekaip jautiesi, – pridūriau. – Aš irgi nesveikuoju... Galbūt kaimas... pavasaris...

Ji sėdėjo pusiaugulom krėsle, baltas rankas pasidėjusi ant porankių; jos kūno padėtis man priminė sveikstančiosios padėtį aną rytą, kai ji jau buvo pakilusi iš ligos patalo, bet išgirdo mano žinią.

Dėl važiavimo apsisprendėme. Ruošėmės kelionei. Mano sielos gilumoje švietė viltis, tik aš nedrįsau į ją pažvelgti.

I.

Štai pirmasis mano prisiminimas.

Pradėjęs pasakojimą šiuo sakiniu turėjau omenyje, kad tai pirmasis prisiminimas, susijęs su siaubingu įvykiu.

Taigi, buvo balandis. Jau keletą dienų viešėjome Badioloje.

– Ak, vaikai mano, – tarė mano motina kaip visada be galo atlapaširdiškai, – kaip jūs sublogote! Ak, ta Roma, Roma! Kad pasitaisytumėte, jums reikia ilgam pasilikti čia, kaime, su manimi... oi ilgam...

– Taip, – pritarė Džulijana šypsodamasi, – taip, mama, pabūsim čia, kiek tik norėsi.

Toji šypsena Džulijanos lūpose vėl ėmė dažnai rodytis, kai motina būdavo šalia; ir nors iš akių neišnyko liūdesys, jos šypsena buvo tokia miela, tokia sklidina gerumo, kad ir pats pasidaviau iliuzijai. Išdrįsau pažvelgti į savo viltį.

Pirmosiomis dienomis mano motina nė per žingsnį nesitraukė nuo brangiųjų viešnių; atrodė, lyg norėtų pasotinti jas savo švelnumo. Du ar tris kartus mačiau ją, virpėdamas iš kaži kokio jaudulio, mačiau ją glostant savo palaiminta ranka Džulijanos plaukus. Kartą girdėjau, kaip klausė:

– Ar jis vis dar tave myli?

– Vargšas Tulijus! Taip, – atsakė kitas balsas.

– Vadinasi, tai netiesa...

– Kas?

– Tai, ką man apie jį kalbėjo.

– Ką tau kalbėjo?

– Nieko, nieko... Maniau, kad Tulijus tave šiek tiek skriaudė.

Jos šnekučiavosi prie atviro lango, už vėjo plaikstomų užuolaidų, o lauke šnarėjo guobos. Aš žengiau žingsnį į priekį anksčiau, nei jos mane pastebėjo; pakėliau užuolaidą ir pasirodžiau.

– Ak, Tulijau! – aiktelėjo motina.

Juodvi susižvalgė mažumą sutrikusios.

– Kalbėjomės apie tave, – pridūrė motina.

– Apie mane? Ką nors blogo? – paklausiau neva linksmai.

– Ne, gero, – suskubo patikinti Džulijana; ir aš jos balse išgirdau norą – o ji tikrai norėjo – *nuraminti mane.*

Balandžio saulė plieskė į palangę, žvilgėjo žiluose mano motinos plaukuose ir kartkartėm švelniai suspindėdavo ties Džulijanos smilkiniais. Plaikstėsi baltutėlės užuolaidos, atsispindėdamos žėrinčiuose langų stikluose. Didžiulės laukymėje augančios guobos išsprogusiais naujais lapeliais šlamėjo čia garsiau, čia tyliau, ir pagal tą garsą tai greičiau, tai lėčiau judėjo šešėliai. Net ir nuo namo sienos, pasipuošusios nesuskaitoma gausybe leukojų, sklido velykinis kvapas, sakytum nematomas miros dvelksmas.

– Koks stiprus šis kvapas! – sumurmėjo Džulijana pirštais perbraukama antakius ir užmerkdama akis. – Svaigina.

Aš stovėjau truputį atsitraukęs tarp jos ir motinos. Panorau pasilenkti virš palangės ir apglėbti rankomis jas abi. Būčiau norėjęs į šį paprastą draugišką apkabinimą sudėti visą švelnumą, kuris perpildė mano širdį, ir atverti Džulijanai daugybę žodžiais nenusakomų dalykų, ir atsikovoti ją visą tuo vieninteliu veiksmu. Bet mane vis dar laikė beveik vaikiška baimė.

– Žiūrėk, Džulijana, – tarė mano motina, rodydama į vieną kalvos tašką, – tavo Alyvų vila. Matai ją?

– Taip, taip.

Dangstydamasi delnu nuo saulės, ji stengėsi įžiūrėti; ir aš stebėdamas ją pamačiau vos vos virpančią jos apatinę lūpą.

– Ar matai kiparisą? – paklausiau norėdamas įtaigiu klausimu dar labiau ją sujaudinti.

Ir vėl savo vaizduotėje regėjau seną, garbingą kiparisą su pašaknėj augančiu rožių krūmu ir lakštingalų choru viršūnėje.

– Taip, matau... vos vos.

Alyvų vila bolavo iškilusi progumoje, labai tolimos kalvos šlaite. Iki jos tauriomis, ramiomis linijomis bangavo kalvų grandinė, ten augančios alyvmedžių giraitės kėlė nepaprasto lengvumo įspūdį ir panėšėjo į žalsvai pilką ūką, susitelkusį į nekintamas formas. Žydintys medžiai, balti ir rožiniai jų vainikai, griovė peizažo vienodumą. Atrodė, kad dangus be perstojo bąla, tarsi kas skaidrion mėlynėn vis šliūkštelėtų pieno ir išmaišytų.

– Į Alyvų vilą važiuosim po Velykų. Bus apsipylusi žiedais, – tariau, mėgindamas sugrąžinti tai sielai svajonę, kurią buvau jėga išplėšęs.

Ir aš išdrįsau prisiartinti, apglėbti rankomis Džulijaną ir savo motiną, pasilenkti virš palangės įterpdamas savo galvą tarp jųjų taip, kad mane lietė vienos ir kitos plaukai. Pavasaris, tas oro gerumas, tas apylinkių taurumas, tas romus visų gyvų būtybių persikeitimas sustiprėjus motinystės šauksmui, tas dieviškas dangaus blyškumas – ir juo blyškesnis, juo dieviškesnis – man teikė tokį naują gyvenimo pojūtį, kad pagalvojau drebėdamas: „Nejau tai įmanoma? Nejau įmanoma? Vadinasi, po viso to, kas nutiko, po viso to, ką iškentėjau, tiek kartų nusikaltau ir jaučiau gėdą, aš dar galiu patirti gyvenime šį skonį! Aš dar galiu *tikėtis*, dar

galiu patirti laimės nuojautą! Ir iš ko gi gavau šį palaiminimą?" Atrodė, tarsi visa mano esybė būtų palengvėjusi, išsiplėsdama, išsiliedama per kraštus, pagauta lengvo, staigaus ir nenutrūkstamo virpėjimo. Nėra žodžių apsakyti tam, ką manyje sukėlė vos juntamas plauko prisilietimas prie skruosto.

Keletą minučių taip stovėjome nejudėdami, be žodžių. Šnarėjo guobos. Pasieniui augančių nesuskaičiuojamų geltonų ir violetinių žiedų mirguliavimas kerėjo mano akis. Sodrus, šiltas kvapas garavo saulėje alsavimo ritmu.

Staiga Džulijana atsilošė, perbalusi žengė atgal, akyse pasirodė kaži koks nerimas, lūpos įsitempė lyg tramdydamos šleikštulį:

– Siaubingas tas kvapas. Man nuo jo galva sukasi. Mama, ar tau nebloga?

Ir pasisuko ketindama išeiti, žengė svyruodama keletą žingsnių, paskui paspartino žingsnį ir išėjo iš kambario lydima mano motinos.

Žiūrėjau, kaip jos tolo atidarinėdamos vienas duris po kitų, vis dar apimtas to pirmykščio jausmo nuotrupų, vis dar nešamas svajonių.

II.

Mano pasitikėjimas ateitimi stiprėjo diena po dienos. Beveik nieko daugiau nebeprisiminiau. Perdėm nuilsinta siela užmiršdavo kankintis. Būdavo visiško užsimiršimo valandų, kai viskas nuščiūdavo, apmalšdavo, ištirpdavo, nugrimzdavo pirmykštėj tėkmėj, tapdavo neatpažįstama. Vėliau, po šių keistų vidinio suirimo akimirkų, man rodėsi, kad į mane įsiliedavo kita gyvenimo pradžia, kita jėga mane užvaldydavo.

Mano tikrąją egzistenciją sudarė daugybė nevalingų, spontaniškų, nesąmoningų, instinktyvių pojūčių. Tarp išorinio ir vidinio pasaulio užsimezgė žaismas akimirką trunkančiais vos įžiūrimais veiksmais ir reakcijomis, kurios atsikartodavo netilstančiais aidais; ir kiekvienas iš tos daugybės aidų virsdavo stulbinamu psichiniu reiškiniu. Visa mano esybė persimainydavo nuo to, kas vyko šalia, – nuo atodūsio, šešėlio, saulės spindesio.

Didžiosios dvasios ligos, kaip ir kūno negalios, atnaujina žmogų; ir dvasinis išgijimas ne mažiau malonus ir stebuklingas nei kūniškas. Priešais žydintį krūmą, priešais mažyčiais pumpurėliais nubertą šaką, priešais atžalą, išaugusią iš beveik sutrūnijusio kamieno, priešais pačią menkiausią žemės malonę, priešais nepastebimiausią pavasario permainą aš sustodavau – naivus, tyras, netekęs žado!

Dažnai ryte išeidavau pasivaikščioti su savo broliu. Tą valandą visur būdavo gaivu, lengva, laisva. Federiko draugija mane išgrynindavo ir sustiprindavo kaip geras laukinis brizas. Tuomet Federikui buvo dvidešimt septyneri; beveik visą laiką buvo nugyvenęs kaime kukliai ir daug dirbdamas; rodės, nešiojosi sukaupęs savyje šiltą žemės nuoširdumą. Jis žinojo Regulą. Levas Tolstojus būtų pabučiavęs jo gražią, giedrą kaktą ir pavadinęs savo sūnumi.

Eidavome laukais neturėdami jokio tikslo, kartais pasišnekučiuodami. Jis gyrė derlingas mūsų valdų žemes, aiškino man apie įvestas kultūrų auginimo naujoves, rodė patobulinimus. Mūsų valstiečių pirkios buvo plačios, erdvios, švarios. Mūsų tvartai buvo pilni sveikų, gerai nupenėtų gyvulių. Mūsų karvidės buvo puikiausiai sutvarkytos. Dažnai eidamas jis sustodavo pažiūrėti kokio augalo. Jo vyriškos rankos tapdavo be galo švelnios, kai liesdavo mažus, žalius lapelius ūglių viršūnėse. Kartais kirsdavome sodus. Persikų, kriaušių, obelų, vyšnių, slyvų, abrikosų šakos buvo pasidabinę milijonais žiedų; srūdama žemyn pro perregimus rožinius ir sidabrinius žiedlapius, saulės šviesa mainėsi ir virto, sakytum, dieviška rasa, kaži kuo, skleidžiančiu neapsakomą grožį ir palaimą; dangaus lopinėliai, matomi pro šakų pynes, žvelgė tarsi guvios ir švelnios akys.

Jis kalbėjo mintyse regėdamas būsimus kabančius turtus, o aš šlovinau žiedus:

– Pamatysi, pamatysi vaisius.

„Aš juos pamatysiu, – kartojau mintyse. – Pamatysiu, kaip nukris žiedai, išsiskleis lapai, augs vaisiai, įgaus spalvą, noks, kris žemėn.“ Šis patikinimas, jau ištartas brolio lūpomis, man buvo neapsakomai svarbus, tarsi bylotų apie nežinia kokią pa-

žadėtą ir laukiamą laimę, kuri turėtų aplankyti tuo medžio vaisingumo laiku, kuris trunka nuo žiedo iki vaisiaus. „Dar man neparodžius noro, broliui jau atrodo savaime suprantama, kad aš liksiu čia, kaime, su juo ir motina; nes sako, kad aš pamatysiąs jo medžių vaisius. Jis *įsitikinęs*, kad aš juos pamatysiąs! Taigi tikra tiesa, kad prasidėjo naujas mano gyvenimas ir kad tas vidinis jausmas manęs neapgauna. Iš tiesų, viskas dabar vyksta su keistu, neįprastu lengvumu, su meilės perteklium. Kaip aš myliu Federiką! Dar niekada jo taip nemylėjau." Tokie tad buvo mano vidiniai pokalbiai su savimi, šiek tiek nerišlūs, padriki, kartais vaikiški dėl vienašališko mano sielos nusiteikimo kiekviename nereikšmingame įvykyje įžvelgti gerą ženklą, palankią prognozę.

Didžiausias džiaugsmas man buvo žinoti, kad nutolau nuo savo praeities, nuo kai kurių vietų, kai kurių žmonių, kad esu nepasiekiamas. Kartais mėgavausi pavasarinio kaimo ramybe, įsivaizduodamas erdvę, skiriančią mane nuo to tamsaus pasaulio, kuriame tiek daug kentėjau, ir nuo tokių baisių skausmų. Kartais mane dar smaugė neaiški baimė, kuri vertė skrupulingai ieškoti aplinkui esančių saugios dabarties įrodymų, stūmė mane įsikibti broliui į parankę, įskaityti jo akyse neabejotiną meilę ir globą.

Aš aklai pasitikėjau Federiku. Būčiau norėjęs, kad jis ne tik mane mylėtų, bet ir man vadovautų; būčiau norėjęs užleisti jam pirmagimio vaidmenį, nes jis labiau vertas, ir klausyti jo patarimo, laikyti jį savo vedliu, paklusti jam. Jo pašonėje man negrėstų pavojus pasiklysti, nes jis žinojo tiesų kelią ir ėjo juo neklupdamas; be to, jis turėjo tvirtą ranką ir būtų mane apgynęs. Tai buvo pavyzdinis žmogus: geraširdis, stiprus, nuovokus. Ir nebuvo man didingesnio paveikslo, nei ši jaunystė, paaukota

„sąmoningo gėrio kūrimo" religijai, paskirta Žemės meilei. Atrodė, kad jo akys įgavo skaidrią augališką spalvą nuo nepaliaujamo žiūrėjimo į tai, kas žalia.

– Žemės Jėzus, – pavadinau jį vienądien šypsodamasis.

Tas rytas buvo sklidinas nekaltybės, vienas iš tų rytų, kai gali išvysti, kaip atrodė pìrmosios aušros Žemės kūdikystėje. Brolis stovėdamas palaukėje kalbėjo žemdirbių būreliui. Jis buvo visa galva aukštesnis už klausytojus; ir jo ramus mostas atspindėjo žodžių paprastumą. Išmintingi pražilę senukai, sumitę vyrai, jau artėjantys prie senatvės, klausėsi to jaunuolio. Visų jų gumbuotus kūnus buvo pažymėjęs didelis bendras darbas. Kadangi šalimais neaugo nė vienas medis, kadangi javai arimuose dar buvo menkai ūgtelėję, jų povyzos toje šventoje šviesoje atrodė kaip nulietos.

Pamatęs mane besiartinant, brolis paleido savo vyrus ir žengė man priešais. Tuomet man iš burnos nejučia išsprūdo pasveikinimas:

– Žemės Jėzau, osana!

Visiems augalijos kūriniams jis buvo be galo rūpestingas. Niekas neprasprūsdavo pro jo žvalgias, kone visareges akis. Per mūsų rytmetinius pasivaikščiojimus jis nuolat stabčiodavo, kad išvaduotų kokį mažytį lapelį nuo sraigės, vikšro ar skruzdėlės. Vieną dieną mums vaikštant nieko negalvodamas lazdos galu daužiau per žolę; ir su kiekvienu smūgiu nukirstos gležnos, žalios viršūnėlės lėkė į šalis. Jis dėl to kankinosi, nes lazdą ištraukė man iš rankų, tiesa, švelniai, ir tuojau nuraudo, turbūt pagalvojęs, kad tas jo gailestingumas man pasirodysiąs kaip perdėtas jausmingumas. Ak tas raudonis tokiame vyriškame veide!

Kitą dieną, kai laužiau nuo obels keletą žydinčių šakelių, Federiko akyse šmėkštelėjo širdgėla. Iškart lioviausi, atitraukiau rankas sakydamas:

– Jei tau nemalonu...

– Ne, tikrai ne... Aplaužyk nors ir visą medį.

O nulaužta šakelė, pakibusi ant kelių gyvų plaušelių, švytavo palei kamieną; ir ta lūžio vieta, sudrėkusi nuo syvų, atrodė kaip skaudanti žaizda; ir tie trapūs, truputį kreminiai, truputį balti erškėtrožių puokštę primenantys žiedai su jau pasmerktais vaisiais viduje be perstojo tirtėjo ore.

Tuomet tarsi norėdamas sušvelninti baisią skriaudą ištariau:

– Tai Džulijanai.

Ir nutraukęs paskutinius gyvus plaušus, nuplėšiau jau nulaužtą šaką.

III.

Ne tik tą vieną šaką parnešiau Džulijanai, bet ir daugel kitų. Visuomet sugrįždavau į Badiolą pilnomis rankomis žydinčių dovanų. Vieną rytą parnešęs glėbį gudobelių, prieangyje sutikau savo motiną. Buvau truputį uždusęs, sušilęs, mažumėlę apsvaigęs. Paklausiau:

– Kur Džulijana?

– Viršuj, savo kambariuose, – atsakė juokdamasi.

Aš užbėgau laiptais aukštyn, perėjau koridoriumi, įėjau tiesiai į kambarį ir šūktelėjau:

– Džulijana, Džulijana! Kur tu?

Marija ir Natalija mane pasitiko aikčiodamos, jos džiūgavo pamatę žydinčias šakas, nenustygo vietoje, visaip šėliojo.

– Ateik, ateik, – šaukė jos, – mama čia, miegamajame. Ateik.

Ir mano širdis ėmė smarkiau plakti, kai peržengiau tą slenkstį; stovėjau priešais besišypsančią ir sutrikusią Džulijaną. Numečiau glėbį gudobelių jai prie kojų.

– Žiūrėk!

– Ak, koks grožis! – sušuko ji, lenkdamasi prie gaiviai kvepiančio lobio.

Vilkėjo vieną iš savo mėgstamų plačių tunikų, alijošiaus žalumo. Dar nešukuoti jos plaukai nepakluso segtukams, tankiomis sruogomis krito ant sprando, slėpė ausis. Gudobelės dvelksmas,

sumišęs čiobrelių ir karčiųjų migdolų kvapas sklandė aplink ją, plito po kambarį.

– Atsargiai, kad neįsidurtum, – tariau jai. – Pažiūrėk į mano rankas.

Ir parodžiau jai dar kraujuojančius įdrėskimus, tarsi norėdamas pakelti savo aukos vertę. „O, kad ji dabar suimtų mane už rankų", – pamaniau. Ir vėl mintyse iškilo miglotas tos seniai praeitin nugrimzdusios dienos prisiminimas, kai ji bučiavo dyglių subraižytas mano rankas ir troško iščiulpti vienas po kito besisunkiančius kraujo lašelius. „Tai kad ji dabar suimtų mane už rankų ir į tą vieną veiksmą sudėtų visą savo atleidimą ir visą atsidavimą!"

Tomis dienomis aš nenustojau laukti šitokios akimirkos. Tikrai net nežinojau, kas man įkvėpė tokio pasitikėjimo savimi; tačiau neabejojau, kad anksčiau ar vėliau Džulijana vėl padovanos man save šitokiu būdu, vienu paprastu nebyliu veiksmu, į kurį ji pajėgs sudėti „visą savo atleidimą ir visą atsidavimą".

Ji nusišypsojo. Kančios šešėlis nuslydo nepaprastai baltu jos veidu, giliai įdubusiomis akimis.

– Ar nuo tada, kai esi čia, nesijauti bent kiek geriau? – paklausiau prieidamas arčiau.

– Taip, taip, geriau, – atsakė ji,

Po to abu patylėjom.

– O tu?

– O, aš jau pasveikau. Argi nesimato?

– Taip, tiesa.

Tomis dienomis jai kalbantis su manimi, balse buvo justi kaži koks ypatingas neryžtingumas, anuomet mane nepaprastai žavėjęs, tačiau dabar aš to nepastebėjau. Atrodė, tarsi ji nuolat galvotų, kaip sulaikyti beišsprūstantį žodį, ir pakeisti jį kitu. Be to,

jos balsas tapo, jei taip galima sakyti, *moteriškesnis*: neteko ankstesnio tvirtumo ir skambumo; jis prislopo, tarsi instrumentas, ant kurio uždėta surdina. Tačiau jei jau visais atžvilgiais su manimi buvo tokia švelni, tuomet kas gi neleido mums susiglausti? Kas trukdė išnykti tam mus skiriančiam tarpui?

Tuo metu, kuris mano sielos istorijoje visuomet išliks apgaubtas paslapties, mano prigimtinis įžvalgumas regėjosi visiškai pamintas. Visi baisingi analitiniai gebėjimai, tie patys, kurie suteikė man daugybę kančių, atrodė išsemti. Mano nerimastingų gebėjimų galia atrodė sužlugdyta. Be galo daug to meto nuojautų ir jausmų dabar man nesuprantami, nepaaiškinami, nes neturiu į ką atsiremti, tirdamas jų kilmę, nustatinėdamas jų prigimtį. Šis mano psichinio gyvenimo periodas atitrūkęs nuo kitų, be jungiančios grandies.

Kartą girdėjau pasaką, kaip jaunas princas po ilgų ir nuotykingų klajonių pagaliau prisistato pas moterį, kurios taip atkakliai ieškojo. Jaunuolis virpėjo kupinas vilties, o šalia stovinti moteris šypsojosi. Tačiau dėl šydo besišypsančios moters buvo neįmanoma paliesti. Šydas buvo pasiūtas iš nežinomos medžiagos, tokios plonos, kad ji tarytum susiliejo su oru; vis dėlto jaunuolis negalėjo apkabinti mylimosios per tą šydą.

Šis įvaizdis man padeda geriau įsivaizduoti keistą būseną, kuri apimdavo bendraujant su Džulijana. Jutau, kad kažkas, ko aš nepažįstu, išlaikė tarpą tarp jos ir manęs. Tačiau tuo pat metu pasitikėjau paprastu „nebyliu veiksmu“, kuris anksčiau ar vėliau turėjo sugriauti kliūtį ir padaryti mane laimingą.

O, kaip aš mėgau Džulijanos kambarį! Jis buvo apmuštas šviesiu, jau senstelėjusiu audiniu su gerokai pablukusiomis gėlėmis ir turėjo gilią alkovą. Kaip čia kvepėjo gudobelėmis!

Smarkiai išbalusi ji tarė:

– Labai aštrus kvapas. Trenkia į galvą. Ar nejauti?

Ir nuėjo atidaryti lango. Paskui pridūrė:

– Marija, pakviesk mis Edit.

Pasirodė guvernantė.

– Edit, prašau nunešti šias gėles į fortepijono kambarį. Pamerkite į vazas. Žiūrėkit, nesusibadykit.

Marija ir Natalija panoro nunešti dalį puokštės. Likome vieni. Ji vėl nuėjo prie lango; atsirėmė į palangę, nugara į saulę.

– Tu užsiėmusi? – paklausiau. – Nori, kad išeičiau?

– Ne, ne. Gali pasilikti. Sėskis. Papasakok apie savo rytinį pasivaikščiojimą. Kur buvai nuėjęs?

Visus šiuos sakinius ji ištarė truputį paskubom.

Kadangi palangės aukštis siekė juosmenį, ji stovėjo atsirėmusi į ją alkūnėmis; krūtinė buvo palinkusi atgal ir įsiterpusi į lango stačiakampį. Tiesiai į mane atsuktas veidas skendėjo šešėlyje, ypač akiduobės; tačiau plaukai, kurie buvo labiausiai apšviesti, gaubė veidą vos matoma aureole; pečiai taip pat švytėjo saulėje. Viena koja, ant kurios buvo perkeltas visas kūno svoris, kyšojo iš po suknelės apačios ir matėsi kraštelis pelenų spalvos kojinės ir blizgi kurpaitė. Visa jos figūra – ta stovėsena, tas apšvietimas – buvo sklidini nepaprastos gundymo galios. Už tos galvos, įrėmintas lango stačiakampyje, matėsi melsvas, viliojantis peizažo ruoželis.

Ir staiga tarsi žaibas tvykstelėjo, ir aš vėl pamačiau joje geidžiamą moterį, ir mano kraujyje vėl atgijo glamonių prisiminimas ir geismas.

Kalbėjau žiūrėdamas jai tiesiai į akis. Kuo ilgiau žiūrėjau, tuo labiau drumstėsi mano jausmai; ir ji tai neabejotinai turėjo įskaityti mano žvilgsnyje, nes ėmė regimai nerimauti. Virte virdamas viduje pagalvojau: „O jei surizikuočiau? Jei prieičiau

ir suspausčiau ją glėbyje?" Netgi tariamas nuoširdumas, kurio aš stengiausi suteikti nerūpestingoms šnekoms, ir tas apleido. Buvau suglumęs. Ta nejauki tyla tapo nepakeliama.

Iš gretimų kambarių girdėjosi neaiškūs Marijos, Natalijos, Edit balsai.

Aš atsikėliau, priėjau prie lango, atsistojau Džulijanai iš šono, jau buvau besilenkiąs prie jos, kad pagaliau ištarčiau tuos žodžius, tiek kartų mintyse kartotus menamuose mūsų pokalbiuose. Tačiau mane sulaikė baimė, kad galiu būti nutrauktas. Pamaniau, kad šis metas galbūt netinkamas, kad, ko gero, neužteks laiko išsakyti jai visko, atverti visos širdies, atskleisti viso savo pastarųjų savaičių vidinio gyvenimo, paslaptingo sielos pasveikimo, savo jautriausių stygų atgijimo, gražiausių svajų sužydėjimo, naujo jausmo gilumos, savo vilčių patvarumo. Pamaniau, kad man pritrūks laiko papasakoti smulkius pastaruosius įvykius, atlikti tas mažytes naivias išpažintis, glostančias mylinčios moters ausį, dar garuojančias nuo tiesos, labiau įtikinančias už bet kokią iškalbą. O man kaip tik ir reikėjo sugebėti įtikinti ją dideliu ir po tiekos nusivylimų jai turbūt neįtikėtinu dalyku: įtikinti ją, kad šis mano sugrįžimas nebuvo apgaulingas, jis buvo nuoširdus, neatšaukiamas, nes gyvybiškai būtinas visai mano esybei. Žinoma, jinai dar nepasitikėjo manimi; ir žinoma, kad dėl to nepasitikėjimo ji laikėsi santūriai. Mus vis dar skyrė siaubingo prisiminimo šešėlis. Man reikėjo išguiti tą šešėlį, vėl sujungti savo sielą su josios taip tvirtai, kad daugiau niekas negalėtų išskirti. Ir tai turėjo nutikti palankiu metu, slaptoje, ramioje vietoje, kurioje sklando vien prisiminimai, – Alyvų viloje.

O kol kas mes tylėjome, lango kiaurymėj abu, vienas šalia kito. Iš gretimų kambarių girdėjosi neaiškūs Marijos, Natalijos ir Edit balsai. Gudobelių kvapas išsivadėjo. Pro portjeras, kaban-

čias alkovos arkoje, gilumoje matėsi lova – ten, ton prietemon dažnai krypo mano smalsios, kone godžios akys.

Džulijana palenkė galvą, nes, matyt, ir ji juto saldžią, nerimastingą naštą. Lengvas vėjelis kedeno išslydusią plaukų sruogą ant smilkinio. Žiūrint į tą nenustygstančią juodą su rusvu atspalviu sruogą, kurios keletas saulės apšviestų plaukelių spindėjo auksu ant išbalusio kaip ostija smilkinio, man darėsi silpna. Vėlei pamačiau mažytę tamsią dėmelę ant kaklo, kuri anuomet daugybę kartų buvo įskėlusi pagundos kibirkštį.

Tada, daugiau nebegalėdamas tvardytis, baugščiai ir kartu ryžtingai, pakėliau ranką norėdamas pataisyti tą sruogą, ir mano virpantys pirštai per plaukus prisilietė prie ausies, kaklo, bet tik vos vos, pačia švelniausia glamone.

– Ką darai? – krūptelėjo Džulijana; ji žiūrėjo į mane sutrikusi, drebėdama turbūt labiau nei aš.

Ir pasitraukė nuo lango; pajutusi, kad yra sekama, žengė keletą žingsnių, lyg ketindama žūtbūt pabėgti.

– Ak, kodėl, kodėl tu taip, Džulijana? – sušukau sustojęs. Bet tuoj pat susigriebiau: – Žinia, aš dar nevertas. Atleisk man!

Tą akimirką suskambo du koplyčios varpai. Marija ir Natalija įgriuvo į kambarį, puolė prie motinos krykšdamos iš džiaugsmo; ir viena paskui kitą pakibo jai ant kaklo, apiberdamos veidą bučiniais; nuo motinos metėsi prie manęs, ir aš jas vieną po kitos pakėliau ant rankų.

Varpai skambėjo kaip pašėlę; visą Badiolą tarytum užtvindė bronzinis gausmas. Buvo Didysis šeštadienis, prisikėlimo iš numirusiųjų valanda.

IV.

To paties šeštadienio popietę mane užklupo neapsakomas liūdesys.

Badiolą pasiekė paštas; mudu su broliu biliardinėje vartėme laikraščius. Atsitiktinai man į akis krito Filipo Arborijaus vardas, paminėtas kronikoje. Akimirksniu susijaudinau. Taip nuo lengvo krestelėjimo susidrumsčia nuosėdos skaidraus stiklo inde.

Prisimenu: buvo apniukusi, tarytum pavargusio balkšvo atspindžio apšviesta popietė. Lauke, palei įstiklintą verandą, išeinančią į laukymę, susiėmusios už parankių, šnekučiuodamosi praėjo Džulijana su mano motina. Džulijana nešėsi knygą ir atrodė nusiplūkusi.

Be jokio nuoseklumo, tarsi sapne besikeičiantys vaizdai mano galvoje vėl iškilo kai kurios praėjusio gyvenimo nuotrupos: Džulijana priešais veidrodį, aną lapkričio dieną; baltų chrizantemų puokštė; mano jaudulys išgirdus Orfėjo *ariją;* žodžiai, užrašyti ant titulinio *Paslapties* lapo; Džulijanos suknelės spalva; mano svarstymai prie lango; Filipo Arborijaus veidas, išvagotas prakaito; scena ginklinės rūbinėje. Drebėdamas iš baimės, tarsi žmogus, staiga pasviręs virš bedugnės, pamaniau: „O jei neišsigelbėsiu?"

Nerimo įveiktas, jausdamas poreikį pabūti vienas, kad galėčiau pažvelgti į savo vidų, pažvelgti tiesiai savo baimei į veidą, atsisveikinau su broliu ir išėjęs iš biliardinės nuėjau į savo kambarį.

Mano jaudulys buvo sumišęs su irzliu nekantrumu. Buvau panašus į žmogų, kuris, džiaugdamasis įsivaizduojamu išgijimu ir patikėjęs, kad tikrai gyvens, staiga vėl pajunta senos ligos dieglį, suvokia vis dar nešiojąs kūne nepagydomą ligą ir esąs priverstas stebėti, sekti save, kad įsitikintų ta siaubinga tiesa. „O jei neišsigelbėsiu? Bet kodėl?“

Keistoje užmarštyje, į kurią nugrimzdo visi praeities įvykiai, tame savotiškame prietėmyje, regis, užslinkusiame ant ištiso mano sąmonės klodo, abejonė dėl Džulijanos, ta niekinga abejonė pasimetė, ištirpo. Per daug jau mano siela troško guostis iliuzija, tikėti ir nenustoti vilties. Šventa motinos ranka, glostanti Džulijanos plaukus, mano akyse vėl įžiebė jos galvą gaubiančią aureolę. Apžilpęs nuo savo sentimentalumo – o taip dažnai nutikdavo mano silpnumo periodais – ir matydamas dvi moteris kvėpuojant vienu ritmu tokioje švelnioje santarvėje, tuose pačiuose tyrumo spinduliuose maudžiau jas abi.

Dabar štai pakako nereikšmingo atsitiktinio fakto, paprasto, dienraštyje netyčia perskaityto vardo, atgijusio dviprasmiško prisiminimo – ir aš ėmiau nerimastauti, susijaudinau, išskėčiau rankas virš bedugnės, kurion nedrįsau ryžtingai ir akylai pažvelgti, nes mane sulaikė svajonė apie laimę, ji tempė mane atgalios, tvirtai prie manęs prisirišusi. Anksčiau mane liūliavo neaiškus, miglotas nerimas, kurį kada ne kada sudrumsdavo baimės priepuoliai. „Juk gali būti, kad ji netyra. Ir kas tada? Filipas Arborijus ar kas kitas... Kas žino! Ar žinodamas kaltę galėčiau atleisti? – Kokia kaltė? Koks atleidimas? Ne tau ją teisti, ne tau kelti balsą. Per dažnai ji tylėjo, šįkart turėtum patylėti tu. – O laimė? – Ar svajoji apie savo laimę ar apie judviejų? Žinoma, apie judviejų, nes menkiausias *josios* liūdesio atspindys užtemdytų tavo džiaugsmą. Tu sakai, kad jei pats būsi laimingas, tai

ir jinai tokia bus: tu su savo neribota praeities laisve, ji su savo neribota praeities kančia. Tavo išsvajota laimė pasiekiama tik pamynus praeitį. Jei jinai iš tiesų būtų netyra, kodėl gi negalėtum apgaubti šydu ar užritinti akmens ant jos kaltės, kaip tai padarei ant savosios? Kodėl norėdamas, kad pamirštų kìtas, negalėtum pamiršti pats? Kodėl gi norėdamas tapti nauju žmogumi, visiškai nutraukusiu sąsajas su praeitimi, negalėtum priimti jos kaip naujos moters, tomis pačiomis sąlygomis? Tokia nelygybė, ko gero, būtų pati blogiausia iš tavo skriaudų. – Bet Idealas? Kaipgi Idealas? Vadinasi, mano laimė išsipildys tada, kai aš galėsiu atpažinti Džulijanoje pranašesnę, nepriekaištingą būtybę, vertą vien garbinimo; ir šis vidinis pranašumo jausmas, savo pačios moralinės didybės suvokimas jai kaip tik ir teiktų didžiausią laimę. Aš negalėčiau ištrinti nei savo, nei jos praeities, nes ši ypatinga laimė neįmanoma be mano ankstesnio gyvenimo nuopuolio ir to nepalenkiamo, beveik antžmogiško herojiškumo, prieš kurio paveikslą mano siela visuomet lenkiasi. – Bet ar žinai, kiek šioje tavo svajonėje savanaudiškumo ir kiek išaukštinto idealo? Manai, kad esi nusipelnęs laimės, šito garbingo apdovanojimo? Už kokius nuopelnus? Juk tada išeitų, kad tu ne atgailausi už savo klystkelius, bet būsi už juos apdovanotas..."

Nusipurčiau norėdamas pertraukti tuos svarstymus. Galų gale viskas tik dėl tos senos, gana miglotos abejonės, netyčia vėl atgijusios. Šis be priežasties kilęs jaudulys išsisklaidys. Kažkokį šešėlį aš paverčiu kūnu. Praėjus dviem trims dienoms po Velykų važiuosim į Alyvų vilą; ir ten aš tikrai sužinosiu, aš *pajusiu* tiesą. – Tačiau tas gilus, nesibaigiantis liūdesys jos akyse – argi ne įtartinas? O tas sutrikimas, ta mintis, nuolatos įsigraužusi tarp jos antakių, tas begalinis nuovargis, sklindantis iš kai kurių jos judesių, tas nerimas, kurio ji nemoka paslėpti, kai tu prisiarti-

ni – argi visa tai ne įtartina? Tokias dviprasmybes buvo galima išaiškinti ir palankiai. Vis dėlto, įveiktas dar aštresnio skausmo bangos, aš atsistojau ir nuėjau prie lango nesąmoningai trokšdamas pasinerti į išorės reginį, ieškodamas jame kokių nors sąsajų su savo dvasine būsena, kokio nors atsako ar nuraminimo.

Dangus buvo visiškai baltas, tarsi užklotas daugybe viena ant kitos sumestų burių, kurios nuo tarpuose judančio oro susimesdavo plačiomis, judriomis klostėmis. Kada ne kada kokia burė, rodos, atitrūkdavo, priartėdavo prie žemės, beveik liesdama medžių viršūnes, suplyšdavo, pavirsdavo krentančiais skutais, plevendavo pažeme ir pranykdavo. Neryškios kalvų apybrėžos bangavo į gilumą, tai susibėgdamos, tai vėl išsiskirdamos apgaulinguose toliuose, nelyg koks sapne regimas, netikras kraštovaizdis. Švininės ūkanos klojo slėnį, o Asoras nematomais krantais pagyvino jį savo žvilgesiu. Ta žvilganti upė, besiranganti ūksmingu tarpekliu, to nepaliaujamo lėto dangaus tirpsmo fone traukė žvilgsnį, žavėjo sielą savo simboliškumu, tarytum įkūnytų slaptą šio migloto reginio prasmę.

Mano skausmas pamažėle sušvelnėjo, tapo neįkyrus, vienodas. „Kam taip karštai geisti laimės, jei esi jos nevertas? Kam statyti visą ateities gyvenimo rūmą ant iliuzijos pamatų? Kam taip aklai tikėti nesama privilegija? Galbūt visi žmonės gyvendami pasiekia kryžkelę, kurioje tik patiems įžvalgiausiems duota suvokti, *koks turėtų būti jų gyvenimas*. Tu jau esi toje kryžkelėje. Prisimink akimirką, kai balta, atsidavusi ranka, įkūnijanti meilę, atlaidumą, ramybę, svajonę, užsimiršimą – visa, kas gražu ir gera, – suvirpo ore tiesdamasi į tave tarsi siūlytų *didžiausią auką*."

Gailestis užtvindė ašarom man širdį. Atsirėmiau alkūnėmis į palangę, delnais suėmiau galvą; nenuleisdamas akių nuo upės

vingio švininio slėnio gilumoje, dangaus skiautėms tirpstant be paliovos, trumpą valandėlę jutau gresiant neišvengiamą bausmę, virš manęs sklandančią nežinomą negandą.

Tačiau vos tik iš žemutinio kambario mane netikėtai pasiekė fortepijono skambesys, slogi nuotaika kaipmat išnyko; ir mane užvaldė neaiškus nerimas, kuriame visos svajos, visi troškimai, visos viltys, visi apgailestavimai, visos graužatys, visos baimės neįsivaizduojamu, kvapą gniaužiančiu greičiu sumišo į viena.

Atpažinau muziką. Tai buvo „Romansas be žodžių"*, kurį taip mėgo Džulijana ir kurį dažnai skambindavo mis Edit; tai buvo viena iš tų mįslingų, bet gilių melodijų, kurioje Siela, regis, užduoda Gyvenimui vis kitaip skambantį tą patį klausimą: „Kodėl apvylei mano lūkesčius?"

Pasiduodamas beveik nesąmoningam impulsui, skubriu žingsniu išėjau pro duris, perėjau koridoriumi, nulipau laiptais ir sustojau priešais kambarį, iš kurio sklido muzika. Durys buvo pusiau praviros; tylutėliai įslinkau; žvilgtelėjau į plyšį tarp portjerų. Ar ten buvo Džulijana? – Mano akys, apakintos šviesos, iš pradžių nieko nematė, kol apsiprato su prietema, tačiau mane pasiekė stiprus gudobelių aromatas, tas sumišęs čiobrelių ir karčiųjų migdolų kvapas, gaivus kaip laukinių gyvūnų pienas. Žiūrėjau. Kambarys buvo silpnai apšviestas žalsvos šviesos, sklindančios tarp žaliuzių juostelių. Mis Edit buvo viena, ji sėdėjo prie fortepijono ir toliau grojo savo kūrinį manęs nepastebėdama. Instrumento korpusas žvilgėjo prietemoje; baltavo gudobelių šakos. Tame ramybės užutėkyje šakelių skleidžiamas kvapas man priminė malonų rytinį svaigulį, Džulijanos šypseną, mano virpėjimą, ir romansas man pasirodė graudus kaip niekada.

* Prancūzų kompozitoriaus Gabrielio Faure (1845–1924) pjesė fortepijonui.

Kur Džulijana? Ar ji vėl užkopė laiptais? Tebebuvo lauke?

Aš atsitraukiau; nulipau kitais laiptais, nieko nesutikęs perėjau prieangį. Jaučiau nenumaldomą norą jos ieškoti, pamatyti ją; maniau, kad galbūt vien ją išvydęs aš vėl nurimsiu, vėl imsiu pasitikėti savim. Išėjęs į laukymę, pastebėjau Džulijaną po guobomis Federiko draugijoje.

Abu man nusišypsojo. Kai prisiartinau, brolis šypsodamasis tarė:

– Kalbėjom apie tave. Džulijana mano, kad tu greitai pavargsi nuo Badiolos... O kaip tuomet mūsų planai?

– Ne, Džulijana *nežino*, – atsakiau stengdamasis vėl atrodyti nerūpestingas kaip visada. – Bet tu pamatysi. Atvirkščiai, aš kaip tik esu taip pavargęs nuo Romos... *ir viso kito*!

Žiūrėjau į Džulijaną. Ir stebėtinas pokytis įvyko mano viduje, nes visa, kas liūdna, kas iki šios minutės mane slėgė, dabar krito nuosėdomis dugnan, blausėsi, sklaidėsi, užleido vietą sveikam jausmui, užgimusiam manyje vien pažvelgus į ją ir brolį. Ji sėdėjo šiek tiek nulenkusi galvą, ant kelių laikė knygą, kurią aš atpažinau: buvau jai davęs prieš keletą dienų – *Karas ir taika*. Džulijanos iš tiesų viskas – elgsena, žvilgsnis – buvo miela ir gera. Ir manyje užgimė kažkas panašaus į jausmą, kurį tikriausiai būčiau pajutęs, jei būčiau toje pat vietoje, po vaikystės guobomis, barstančiomis mirusius žiedus, pamatęs Federiko pašonėj suaugusią Kostancą, vargšę sesutę.

Su kiekvienu vėjelio dvelktelėjimu nuo guobų pasipildavo žiedų lietus. Baltoje šviesoje nepaliaujamai, be galo lėtai leidosi perregimi, veik neapčiuopiami žvyneliai, kurie užtruko ore, dvejojo, virpėjo šviesiai žalvi kaip laumžirgio sparnai, ir akys buvo kone apžilpusios nuo to nepaliaujamo mirgesio. Jie leidosi Džulijanai ant kelių, ant pečių; kartkartėmis ji švelniai

perbraukdavo ranka norėdama išpurtyti kokį lapelį, įstrigusį plaukuose ties smilkiniu.

– Ak, jei Tulijus pasiliks Badioloje, – kalbėjo Federikas, kreipdamasis į ją, – nuveiksime didelių darbų. Skelbsime naujus žemės ūkio įstatymus; parengsime naujos žemės ūkio konstitucijos apmatus... Šypsaisi? Tu taip pat prisidėsi prie mūsų veiklos. Patikėsime tau du ar tris mūsų Dekalogo įsakymus. Tu taip pat dirbsi. Beje, Tulijau, kada pradėsime šį noviciatą. Tavo rankos pernelyg baltos. Et, keleto dyglių įdrėskimų nepakanka...

Federikas kalbėjo linksmai, jo aiškus, skambus balsas klausytojams visuomet įkvėpdavo saugumo ir pasitikėjimo. Pasakojo apie savo senus ir naujus planus, aiškino, kaip jis supranta pamatinį krikščionišką įstatymą apie kasdienį darbą, kalbėjo remdamasis savo aštriu protu ir karštais jausmais, atmieštais geraširdišku linksmumu, kuriuo tarsi šydu pridengė savo kuklumą nustebusių ir liaupses beriančių klausytojų akivaizdoje. Viskas jam rodės paprasta, lengva, ranka pasiekiama. Šis jaunuolis vien dėl savo dvasios stiprybės, kurios jam suteikė įgimtas gerumas, jau keletą metų nesąmoningai suvokė socialinę teoriją, kurią Levui Tolstojui įkvėpė *mužikas* Timofejus Bondariovas. Tuo metu jis dar net nebuvo skaitęs *Karo ir taikos*, didžios knygos, tuo metu ką tik pasirodžiusios Vakaruose.

– Štai knyga tau, – tariau broliui paimdamas ją nuo Džulijanos kelių.

– Gerai, duosi man ją. Aš perskaitysiu.

– O tau ji patinka? – paklausiau Džulijanos.

– Taip, labai. Ji liūdna ir kartu paguodžianti. Jau pamilau Mariją Bolkonskają ir Pjerą Bezuchovą...

Prisėdau ant suoliuko šalia jos. Man rodės, apie nieką negalvoju, neturiu jokių aiškių minčių; bet mano siela būdravo

ir mąstė. Dabartinis jausmas, kylantis iš supančios aplinkos, aiškiai skyrėsi nuo jausmo, kurį žadino Federiko kalbos, toji knyga, Džulijanos mėgstamų veikėjų vardai. Laikas tekėjo lėtai ir švelniai, veik tingiai, tame skystame balsvame ūke, kuriame iš lėto nužydėjo guobos. Mus pasiekė prislopinti, neaiškūs fortepijono garsai, dar labiau išryškinantys melancholišką šviesą, kone liūliuojantys mieguistą orą.

Jau nebesiklausydamas, pasinėręs į savo mintis, atsiverčiau knygą, pasklaidžiau, perbėgau akimis vieno kito puslapio pradžią. Pastebėjau, kad kai kur užlenktas lapo kamputis, tarsi norėta pasižymėti, kai kur palei kraštą skaitytojos papratimu buvo pabraukta nagu. Tuomet smalsumo pagautas, kone susijaudinęs panorau perskaityti. Scenoje tarp Pjero Bezuchovo ir nepažįstamo senio Toržoko arklių pašto stotyje, daugelis sakinių buvo pažymėti.

„Pažvelk dvasinėmis akimis į savo vidujį žmogų ir paklausk patį save, ar tu patenkintas savim. Ką tu pasiekei vadovaudamasis vien protu? Kas tu toks esi? Jūs esate jaunas, turtingas, protingas, jūs esate išprusęs, mano pone. Ką jūs padarėte iš visų tų gėrybių, jums duotų? Ar jūs patenkintas savimi ir savo gyvenimu?

– Ne, aš neapkenčiu savo gyvenimo, – susiraukęs pratarė Pjeras.

– Neapkenti, tai pakeisk jį, nuvalyk save ir besivalydamas tu pažinsi išmintį. Pažvelkite į savo gyvenimą, mano pone. Kaip jūs leidote jį? Padūkusiose orgijose ir ištvirkavime, viską gaudami iš visuomenės ir nieko jai neduodami. Jūs gavote turtą. Kaip jūs sunaudojote jį? Ką jūs padarėte savo artimui? Ar jūs pagalvojote apie dešimtis tūkstančių vergų, ar jūs padėjote jiems fiziškai ir moraliai? Ne. Jūs naudojotės jų triūsu, kad galėtumėt palaidai

gyventi. Štai ką jūs padarėte. Ar jūs pasirinkote tokią tarnybos vietą, kur galėtumėt atnešti naudos savo artimui? Ne. Jūs dykinėdami leidot savo gyvenimą. Paskui jūs vedėte, mano pone, pasiėmėte sau atsakomybę už vadovavimą jaunai moteriai, ir ką gi jūs padarėte? Jūs ne padėjote jai, mano pone, susirasti tiesos kelią, o įstūmėte ją į melo ir nelaimių verpetą..."*

Ir vėl nepakeliama našta mane prislėgė, sutraiškė mane; ir ši kankynė buvo dar baisesnė už ankstesnę, nes Džulijanos artumas tik sustiprino jaudulį. Visa perrašyta ištrauka buvo paženklinta vienu brūkšniu. Be abejo, Džulijana ją paženklino galvodama apie mane, apie mano klaidas. Tačiau ar ir paskutinė eilutė buvo apie mane, apie mus? Ar tai aš ją įstūmiau, ar tai ji įkrito į „melo ir nelaimių verpetą".

Bijojau, kad jie su Federiku išgirs mano širdies dūžius.

Dar vienas užlenktas lapas su aiškiai matomu nago brėžiu ten, kur rašoma apie kunigaikštienės Lizos mirtį Lysyje Gory dvare.

„...Mirusiosios akys buvo užmerktos; tačiau jos liesas veidas nepasikeitė. Ir atrodė, kad ji nuolat kartoja: „Ką jūs man padarėte?". Kunigaikštis Andrejus neverkė, tačiau pajuto, kad jo sieloje kažkas nutrūko, kad jis yra kaltas, ir tos kaltės jam neįmanoma nei atitaisyti, nei užmiršti. Senis irgi atėjo ir pabučiavo vaškinę jos rankutę, ramiai ir aukštai gulinčią ant kitos. Ir atrodė, kad ir jam jos varganas, liesas veidas pasakė: „Ką man padarėte?" **

* Tolstojus, L., *Karas ir taika*, vertė E. Viskanta, Vilnius: Vaga, 1978, t. 2, p. 75–76.

** Kadangi ištrauka ne visai atitinka originalą, išverstas D'Annunzio pateiktas Tolstojaus vertimas.

Švelnus ir siaubingas klausimas įdūrė tarsi dyglys. „Ką jūs man padarėte?" Stebeilijausi į knygą, nedrįsdamas pakelti akių ir pažiūrėti į Džulijaną, nors ir troškau į ją žiūrėti. Ir bijojau, kad jie su Federiku išgirs mano širdies dūžius ir atsigręžę į mane supras, kaip aš jaudinuosi. Jaudinausi taip smarkiai, jog įsivaizdavau savo veidą persikreipusį, tariausi negalėsiąs pasikelti, negalėsiąs ištarti nė garso. Mečiau greitą, kreivą žvilgsnį į Džulijaną; ir jos profilis man taip įstrigo, kad, rodos, ir toliau mačiau jį knygoje, šalia mirusios kunigaikštienės „vargano, liesо veido". Tasai profilis buvo mąslus, dar daugiau rimties jam suteikė dėmesingas žvilgsnis, ilgų blakstienų metami šešėliai; suspaustos lūpos vos nusvirusiais kampučiais, rodos, norom nenorom bylojo apie begalinį nuovargį ir liūdesį. Ji klausėsi mano brolio. Ir jo balsas man girdėjosi neaiškus, tolimas, nors skambėjo visai šalia; ir visi tie guobų žiedai, kurie biro ir biro be paliovos, visi tie mirę, beveik netikri, beveik nesantys žiedai man kėlė neapsakomą jausmą, tarsi tas fizinis reginys manyje virstų keistu vidiniu išgyvenimu ir aš stebėčiau, kaip nesuskaičiuojama daugybė bekūnių šešėlių nepaliaujamai persikelia į mano vidinį dangų, į mano sielos dugną. „Ką man padarėte?" – kartojo mirusioji ir gyvoji nekrutindamos lūpų. „Ką man padarėte?"

– Ką ten skaitai, Tulijau? – paklausė Džulijana atsisukusi į mane, ištraukė knygą man iš rankų, užvertė ir vėl pasidėjo sau ant kelių lyg ko susinervinusi, nekantraudama.

Ir tuoj pat, be jokios pertraukėlės, tarytum norėdama parodyti, kad tas jos veiksmas visai nereikšmingas, pasiūlė:

– Kodėl gi mums neužlipus į viršų, pas mis Edit, truputį pagroti? Girdite? Man regis, skambina „Laidotuvių maršą didvyrio mirčiai", tą, kuris tau patinka, Federikai...

Ir ji sukluso. Visi trys klausėmės. Tyloje mus pasiekė keletas akordų. Ji neapsiriko. Stodamasi pridūrė:

– Na ką, eime. Ar einate?

Aš pakilau paskutinis, nes norėjau matyti ją priešais. Šįkart ji nenusipurtė nuo suknelės žiedlapių, kurie jau nuklojo žemę aplinkui minkštu kilimu ir toliau biro, biro be paliovos. Ji šiek tiek pastovėjo nuleidusi galvą žiūrėdama į žiedų apklotą, kurį tai pažarstydavo, tai vėl sustumdydavo smaila batelio nosimi, o tuo metu kiti žiedlapiai toliau biro ir biro ant jos be paliovos. Aš nemačiau jos veido. Ar ji buvo pasinėrusi į šį beprasmį veiksmą, ar visiškai sutrikusi?

V.

Rytojaus rytą drauge su kitais, atnešusiais velykines dovanas, į Badiolą atėjo Kalistas, senasis Kalistas, Alyvų vilos prižiūrėtojas, su milžiniška puokšte ką tik nuskintų kvepiančių alyvų. Jis norėjo pats, savo rankomis, įteikti ją Džulijanai, priminti senus gerus mūsų viešnagės laikus, paprašyti jos apsilankyti, kad ir trumpam. – Ponia atrodė tokia linksma, tokia patenkinta tenai! Kodėl daugiau nesugrįžusi? Namas tebėra toks, kaip buvęs, niekas nepasikeitę. Sodas suvešėjęs. Alyvų krūmai – miškas! Dabar pats žydėjimas. Argi Badioloje nepakvimpa į pavakarę? Namas, sodas tiesiog laukią, kada jie apsilankysią. Visi seni lizdai pastogėje pilni kregždžių. Poniai pageidaujant, tie lizdai visuomet buvę saugomi kaip šventenybės. Bet jų buvę jau per daug, kaip kažin ką. Tekdavę kas savaitę pasidarbuoti su kartimi po balkonais, po palangėmis. O koks klegesys nuo aušros iki sutemų! Tai kada gi ponia atvyksianti? Greitai?

Aš paklausiau Džulijanos:

– Nori, važiuojam antradienį?

Kiek padvejojusi, sunkiai nulaikydama gremėzdišką puokštę, už kurios beveik nesimatė jos veido, ji atsakė:

– Ką gi, jei nori, važiuojam antradienį.

– Tuomet atvažiuosim antradienį, Kalistai, – tariau senukui taip smarkiai pralinksmėjęs, kad pats nusistebėjau tokiu staigiu ir nevalingu sielos polėkiu. – Lauk mūsų antradienio rytą.

Pusryčius atsivešime su savimi. Tu nieko neruošk, supratai? Tegu namas būna užrakintas. Noriu pats atrakinti duris; noriu pats atlapoti langus, visus iki vieno. Supranti?

Mane pagavo keistas, pašėlęs linksmumas: elgiausi ir kalbėjau kaip vaikas, kaip netekęs galvos ir negalėjau susilaikyti. Būčiau norėjęs apkabinti Kalistą, paglostyti jo gražią žilą barzdą, paimti jį už parankės ir šviečiant tai nuostabiai Velykų saulei šnekučiuotis su juo į valias apie Alyvų vilą, apie tai, kas praėjo, apie „mūsų laikus". „Štai priešais mane dar vienas paprastas, nuoširdus žmogus, nepripažįstąs melo: ištikima širdis!" – mąsčiau žiūrėdamas į jį. Ir vėl pasijutau nurimęs, tarsi to senolio meilė būtų man dar vienas sėkmės talismanas, saugantis nuo lemties smūgių.

Po vakarykščio nuopuolio mano siela vėl stiebėsi aukštyn, kurstoma to nepaprasto džiugesio, kuris tvyrojo ore, kuris spindėjo visose akyse, kuris sklido iš visa ko aplinkui. Badiola tą rytą atrodė kaip vieta, į kurią plūsta piligrimai. Nebuvo nė vieno valstiečio, kuris nebūtų atnešęs dovanos ir pasveikinęs. Šventos mano motinos rankos priėmė nesuskaičiuojamą daugybę bučinių – vyrų, moterų, vaikų. Į mišias susirinkusi tiršta žmonių minia netilpo koplyčioje, persirito per slenkstį ir pasklido kieme, melsdamasi po melsvu kupolu.

Sidabrinių varpų skambesys džiaugsmingais, beveik muzikiniais akordais liejosi nejudriame ore. Bokšte įtaisyto saulės laikrodžio užrašas bylojo: *Hora est benefaciendi**. Ir tą šlovės rytą, kai dėkingumas už visą per daugel metų dalintą gėrį apgaubė mielus gimtus namus, šie trys žodžiai skambėjo tarytum giesmė.

* Gerų darbų valanda. (Lot.)

Kaip tad galėjau viduje gniaužti abejones, įtarinėjimus, nepadorias scenas, purvinus prisiminimus. Kaip tad galėjau nuogąstauti po to, kai ne kartą buvau matęs savo motiną priglaudžiant lūpas prie besišypsančios Džulijanos kaktos? Po to, kai buvau matęs savo brolį išdidžioje ir doroje rankoje spaudžiant blyškią, laibą ranką tos, kuri jam buvo tarsi antroji įsikūnijusi Kostanca.

VI.

Mintis apie išvyką į Alyvų vilą manęs neapleido visą tą ir dar kitą dieną. Turbūt nėkart taip baisiai nesijaudinau, net ir laukdamas sutartos pirmojo pasimatymo su mylimąja valandos. „Bjaurūs sapnai, bjaurūs sapnai, kaip visada, kai aptemsta protas!" – taip aiškinau savo neramias liūdnojo šeštadienio mintis: kaip niekad lengva siela, vėl paveiktas užsimiršimo, beviltiškai suvaržytas nepalaužiamos iliuzijos, kuri išvyta vėl sugrįždavo, o sunaikinta atgimdavo iš naujo.

Jau ir patsai geisminis susijaudinimas temdė sąmonę, ją slopino. Aš baudžiausi atsikovoti ne tik Džulijanos sielą, bet ir kūną; ir mano jaudulys iš dalies buvo ir fizinis. Alyvų vilos vardas man žadino geidulingus prisiminimus; ne švelnios idilės, o svilinančios aistros, ne atodūsių, o šūksnių prisiminimus. Pats to nepastebėdamas, ko gero, būsiu paaštrinęs ir iškreipęs savo geismą paveikslais, neišvengiamai sukeltais abejonės, ir slapčia nešiojęsis tą nuodingą gemalą; iš tiesų iki tol manyje vyravo dvasinis susijaudinimas, ir aš, laukdamas tos svarbios dienos, tenkinausi įsivaizduojamais tyrais pokalbiais su moterimi, kurios atleidimą norėjau gauti. O štai dabar *regėjau* ne tiek patetišką, kiek geidulingą mudviejų sceną, kuri turėjo būti nepertraukiama pirmosios tąsa. Atleidimas virto atsidavimu, nedrąsus bučinys į kaktą – gosliu bučiniu į lūpas – tai vis mano svajonė. Jausmas

nustelbė dvasią. Ir žingsnis po žingsnio, greitai ir nesulaikomai vienas paveikslas išstūmė visus kitus, ir nepaleido manęs, užvaldė mane, toks įtaigus, aiškut aiškutėlis iki menkiausių detalių. „Mes jau po pusryčių. Mažytės šabli taurelės užteko įaudrinti Džulijanai, kuri beveik negeria. Vidudienį oras visada įšyla; rožių, vilkdalgių, alyvų kvapas darosi nepakeliamas; kregždės nardo pirmyn atgal šaižiai krykšdamos. Mes vieni, pagauti nesulaikomo vidinio virpulio. Ir štai tariu jai: „Ar nori pažiūrėti mūsų kambarį?" Tai kadaise buvęs mūsų vedybinis miegamasis, kurį aš tyčia praleidau, kai vaikštinėjome apžiūrinėdami vilą. Įeiname. Viduje girdisi tarsi koks duslus ošimas, toks pat, kaip iš kai kurių įvijų kriauklių; bet tai ne kas kita, kaip mano ošiančios venos. Matyt, ir ji girdi tą ošimą; bet tai ne kas kita, kaip jos venų ošimas. Visur aplinkui tylu: atrodo, ir kregždės daugiau nebekrykščia. Noriu kalbėti; ir man betariant pirmąjį kimų žodį, ji krenta į mano glėbį, bemaž alpdama..."

Šis įsivaizduojamas paveikslas buvo nuolat papildomas, darėsi vis sudėtingesnis, panašus į tikrovę, pasiekė neįtikėtino raiškumo. Aš nevaliojau jo pažaboti absoliučia savo dvasios galia, rodės, manyje atgimė buvęs palaidūnas: tokį begalinį pasitenkinimą jausdavau mąstydamas apie tą geidulingą paveikslą, jį glostydamas. Keletą savaičių trukęs susilaikymas tokį kaitrų pavasarį dabar ėmė veikti mano atsigavusį organizmą. Paprastas fiziologinis reiškinys visiškai perkeitė mano sąmonės būvį, kita linkme pasuko mano mintis, pavertė mane kitu žmogumi.

Marija ir Natalija panoro mus lydėti šioje išvykoje. Džulijana būtų norėjusi sutikti; aš pasipriešinau; pasitelkiau visą sumanumą ir žavesį, kad pasiekčiau tikslą.

Federikas pasiūlė:

– Antradienį turiu vykti į Kazal Kaldorę. Nuvešiu jus karieta iki pat Alyvų vilos, jūs išlipsite, o aš važiuosiu toliau. Paskui vakare grįždamas namo pasiimsiu jus ir kartu parvažiuosim į Badiolą.

Džulijana man esant priėmė pasiūlymą.

Aš maniau, kad Federiko draugija, bent jau važiuojant į priekį, būsianti neprošal; kad tai netgi šiek tiek mane atpalaiduosią. O ir apie ką mums, man ir Džulijanai, šnekėtis likus vieniems tas dvi ar tris kelionės valandas. Kokią poziciją man užimti jos atžvilgiu? Būčiau galėjęs netgi sugadinti reikalą, nuvyti sėkmę ar bent jau išsklaidyti susijaudinimo spontaniškumą. Argi aš nesvajojau, kaip atsidursiu su ja Alyvų viloje tarsi burtų lazdele mostelėjus, kaip ten ištarsiu jai pirmus švelnumo ir nuolankumo kupinus žodžius? Federiko draugija padės man išvengti neaiškių įžangų, ilgų, kankinančių pauzių, tyliu balsu, kad nepagautų vežiko ausis, tariamų žodžių, apskritai visų tų erzinančių ir iš proto vedančių smulkmenų. Mes išlipsime Alyvų viloje ir ten, tiktai ten pagaliau vėl atsidursime greta vienas kito priešais prarasto rojaus vartus.

VII.

Taip ir buvo. Neįmanoma žodžiais apsakyti to, ką jutau girdėdamas, kaip skimbčioja žvangučiai, kaip girgžda karieta, kuri tolo nuo mūsų nešdama Federiką į Kazal Kaldorę. Regimai nekantraudamas paėmiau raktus iš Kalisto rankų taręs:

– Dabar gali eiti. Pašauksiu tave vėliau.

Ir pats uždariau vartelius paskui senuką, kuris man pasirodė šiek tiek nustebęs ir nepatenkintas tokiu bemaž šiurkščiu atsisveikinimu.

– Pagaliau mes čia, – šūktelėjau, kai likom su Džulijana vienudu. Ir balse buvo justi visa mane užliejusios laimės banga.

Aš buvau laimingas, neapsakomai laimingas; buvau tarsi apakintas užgriuvus tokiai nelauktai, netikėtai laimei, kuri permainė visą mano esybę, sužadino ir padaugino visa, kas dar manyje buvo užsilikę gero ir jaunatviško, atskyrė mane nuo pasaulio, staiga uždarė mano gyvenimą į ratą, aptvertą šio sodo tvora. Burna pritvinko vienas su kitu nesusijusių, neištariamų žodžių; protas pasiklydo tarp nepaliaujamai žaibuojančių minčių.

Kaip galėjo Džulijana nenutuokti, kas dėjosi mano viduje? Kaip galėjo manęs nesuprasti? Kaip galėjo negailestingas mano džiaugsmo spindulys nesužeisti jos į pačią širdį?

Mes susižvalgėme. Iki šiol matau tą neramią išraišką veide ir klajojančią baugščią šypseną. Ji prabilo tuo savo švelniu, silpnu, visuomet abejojančiu balsu, ir aš jau ne kartą buvau pastebėjęs

tą abejonę, rodės, ji nuolat saugotųsi ištarti beišsprūstantį žodį ir kaskart pakeistų jį kitu:

– Pasivaikščiokim truputį po sodą prieš atrakindami namą. Kaip seniai mačiau jį taip žydintį! Paskutinį kartą čia buvome atvykę prieš trejus metus, prisimeni? Irgi balandį, per Velykas...

Tikriausiai ji norėjo suvaldyti jaudulį, bet nepajėgė; tikriausiai norėjo sustabdyti švelnumo antplūdį, bet nemokėjo. Jau pirmaisiais šioje vietoje ištartais žodžiais pati ėmė žadinti prisiminimus. Žengusi keletą žingsnių, ji stabtelėjo, ir mes susižvalgėme. Sunkiai nusakoma permaina, tarsi ją persekiotų kaži kokie užgniaužti dalykai, šmėkštelėjo juodose jos akyse.

– Džulijana! – pratrūkau daugiau nevaliodamas susituréti, jausdamas iš širdies gilumos besiveržiantį aistringų ir švelnių žodžių srautą, kvailai trokšdamas atsiklaupti prieš ją ant žvyruoto tako, apkabinti ją per kelius ir kaip padūkęs be perstojo bučiuoti suknelę, rankas, riešus.

Maldaujamu rankos judesiu ji parodė man, kad tylėčiau. Ir paspartinusi žingsnį, nuėjo alėja gilyn į sodą.

Vilkėjo šviesiai pilko audinio suknelę su tamsesnės spalvos nėriniais, ant galvos buvo užsidėjusi pilką fetrinę skrybėlę ir rankose nešėsi nediduką pilką šilkinį skėtį su baltais dobiliukais. Iki šiol matau, kaip jos elegantiška figūra tos subtilios ir santūrios spalvos suknele tolsta tarp vešlių alyvų krūmų, kurie lenkėsi jai svarinami nesuskaičiuojamų melsvai violetinių kekių.

Buvo beveik valanda iki vidudienio. Rytas karštas, pernelyg karštas šiam metų laikui, žydrame danguje plaukiojo vienas kitas minkštutis debesėlis. Kur pažvelgsi, aplinkui žydėjo tie puikūs krūmai, nuo kurių atsirado vilos vardas, jie viešpatavo visame sode, buvo suaugę į mišką, šen bei ten paįvairinamą geltonų rožių krūmų ir vilkdalgių rykščių. Kai kur rožės vijosi kamie-

nais, skverbėsi tarp šakų, sviro žemyn susipynę grandinėmis, girliandomis, vainikais, kasomis. Kamienų pažemėje, tarp lapų, panašių į ilgus melsvai žalius kardus, plačias ir kilmingas savo žiedų taureles skleidė vilkdalgiai; trys kvapai susiliejo į vieną sodrų derinį, kurį aš *atpažinau*, nes nuo senų laikų jis įstrigo mano atmintin kaip muzikinis trijų natų akordas. Toje tyloje buvo girdėti tik kregždžių balsai. Namas vos matėsi tarp kiparisų bokštų, ir pulkai kregždžių spietėsi aplink jį kaip bitės aplink avilį.

Po kurio laiko Džulijana sulėtino žingsnį. Aš ėjau šalia, taip arti, kad kartkartėmis mūsų alkūnės susiliesdavo. Ji dairėsi aplinkui guviu, dėmesingu žvilgsniu, tarsi bijodama, kad ko nors nepražiopsotų. Porą ar trejetą kartų pastebėjau jos lūpas beprašnekant: jos sujudėjo be garso, ištardamos žodžio pradžią. Žemu, baikščiu įsimylėjėlio balsu paklausiau:

– Apie ką galvoji?

– Galvoju, kad mums nereikėjo iš čia išvažiuoti...

– Tu teisi, Džulijana.

Kregždės – greitos ir žvilgančios kaip plunksnuotos strėlės – triukšmingai laigė bemaž kliudydamos mus.

– Kaip aš laukiau šios dienos, Džulijana! Ak, tu niekuomet nesužinosi, kaip aš jos laukiau! – pratrūkau taip įsiaudrinęs, kad mano balsas tikriausiai tapo neatpažįstamas. – Dar niekuomet, niekuomet gyvenime nebuvau patyręs tokio jaudulio, kuris mane kankina nuo užvakar, nuo tos akimirkos, kai sutikai vykti čia. Ar prisimeni tą pirmąjį kartą, kai slapčia susitikom Odžerio vilos terasoj ir pasibučiavom? Buvau dėl tavęs pametęs galvą, prisimeni? Ir vis dėlto tos nakties laukimas atrodo vieni niekai palyginti... Tu manim netiki; tu teisi netikėdama, nepasitikėdama, bet aš noriu pasakyti tau viską, noriu papasakoti, ką iškentėjau, ko bijojau, ko tikėjausi. O, žinau: tai, ką iškentėjau aš, galbūt maža,

palyginti su tuo, ką priverčiau iškentėti tave. Žinau, žinau: visi mano skausmai galbūt neverti tavo skausmo, neverti tavo ašarų. Aš neišpirkau savo klaidos ir nenusipelniau atleidimo. Bet sakyk gi, sakyk, ką aš turiu padaryti, kad man atleistum! Tu manim netiki, bet aš noriu tau pasakyti viską. Iš tikrųjų tave vienintelę temylėjau gyvenime; myliu tiktai tave. Žinau, žinau: šitaip kalba visi vyrai, norėdami gauti atleidimą; ir tu teisi, kad manim netiki. Bet, matai, vis dėlto jei pagalvoji apie mūsų buvusią meilę, jei pagalvoji apie tuos trejus metus, per kuriuos mūsų švelnūs santykiai nėkart nenutrūko, jei tu prisimeni, jei prisimeni, tuomet, matai, neįmanoma, kad tu manim netikėtum. Net ir žemiausiai puolęs, aš negalėjau tavęs pamiršti; ir mano siela turėjo gręžtis į tave, turėjo tavęs ieškoti, turėjo tave apraudoti, visada, supranti? O tu, argi tu to nepastebėdavai? Kai buvai man sesuo, ar kartais nepastebėdavai, kad mirštu iš liūdesio? Prisiekiu: būdamas toli nuo tavęs nėkart nepatyriau tikro džiaugsmo, niekados, nė valandos nesijaučiau visiškai užsimiršęs; niekados, niekados, prisiekiu. Nuolat slapčia, širdies gilumoje tave garbinau. Geriausioji mano esybės dalis visuomet priklausė tau; ir viltis tenai visuomet ruseno; viltis išsivaduoti iš savo blogybių ir vėl atrasti nepaliestą savo pirmąją, nepakartojamą meilę... Ak, sakyk gi, kad ne veltui tikėjausi, Džulijana!

Ji ėjo be galo lėtai, daugiau nebežiūrėdama sau priešais, nuleidusi galvą, labai išbalusi. Kada ne kada lūpų kamputis nevalingai imdavo trūkčioti. Ir jai tylint mano viduje ėmė kirbėti kaži koks nerimas. Kaži koks slogumas mane apėmė nuo tos saulės, tų gėlių, tų kregždžių riksmo, nuo viso to pernelyg atviro pavasario džiūgavimo.

– Tu neatsakai? – tęsiau aš suimdamas prie šono nusvirusią jos ranką. – Tu manim netiki; tu jau visiškai praradai tikėjimą

manimi; tu dar bijai, kad aš tave nuvilsiu; tu nedrįsti vėl save padovanoti man, nes vis galvoji apie *aną kartą*... Taip, tai tiesa: tai buvo pati didžiausia iš mano niekšybių; aš graužiausi dėl jos taip, lyg būčiau padaręs nusikaltimą; ir net jei tu man atleisi, aš sau niekuomet negalėsiu atleisti. Bet ar nepastebėjai, kad aš buvau ligonis, kad buvau pamišęs? Mane persekiojo prakeikimas. Ir nuo tos dienos neturėjau nė minutės atokvėpio, nebuvo jokios prošvaistės. Argi nepameni? Argi nepameni? Be abejo, tu žinojai, kad aš buvau netekęs galvos, buvau pamišęs; nes tu žiūrėjai į mane, kaip žiūrima į beprotį. Ne kartą tavo žvilgsnyje pastebėjau skausmingą užuojautą, kaži kokį smalsumą ir baimę. Argi nepameni, kaip buvau nusiritęs? Tapau neatpažįstamas... Ką gi, aš pasveikau, aš išsigelbėjau dėl tavęs. Aš vėl galėjau matyti šviesą. Pagaliau pasidarė šviesu. Tave vieną mylėjau gyvenime; myliu tiktai tave. Supranti?

Paskutiniuosius žodžius ištariau tvirtesniu balsu ir lėčiau, tarsi norėdamas įspausti juos po vieną moters sielon; ir stipriai sugniaužiau jos ranką, kurią jau laikiau savojoje. Ji sustojo sunkiai kvėpuodama ir atrodė, kad tuoj tuoj susmuks. Vėliau, tik vėliau, vėlesnėmis valandomis, supratau tą mirtiną nerimą, kuris sklido iš jos dusulio. Bet tą akimirką supratau tik viena: „Mano priminta baisi išdavystė atnaujino jos kančias. Aš paliečiau dar kraujuojančią žaizdą. Ak, jei galėčiau įtikinti ją pasikliauti manimi! Jei galėčiau įveikti ją graužiantį nepasitikėjimą! Argi ji negirdi tiesos mano balse?"

Buvome netoli išsišakojimo. Ten stovėjo suolas. Ji sumurmėjo:

– Prisėskime valandėlę.

Mes atsisėdome. Nežinau, ar ji iškart pažino tą vietą. Aš pažinau ne iškart, buvau sutrikęs, tarsi nusirišęs nuo akių

kurį laiką nešiotą raištį. Abu žvalgėmės aplinkui; paskui pasižiūrėjome vienas į kitą su ta pačia mintimi akyse. Daugybė prisiminimų apie švelnius santykius buvo susiję su šiuo senu akmeniniu suolu. Mano širdį užliejo ne širdgėla, o siautulingas, kone žvėriškas gyvenimo godulys, ir mano akyse kaip žaibo plykstelėjimas nušvito pasakiška, akinanti ateities vizija. „Ak, ji nė nenutuokia, kokių naujų švelnybių aš mokėčiau jai suteikti! Savo sieloje nešioju jai skirtą rojų!" Ir manyje taip karštai suliepsnojo idealiosios meilės ugnis, kad aš dar labiau įsijaučiau.

– Tu sielvartauji. Bet kokia dar būtybė pasaulyje buvo taip mylima kaip tu? Kokia moteris yra gavusi tokį meilės įrodymą, kokį tau duodu aš? Ką tik sakei, kad mums niekuomet nereikėjo iš čia išvažiuoti. Ir galbūt būtume buvę laimingi. Tu nebūtum patyrusi tokios kankynės, nebūtum išliejusi tiek ašarų, nebūtum praradusi tiek gyvenimo; bet ir nebūtum pažinusi mano meilės, visos mano meilės...

Ji sėdėjo nuleidusi galvą ant krūtinės, užmerkusi akis; ir klausėsi nejudėdama. Jos blakstienos metė šešėlį ant skruostų iškilumų, ir tai mane jaudino labiau nei žvilgsnis.

– Net ir aš pats nebūčiau pažinęs savo meilės. Kai pirmąkart nuo tavęs nutolau, argi nemaniau, kad viskas jau baigta? Ieškojau kitos aistros, kitos ugnies, kito svaigulio. Norėjau vienu moju apglėbti visą gyvenimą. Tavęs man buvo negana. Ir metų metus aš alinau save žiauriose kančiose, ak, tokiose žiauriose, kad prisimenu jas su siaubu, kaip katorgininkas su siaubu prisimena katorgą, kur gyveno *kasdien po truputį mirdamas*. Man teko metų metus klaidžioti iš tamsos į tamsą, kol ši ryški šviesa įsižiebė mano sieloje, kol ši iškili tiesa atsivėrė mano akims. Mylėjau tik vieną moterį – tave vienintelę. Tu vienintelė pasaulyje esi gera ir švelni. Esi geriausia ir švelniausia būtybė, apie kokią aš kada

nors svajojau; esi Nepakartojama. Ir tu gyvenai mano namuose, o aš tavęs ieškojau toli... Dabar supranti? Supranti? *Tu buvai mano namuose, o aš tavęs ieškojau toli.* Ak, sakyk gi: nejau šis atsivėrimas nevertas visų tavo ašarų? Argi nebūtum sutikusi išlieti jų dar daugiau už tokį įrodymą?

– Taip, dar daugiau, – tarė ji taip tyliai, kad vos išgirdau.

Ir pro tas bekraujes lūpas išsiveržė atodūsis. Ir ašaros ėmė srūti pro blakstienas, vagojo skruostus, vilgė trūkčiojančias lūpas, krito ant sunkiai besikilojančios krūtinės.

– Džulijana, mano meile, mano meile! – sušukau virpėdamas iš begalinės laimės ir puldamas priešais ją ant kelių.

Ir apglėbiau ją rankomis, padėjau galvą jai ant kelių, visame kūne pajutau tą nepakeliamą įtampą, kylančią iš bergždžios pastangos kokiu nors veiksmu, judesiu, glamone perteikti neišreiškiamą vidinę aistrą. Jos ašaros krito man ant skruosto. Jei šių karštų, gyvų lašų fizinis poveikis būtų prilygęs jausmui, kurį aš patyriau, mano odoje būtų likusios neišdildomos žymės!

– Ak, leisk man gerti, – maldavau jos.

Ir pakilęs priglaudžiau savo lūpas prie josios blakstienų, suvilgiau jos rauda, o mano pirštai tuo metu klaidžiojo liesdami jos kūną. Mano galūnės tapo keistai lanksčios, įgijo lyg ir kokio apgaulingo skvarbumo, todėl rūbai man nebebuvo kliūtis. Tariausi galėsiąs apglėbti, apgaubti visą mylimą moterį.

– Ar svajojai, – kalbėjau jai burnoje jausdamas sūrų skonį, kuris tirpo mano širdies prieigose (vėliau, po keleto valandų, stebėjausi nepajutęs šiose ašarose nepakenčiamo kartumo), – ar svajojai, kad kada nors būsi taip mylima? Ar svajojai apie tokią laimę? Tai aš, pažvelk, tai aš kalbu tau šiuos žodžius; žvelk atidžiau, tai aš... Kad tu žinotum, kaip man visa keistai atrodo! Kad aš galėčiau tau apsakyti!.. Žinau, kad pažinojau tave ir anksčiau;

žinau, kad mylėjau tave ir anksčiau; žinau, kad vėl tave *atradau*. Tačiau man regis, kad tik dabar tave suradau, prieš akimirką, kai tu ištarei: „Taip, dar daugiau..." Jei taip sakei, vadinasi, tai tiesa? Tik tie trys žodžiai... atodūsis... Ir aš atgyju, ir tu atgyji; ir štai mes laimingi, laimingi per amžius.

Kalbėjau jai šiuos dalykus tarytum iš toli atsklindančiu, trūkinėjančiu, vos girdimu balsu, kurs, rodos, lūpų kraštą pasiekia ne iš mūsų kūniškų organų, bet iš atokiausios sielos kertės. Ir ji, iki šiol tyliai verkusi, pratrūko raudoti.

Gailiai, pernelyg gailiai ji raudojo, ne taip, kaip rauda beribio džiaugsmo apimtas žmogus, o kaip liejąs nepaguodžiamą neviltį. Ji raudojo taip gailiai, kad aš trumpam nuščiuvau, kaip nuščiūvama audringai reiškiamų jausmų, didžiausių žmogiškų sukrėtimų akivaizdoje. Nesąmoningai šiek tiek atšlijau; ir tuojau pastebėjau tą atotrūkį, atsivėrusį tarp mūsų; tuojau pastebėjau, kad ne tik fizinis ryšys nutrūko, bet akimirksniu išsisklaidė ir bendrystės jausmas. Tačiau visada buvome dvi aiškiai skirtingos, savarankiškos, viena kitai svetimos būtybės. Atstumą tarp mūsų didino jau vien tai, kad užėmėme skirtingas padėtis. Ji raudojo susigūžusi, abiem rankom spausdama nosinę prie burnos; ir kiekvienas krūpsnis supurtydavo ją visą, rodos, atverdamas jos trapumą. Aš vis dar klūpojau priešais neliesdamas jos; ir žiūrėjau į ją nuščiuvęs, bet, nors ir keista, nė kiek ne mažiau blaivios sąmonės; atidžiai sekiau, kas vyksta mano viduje, bet buvau nė kiek ne mažiau akylas aplinkos stebėtojas. Girdėjau, kaip ji rauda ir kaip rėkauja kregždės; turėjau aiškią nuovoką, kur ir kada visa tai vyksta. Ir tos gėlės, tie kvapai, tas nepaprastas sustingusio oro vaiskumas, tas atviras pavasario džiūgavimas manyje pažadino išgąstį, kuris vis augo, augo, kol tapo savotišku siaubu, nevaldoma, akla baime, kurios protas nepajėgė įveikti.

Ir kaip debesų kamuolį perskrodžia žaibas, taip mano baimės voratinklyje blykstelėjo mintis, kuri mane apšvietė ir sukrėtė: „Ji netyra."

Ak, ir kodėl tuomet žaibas manęs nenutrenkė? Kodėl neplyšo pusiau mano širdis ir nelikau čia, ant žvyruoto takelio, prie kojų moters, kuri per kelias akimirkas mane pakylėjo į laimės viršūnę ir nutėškė į sielvarto bedugnę?

– Atsakyk, – (sugriebiau ją už riešų, atidengiau veidą ir ėmiau kalbėti iš labai arti; mano balsas skambėjo taip dusliai, kad aš pats vargiai begalėjau išgirsti per savo smegenų ūžesį) – atsakyk, ką reiškia šis raudojimas?

Ji nustojo kūkčioti ir pažvelgė į mane; ir jos akys, nors deginamos ašarų, išsiplėtė nuo begalinio nerimo, tarsi matytų mane mirštantį. Matyt, aš tikrai išbalau kaip numirėlis.

– *Gal jau vėlu? Jau per vėlu?* – pridūriau, šiuo miglotu klausimu atskleisdamas savo baisią mintį.

– Ne, ne, ne... Tulijau, tai ne... Nieko nebuvo. Tu galėjai pagalvoti!.. Ne, ne... Matai, kokia aš silpna; jau nebesu tokia, kaip anksčiau... Nesivaldau... Juk žinai, kad sergu, labai sergu. Negalėjau susilaikyti... kai tu kalbėjai. Supranti... Pratrūkau nejučia... Vis tai dėl nervų... kaip priepuolis... Kai užeina, nebesuprasi, ar verki iš džiaugsmo, ar iš skausmo... Ak, Dieve mano!.. Matai, jau praeina... Kelkis, Tulijau, eikš, sėskis šalia manęs.

Ji kalbėjo nuo verksmo prislopusiu balsu ir kartais vis dar krūpteldavo; jos veido išraiška, kai žiūrėjo į mane, man buvo pažįstama; taip visuomet žiūrėdavo matydama mane besikankinantį. Kadaise ji negalėjo žiūrėti, kaip aš kankinuosi. Šiuo požiūriu ji buvo taip įsijautrinusi, kad apsimesdamas kankiniu aš galėjau gauti iš jos bet ką. Ji būtų padariusi viską, kad tik atitolintų nuo manęs kančią, kad ir pačią menkiausią. Todėl aš

dažnai dėdavausi nelaimingas, tiesiog juokais, norėdamas, kad ji susijaudintų, kad guostų mane kaip vaiką, kad galėčiau pasimėgauti tomis glamonėmis, kurios man patiko, kad atskleisčiau joje tas žavingas savybes, kurias dievinau. O dabar argi nepasirodė jos akyse ta pati švelnumo ir nerimo išraiška?

– Eikš, sėskis šalia manęs. O gal nori dar pasivaikščioti po sodą? Juk dar nieko nematėme... Eime prie fontano. Noriu suvilgyti akis... Kodėl taip žiūri į mane? Ką mąstai? Argi mes ne laimingi? Štai, matai, aš vėl imu gerai jaustis, labai gerai. Bet man norėtųsi suvilgyt akis, veidą... Kiek valandų? Ar jau bus vidudienis? Federikas grįš apie šešias. Dar turim laiko... Nori pasivaikščioti?

Ji kalbėjo su pertrūkiais, vis dar mažumą krūpčiodama, regimai stengdamasi, norėdama atsipalaiduoti, vėl suimti save į rankas, nuginti nuo manęs bet kokį šešėlį, atrodyti patikli ir laiminga. Jos virpanti šypsena dar drėgnose ir paraudusiose akyse buvo kupina skausmingo švelnumo, kuris mane graudino. Jos balse, jos laikysenoje, visoje jos esybėje buvo justi tas švelnumas, kuris mane graudino ir pripildė šiek tiek juslinio alpėjimo. Neįmanoma apsakyti tos subtilios vilionės, kuri sklido iš šios būtybės ir veikė mano sumišusius jausmus ir apsiblaususį protą. Atrodė nebyliai man sakanti: „Švelnesnė būti jau negalėčiau. Tad imk mane, jei jau myli; imk mane ant rankų, tik atsargiai, neužgauk, nespausk per stipriai. Ak, aš trokšte trokštu tavo glamonių! Bet jaučiu, kad tu galėtum mane mirtinai numyluoti." Šis vaizdinys man truputį padeda išreikšti, kaip mane veikė jos šypsena. Aš žiūrėjau į jos lūpas, kai ji paklausė: „Kodėl taip žiūri į mane?" Kai ji paklausė „Argi mes ne laimingi?", aš pajutau aklą troškimą patenkinti savo geidulius ir taip numalšinti neseniai įsiplieskusios aistros paliktą maudulį. Kai tik ji atsistojo,

aš neįtikėtinai staigiu judesiu pagavau ją į glėbį ir prispaudžiau savo lūpas prie josios.

Tai buvo meilužio bučinys, ilgas ir gilus bučinys, sudrumstęs mudviejų gyvenimus iš esmės. Ji vėl bejėgiškai susmuko ant suolo.

– O ne, ne, Tulijau, prašau tavęs! Daugiau nereikia, nereikia! Leisk man bent šiek tiek atsigauti, – ėmė maldauti tiesdama į priekį rankas, tarsi norėtų laikyti mane atstu. – Antraip daugiau negalėsiu nuo čia pakilti... Matai, aš leisgyvė.

Tačiau manyje įvyko kažkas nepaprasto. Tas pojūtis viduje buvo tarsi galinga banga, kuri užlieja krantą nuplaudama visus pėdsakus ir palikdama lygų smėlį. Tarytum mano galvoje akimirksniu viskas būtų ištrinta; ir iškart, spiriant aplinkybėms ir spaudžiant vėl užkaitusiam kraujui, užplūdo nauja būsena. Nieko daugiau nežinojau, išskyrus viena: moteris, kurios geidžiau, buvo čia, priešais mane, drebanti, išsekinta mano bučinio, pagaliau visa priklausanti man; aplink mus žydėjo nuošalus, prisiminimais alsuojantis sodas, kupinas paslapčių; už tų žydinčių medžių mūsų laukė slaptas namas, saugomas senų mielų kregždžių.

– Manai, kad nepajėgsiu tavęs nunešti? – tariau suimdamas jos rankas, sunerdamas savo pirštus su josios. – Kadaise buvai lengva kaip plunksna. Dabar tikriausiai dar lengvesnė... Pabandom?

Kažkoks šešėlis prabėgo jos akyse. Akimirką ji atrodė tolstanti, pagauta kaži kokios minties, tarsi paskubom svarstydama ir spręsdama. Paskui papurtė galvą; ir atsilošusi bei įsikibusi į mane ištiestom rankom juokdamasi (jai juokiantis pasirodė bekraujų dantenų kraštelis) tarė:

– Nagi, kelk mane, kelk!

Pakėliau ant rankų ir ji prisiglaudė prie mano krūtinės; šįkart ji pirmoji ėmė mane bučiuoti, kažkaip mėšlungiškai, nelyg užklupta pamišimo, sakytum, norėtų vienu matu numalšinti kankinantį troškulį.

– Ak, aš leisgyvė! – pakartojo jinai atplėšusi savo lūpas nuo manųjų. Ir tos drėgnos, putnokos, praviros lūpos, raustelėjusios nuo geidulio tokiame blyškiame ir smulkiame veide man iš tiesų neaiškiai priminė kažką, kas dar liko gyva mirusiosios veide.

Atmerkdama akis (ilgos blakstienos virpėjo tarsi iš po vokų sunktųsi blausi šypsena) ji išsiblaškiusi sumurmėjo:

– Tu laimingas?

Aš priglaudžiau ją prie širdies.

– Tai eime. Veskis mane, kur nori. Tik prilaikyk, Tulijau, man linksta kojos...

– Į mūsų namą, Džulijana?

– Kur nori...

Stipriai laikiau ją ranka apglėbęs per liemenį ir vedžiau. Ji buvo kaip nakviša. Kurį laiką tylėjome. Kada ne kada vienu metu susižvalgydavome. Ji iš tiesų man rodėsi *nauja*. Mano dėmesį atkreipdavo ir prikaustydavo bet koks mažmožis: mažytė, vos matoma dėmelė ant odos, mažytė duobutė apatinėje lūpoje, antakių lankas, kraujagyslė smilkiny, akis juosiantis šešėlis, be galo dailus ausies spenelis. Tamsus apgamėlis ant kaklo buvo pridengtas mezginių krašto; tačiau Džulijanai pajudinus galvą, jis čia pasirodydavo, čia vėl išnykdavo; ir tas mažytis nuotykis kurstė mano nekantrumą. Buvau apkvaitęs ir tuo pat metu keistai blaivios sąmonės. Girdėjau dažnesnius kregždžių riksmus ir fontano čiurkšles netoliese. Jaučiau, kaip srūva gyvenimas, bėga laikas. Ir ta saulė, tie žiedai, tie kvapai, tie garsai, visas tas

pernelyg atviras pavasario džiūgavimas man trečiąkart sukėlė nepaaiškinamą nerimą.

– Mano gluosnis! – šūktelėjo Džulijana mums prisiartinus prie fontano; ji nustojo remtis į mane ir paspartino žingsnį. – Tik pažvelk, pažvelk, koks didelis! Prisimeni? Buvo tik vytelė…

Ir mąsliai patylėjusi jau kitokiu, žemesniu balsu pridūrė:

– Aš jau mačiau jį... Tu gal nežinai: *aną kartą* buvau atvykusi į Alyvų vilą.

Ji nesusilaikiusi atsiduso. Bet greitai, tarsi norėdama išsklaidyti šešėlį, kurį buvo metusi šiais žodžiais, tarsi norėdama nusiplauti nuo lūpų tą kartėlį, ji pasilenkė prie vieno fontanėlio, keliskart gurkštelėjo ir vėl atsitiesusi rankos mostu paprašė bučinio. Jos smakras buvo šlapias, lūpos gaivios. Šiuo sukibimu abu tylomis nusprendėme paskubinti jau neišvengiamą įvykį, atnaujinti tą aukščiausią susijungimą, kurio visos mūsų kūno skaidulos reikalavo. Kai atsiplėšėme vienas nuo kito, abu akimis pakartojome tą pačią svaiginančią mintį. Džulijanos veide atsispindėjo kažkoks ypatingas jausmas, bet tuomet aš tos išraiškos dar nesupratau. Suprasti pajėgiau tik vėliau, tolesnėmis valandomis, kai sužinojau, kad susijungę mirties ir geidulių vaizdiniai apsvaigino vargšę būtybę ir kad ji davė lemtingą įžadą pasiduodama savo kraujo silpnybei. Matau tą veidą taip, lyg jis būtų priešais, ir visada matysiu tą paslaptingą veidą, skendintį didžiulės virš mūsų svyrančios medžių lajos šešėlyje. Vandens blyksniai saulės zuikučiais žaidė tarp ilgų šakų peršviečiamais lapais, ir medžių ūksmė prisipildė akinančio mirgesio. Skambus vandens almėjimas susiliejo aidais į vientisą, duslią monotoniją. Visa regima aplinka skraidino mano esybę anapus tikrovės.

Eidami link namo nesikalbėjome. Mano geismas buvo toks stiprus, būsimo įvykio vaizdinys įsuko mano sielą į tokį

džiaugsmo verpetą, o gyslose taip stipriai mušė kraujas, kad aš pamaniau: „Nejau kliedžiu? Šitaip nebuvo nė pirmą vestuvių naktį, kai mano koja peržengė šį slenkstį..." Du ar tris kartus mane pagavo laukinis įdūkis, tarytum žaibiškas pamišimo priepuolis, kurį per stebuklą sutramdžiau: toks buvo tas kūniškas poreikis vėl užvaldyti šią moterį. Jos susijaudinimas tikriausiai taip pat darėsi nepakeliamas, nes sustojo sunkiai alsuodama:

– Ak, dievulėliau! To jau per daug.

Uždususi, vos atgaudama kvapą ji sugriebė mano ranką ir pridėjo sau prie širdies.

– Jauti?

Labiau nei širdies dūžius aš čiuopiau per audinį jos minkštą krūtį; ir mano pirštai nevalingai susilenkė suspausdami mažutę pažįstamą formą. Pamačiau, kaip Džulijanos akyse rainelė pranyksta po besileidžiančiais vokais. Bijodamas, kad ji nualps, prilaikiau ją, paskui ėmiau tempti, kone nuvilkau iki kiparisų, kur buvo suoliukas; ten ir susmukome be jėgų.

Priešais mūsų akis tarytum sapne stovėjo namas.

Nusvarinusi galvą man ant peties ji tarė:

– Ak, Tulijau, koks baisus dalykas! Argi nemanai ir tu, kad galime numirti?

Ir rimtu, iš kaži kokių esybės gelmių sklindančiu balsu pridūrė:

– Nori, kad numirtume?

Mane nukrėtė keistas šiurpas ir supratau, kad šiuose žodžiuose glūdėjo ypatingas jausmas, galbūt tas pats, kuris permainė Džulijanos veidą po gluosniu, po to, kai aš ją suspaudžiau glėby, po tylaus mudviejų apsisprendimo. Bet ir šįkart negalėjau jo suprasti. Supratau vien tai, kad abu buvo užvaldęs kaži koks pakvaišimas ir kvėpavome tarytum per sapną.

Lyg sapne priešais mus stovėjo namas. Ant rustinio fasado, po visais karnizais, po visais atsikišimais, išilgai laštakų, ant architravų, po palangėmis, po balkonų plokštėmis, tarp konsolių, tarp rustų – visur kregždės prilipdė lizdų. Tarp nesuskaičiuojamos daugybės molio lizdų, senų ir naujų, surikiuotų kaip korio akutės, mažai kur buvo laisvas tarpelis. Ir tuose tarpuose, ir ant žaliuzių lentelių, ir ant geležinių turėklų strypų baltavo išmatos, atrodė tarsi būtų apipurkšta kalkėmis. Nors namas buvo užrakintas ir apleistas, jis gyvavo. Tas gyvenimas buvo triukšmingas, linksmas ir mielas. Ištikimosios kregždės gobė jį savo skrydžiais, krykštimu, savo žvilgančiomis plunksnomis, visa nesumeluota savo malone ir švelnumu. Kol gaudydami vabzdžius nenuilstantys kregždžių pulkai susišūkaudami laigė ore kaip strėlės, staiga nutoldami ir vėl priartėdami, kone liesdami medžius, pakildami į saulę, kartkartėm baltomis dėmėmis mesdami saulės zuikutį, pačiuose lizduose ir aplink juos virė kitas darbas. Kai kurios perinčios kregždės prie lizdo krašto nutūpdavo tik trumpam; kitos, kad išsilaikytų ilgiau, plakdavo žvilgančiais sparnais; trečios iki pusės sulįsdavo vidun, lauke palikdamos mažytę skeltą uodegą, kuri guviai virpėjo juodai balta ant gelzgano dumblo; kai kurios išlįsdavo iš lizdo iki pusės, parodydamos šiek tiek žvilgančios krūtinės, rusvą kaklą; kitos, lig tol nematomos, išskrisdavo, šaute iššaudavo iš lizdo šaižiai surikdamos. Ir visa ši aplink užrakintą namą judanti gyvybė ir smagybė, visas tas lizdų knibždėlynas aplinkui mūsų senąjį lizdą buvo toks mielas reginys, toks žavingas stebuklas, kad mes, tarsi gavę atvangą nuo savo karštinės, kelias minutes užsimiršę stebėjome šį paveikslą.

Aš pirmas pakilau išblaškydamas tuos apžavus. Tariau:

– Štai raktas. Ar ko laukiam?

– Taip, Tulijau, dar truputėlį palaukim! – ėmė išgąstingai maldauti.

– Aš einu atrakinti.

Ir žengiau link durų; užkopiau tris laiptelius nelyg prie altoriaus. Jau buvau besukąs raktą virpėdamas kaip maldininkas, atidarantis relikvijorių, bet pajutau už nugaros stovinčią Džulijaną, kuri vogčiomis atsekė iš paskos, lengvutė kaip šešėlis. Krūptelėjau.

– Čia tu?

– Taip, aš, – sušnibždėjo ji meiliai, pūsdama man į ausį savo kvapą.

Ir stovėdama už nugaros apkabino mano kaklą taip, kad jos laibi riešai susikryžiavo man po smakru.

Pasalūniškas veiksmas, ta juoko gaidelė, girdima jos šnabždesy ir išduodanti vaikišką džiūgavimą, kad mane nustebino, tas apkabinimas, tas jos vikrumas, grakštumas man priminė anų laikų Džulijaną, jauną ir švelnią laimingų metų bičiulę, mielą būtybę, kvatoklę mergaitę su ilga kasa. Tas pats laimės gūsis padvelkė į mane ties prisiminimus saugančio namo slenksčiu.

– Atidaryti? – paklausiau vis dar laikydamas nepasuktą raktą duryse.

– Atidaryk, – atsakė ji, bet nepaleido manęs vis pūsdama savo kvapą į kaklą.

Sugirgždėjus raktui spynoje ji dar stipriau mane apkabino, prisispaudė, užkrėsdama savo šiurpuliu. Kregždės krykštė virš mūsų galvų; tačiau tą menką girgžtelėjimą mes išgirdome tarsi gūdžioje tyloje.

– Įeik, – sušnabždėjo nepaleisdama manęs. – Įeik, įeik.

Tą balsą, sklindantį iš taip arti esančių, bet nematomų lūpų, tikrą, bet kartu paslaptingą, šiltu kvėpavimu dvelkiantį man į

ausį, bet tokį artimą, tarsi kalbėtų pačioje sieloje, ir tokį moterišką, meilų, kokio dar nebuvau girdėjęs, tą balsą girdžiu iki šiol ir girdėsiu visados.

– Užeik, užeik.

Pastūmiau duris. Lėtai, tarsi susilieję į vieną asmenį, peržengėme slenkstį.

Šviesa į prieangį sklido per aukštai esantį apskritą langą. Viena kregždė krykšdama plastelėjo mums virš galvos. Nustebę pažvelgėm į viršų. Tarp skliauto groteskų kybojo lizdas. Lange nebuvo stiklo. Kregždė nėrė pro angą krykšdama.

– Dabar aš tavo, tavo, tavo! – sušnibždėjo Džulijana nepaleisdama mano kaklo, tačiau vikriai persliuogusi ant krūtinės, kad susirastų mano lūpas.

Ilgai bučiavomės.

– Eikš, – tariau apsvaigęs. – Lipam į viršų. Nori, kad užneščiau?

Nors ir apsvaigęs, jaučiau raumenyse turįs jėgos vienu atsikvėpimu užnešti ją laiptais į viršų.

– Ne, – atsakė jinai. – Galiu pati užlipti.

Bet iš jos balso ir išvaizdos taip neatrodė.

Aš apglėbiau ją per liemenį kaip anksčiau alėjoje; ir prilaikydamas kilsčiojau ją nuo laiptelio ant laiptelio. Iš tiesų atrodė, kad namo viduje buvo girdėti tas duslus, tolimas ošimas, kuris sklinda iš kai kurių gilių kriauklių. Iš tiesų atrodė, kad joks kitas išorinis triukšmas čia neprasiskverbė.

Kai pasiekėme laiptų aikštelę, aš neatidariau priešais esančių durų, o pasukau į dešinę tamsiu koridoriumi, be žodžių tempdamas ją už rankos. Ji taip giliai alsavo, kad man darėsi sunku, ėmiau nerimauti.

– Kur einame? – paklausė ji.

Aš atsakiau:

– Į *mūsų* kambarį.

Beveik nieko nesimatė. Mane tarsi vedė instinktas. Užčiuopiau rankeną, atidariau. Įėjom į vidų.

Tamsą sudraskė šviesos spinduliai, besiskverbiantys pro siaurus žaliuzių plyšius; čia ošimas buvo duslesnis. Aš norėjau bėgti ir tuoj pat jas atidaryti, kad būtų šviesu, bet negalėjau palikti Džulijanos; man atrodė, kad negaliu nuo jos atsiplėšti, negaliu nė mirksniui nutraukti mūsų rankų ryšio, tarsi per odą gyvosios mūsų nervų galūnėlės būtų sulipę kaip magnetai. Toliau drauge aklosiomis yrėmės į priekį. Tamsoje mus sustabdė kažkokia kliūtis. Tai buvo lova, didžiulis mūsų vestuvių ir kitų meilės naktų guolis...

Kur išsisklaidė šaižus riksmas?

VIII.

Buvo antra valanda popiet. Nuo mūsų atvykimo į Alyvų vilą prabėgo kokios trys valandos.

Keletui minučių buvau palikęs Džulijaną vieną ir nuėjęs pakviesti Kalisto. Senukas atnešė pintinę su užkandžiais; ir jau nebe stebėdamasis, o su kaži kokiu valiūkišku geranoriškumu dar kartą išklausė keisto prašymo pasišalinti.

Dabar mes su Džulijana sėdėjome prie stalo kaip du įsimylėjėliai, vienas priešais kitą, šypsodamiesi. Turėjome šaltų užkandžių, konservuotų vaisių, sausainių, apelsinų, butelį šabli. Valgomasis su barokinės puošybos skliautu, šviesiomis sienomis, pastoraline tapyba virš durų dvelkė kaži kokia senovine linksmybe, praėjusio amžiaus nuotaika. Per atviras balkono duris sklido be galo švelni šviesa, nes dangų vagojo ilgos balkšvos gijos. Blyškiame stačiakampyje tamsavo „senas garbingas kiparisas su pašaknėj augančiu rožių krūmu ir lakštingalų choru viršūnėje". Kiek tolėliau, pro lenktus turėklų virbus dumsojo šviesiai alyvinis miškas – pavasarinis Alyvų vilos pasididžiavimas. Toje ramybėje trigubas kvapas, pavasarinė Alyvų vilos siela, plūdo lėtomis, vienodomis bangomis.

– Ar prisimeni? – kalbėjo Džulijana

Ir kartojo, kartojo be paliovos:

– Ar prisimeni?

Labiausiai nutolę mūsų meilės atsiminimai vienas po kito jos lūpose atgydavo nuo menkiausios užuominos, ir savo gimtinėje, tarp širdžiai mielų daiktų, būdavo vėl nepaprastai stipriai išgyvenami. Tačiau tas baisingas jaudulys, tas pasiutęs gyvenimo geismas, įsukęs mane pirmąkart sustojus sode, dabar darėsi veik neištveriamas, žadino man pagražintas ateities vizijas, gindamas nuo pernelyg įkyrių praeities vaiduoklių.

– Mums reikia grįžti čia, rytoj ar po poros, daugiausia trejeto, dienų ir pasilikti; bet mes turime būti vieni. Juk matai: čia nieko netrūksta; niekas neišvežta. Jei norėtum, galėtume netgi šiąnakt čia pasilikti... Bet tu nenori! Tiesa, kad nenori?

Balsu, judesiu, žvilgsniu aš stengiausi ją sugundyti. Mano keliai lietė jos kelius. O ji žiūrėjo į mane nenuleisdama akių ir nieko neatsakydama.

– Įsivaizduoji *pirmąjį vakarą* čia, Alyvų viloje. Mes išeinam į lauką ir pasiliekam netgi po „Ave Marija"*, matome šviečiančius langus! Ak, tu gi supranti... Pirmą kartą, *pirmąjį vakarą* name uždegamos šviesos! Įsivaizduoji? Iki šiol tu tik prisimindavai, prisimindavai. Tačiau matai: visi tavo prisiminimai man neatstoja vieno šios dienos mirksnio, vieno rytojaus mirksnio. Gal tu abejoji ateityje mūsų laukiančia laime? Niekados tavęs nemylėjau taip, kaip dabar, Džulijana, niekados, niekados. Supranti? Niekados nepriklausiau tau taip, kaip dabar, Džulijana... Papasakosiu tau, papasakosiu, kaip aš leidau savo dienas, kad žinotumei apie savo sutvertus stebuklus. Po tiek bjaurasties kas galėjo tikėtis ko nors panašaus? Tau papasakosiu... Protarpiais man atrodydavo, kad grįžtu į paauglystės, į savo ankstyvosios jaunystės laikus.

* Po vakarinių maldų.

Jaučiausi toks *švarus* kaip anuomet: geras, švelnus, paprastas. Nieko daugiau nebeprisiminiau. Visos mano mintys priklausė tau; jaudinausi tik dėl tavęs. Kai kada vien pamačius gėlę ar mažą lapelį mano siela išsiliedavo – tokia buvo sklidina. O tu nieko nežinojai; gal net nieko nepastebėjai. Aš tau papasakosiu... Užvakar, šeštadienį, kai įėjai į savo kambarį su tomis guobomis! Buvau drovus kaip pirmąkart įsimylėjęs jaunuolis ir viduje miriau trokšdamas tave apglėbti... Nepastebėjai? Papasakosiu tau viską; prajuokinsiu tave. Tądien pro alkovos užuolaidas matėsi tavo lova. Visas drebėdamas negalėjau nuo jos atitraukti akių. Kaip aš drebėjau! Tu nežinai... Jau buvau du ar tris kartus įėjęs į tavo kambarį, vienas, vogčiomis, o širdis taip daužėsi, taip daužėsi; pakėliau portjerą norėdamas pažvelgti į tavo lovą, paliesti tavo paklodę, panardinti veidą į tavo pagalvę kaip pametęs galvą įsimylėjėlis. Kai kada naktimis, kai visi Badioloje jau miegodavo, aš tylutėliai atsliūkindavau iki pat tavo durų; tikėjausi paklausysiąs tavo alsavimo... Sakyk man, sakyk gi: ar šiąnakt galėsiu ateiti pas tave? Ar norėsi manęs? Sakyk: ar lauksi manęs? Ar šią naktį galėsim miegoti toli viens nuo kito? Negalimas daiktas! Tavo skruostas vėl susiras savo guolį ant mano krūtinės, čia... prisimeni? Kokia lengvutė buvai miegodama!

– Tulijau, Tulijau, tylėk! – sušuko ji maldaujamai, tarsi mano žodžiai ją skaudintų.

Tada šypsodamasi pridūrė:

– Nereikia, kad mane taip svaigintum... Jau anksčiau tau sakiau. Aš labai silpna; esu vargšė ligonė... Nuo tavęs man sukasi galva. Nesilaikau ant kojų. Matai, į ką aš pavirtau? Palikai mane be dvasios...

Ji šypsojosi švelnia, pavargusia šypsena. Vokai buvo truputį paraudę; tačiau po tais pavargusiais vokais jos akys degė

karštligiška ugnimi ir nepaliaujamai žiūrėjo į mane su veik nepakeliamu atkaklumu, nors ir prislopintu blakstienų metamo šešėlio. Visoje jos povyzoje buvo kažkas netikro, ko mano akys neįstengė pagauti, o protas apibūdinti. Ar kada nors jos veide buvo galima įžvelgti tokią bauginančią paslaptį? Atrodė, kad kartkartėmis jos išraiška susidrumsčia, apsiniaukia ir tampa mįslinga. Ir aš galvodavau: „Ji kankinasi pakliuvusi į vidinį sūkurį. Kol kas dar aiškiai nesuvokia savyje, kas atsitiko. Ko gero, viskas joje susijaukė. Argi jos gyvenimas neapsivertė per akimirką?“ Ir ta gelmės išraiška jos veide mane vis labiau traukė ir aistrino. Jos karštas žvilgsnis, ėdrus kaip ugnis, laižė pačią mano šerdį. Nors ir mačiau, kokia ji sugniužusi, nekantravau ją dar kartą palenkti, išsiurbti visą jos sielą.

– Nieko nevalgai, – tariau norėdamas išsklaidyti girtumą, greitai susukusį man galvą.

– Tu irgi.

– Bent gurkštelėk. Ar neatpažįsti šio vyno?

– O, šitą atpažįstu.

– Prisimeni?

Ir apgirtę pažvelgėme vienas kitam tiesiai į akis, norėdami atgaivinti meilės prisiminimą, aplink kurį sklandė šio švelnaus, karstelinčio aukso spalvos vyno, kurį ji taip mėgo, aromatas.

– Taigi išgerkim kartu už mūsų laimę!

Susidaužėme ir aš kaipmat išgėriau; o ji nė lūpų nesuvilgė, tarsi apimta neįveikiamo pasibjaurėjimo.

– Na ir?

– Negaliu, Tulijau.

– Kodėl.

– Negaliu. Neversk manęs. Rodos, net lašelis, ir tas supykintų.

Ji buvo mirtinai išbalusi.

– Betgi tau bloga, Džulijana.

– Šiek tiek. Stokimės. Eime į balkoną.

Aš apkabinau ją ir pajutau jos gyvą, minkštą šoną, nes man nesant ji išsivadavo iš korseto. Pasiūliau jai:

– Gal nori išsitiesti ant lovos? Tu pailsėsi, o aš pabūsiu šalia.

– Ne, Tulijau. Matai, jau gerai jaučiuosi.

Mes sustojome prie balkono krašto, priešais kiparisą. Ji atsirėmė į staktą ir padėjo ranką man ant peties.

Nuo atsikišusių architravų, po viršutine karnizo dalimi kabojo lizdų kekė. Kregždės be perstogės tai atskrisdavo, tai vėl išskrisdavo. O apačioje, prie mūsų kojų, sodas buvo toks sklidinas ramybės, priešais augančio kipariso viršūnė buvo tokia nepajudinama, kad tas jų purpčiojimas, nardymas, tie riksmai mane erzino, ėmė nepatikti. Kadangi viskas toje blausioje šviesoje švelnėjo, troškau atostogos, ilgai trunkančios tylos, susikaupimo, kad galėčiau mėgautis visa šios valandos ir vienatvės saldybe.

– Ar čia dar esama lakštingalų? – paklausiau, prisimindamas balsingas vakarines treles.

– Kas žino. Gal ir esama.

– Suokdavo pavakary. Ar nenorėtum vėl jų išgirsti?

– O kelintą valandą grįš Federikas?

– Tikėkimės, vėlai.

– Ak, taip, vėlai, vėlai! – šūktelėjo ji taip nuoširdžiai ir karštai vildamasi, kad aš suvirpėjau iš džiaugsmo.

– Tu laiminga? – paklausiau, atsakymo ieškodamas jos akyse.

– Taip, aš laiminga, – atsakė nuleisdama akis.

– Žinai, kad myliu tik tave, kad esu tavo per amžius?

– Žinau.

– O tu dabar... kaip mane myli?

– Taip, kaip tu niekad nesužinosi, vargšas Tulijau!

Ir tai sakydama ji atsitraukė nuo staktos ir visa atsirėmė į mane vienu iš tų žodžiais neapsakomų savo judesių, kuriame buvo tiek švelnaus atsidavimo, kiek tik pati moteriškiausia būtybė gali duoti vyrui.

– Tu nuostabi! Nuostabi!

Ji tikrai atrodė nuostabi, gležna, lanksti, minkštutė, sakyčiau, kone taki, tokia, kad man norėjosi susiurbti ją po lašelį, prisigerti jos kaip kempinei. Blyškiame veide palaidų plaukų sruoga, rodės, išsiliejo kaip banga. Blakstienų šešėlis buvo nutįsęs iki skruostų viršaus, ir tai mane jaudino labiau nei žvilgsnis.

– Ir tu niekados nesužinosi... Jei pasakyčiau, kokios beprotiškos mintys gimsta mano galvoje! Laimė tokia didelė, kad man net darosi neramu, aš beveik imu geisti mirties.

– Mirties! – pakartojo ji prislopintu balsu, vos vos šypsodamasi. – Kas žino, Tulijau, ar aš tau nenumirsiu... greitai!

– Ak, Džulijana!

Ji atsitiesė norėdama pažiūrėti man į akis ir pridūrė:

– Sakyk, ką darytum, jei aš staiga numirčiau?

– Kalbi kaip vaikas!

– Jei, pavyzdžiui, rytoj aš būčiau numirusi?

– Nutilk gi.

Ir suėmęs už smilkinių trumpais, lengvais bučiniais pradėjau bučiuoti jai lūpas, skruostus, akis, kaktą, plaukus. Ji leidosi bučiuojama. O man nustojus netgi sumurmėjo:

– Dar!

– Grįžkim į mūsų kambarį, – maldavau tempdamas ją.

Ji leidosi tempiama.

Mūsų kambaryje balkonas irgi buvo atviras. Kartu su šviesa skverbėsi muskusinis netoliese žydinčių geltonų rožių kvapas. Smulkutės gėlytės šviesiame apmušalų fone buvo taip išblukusios, kad vos matėsi. Sodo kraštas spintos veidrodyje atsispindėjo apgaulingai nutoldamas. Ant stalo gulinčios Džulijanos pirštinės, skrybėlė, apyrankė, rodos, jau prikėlė tenai, toje veidrodinėje tikrovėje, andainykštį meilės gyvenimą, jau paskleidė naują intymumo nuotaiką.

– Rytoj, rytoj turim čia grįžti, ne vėliau, – tvirtinau aš degdamas iš nekantros, jusdamas, kaip iš visų šių daiktų į mane plūsta kaži koks akstinas ir vilionė. – Rytoj turime miegoti čia. Juk tu nori, tiesa?

– Rytoj.

– Iš naujo įsimylėti šiame name, šiame sode, kartu su šiuo pavasariu... Iš naujo įsimylėti, tarsi nieko nežinant; vieną po kitos iš naujo atrasti mūsų glamones ir kiekvienoje pajusti naują skonį, tarsi niekuomet ir nebūtume jų patyrę; ir turėti priešaky daug daug dienų...

– Ne, ne, Tulijau; nereikia kalbėti apie ateitį... Argi nežinai, kad tai blogas ženklas? Šiandien, šiandien... Pagalvok apie šiandieną, apie šią valandą...

Ir ji prisispaudė prie manęs neatplėšiamai, su neįtikėtinu įkarščiu, aistringais bučiniais užčiaupdama man burną.

IX.

– Man pasirodė, kad girdžiu arklių žvangučius, – tarė Džulijana stodamasi. – Atvažiuoja Federikas.

Įsiklausėme. Veikiausiai ji apsiriko.

– Argi dar ne laikas? – paklausė manęs.

– Taip, jau beveik šešios.

– O Dieve!

Vėl įsiklausėme. Nesigirdėjo jokio garso, pranešančio artinantis karietą.

– Gal geriau nueitum pasižiūrėti, Tulijau.

Išėjau iš kambario, nulipau laiptais. Mažumą svirduliavau, akys buvo aptrauktos migla; man rodės, kad nuo galvos tarsi koks garas kyla. Per šoninius mūrinės tvoros vartelius šūktelėjau Kalistą, kurio trobelė buvo netoliese. Paklausinėjau jo.

– Karietos dar nesimato? – užklausiau jo.

Senukui norėjosi sulaikyti mane ir dar šnektelėti.

– Žinai, Kalistai, rytoj tikriausiai grįšime ir pasiliksime čia, – pasakiau jam.

Jis iškėlė į dangų rankas, taip parodydamas savo džiaugsmą.

– Tikrai?

– Tikrai. Pakaks laiko pokalbiams! Kai pamatysi karietą, ateik man pranešti. Sudie, Kalistai.

Ir palikęs jį vėl sugrįžau į kambarį. Dienai baigiantis kregždės dar labiau įsismarkavo klykauti. Oras įkaito, jį skrodinėjo žvilgantys, greitaeigiai kregždžių pulkai.

– Na, ką? – paklausė Džulijana pasisukdama nuo priešais stovinčio veidrodžio, prieš kurį dėjosi skrybėlę.

– Nieko.

– Dirstelk į mane. Ar vis dar atrodau gerokai susitaršiusi?

– Ne.

– Tačiau koks veidas! Pažiūrėk.

Iš tiesų atrodė, lyg ji būtų ką tik iš karsto pasikėlusi, tokia buvo nusialinusi. Aplink akis matėsi dideli violetiniai ratilai.

– O vis dėlto aš gyva, – pridūrė jinai ir norėjo nusišypsoti.

– Tu kankiniesi?

– Ne, Tulijau. Nors, tiesą sakant, nežinau. Man atrodo, kad mano viduje visiškai tuščia: tuščia galva, tuščios venos, tuščia širdis... Galėsi sakyti, kad tau atidaviau viską. Matai, sau tepasilikau vos įžiūrimą gyvybės šešėlį.

Tardama šiuos žodžius ji keistai šypsojosi. Šypsojosi švelnia, mįslinga šypsena, kuri drumstė mane iš vidaus, keldama neaiškų nerimą. Buvau perdėm apkvaitęs nuo geidulio, perdėm apgirtęs nuo vyno; todėlei mano dvasia buvo tingi, mano sąmonė buvo atbukusi. Kol kas manęs nenusmelkė joks negeras įtarimas. Ir vis dėlto aš žiūrėjau į ją su atidžia, kankinausi ją tyrinėdamas nė pats nežinojau kodėl.

Ji pasisuko į veidrodį, užsidėjo skrybėlę; tada nuėjo prie stalo, paėmė apyrankę, pirštines.

– Aš pasiruošusi, – tarė. Atrodė, kad akimis ji ieško dar kaži kokio daikto. Ji pridūrė: – Turėjau skėtį, ar ne?

– Regis, taip.

– Šit kaip; tikriausiai būsiu palikusi jį tenai, ant suolo, prie išsišakojimo.

– Eime, paieškosim.

– Aš labai nuilsau.

– Tuomet einu vienas.

– Ne. Pasiųsk Kalistą.

– Einu aš. Nuskinsiu tau keletą alyvų šakų, muskatinių rožių puokštę. Nori?

– Ne. Tegu žydi...

– Eikš čia. Prisėsk tuo tarpu. Gal Federikas vėluos.

Pristūmiau jai prie balkono krėslą, ir ji susmuko jame.

– Jei jau eini, – pratarė, – dirstelk, ar nepalikau apsiausto pas Kalistą. Juk negalėjo jis likti karietoj, tiesa? Man šaltoka.

Ji tikrai buvo pašiurpusi.

– Nori, kad uždaryčiau balkoną?

– Ne, ne. Leisk man žiūrėti į sodą. Šią valandą jis toks gražus!

Sodas tai šen, tai ten palengva suspindo auksu. Žydinčios alyvų viršūnės svarino žemėn vaiskiai violetines kekes ir, susiliedamos su kitomis žydinčiomis šakomis į ore vilnijančią pilkšvai melsvą tirštynę, atrodė tarytum ribuliuojantis pereinamų spalvų šilkas. Gluosniai svyruokliai paleido savo švelnias kasas virš fontano; ir vanduo tarp jų blizgėjo kaip perlamutras. Tas stingus blizgesys, tas visuotinis medžių svyrėjimas, ta be galo minkšta žiedų tirštynė gęstančiame vakaro aukse kūrė vylingą, kerintį, nežemišką reginį.

Keletą minučių abu tylėjome kaip užburti. Miglotas liūdesys skverbėsi į mano sielą; tamsi neviltis, slypinti kiekvienos žmogiškos meilės gelmėje, rangėsi mano viduje. Šio tobulo reginio akivaizdoje mano kūnas atrodė dar labiau nuvargęs, o jausmai

atbukę. Mane kamavo toks slogutis, nepasitenkinimas, kaži kokia graužatis, kokie paprastai apninka po itin stiprių ir ilgai trunkančių geidulingumo priepuolių. Aš kentėjau.

Džulijana tarytum per sapną pratarė:

– Na va, dabar norėčiau užmerkti akis ir daugiau niekuomet neatsimerkti.

Paskui nusipurtė:

– Tulijau, man šalta. Eik.

Atsilošusi krėsle ji susigūžė, tarsi gindamasi nuo ją puolančio virpulio. Josios veidas, ypač aplink šnerves, panėšėjo į melsvą alebastrą. Ji kentėjo.

– Tu blogai jautiesi, vargšele! – tariau sielvartingai, šiek tiek sutrikęs, įdėmiai žiūrėdamas į ją.

– Man šalta. Eik. Atnešk greičiau apsiaustą... Prašau.

Nubėgau į apačią pas Kalistą, paprašiau apsiausto ir tuoj pat vėl grįžau. Ji paskubom apsirengė. Aš jai padėjau. Vėl įsitaisiusi krėsle slėpdama rankas rankovėse ji tarė:

– Šitaip man gerai.

– Tuomet einu paimsiu skėtį iš ten, kur buvai palikusi, gerai?

– Nereikia. Tiek to.

Aš jutau keistą troškimą grįžti tenai, prie to seno akmeninio suolo, kur pirmąkart buvome prisėdę, kur ji verkė, kur ištarė tris dieviškus žodžius: „Taip, ir dar daugiau..." Ar tai buvo sentimentai? Ar naujo pojūčio trauka? Ar buvau apžavėtas tą paskutinę valandą paslaptingai atrodančio sodo?

– Einu, grįšiu po minutės, – tariau.

Išėjau. Jau būdamas po balkonu šūktelėjau:

– Džulijana!

Ji pasirodė. Sielos akimis lig šiol kuo aiškiausiai regiu tą nebylų prietemoj išnyrantį pavidalą: tą aukštą siluetą, kuris dar labiau

ištįso nuo ilgo sodriai raudonos spalvos apsiausto, ir blyškų blyškų veidą tamsiame fone. (Džakopo žodžiai, skirti Amandai, mano atminty susiję su šiuo neišdildomu paveikslu: „Kokia blyški jūs šįvakar, Amanda! Ar savo suknią krauju nudažėt?")

Ji atsitraukė; norint apibūdinti mano pojūtį, geriau sakyti – pradingo. Ir aš pasileidau alėja, gerai nė nesuvokdamas, kas mane ginė. Girdėjau savo žingsnių aidą stuksenant galvoje. Buvau toks išsiblaškęs, kad turėjau sustoti ir atsirinkti takus. Iš kur tas mane užplūdęs aklas nerimastingumas? Gal priežastis buvo mano fizinis nuovargis, ypatinga mano nervinė būsena. Taip aš maniau. Neprisiversdamas mąstyti, tvarkingai analizuoti, susikaupti, aš buvau savo nervų įkaitas; dėl jų išorinis pasaulis regėjosi ypač ryškus, tarsi haliucinacijose. Tačiau kai kurios mintys atsiskirdavo nuo kitų ir blyksteldavo mano galvoje; jos stiprino manyje tą įtarimą, kurį jau buvo sukėlę keletas netikėtų nutikimų. – Džulijana tądien man pasirodė ne tokia būtybė, kokią ją pažinojau kadaise, ne „anuometinė Džulijana". Tam tikromis aplinkybėmis jos elgsena su manimi buvo ne tokia, kokios tikėjausi. Kažkas svetimo, tamsaus, mėšlungiško, isteriško pakeitė, iškreipė jos asmenybę. Ar šie pokyčiai buvo priskirtini liguistai jos organizmo būklei? „Aš sergu, labai sergu", – ji dažnai kartodavo lyg norėdama pasiteisinti. Žinoma, liga sukėlė didelių pokyčių, galėjo neatpažįstamai pakeisti žmogišką būtybę. Tačiau kokia buvo toji jos liga? Galbūt komplikavosi ta senoji, nesunaikinta chirurgo peilio? Ar nepagydoma? „Kažin, ar aš *greitai* nenumirsiu", – tarė ji neįprastu tonu, kuris galėjo būti pranašiškas. Ne kartą kalbėjo apie mirtį. Tad gal ji žinojo savyje nešiojanti mirtiną sėklą? Gal ją buvo užvaldžiusi viena niūri mintis? Ko gero, ta mintis sužadino joje tamsius, beveik desperatiškus, beveik beprotiškus geismo proveržius mano glėbyje. Staiga įsi-

žiebusio laimės žiburio šviesoje ją persekiojantis vaiduoklis, ko gero, regėjosi dar ryškesnis ir baugesnis...

Vadinasi, ji galėtų mirti! Vadinasi, mirtis galėtų užklupti ją mano glėby, pačioje palaimos viršūnėje!" – svarsčiau jausdamas, kaip mane visą sukaustė ledinė baimė ir buvau priverstas trumpam stabtelėti, tarsi tykotų pavojus, tarsi Džulijana būtų teisingai išpranašavusi sakydama: „O jei, tarkim, *rytoj* aš numirsiu?"

Leidosi drėgnos sutemos. Tarp krūmų pūsčiojo lengvas vėjelis, pamėgdžiodamas greitakojų žvėrelių šiurenimą. Viena kita užsilikusi kregždė dar klykavo, raižydama orą kaip iš laidynės paleistas akmuo. Vakaruose horizontas tebežėravo tarsi didžiulės, grėsmingos kalvės atšvaitas.

Pasiekiau suolą, radau skėtį; čia neužgaišau, nors neseni prisiminimai, dar gyvi, dar karšti, jaudino sielą. Štai ten ji nukrito, netekusi jėgų, nugalėta; ten aš ištariau esminius žodžius, ten apsvaiginau ją savo atsivėrimu: *„Tu buvai mano namuose, o aš tavęs ieškojau toli"*; ten aš surinkau nuo jos lūpų tą kvapsnį, kuris mano sielą pakylėjo į džiaugsmo viršūnę; ten aš išgėriau pirmąsias jos ašaras, išgirdau josios raudojimą ir ištariau miglotą klausimą: *„Gal jau vėlu? Gal per vėlu jau?"*

Prabėgo tik keletas valandų, o viskas atrodė taip tolima! Prabėgo tik keletas valandų, o laimė atrodė jau išsisklaidžiusi! Kitą, ne mažiau baisią prasmę turėjo tas klausimas, nepaliaujamai skambąs mano viduje: *Gal jau vėlu? Jau per vėlu?* Ir mano nerimas augo; ir ta dviguba šviesa, ir tos tyliai besileidžiančios sutemos; ir tie įtartini šnaresiai jau šešėliuotuose krūmuose, ir visi tie apgaulingi brėkšmos vaizdiniai mano sieloje turėjo kaži kokią lemtingą reikšmę. „O jei iš tiesų jau per vėlu? Jei iš tiesų ji žino esanti pasmerkta, jei žino jau nešiojanti savyje mirtį? Pavargusi gyventi, pavargusi kentėti, jau nieko nebesitikėdama

iš manęs, nedrįsdama nusižudyti staigiai ginklu ar nuodais, ji, ko gero, puoselėjo savo ligą, padėjo jai tarpti, slėpė ją, idant toji toliau plistų, gilėtų, taptų nepagydoma. Ji norėjo žingsnis po žingsnio, slapčia, būti vedama išsilaisvinimo, pabaigos link. Stebėdama save ji įgijo žinių apie ligą; ir štai dabar *ji žino, ji tikra,* kad turės pasiduoti; ko gero, netgi žino, kad meilė, geiduliai, mano bučiniai paskubins ligos darbą. Aš grįžtu pas ją visam laikui; netikėta laimė atsiveria priešais ją; ji myli mane ir žino esanti be galo mylima; per vieną dieną sapnas mums tapo tikrove. Ir štai iš jos lūpų pasigirsta vienas žodis: „Mirti!" Man prieš akis sumišai prabėga grėsmingi vaizdai, kurie kamavo mane, kol dvi valandas laukiau tą operacijos rytą, kai man rodės, kad prieš akis aiškiai tarsi anatomijos atlase matau baisingai ligų nuniokotas moters įsčias. Aiškiais paveikslais prieš mane iškilo ir kitas, dar ankstesnis prisiminimas: prietemoje skendintis kambarys, atlapotas langas, plazdančios užuolaidos, šokčiojanti žvakės liepsnelė priešais blyškų veidrodį, nelaimę pranašaujantys ženklai, ir ji, Džulijana, atsišliejusi į spintą ir mėšlungiškai besiraitanti tarsi būtų išgėrusi nuodų... Ir tas pats kaltinantis balsas vėlei kartojo: „Dėl tavęs, dėl tavęs ji norėjo mirti. Tu, tu, pastūmėjai ją į mirtį."

Pagautas aklos, paniškos baimės, sakytum visi tie vaizdai būtų neabejotina tikrovė, pasileidau bėgte namo link.

Pakėlęs akis išvydau namą be gyvybės ženklų, tamsos pritvinkusiomis langų ir durų angomis.

– Džulijana! – surikau apimtas begalinio nerimo ir paknopstom puoliau laiptais į viršų tarsi būčiau bijojęs, kad jau nespėsiu jos pamatyti.

Bet kas man darosi? Kas aptemdė man protą?

Dusdamas lėkiau į viršų tamsiais laiptais. Įpuoliau į kambarį.

– Kas atsitiko? – paklausė Džulijana stodamasi.

– Nieko, nieko... man pasirodė, kad šaukei. Aš pabėgėjau, šiek tiek. Kaip tu jautiesi dabar?

– Man labai šalta, Tulijau; labai šalta. Paliesk rankas.

Ji ištiesė man rankas. Jos buvo ledinės.

– Aš visa suledėjau, taigi...

– Dieve mano! Kaip tu galėjai šitaip sušalti? Ką man daryti, kad tave sušildyčiau?

– Nesirūpink, Tulijau. Ne pirmas kartas... Man taip būna valandų valandas. Niekas negelbsti. Reikia laukti, kol praeis... Bet kodėl Federikas taip vėlinasi? Jau beveik naktis.

Ji atsišliejo į atkaltę, sakytum tardama šiuos žodžius būtų išeikvojusi visas jėgas.

– Tuoj uždarysiu, – tariau atsigręždamas į balkoną.

– Ne, ne, palik atvirą... Man ne dėl oro taip šalta. Atvirkščiai, man reikia kvėpuoti. Geriau ateik čia, šalia manęs. Prisislink tą kėdutę.

Aš atsiklaupiau prie jos. Ji bejėgiškai perbraukė ledine ranka man per galvą murmėdama:

– Vargšeli mano Tulijau!

– Sakyk gi, Džulijana, meile mano, mano širdie, – pratrūkau daugiau negalėdamas susivaldyti, – sakyk teisybę! Tu kažką slepi nuo manęs. Tikrai yra kažkas, ko nenori prisipažinti: įkyri mintis, štai čia, vidury kaktos, tas šešėlis, nenuslenkantis nuo tavęs visą šį laiką, kai esame čia, kai esame... laimingi. Bet ar iš tiesų esame laimingi? Ar tu esi, ar gali būti laiminga? Sakyk man teisybę, Džulijana! Nejau norėtum mane apgaudinėti? Taip, tiesa, tu buvai pasiligojusi! Tu ir dabar negaluoji, tai tiesa. Bet čia ne tai, ne. Čia kažkas kita, ko aš nesuprantu, nepažįstu... Sakyk man teisybę, net jei toji teisybė mane pervertų kaip žaibas. Šįryt,

kai tu raudojai, aš paklausiau: „*Jau per vėlu*?" Ir tu atsakei: „Ne, ne..." Aš patikėjau tavim. Bet gal galėtų būti *per vėlu* dėl kitos priežasties? Gal *kažkas* kliudo tau mėgautis ta didžia laime, kuri šiandien mums atsivėrė? Turiu galvoje, kažkas, ką pati žinai, apie ką galvoji... Pasakyk man teisybę!

Ir aš įsmeigiau akis į ją; ir pamažėle, jai vis tylint, ėmiau matyti vien tik jos akis; neįtikėtinai plačias, tamsias ir sustingusias. Visa kita aplinkui išnyko. Ir aš turėjau užsimerkti, kad išsklaidyčiau siaubą, kurį man kėlė tos akys. Kiek truko tyla? Valandą? Sekundę?

– Aš sergu, – pagaliau tarė ji gąsdinamai lėtai.

– Bet kaip tu sergi? – suvapėjau apdujęs, įtikėjęs, kad šiuose dviejuose žodžiuose išgirdau mano įtarimus patvirtinančią išpažintį. – Kaip sergi? *Mirtinai*?

Nežinau, kokiu būdu, kokiu balsu, kokiu veiksmu ištariau svarbiausiąjį klausimą; iš tiesų net nežinau, ar mano lūpos iki galo jį ištarė, ar jinai iki galo jį išgirdo.

– Ne, Tulijau; aš ne tai norėjau pasakyti, ne, ne... Norėjau pasakyti, kad ne dėl savo kaltės esu tokia, tokia truputį keista... Ne dėl savo kaltės... Tau reikia turėti kantrybės su manimi, tu dabar turi priimti mane tokią, kokia esu... Nieko daugiau, apie ką galvoji, nėra; nieko nuo tavęs neslepiu... Be to, galėsiu pasveikti; pasveiksiu... Tu juk būsi kantrus, tiesa? Būsi geras... Eikš čia, Tulijau, brangusis. Man regis, tu taip pat mažumėlę keistas; įtarus... Staiga išsigąsti; pabąli; nežinia, ką įsivaizduoji... Eikš, eikš; pabučiuok mane... Dar... dar... Šitaip. Bučiuok mane; sušildyk mane... Tuoj atvažiuos Federikas.

Ji kalbėjo be perstojo, kimoku balsu, su ta neapsakoma veido išraiška – lipšnia, švelnia, neramia, tokia ji man regėjosi ir prieš kelias valandas, ant suoliuko, kai norėjo nuraminti, paguosti mane.

Aš ją bučiavau. Kadangi krėslas buvo erdvus ir žemas, būdama laiba, ji pasislinko padarydama man vietos šalia ir prisispaudė prie manęs šiurpčiodama ir viena ranka suėmusi savo apsiausto skverną užklojo mane. Buvome tarsi oloje, susikabinę, petys į petį, kvėpuodami vienas kito kvapu. Aš galvojau: „O kad mano kvėpavimas, mano prisilietimas galėtų perduoti visą mano šilumą!" Ir mintyse valios pastangomis siekiau, kad tas perdavimas įvyktų.

– Šįvakar, – sušnabždėjau, – šįvakar tavo lovoje aš tave geriau laikysiu. Tu daugiau nedrebėsi...

– Taip, taip.

– Pamatysi, kaip aš mokėsiu tave laikyti. Užmigdysiu tave. Visą naktį miegosi ant mano širdies...

– Taip.

– Aš budėsiu prie tavęs, gersiu tavo kvėpavimą, skaitysiu tavo veide sapnus, kuriuos tu regėsi. Gal ištarsi mano vardą per miegus...

– Taip, taip...

– *Anuomet* kai kada naktimis kalbėdavai per miegus. Kaip man tada patikai! Ak, koks balsas! Tu negali žinoti... balsas, kurio tu niekuomet negirdėjai ir kurį tik aš pažįstu, tik aš... ir aš vėl jį išgirsiu. Kažin, ką pasakysi. Gal paminėsi mano vardą. Koks brangus tavo lūpų judesys, kai taria mano vardo „u"! Atrodo, lyg kvietimas bučiniui... Ar žinai? Aš šnipštelsiu tau į ausį keletą žodžių, kad įsigaučiau į tavo sapną. Ar prisimeni, kai *anuomet*, rytais aš kartais bandydavau atspėti, ką tu sapnavusi? Ak, pamatysi, mieloji: būsiu meilesnis nei kadaise. Pamatysi, kaip mokėsiu tave myluoti, kad išgydyčiau. Tave reikia daug myluoti, vargšele mano...

– Taip, taip, – kartojo ji sulig mano žodžiais nevalingai, kurstydama mano tuščią viltį ir stiprindama tą savotišką tingų

svaigulį, kurį man kėlė mano paties balsas ir tikėjimas, kad tas balsas užliūliuos ją kaip daina apie meilę.

– Ar girdėjai? – klustelėjau, truputį pasikeldamas, kad geriau girdėčiau.

– Kas? Ar Federikas atvažiuoja?

– Ne. Klausyk.

Abu klausėmės žvelgdami sodo pusėn.

Sodas susiliejo į vieną violetinę tirštynę, dar skvarbomą tamsių fontano vandens žvilgesių. Dangaus pakraščiuose dar švietė platus trijų spalvų ruožas: apačioje kraujo raudonis, paskui oranžinis, paskui vystančios augalijos žalumas. Prieblandos tyloje išsiliejo tyras, skambus balsas, panašus į fleitos preliudiją.

Suokė lakštingala.

– Ji gluosnyje, – sušnabždėjo Džulijana.

Abu klausėmės, žiūrėdami į aukščiausią dangaus ruožą, blykštantį nuo neapčiuopiamo vakaro peleno. Mano siela buvo persmelkta laukimo, tarsi iš tos kalbos tikėtųsi kokio didingo meilės išpažinimo. Ką jautė tas klausymosi minutes prie mano šono prigludusi vargšė būtybė? Kokią kančios taurę teko išgerti vargšei sielai?

Lakštingala suokė. Iš pradžių pratrūko melodingu džiugesiu, ištryško į orą grakščiomis trelėmis, o jų skambesys priminė stiklo armonika šokčiojančius perlus. Tada pauzė. Ir vėl pasigirdo treliavimas, meistriškas, nepaprastai ištęstas tarsi giesmininkas išbandytų savo jėgas, tarsi pasiduotų narsos proveržiui ar mestų iššūkį nepažįstamam varžovui. Antra pauzė. Tema, susidedanti iš trijų gaidų, pateikta klausiamąja intonacija, skamba lengvų variacijų virtinėje, tas pats klausimėlis kartojamas penkis ar šešis kartus, moduliuojamas kaip švelnia nendrine fleita, kaip piemenuko dūdele. Trečia pauzė. Giesmė tampa elegiška, liejasi

minoriniu tonu, sušvelnėja kaip atodūsis, nusilpsta kaip aimana, atskleisdama vienišo įsimylėjėlio liūdesį, deginantį geismą, bergždžią lūkestį; suvirpo paskutinis šūktelėjimas, netikėtas, šaižus kaip išgąstingas riksmas; užgeso. Vėl pauzė, šįkart ilgesnė. Tuomet pasigirsta nauja gaida, sakytum, ne iš tos pačios gerklės sklindanti, tokia nuolanki, baikšti, gaili, taip panaši į ką tik išsiritusių paukščiukų ciepsėjimą, į žvirblelio čirškavimą. Paskui stebėtinai greitai tas naivus tonas tapo veržliu, vis greitėjančiu srautu garsų, kurie žaižaravo trelių ruliadomis, virpėjo tyru suokimu, pavirsdavo ugningais pasažais, nusileisdavo, iškildavo, užkopdavo į soprano aukštumas. Giesmininkas svaigo nuo savo giesmės. Darydamas tokias trumpas pauzes, kad, rodos, garsai nė nenuslopdavo, jis liejo savo svaigulį vis kitokia melodija, aistringa ir švelnia, duslia ir skardžia, lengva ir slogia, pertraukiama čia slopių aimanų, gailių prašymų, čia netikėtų lyrinių polėkių, karščiausių maldavimų. Rodės, net sodas klausėsi, dangus lenkėsi virš liūdesingojo medžio, kurio viršūnėje nematomas poeta liejo tokias poezijos bangas. Žiedų tankmė kvėpavo giliai, bet tyliai. Menkas geltonas švytėjimas dar laikėsi vakariniame danguje; ir tas paskutinis dienos žvilgsnis buvo liūdnas, beveik niūrus. Bet štai įsižiebė žvaigždė, tokia gyva ir trapi, tarsi šviečiantis rasos lašas.

– Rytoj, – sušnabždėjau kone nesąmoningai, į vidinį raginimą atsakydamas šiuo žodžiu, kuris man atrodė tiek daug žadantis.

Kadangi klausydamiesi giesmės buvome šiek tiek pasikėlę ir keletą minučių įsijautę užtrukome šioje padėtyje, aš netikėtai pajutau, kaip Džulijanos galva sunkiai, tarsi negyvas daiktas, nukrito man ant peties

– Džulijana! – surikau priblokštas. – Džulijana!

Ir man sujudėjus ta galva atsikragino, sunkiai, tarsi negyvas daiktas.

– Džulijana!

Ji negirdėjo. Žiūrint į tą numirėlišką jos veido blyškumą, kurį apšvietė paskutiniai nuo balkono atsimušantys gelzgani atšvaitai, mane persmelkė baisi mintis. Netekęs proto, leidau nejudriam Džulijanos kūnui atvirsti ant atlošo ir nenustodamas šaukti jos vardo puoliau sustingusiais pirštais segioti jai apsiaustą ties krūtine, nekantraudamas užčiuopti širdį...

Tuo metu pasigirdo linksmas mano brolio balsas:

– Kurgi jūs, balandėliai?

X.

Netrukus ji atgavo sąmonę. Kai tik pajėgė laikytis ant kojų, iškart panoro lipti į karietą ir grįžti į Badiolą.

Dabar, apklostyta mūsų pledais, susigūžusi tylomis tūnojo savo vietoje. Mudu su broliu kartkartėmis nerimaudami susižvalgydavome. Vežikas varė arklius. Ir tankus kanopų kaukšėjimas aidėjo kelyje, apaugusiame tai šen, tai ten žydinčiomis tvoromis, švelnumo sklidiną balandžio vakarą, po giedru dangumi.

Kartkartėmis su Federiku klausinėjome:

– Kaip jautiesi, Džulijana?

Ji atsakydavo:

– Et, šiaip sau... truputį geriau...

– Šalta?

– Taip... Truputį.

Matėsi, kad ji atsakinėja prisiversdama. Atrodė, kad mūsų klausimai ją erzina; o kai Federikas atkakliai bandė užmegzti pokalbį, ji galiausiai pratarė:

– Atleisk, Federikai... Mane nervina kalbėjimas.

Kadangi karietos viršus buvo pakeltas, ji sėdėjo šešėlyje, pasislėpusi, sustingusi po apklotais. Ne kartą buvau pasilenkęs prie jos, norėdamas įžiūrėti veidą, tarpais manydamas, kad ji užsnūdo, tarpais bijodamas, kad ji apalpusi. Ir kaskart netikėtai sutrikdavau pastebėjęs prietemoje jos išplėstas, į vieną tašką įsistebeilijusias akis.

Tada ilgai tylėjome. Mudu su Federiku taip pat pritykome. Man rodės, kad arkliai per lėtai risnoja. Norėjosi paliepti vežikui vyti juos šuoliais.

– Varyk juos, Džovani!

Buvo jau beveik dešimta valanda, kai pasiekėme Badiolą. Mano motina laukė mūsų sielvartaudama, kad užgaišome. Pamačiusi Džulijaną tokios būklės pratrūko:

– Taip ir maniau, kad tas kratymas tau neišeis į gera...

Džulijana norėjo ją nuraminti.

– Menkniekis, mama... Pamatysi, rytoj jausiuos gerai. Truputį nuilsau...

Bet apžiūrėjusi ją šviesoje motina išsigandusi šūktelėjo:

– Dieve mano! Dieve mano! Į tavo veidą baisu žiūrėti... nesilaikai ant kojų... Edit, Kristina, greičiau, bėkite šildyt lovos. Eikš, Tulijau, nuvesim ją į viršų...

– Ne, tikrai ne, – spyrėsi Džulijana, – nesigąsdink, mama, tai tikrai menkniekis...

– Aš važiuoju karieta į Tusį parsivežti gydytojo, – pasisiūlė Federikas. – Po pusvalandžio būsiu čia.

– Ne, Federikai, ne! – sušuko Džulijana kone audringai, tarsi įsiūčio pagauta. – Nenoriu. Gydytojas man nieko negali padaryti. Aš žinau, ko turiu imtis. Viską turiu ten, viršuje. Eime, mama. Dieve mano! Kokie jūs greiti pulti į paniką! Eime, eime...

Ir atrodė, kad ji čia pat atgavo jėgas. Ryžtingai žengė keletą žingsnių. Mudu su motina prilaikėme ją lipančią laiptais. Kambaryje jai užėjo vėmimo priepuolis, trukęs keletą minučių. Moterys ėmė ją nurenginėti.

– Eik, Tulijau, eik, – paprašė. – Vėliau užeisi. Čia kol kas pabus mama. Nesielvartauk...

Išėjau. Likau laukti viename iš gretimų kambarių įsitaisęs ant sofos. Klausiausi susirūpinusių namiškių moterų žingsnių; neradau vietos iš nekantrumo. „Kada galėsiu sugrįžti? Kada galėsiu pasilikti su ja vienas? Aš budėsiu prie jos; pernakt sėdėsiu jos galvūgaly. Galbūt po valandos kitos ji nurims, pasijus gerai. Galbūt glostydamas jai plaukus galėsiu ją užmigdyti. Kas žino! Po valandėlės, lyg miegodama, lyg būdraudama, ji ištars: „Eikš." Keistai tikėjau savo glamonių galia. Vis dar tikėjausi, kad ši naktis turės saldžią pabaigą. Ir kaip visada, kai kankinausi apniktas minčių apie Džulijanos kančias, prieš akis išplaukė jusliškas pavidalas, kuris ilgainiui pavirto aiškiu ir ilgai nenykstančiu regėjimu. „Išbalusi kaip jos marškiniai, apšviesta už alkovos portjerų degančios lempos ji pakirsta po pirmojo trumpo miego, žvelgia į mane pusiaumirka, bejėgė, murmėdama: „Eikš ir tu miegoti..."

Įėjo Federikas.

– Na, ką? – šiltai prabilo. – Atrodo, nieko blogo. Ką tik ant laiptų kalbėjau su mis Edit. Nenorėtum nulipti ko nors užvalgyti? Ten, apačioje, jau paruošta...

– Ne, dabar neturiu apetito. Gal vėliau... Laukiu, kada galėsiu užeiti.

– Tuomet aš eisiu, jei manęs daugiau nereikia.

– Eik, Federikai. Vėliau nusileisiu, ačiū.

Palydėjau jį žvilgsniu. Ir vėl pajutau pasitikėjimą geruoju broliu; vėl man atlėgo širdis.

Praėjo kokios trys minutės. Laikrodis su švytuokle, kabantis ant sienos priešais mane, išmatavo tiksėjimu, rodyklės rodė be ketvirčio vienuolika. Kai aš nekantraudamas jau kėliausi eiti Džulijanos kambario link, įėjo susijaudinusi motina ir pusbalsiu tarė:

– Nurimo. Dabar jai reikia pailsėti. Vargšė dukrelė!

– Ar galiu užeiti? – paklausiau.

– Taip, eik; bet leisk jai ilsėtis.

Buvau beeinąs, bet ji vėl mane pašaukė.

– Tulijau!

– Ko nori, mama?

Ji sunkiai rinko žodžius.

– Sakyk... Po operacijos ar dar kalbėjaisi su daktaru?

– A, taip, keletą kartų... Kodėl?

– Ar jis tave nuramino dėl pavojaus... – ji dvejojo, – dėl pavojaus, kuris grėstų Džulijanai kito gimdymo metu?

Aš nebuvau kalbėjęs su daktaru, nežinojau, ką atsakyti.

Suglumęs pakartojau:

– Kodėl?

Ji vis dar dvejojo.

– Ar nepastebėjai, kad Džulijana nėščia?

Tarsi gavęs vėzdu per galvą iš pradžių net nesuvokiau, apie ką ji.

– Nėščia! – suvapėjau.

Motina suėmė mane už rankų.

– Ką pasakysi, Tulijau?

– Nežinojau...

– Na, tu mane gąsdini. Taigi daktaras...

– Ak, daktaras...

– Eikš, Tulijau, prisėsk.

Ji pasodino mane ant sofos. Žiūrėjo į mane išsigandusi, laukdama prabylant. Keletą akimirkų, nors ji ir buvo man prieš akis, aš jos nemačiau. Mano sielą staiga apšvietė nepakenčiamai ryški šviesa; ir aš išvydau dramą.

Kas man suteikė jėgų atsilaikyti? Kas išsaugojo mano protą blaivų? Gal tas pats skausmo ir siaubo perteklius sužadino manyje didvyriškumą, ir tai mane išgelbėjo.

Vos tik atgavau žadą, ėmiau suvokti išorės dalykus ir pamačiau motiną, susirūpinusiu žvilgsniu žiūrinčią į mane iš arti, supratau, kad visų pirma reikėjo padrąsinti ją.

Tariau jai:

– Nežinojau... Džulijana man nieko nesakė. Aš nieko nepastebėjau... Tai netikėtumas... Daktaras, taip, jis man kalbėjo apie šiokį tokį pavojų... Todėl naujiena man padarė tokį įspūdį... Žinai juk, Džulijana dabar tokia silpna... Tačiau iš tiesų daktaras nepaminėjo, kad būtų kažkas labai blogo; kadangi operacija pavyko... Žiūrėsim. Pakviesim jį čionai; pasikonsultuosim su juo...

– Taip, taip, tai būtina.

– Bet ar tu, mama, esi tuo įsitikinusi? Gal Džulijana tau prisipažino? Arba...

– Aš pati pastebėjau, na, iš būdingų požymių. Apsigauti neįmanoma. Prieš dvi ar tris dienas Džulijana dar neigė ar bent jau sakėsi nesanti tikra... Žinodama, koks esi nuovokus, ji maldavo manęs kol kas tau nesakyti. Bet aš norėjau tau pranešti... Tu juk žinai Džulijaną, ji taip mažai rūpinasi savo sveikata! Matai, čia, užuot pasitaisiusi, man regis, kasdien eina vis blogyn ir blogyn; o anksčiau ganėjo praleisti savaitę kaime, kad vėl sužydėtų. Prisimeni?

– Taip, tiesa.

– Tokiais atvejais atsargumo priemonių per daug nebūna. Reikia, kad tu skubiai parašytum apie tai daktarui Veņesčiui.

– Taip, skubiai.

Ir jausdamas, kad daugiau nebegaliu valdytis, atsistojau pridurdamas:

– Einu pas Džulijaną.

– Eik, bet šįvakar leisk jai ilsėtis, palik ją ramybėje. Aš einu į apačią, paskui grįšiu.

– Ačiū, mama.

Ir lūpomis paliečiau jos kaktą.

– Sūnau mano brangiausias! – sumurmėjo nueidama.

Prie kitapus esančių durų slenksčio sustojau ir atsigręžiau; ir pamačiau, kaip pranyksta tas mielas siluetas, vis dar tiesus ir toks kilmingas su juoda suknia.

Jausmas buvo neapsakomas, ko gero, panašiai jausčiausi, jei akimirksniu sugriūtų visas namas. Viskas žlugo, pavirto griuvėsiais – many, aplink mane – nesulaikomai.

XI.

Kas negirdėjo, kaip kartais bėdon patekę žmonės pasako: „Per vieną valandą nugyvenau dešimt metų"? Toks dalykas nesuvokiamas. O vis dėlto aš tai suprantu. Argi aš neišgyvenau daugiau nei dešimties metų per keletą minučių, kol vyko tas beveik ramus pokalbis tarp manęs ir motinos? Žmogaus vidinio gyvenimo pagreitėjimas yra labiausiai stebėtinas ir gąsdinantis visatos reiškinys.

Ką gi dabar man daryti? Į galvą ateidavo beprotiškos mintys: pabėgti naktį kur nors toli arba tuoj pat užsidaryti savo kambariuose, kad likęs vienas apsvarstyčiau savo žlugimą, kad suvokčiau jį iki galo. Bet pajėgiau joms atsispirti. Tąnakt laimėjo geroji mano prigimties pusė. Pajėgiau išvaduoti nuo žiaurios saviplakos kažkurią iš vyriškiausių savo dorybių. Ir pagalvojau: „Būtina, kad joks mano veiksmas neatrodytų ypatingas, nepaaiškinamas motinai, broliui, bet kuriam namiškiui."

Priešais Džulijanos kambario duris sustojau negalėdamas sutramdyti mane purtančio fizinio drebulio. Išgirdęs koridoriumi besiartinančius žingsnius, ryžtingai įėjau.

Mis Edit ant pirštų galiukų ištipeno iš alkovos. Davė ženklą man nekelti triukšmo. Ji pusbalsiu ištarė:

– Tuoj užmigs.

Ir išėjo tyliai priverdama paskui save duris.

Per vidurį skliauto kabėjo lempa ir degdama skleidė ramią, vienodą šviesą. Ant vienos kėdės gulėjo skaisčiai raudonas apsiaustas, ant kitos – juodo atlaso korsetas, tas pats, kurį Džulijana nusisegė Alyvų viloje man trumpam pasišalinus; ant trečios kėdės – pilka suknia, ta pati, kurią ji taip grakščiai nešiojo tarp elegantiškų alyvų žiedų. Matant šiuos daiktus man taip sugniaužė širdį, kad vėl panorau bėgti iš čia. Aš atsisukau į alkovą, praskleidžiau portjeras; pamačiau lovą, pamačiau ant pagalvės tamsuojančius plaukus, veido nesimatė; pamačiau susitraukusio po antklodėmis kūno išlinkius. Negailestinga tiesa pačiu niekingiausiu būdu apsireiškė mano dvasiai. „Ji priklausė kitam, ji įsileido kito išskyras, ji viduriuose nešioja kito sėklą." Ir visa virtinė atstumiančių kūniškų vaizdų prabėgo mano sielos akyse, kurių negalėjau užmerkti. Tai buvo ne vien vaizdai to, kas nutiko, bet ir to, kas būtinai turėjo nutikti. Nenumaldomai aiškiai mačiau Džulijaną ateityje (savo Svajonę, savo Idealą!), subjaurotą milžiniško pilvo, nėščią svetimautojo gemalu...

Kas būtų galėjęs įsivaizduoti žiauresnę bausmę? Ir visa tai buvo tiesa, visa tai – *tikrovė*!

Kai skausmas viršija žmogaus jėgas, stengdamasis trumpam sušvelninti nepakeliamą kančią, jis instinktyviai ima abejoti: „Gal aš apsirinku; gal mano neganda nėra tokia, kaip atrodo; gal visas šis skausmas yra beprasmis." Idant pratęstų atvangą, sumišusi siela stengiasi gauti tikslesnių žinių apie tikrovę. Bet man nė akimirką nešmėstelėjo abejonė; nė akimirką nesusvyravau. Sunku paaiškinti, kas atsitiko mano sąmonei, kuri tapo neįtikėtinai blaivi. Rodės, kad tamsiame vidiniame užkaboryje įvyko slaptas savaiminis procesas ir visi pro akis praslydę ženklai, susiję su tuo baisiu dalyku, darniai sugulė į vieną logišką, baigtinį, nuoseklų, lemtingą, neginčijamą žinojimą; dabar jis staiga iškilo mano

sąmonėje taip greitai, tarsi būtų atsileidę nematomi raiščiai, laikę jį prie dugno, ir iškilęs į vandens paviršių jis liktų plūduriuoti kaip neskęstantis plūduras. Visi ženklai, visi įkalčiai buvo ten, savo vietoje. Man nereikėjo nė piršto pajudinti, kad juos atkapstyčiau, išrinkčiau, sujungčiau. Nereikšmingi seni faktai sušvito naujoje šviesoje; vakarykščio gyvenimo atbrailos nusidažė spalvomis. Ir neįprastas Džulijanos pasibjaurėjimas gėlėmis, kvapais, jos ypatingas jautrumas, blogai slepiamas šleikštulys, staigus išblyškimas, ta keista neišnykstanti dėmė tarp antakių, tas begalinis nuovargis, atliekant kai kuriuos judesius; ir nagu pažymėti puslapiai rusiškoje knygoje, senio priekaištai grafui Bezuchovui, paskutinis mažosios kunigaikštytės Lizos klausimas, ir tas judesys, kuriuo ji ištraukė knygą man iš rankų; paskui scenos Alyvų viloje, ašaros, raudojimas, dviprasmiškos užuominos, mįslingos šypsenos, kone niūri aistra, kone pamišęs geidulingumas, mirties minėjimas – visi ženklai susitelkė aplink mano motinos žodžius, įstrigusius pačioje mano sielos gelmėje.

Motina pasakė: „*Apsigauti neįmanoma*. Prieš dvi tris dienas Džulijana neigė ar bent jau *sakėsi nesanti tikra*... Žinodama, koks esi nuovokus, ji paprašė manęs tau nesakyti..." Teisybė negalėjo būti aiškesnė. Taigi dabar jau viskas buvo *tikrovė*!

Įėjau į alkovą; prisiartinau prie lovos. Už manęs vėl susiskleidė portjeros; šviesa prigeso. Jaudulys užgniaužė man kvapą, kraujas sustingo gyslose, kai priėjau prie galvūgalio ir pasilenkiau norėdamas iš arčiau pažiūrėti į Džulijanos galvą, beveik palindusią po antklode. Nežinau, kas būtų nutikę, jei tą akimirką ji būtų pakėlusi galvą ir prabilusi.

Ar jinai miegojo? Vien tik kakta iki antakių buvo neužklota.

Pastovėjau šalia keletą minučių lūkuriuodamas. Bet ar jinai miegojo? Nejudėdama gulėjo ant šono. Burna buvo po antklode,

ir mano klausos nepasiekė jos kvėpavimas. Vien tik kakta iki antakių buvo neužklota.

Kaip būčiau elgęsis, jei ji būtų mane pastebėjusi? Ne laikas buvo klausinėti, kalbėti. Jei ji būtų įtarusi, kad man viskas žinoma, į kokius kraštutinumus būtų puolusi šią naktį? Vadinasi, turėčiau apsimesti su ja naiviai švelnus, turėčiau pasirodyti visiškas nenuovoka, nesiliauti reiškęs jausmus, kurie diktavo man meilius žodžius prieš keturias valandas Alyvų viloje. „Šįvakar, šįvakar, tavo lovoje... Pamatysi, kaip mokėsiu tave laikyti. Užmigdysiu tave. Visą naktį miegosi man ant širdies..."

Suglumusiu žvilgsniu besižvalgydamas aplinkui, ant kilimo pastebėjau blizgias lengvas kurpaites, ant kėdės atlošo – ilgas pelenų spalvos šilko kojines, muaro keliaraiščius, dar vieną slaptą elegantišką daiktelį – visa tai, kas dar neseniai džiugino mano įsimylėjusias akis intymiomis akimirkomis. Ir juslinis pavyduliavimas taip pašėlo mane draskyti, kad tik per stebuklą susilaikiau nepuolęs žadinti Džulijanos, ketindamas išrėkti jai beprotiškus ir šiurkščius žodžius, padiktuotus staigaus įniršio.

Svirduliuodamas atsitraukiau, išėjau iš alkovos. Apakintas siaubo pagalvojau: „Kuo visa tai baigsis?"

Buvau nusiteikęs išeiti. „Nulipsiu žemyn. Pasakysiu motinai, kad Džulijana miega, kad jos miegas labai ramus; pasakysiu, kad ir man reikia poilsio. Užsidarysiu savo kambaryje. O rytoj..." Tačiau stovėjau sutrikęs, neįstengdamas peržengti slenksčio, supančiotas daugybės baimių. Dar kartą vogčiomis atsisukau į alkovą, tarsi jusčiau į save įsmeigtą kieno nors žvilgsnį. Man pasidingojo, kad portjeros subangavo; bet apsigavau. Vis dėlto kažkas sklido pro jas, sakytum magnetinė banga, ir skverbėsi į mane; kažkas, kam negalėjau atsispirti. Ir visas virpėdamas vėl įėjau į alkovą.

Džulijana gulėjo toje pačioje padėtyje. Miegojo? Vien tik kakta iki antakių buvo neužklota.

Aš atsisėdau galvūgaly ir ėmiau laukti. Žiūrėjau į tą baltą kaip drobė kaktą, trapią ir tyrą kaip ostija, *seserišką* kaktą, kurią mano lūpos daugybę kartų bučiavo su religiniu atsidavimu, kurią daugybę kartų bučiavo mano motinos lūpos.

Nesimatė jokios suterštumo žymės; iš pažiūros buvo vis ta pati. Ir niekas pasaulyje jau negalėjo ištrinti dėmės, kurią tame baltume matė mano sielos akys.

Atmintyje iškilo kai kurie per pastarąjį apsvaigimą mano ištarti žodžiai. „Aš budėsiu prie tavęs, tavo veide perskaitysiu sapnus, kuriuos sapnuosi." Ir vėl svarsčiau: „Ji vis kartojo: taip, taip." Klausiau savęs: „Kokį gyvenimą ji gyvena savo viduje? Kokie jos ketinimai? Ką ji nusprendė?" Ir žiūrėjau į jos kaktą. Ir jau nepaisiau savo skausmo, tik susitelkiau visas norėdamas įsivaizduoti, suprasti jos skausmą.

Tikrai, ta josios neviltis turėjo būti nežmoniška; jai nebuvo nei atvangos, nei galo. Mano bausmė buvo ir jos bausmė, ir, ko gero, jai skirta bausmė buvo netgi dar baisesnė. Tenai, Alyvų viloje, alėjoje, ant suolo, name, ji tikrai pajuto mano žodžiuose tiesą, tikrai įskaitė ją mano veide. Ji patikėjo mano begaline meile.

„*Tu buvai mano namuose, o aš ieškojau tavęs toli.* Ak, sakyk gi: nejau šis atsivėrimas nevertas visų tavo ašarų? Ar nebūtum sutikusi išlieti jų dar daugiau už tokį įrodymą?

– *Taip, dar daugiau!...*"

Taip ji atsakė, taip atsakė visa jos siela atsidūsėdama, kaip man pasirodė, išties dieviškai. „*Taip, dar daugiau*!.."

Ji būtų sutikusi išlieti dar daug ašarų, būtų sutikusi iškęsti dar vieną kankynę už tą atsivėrimą! Ir matydama prie savo kojų dar neregėtos aistros parblokštą vyrą, kuris metų metus

buvo prarastas ir apraudotas, matydama, kaip priešais atsiveria nuostabus nepažintas rojus, ji jautėsi netyra, ji fiziškai jautė savo netyrumą, ji turėjo pakęsti mano galvą ties įsčiomis, apvaisintomis kito vyro sėkla. Ak, ir kaip jos ašaros nesužalojo man veido? Kaip galėjau jas gerti ir nenusinuodyti?

Per akimirką vėl išgyvenau visą mūsų meilės dieną. Akyse prabėgo visos išraiškos, net ir mažiausiai pastebimos, pasirodžiusios Džulijanos veide nuo tos akimirkos, kai įžengėme į Alyvų vilą; ir visas jas aš supratau. Manyje įsižiebė ryški šviesa. „Ak, kai aš jai kalbėjau apie rytojų, kalbėjau apie ateitį!.. Koks bauginantis žodis jai turėjo būti tasai „rytoj" mano lūpose!.." Ir iškilo atmintyje tas trumpas pokalbis prie balkono krašto žiūrint į kiparisą. Su blausiu šypsniu lūpose ji nuolankiai kartojo: „Mirti!" Kalbėjo apie besiartinančią pabaigą. Klausė: „Ką darytum, jei numirčiau, staiga? Jei, pavyzdžiui, numirčiau *rytoj*? Vėliau, mūsų kambaryje, ji šaukė, glausdamasi prie manęs: „Ne, ne, Tulijau; jokių kalbų apie *ateitį*... Galvok apie šią dieną, apie šią valandą!" Ar šitie veiksmai, šitie žodžiai neišdavė ketinimo mirti, tragiško apsisprendimo? Tai buvo pareiškimas, kad ji nusprendė nusižudyti, kad ji būtų nusižudžiusi, galbūt tą pačią naktį, prieš išauštant neišvengiamam *rytojui*, jei jau nebuvo jai kitos išeities.

Nuslinkus siaubui, apėmusiam nuo minties apie gresiantį pavojų, mintyse ėmiau svarstyti: „Kada pasekmės būtų skaudesnės – jei Džulijana mirtų ar jei išliktų sveika gyva? Kadangi griūtis nepataisoma, o praraja bedugnė, veikiausiai geriau būtų, kad neganda užkluptų iškart, nei nežinia kiek tęstųsi gąsdinanti drama." Ir mano vaizduotė jau piešė naujos Džulijanos motinystės detales, vertė matyti naują užsimezgusį padarą, įsibrovėlį, kuris turės mano vardą, taps mano įpėdiniu, užgrobs visas mano

motinos, mano dukrelių, mano brolio glamones. „Žinoma, tiktai mirtis gali nutraukti lemtingą šių įvykių seką. Tačiau ar savižudybę pavyktų nuslėpti? Ir kokiu būdu Džulijana galėtų nusižudyti? Įsitikinę, kad mirtis buvusi savanoriška, ką pagalvotų mano motina, brolis? Koks smūgis ištiktų motiną? O Mariją? O Nataliją? Ir į ką tuomet pavirstų mano gyvenimas?"

Iš tikrųjų, negalėjau įsivaizduoti savo gyvenimo be Džulijanos. Aš mylėjau tą vargšę būtybę, net ir netyrą. Be šio staigaus, kūniško pavydo sužadinto pykčio protrūkio, aš dar nebuvau pajutęs jai neapykantos, apmaudo ar paniekos. Man nėkart nedingtelėjo mintis apie kerštą. Atvirkščiai, man jos buvo nuoširdžiai gaila. Nuo pat pradžių pasijutau iki galo atsakingas už jos nuopuolį. Išdidumas ir kilnumas mane pakylėjo, išaukštino mane. „Ji mokėjo užsimerkti prieš mano nuodėmes, mokėjo kentėti, mokėjo tylėti; ji parodė man vyriškos narsos, herojiško pasiaukojimo pavyzdį. Dabar atėjo mano eilė. Privalau grąžinti jai skolą. Kad ir kas nutiktų, privalau ją išgelbėti." Ir tas dvasinis pakilimas, tas gėris sklido iš jos.

Įsižiūrėjau į ją. Vis dar gulėjo nejudėdama, toje pačioje padėtyje, atklota kakta. Pagalvojau: „Nejau miega? O jei tik apsimeta mieganti norėdama išsklaidyti bet kokį įtarimą, įtikinti savo ramybe, norėdama, kad paliktų ją vieną? Žinoma, jei ji ketina nesulaukti rytojaus, tuomet iš visų jėgų stengiasi pasilengvinti egzekuciją. Ji dedasi mieganti. Jei ji tikrai miegotų, tas miegas nebūtų toks ramus, toks gilus, kai tokie įtempti nervai. Tuoj ją pakrutinsiu..." Tačiau suabejojau: „O gal tikrai miega? Kartais po didelės psichinės energijos iškrovos net ir stipriausių moralinių prieštaravimų kankinamas žmogus miega kietai kaip užmuštas. O, kad tas miegas tęstųsi iki rytdienos ir rytoj ji atsibustų pažvalėjusi ir ganėtinai tvirta, kad galėtų atlaikyti neišvengiamą mūsų

tarpusavio pokalbį!" Žiūrėjau akis įsmeigęs į tą baltą kaip drobė kaktą; ir, pasilenkęs dar labiau, pamačiau, kad ji drėksta. Prakaito lašas sunkėsi virš antakio. Ir man pasidingojo, kad tai būsiąs šaltas prakaitas, pranešantis apie nuodingą narkotinių medžiagų poveikį. Man šovė įtarimas. „Morfijus!" Ir mano žvilgsnis nuo priegalvio nejučia nukrypo į naktinį staliuką, tarsi ieškodamas stiklinio buteliuko, pažymėto mažyte juoda kaukole – atpažįstamu mirties simboliu.

Ant to stalo buvo grafinas vandens, stiklinė, žvakidė, nosinė, keletas blizgių segtukų; daugiau nieko. Greitosiomis apžiūrėjau visą alkovą. Mane graužė baisus nerimas. „Džulijana turi morfijaus. Visada jo turėdavo nedidelį kiekį, skysto, injekcijoms. Esu tikras, kad ketino juo nusinuodyti. Kur ji laiko paslėptą buteliuką?" Akyse stovėjo tas mažas stiklinis flakonėlis, kartą matytas Džulijanos rankose, jis buvo pažymėtas grėsmingu ženklu, kurį vaistininkai naudoja atskirti nuodams. Įaudrinta vaizduotė man šnabždėjo: „O jei ji jau išgėrusi?.. Tas prakaitas..." Sėdėjau ant kėdės ir drebėjau; o mintyse karštligiškai svarsčiau: „Bet kada gi? Ir kur? Juk nėkart nebuvo likusi viena. – Užtenka akimirkos ištuštinti flakonėliui. – Bet argi ji neišsivėmė? – O tas vėmimo priepuolis, užklupęs vos sugrįžus? Gal ketindama nusižudyti ji nešiojosi morfijų su savim? Ar negalėjo ji išgerti prieš pasiekdama Badiolą, karietoje, slepiama prietemos? Tikrai, ji neleido Federikui vykti pakviesti gydytojo..." Aš gerai nežinojau, kokie būna požymiai apsinuodijus morfijumi. Kadangi nebuvau tikras, balta ir drėgna kakta, visiškas Džulijanos nejudrumas mane baugino. Buvau bepurtąs ją. „O jei aš apsirinku? Ji pabus, ir ką aš jai sakysiu?" Man rodės, kad pirmas jos žodis, mūsų pirmas apsikeitimas žvilgsniais, pirmieji vienas kitam ištarti žodžiai turėjo mane ypatingai paveikti, sukelti nelauktą, neįsivaizduojamą

žiaurumo protrūkį. Man rodės, kad nebūčiau pajėgęs susivaldyti, dėtis nieko nenutuokiantis ir kad ji žiūrėdama į mane iškart atspės, jog viską žinau. Ir kas tada?

Ištempiau ausis tikėdamasis ir baimindamasis, kad gali netikėtai užeiti mano motina. Tada (nebūčiau taip drebėjęs pakeldamas drobulės kraštą nuo mirusiojo) pamažėle atklojau Džulijanos veidą.

Ji atsimerkė.

– A, Tulijau, čia tu?

Kalbėjo lyg niekur nieko. Neįtikėtina – aš irgi galėjau kalbėti.

– Miegojai? – paklausiau vengdamas žiūrėti jai į akis.

– Taip, buvau užsnūdusi.

– Tai aš tave prižadinau... Atleisk... Norėjau atkloti tau burną. Bijojau, kad sunku kvėpuoti... Kad antklodės dusina tave...

– Taip, tikrai. Dabar man karšta, per karšta... Prašau, nuklok nuo manęs kokią antklodę.

Ir aš atsistojau nukloti nuo jos antklodės, kad jai pasidarytų lengviau. Dabar man sunku apibūdinti savo sąmonės būseną, susijusią su tuo, ką dariau, ką kalbėjau ir girdėjau, su tais dalykais, kurie vyko savaime, tarsi niekas nebūtų pasikeitę, tarsi aš ir Džulijana būtume nenuovokos, neliečiamieji, tarsi čia, šioje ramioje alkovoje nebūtų svetimavimo, apgaulės, pagiežos, pavyduliavimo, baimės, mirties, jokių žmogiškų baisybių.

Ji paklausė manęs:

– Ar labai vėlu?

– Ne, dar nėra dvyliktos.

– Mama nuėjo miegoti?

– Ne dar.

Patylėjusi paklausė:

– O tu... neini? Tikriausiai pavargai...

Nežinojau, ką atsakyti. Ar turėjau atsakyti, kad lieku čia? Prašyti, kad leistų man pasilikti? Kartoti jai švelnius žodžius, kuriuos kalbėjau jai sėdint krėsle, *mūsų* kambaryje, Alyvų viloje? Tačiau jei pasiliksiu, kaip aš nakvosiu? Čia, ant kėdės, budėdamas, ar lovoje, šalia jos? Kaip turėčiau elgtis? Ar galėčiau apsimetinėti iki galo?

Ji pridūrė:

– Būtų geriau, kad eitum, Tulijau... šį vakarą... man daugiau nieko nereikia, tik pailsėti. Jei tu liksi... bus blogai... Būtų geriau, kad eitum, šį vakarą, Tulijau.

– Bet tau gali prireikti...

– Ne. Be to, šiaip ar taip, čia, šalia manęs, miega Kristina.

– Aš atsigulsiu ten, ant kanapos, užsiklosiu antklode.

– Kodėl nori kankintis? Tu labai pavargęs, matyti iš veido... Be to, žinodama, kad tu čia, aš neužmigsiu. Būk geras, Tulijau! Rytoj anksti ryte ateisi manęs aplankyti. Dabar mums reikia poilsio, mums abiems; visiško poilsio...

Jos balsas buvo prislopintas ir švelnus, nebuvo girdėti nieko neįprasto. Išskyrus tai, kad ji atkakliai įtikinėjo mane išeiti, daugiau niekas nerodė ją turint pražūtingų ketinimų. Ji atrodė nusialinusi, bet rami. Kartkartėmis sumerkdavo akis, tarytum jos vokai būtų apsunkę nuo miego. – Ką daryti? Palikti ją? Tačiau kaip tik ta jos ramybė mane gąsdino. Iš kur ta ramybė, jei ne iš tvirto jos apsisprendimo. Ką daryti? Gerai pagalvojus, net ir mano buvimas šalia pernakt nieko negelbėtų. Ji kuo puikiausiai galėtų įgyvendinti savo sumanymą jau būdama tam pasiruošusi, turėdama paruoštą priemonę. Ar tikrai ta priemonė buvo morfijus? Ir kur ji laikė paslėpusi flakonėlį? Po pagalve? Naktinio staliuko stalčiuje? Kaip jo ieškoti? Reikėjo viską atskleisti, pasakyti jai tiesiai

šviesiai: „Žinau, kad nori nusižudyti." Bet kas dėtųsi po to? Būtų neįmanoma nuslėpti visa kita. Kuo tada pavirstų ši naktis? – Aibė dvejonių sunkė mano jėgas, blaškė mane. Mano nervai atsipalaidavo. Kūno nuovargis vis labiau slėgė. Visas mano organizmas buvo nualintas taip smarkiai, kai bet kokios valingos veiklos tenka atsisakyti, kai judesiai jau nedera tarpusavyje arba išvis dingsta. Jaučiausi nepajėgus toliau priešintis, kovoti, ką nors naudingo veikti. Suvokimas, kad esu silpnas, kad visa, kas vyksta ar tuoj vyks, yra būtina, mane paralyžiavo. Mano esybę, rodės, sukaustė kaži koks klastingas paralyžius. Jutau aklą norą pabėgti net ir nuo tos paskutinės mano esybei likusios tamsios sąmonės. Galų gale visus mano nerimastingus svarstymus nutraukė viena desperatiška mintis. „Tebūnie, kas bus, manęs irgi laukia mirtis."

– Gerai, Džulijana, – atsakiau, – palieku tave ramybėje. Miegok. Pasimatysim rytoj.

– Tu nesilaikai ant kojų!

– Tai jau taip, nesilaikau... Sudie. Labanaktis!

– Nepabučiuosi manęs, Tulijau?

Nejučia mane nupurtė pasibjaurėjimas. Susvyravau. Tą akimirką įėjo mano motina.

– Kas gi čia? Nemiegi? – šūktelėjo motina.

– Ne, bet tuoj užmigsiu.

– Buvau nuėjusi pažiūrėti mergaičių. Natalija nemiegojo. Puolė klausinėti: „Ar sugrįžo mama?" Norėjo ateiti...

– Kodėl nepasakai Edit, kad man ją atvestų? Ar Edit jau atsigulė?

– Ne.

– Sudie, Džulijana, – įsiterpiau aš.

Ir prisiartinęs pasilenkiau pabučiuoti jai skruosto, kurį ji man atkišo vos vos pasikėlusi ant alkūnių.

– Sudie, mama. Einu gultis, nes akys jau limpa.

– Nieko neužkąsi? Federikas apačioje tavęs laukia...

– Ne, mama; nenoriu. Labanakt!

Pabučiavau į skruostą ir ją. Išėjau negaišuodamas, neatsigręždamas į Džulijaną; sukaupiau menkas man likusias jėgas ir vos peržengęs slenkstį puoliau bėgti į savo kambarius, bijodamas nukristi anksčiau, nei pasieksiu savo duris.

Kritau kaip ilgas ant lovos. Mane pagavo tas jausmų šėlsmas, po kurio prasiveržia nenumaldoma rauda, kai nerimo gniužulas tuoj tuoj nuslinks, kai įtampa tuoj tuoj atlėgs. Tačiau jausmai ir toliau šėlo, o rauda neprasiveržė. Kankynė buvo nežmoniška. Milžinišką naštą jaučiau visu kūnu, naštą, kuri slėgė ne iš išorės, o iš vidaus, tarsi mano kaulai ir raumenys būtų tapę vienu švino gabalu. O mano smegenys toliau dirbo! O mano sąmonė toliau būdravo!

„Ne, nereikėjo man jos palikti, nereikėjo man paklusti ir šitaip išeiti. Nėra abejonių, kai mano motina pasitrauks, ji nusižudys. Kaip skambėjo josios balsas, kai pareiškė norą dar kartą pamatyti Nataliją!..“ Mano protas vėl staiga aptemo. – Motina išeina iš kambario. Džulijana pasikėlusi atsisėda lovoje ir įsiklauso. Paskui, įsitikinusi, kad pagaliau liko viena, paima iš naktinio staliuko stalčiaus morfijaus buteliuką; nė akimirkos nedvejoja; ryžtingu judesiu vienu atsikvėpimu išgeria iki dugno; vėl užsitraukia antklodes; atsigula ant nugaros laukdama... – Įsivaizduojamo lavono reginys tapo toks ryškus, kad aš pašokau nelyg apsėstasis, tris keturis kartus apsukau aplink kambarį atsitrenkdamas į baldus, kliūdamas už kilimų, baisingai mosikuodamas rankomis. Atidariau langą.

Naktis buvo rami, buvo girdėti tik vienodas ir nepaliaujamas varlių kurkimas. Mirguliavo žvaigždės.

Priešais ryškiai švietė Grįžulo Ratai. Tekėjo laikas.

Keletą minučių stovėjau prie palangės laukdamas, nenuleisdamas akių nuo didelio žvaigždyno; mano sutrikusiai regai atrodė, kad jis artėja. Iš tiesų, pats nežinojau, ko laukiu. Buvau sutrikęs. Kaip niekad jaučiau to bekraščio dangaus tuštumą. Nelauktai, tarsi kažkokia tamsi jėga būtų įsigavusi į mano esybės pasąmonės gelmes, nejučia iškilo klausimas, kurio dar nesuvokiau iki galo: „Ką jūs man padarėte?" Ir trumpam pasitraukęs numirėlio reginys vėl stojo prieš akis.

Mane apėmė toks siaubas, kad nežinodamas, ką ketinu daryti, apsisukau, nedvejodamas išėjau pro duris ir pasukau link Džulijanos kambario. Koridoriuje susitikau mis Edit.

– Iš kur einate, Edit? – pasiteiravau.

Pastebėjau, kad ją apstulbino mano išvaizda.

– Nuvedžiau Nataliją pas ponią, ji norėjo pamatyti; bet teko ir palikti ją ten. Buvo neįmanoma įtikinti, kad grįžtų į savo lovą. Ji taip verkė, kad ponia leido jai pasilikti drauge. Tikėkimės, kad Marija nepabus dabar...

– A, vadinasi...

Širdis man daužėsi taip smarkiai, kad nepajėgiau rišliai kalbėti.

– A, vadinasi, Natalija liko miegoti motinos lovoje...

– Taip, pone.

– O Marija... Einam pažiūrėti Marijos.

Aš dusau iš susijaudinimo. Džulijana šiąnakt buvo išgelbėta! Negalimas daiktas, kad ji galvotų numirti šiąnakt, su mergaite prie šono. Per stebuklą miela Natalijos užgaida išgelbėjo motiną. „Telaimina tave Dievas! Telaimina tave Dievas!" Prieš pažvelgdamas į miegančią Mariją, dirstelėjau į tuščią lovelę, kur liko mažytis įdubimas. Mane užplūdo keisti norai: pabučiuoti

pagalvę, pajusti, ar įdubimas dar šiltas. Kadangi Edit buvo šalia, jaučiausi nepatogiai. Pasisukau į Mariją, sulaikęs kvapą pasilenkiau prie jos, ilgai žiūrėjau, suradau visus iki vieno žinomus mudviejų panašumus, kone suskaičiavau švelnias gyslas, kurios persišvietė ant smilkinių, skruosto, kaklo. Ji miegojo ant šono, atmetusi galvą atgal ir visas kaklas po pakeltu smakru buvo neuždengtas. Smulkučiai tarsi lukštenti ryžiai dantys švietė praviroje burnoje. Ilgos kaip motinos blakstienos metė akiduobėse šešėlį, kuris beveik siekė skruostų viršų. Brangaus žiedo gležnumu, neprilygstama tobulybe išsiskyrė šios vaikiškos formos, kuriose aš *jaučiau* tekant savo išpuoselėtą kraują.

Ar kada nors per tą laiką, kai šios dvi būtybės gyveno, ar kada nors jaučiau joms tokį gilų, tokį švelnų ir tokį liūdną jausmą?

Vos ne vos galėjau iš ten pasitraukti. Būčiau norėjęs sėdėti tarp dviejų lovelių ir ilsinti galvą, padėjęs ją ant tuščiosios krašto, laukdamas *rytojaus*.

– Labanakt, Edit, – tariau išeidamas, ir mano balsas šįkart virpėjo dėl ko kito.

Pasiekęs savo kambarį, vėl kritau ant lovos. Ir galų gale pratrūkau nesulaikomai raudoti.

XII.

Kai pabudau iš slogaus ir, sakyčiau, kone gyvuliško miego, staiga užgriuvusio mane kažkurią nakties valandą, sunkiai susivokiau, kas iš tikrųjų vyksta.

Po valandėlės mano sielai, nusikračiusiai naktinių jaudulių, tikrovė atsivėrė šalta, plika, negrįžtama. Ką reiškia paskutinės kančios, palyginti su dabar mane kaustančiu siaubu? – Reikėjo gyventi! Jaučiausi, lyg kažkas būtų atkišęs man gilią taurę sakydamas: „Jei tu nori gerti šiandien, jei tu nori gyventi, turi išsunkti čionai savo širdies kraują, visą iki paskutinio lašo." Iš sielos gelmių kilo nenusakomas bodumas, šleikštulys, pasidygėjimas. Ir vis dėlto reikėjo gyventi, reikėjo ir tą rytą priimti gyvenimą! Ir, svarbiausia, reikėjo *veikti*!

Kai mintyse palyginau tą tikrą pabudimą su išsvajotuoju, apie kurį svajojau ir kurio tikėjausi vakar Alyvų viloje, mano nepakantumas dar sustiprėjo. Maniau: „Neįmanoma, kad aš susitaikyčiau su tokia padėtimi; neįmanoma, kad aš kelčiausi, rengčiausi ir išeičiau iš čia, kad vėl pamatyčiau Džulijaną, kad su ja kalbėčiausi, kad toliau apsimetinėčiau prieš motiną, kad laukčiau progos lemiamam pokalbiui, kad šiame pokalbyje aš nustatyčiau mūsų gyvenimo sąlygas ateityje. Neįmanoma! Ir kas tuomet? Vienu kartu atsikratyti visų kančių... Išsivaduoti, pabėgti... *Nėra kito kelio.*" Ir manydamas, kad tai lengva, įsivaizduodamas, kaip staigiai viskas įvyksta, kaip spragteli ginklas, kaip

žaibiškai suveikia švinas, kaip po to užgula tamsa, visu kūnu pajutau keistą, baimingą įtampą, kuri vis dėlto buvo sumišusi su palengvėjimu, kone saldumo pojūčiu. *„Nėra kito kelio."* Ir nors vis dar troškau žinoti, kas bus toliau, palengvėjusia širdimi galvojau, kad jau apie nieką nieko nesužinosiu, kad tasai troškulys bus akimirksniu numaldytas, kad apskritai viskam ateis galas.

Išgirdau beldimą į duris. Pasigirdo brolio šūksnis:

– Tulijau, tu dar neatsikėlei? Jau devynios. Galiu užeiti?

– Užeik, Federikai.

Jis įėjo.

– Ar žinai, kad vėlus metas. Jau po devynių...

– Vėlai užmigau, buvau nusivaręs nuo kojų.

– Kaip jautiesi?

– Pusėtinai...

– Mama pasikėlė. Sakė, kad Džulijana gana gerai jaučiasi. Nori, kad atidaryčiau langą? Rytas tiesiog nuostabus.

Jis atlapojo langą. Į kambarį plūstelėjo gaivaus oro gūsis: užuolaidos išsipūtė kaip dvi burės; lango rėme pasirodė dangaus žydrynė.

– Matai?

Ryškioje šviesoje tikriausiai buvo matyti kančios pėdsakai, nes·jis pridūrė:

– Ar ir tu šiąnakt blogai jauteisi?

– Atrodo, turėjau šiek tiek karščio.

Federikas žiūrėjo į mane savo skaidriomis melsvai žaliomis akimis. Ir tą akimirką man pasirodė, kad mano sielą prispaudė visa būsimų melagysčių ir apsimetinėjimų našta. O, kad jis būtų žinojęs!

Tačiau jo buvimas, kaip visada, išsklaidė mane jau apėmusį silpnadvasiškumą. Pajutau apgaulingą jėgų antplūdį, tarsi

gurkštelėjęs stiprinančio gėrimo. Pamaniau: „O kaip jis pasielgtų būdamas mano kailyje?" Mano praeitis, išsilavinimas, pati mano prigimties esmė priešinosi bet kokiam galimam mudviejų lyginimui; tačiau buvo aišku viena: nelaimės atveju jis būtų elgęsis kaip tvirtas ir gailestingas vyras – didvyriškai sutiktų skausmą, pats pasiaukotų, užuot priėmęs kitų auką.

– Parodyk man... – tarė priėjęs.

Ir palietė delnu man kaktą, paėmė riešą.

– Sakyčiau, jau nekarščiuoji. Bet koks nelygus pulsas!

– Leisk man keltis, Federikai, juk jau vėlu.

– Šiandien vidurdienį vykstu į Asoro mišką. Jei nori kartu, pasakysiu, kad tau pabalnotų Orlandą. Prisimeni tą mišką? Gaila, kad Džulijana nesveikuoja! Antraip ir ją pasiimtume... Pamatytų degančias angliaduobes.

Rodės, kad, jam tariant Džulijanos vardą, balsas tapdavo meilesnis, švelnesnis, sakyčiau, kone broliškesnis. O, jei jis būtų žinojęs!

– Sudie, Tulijau. Einu dirbti. Kada galėsi man padėti?

– Šiandien pat, rytoj, kada norėsi.

Jis prapliupo juokais:

– Oho, koks užsidegimas! Na, gerai, pagyvensim – pamatysim. Sudie.

Ir išėjo tuo savo guviu, plačiu žingsniu, kadangi jį nuolat ragino šūkis, įrašytas saulės laikrodžio ciferblate: *Hora est benefaciendi.*

XIII.

Buvo jau dešimta valanda, kai išėjau. Ryški balandžio ryto šviesa, per langus ir pravirus balkonus plūstanti į Badiolą, mane baugino. Kaip gyventi su kauke tokioje šviesoje?

Prieš nueidamas į Džulijanos kambarius, susiradau motiną.

– Vėlai pasikėlei, – tarė pamačiusi mane. – Kaip jautiesi?

– Gerai.

– Tu išbalęs.

– Atrodo, šiąnakt truputį karščiavau, bet dabar jaučiuosi gerai.

– Ar matei Džulijaną?

– Dar ne.

– Norėjo keltis, brangi dukrelė! Sakosi gerai besijaučianti; bet jos veidas...

– Einu pas ją.

– Ir nepamiršk, būtinai parašyk daktarui. Neklausyk Džulijanos. Šiandien pat parašyk.

– Tu jai pasakei... kad aš *žinau*?

– Taip, pasakiau jai, kad tu *žinai*.

– Einu, mama.

Palikau ją stovinčią prie tų didžiųjų riešutmedžio spintų, iškvėpintų vilkdalgiais, į kurias dvi tarnaitės dėliojo nuostabiuosius lovos skalbinius, Ermilių namų pasididžiavimą. Marija fortepijono kambaryje užsiiminėjo su mis Edit; iš ten viena

po kitos sklido greitos ir tolygios gamos. Pro šalį ėjo Pietras, mūsų ištikimiausias tarnas, žilas, kumptelėjęs, nešinas padėklu, nukrautu krištolo taurėmis, kurios tyliai skimbčiojo, nes nuo senatvės jo rankos drebėjo. Visa Badiola, sklidina oro ir šviesos, alsavo tingia ramybe. Jos kertes buvo užliejęs kaži koks gerumo jausmas, sakytum, tai buvo švelni, nemari larų* šypsena.

Niekuomet dar toks jausmas, tokia šypsena nebuvo prasiskverbę taip giliai mano sielon. Tiek rimties, tiek gerumo gaubė gėdingą paslaptį, kurią aš ir Džulijana turėjome saugoti ir nenumirti nuo jos.

„Ir kas toliau?" pagalvojau nerasdamas sau vietos, blaškydamasis koridoriuje kaip paklydėlis, nepajėgdamas nukreipti savo žingsnių link baugios vietos, tarsi kūnas atsisakytų paklusti valios impulsui. „Ir kas toliau? Ji patyrė, kad aš žinau tiesą. Beprasmiška būtų kaip nors apsimetinėti tarpusavyje. Reikia žiūrėti vienas kitam į akis ir kalbėtis apie tą baisų dalyką. Tačiau neįmanoma, kad ši dvikova įvyktų šiandien. Pasekmės būtų neprognozuojamos. Ir būtina, ypač dabar, būtina, kad jokie mūsų veiksmai neatrodytų ypatingi, nepaaiškinami mano motinai, broliui, jokiam namiškiui. Mano vakarykštį susijaudinimą, nerimą, liūdesį galima paaiškinti kaip susirūpinimą dėl pavojaus, kurį Džulijanai kelia nėštumas; tačiau kitų akyse šis rūpestis turėtų, logiškai mąstant, padaryti mane kaip niekad švelnų, rūpestingą, paslaugų. Šiandien aš turiu būti itin apdairus. Šiandien reikia žūtbūt vengti kokių nors scenų tarp manęs ir Džulijanos. Šiandien reikia pasistengti nelikti su ja vienudviem. Tačiau taip pat reikia kuo greičiau sugalvoti, kaip jai paaiškinti savo jausmus, kurie lemia mano veiksmus jos atžvilgiu,

* Larai – romėnų mitologijoje namų židinio dievybės.

mano elgesio motyvus. „O jei ji atkakliai siektų nusižudyti? Jei ji viso labo atidėjo egzekuciją keletui valandų? Jei ji tik ir laukia tinkamos progos?" Ši baimė kaip kirviu nukirto mano svarstymus ir pastūmėjo veikti. Panėšėjau į tuos kareivius rytiečius, kurie kovoti buvo raginami botago kirčiais.

Pasukau link fortepijono kambario. Mane pamačiusi, Marija nutraukė savo pratybas ir atbėgo taip lengvai ir linksmai, tarsi pas išgelbėtoją. Jos grakštumas, vikrumas, lengvastis buvo nelyg sparnuotos būtybės. Pakėliau ją ant rankų norėdamas pabučiuoti.

– Išsivesk mane, – paprašė. – Aš pavargau. Jau valanda, kai mis Edit manęs nepaleidžia... Daugiau nebegaliu. Veskis mane iš čia! *Let us take a walk before breakfast.**

– Kur?

– *Where you please, it is the same to me.***

– Bet pirma aplankykime mamą...

– Et, rytoj jūs išvyksite į Alyvų vilą, o mes liksime Badioloje. Čia tu, tu nenorėjai mūsų vežtis; o mama norėjo. Tu blogas! *We should like to go there. Tell me how you amused yourselves...****

Ji ulbėjo meiliai kaip paukštelis ta svetima kalba. Pakeliui į Džulijanos kambarius tas nesiliaujantis čiauškėjimas lydėjo mano nerimą. Man dvejojant, Marija pabeldė į duris šūktelėdama:

– Mama!

Džulijana, nesitikėdama manęs, atidarė duris pati. Pamatė mane. Krūptelėjo taip, tarsi būtų išvydusi vaiduoklį, šmėklą, kažką baisingo.

* Pasivaikščiokime iki pusryčių. (Angl.)

** Kur tik nori, man vis vien. (Angl.)

*** Mes norėtume važiuoti drauge. Papasakok, kaip jūs ten pramogavot... (Angl.)

– Čia tu? – suvapėjo taip tyliai, kad vos išgirdau, o jos lūpos judėdamos išbalo; krūptelėjusi ji iškart suakmenėjo kaip statula.

Mes žiūrėjome vienas į kitą, ten, ant slenksčio; žiūrėjome neatitraukdami akių, akimirką įsmeigę žvilgsnį į kits kito sielą. Viskas aplink išnyko; viskas tarp mudviejų buvo pasakyta, suprasta, nuspręsta – viskas per akimirką.

Kas nutiko paskui? Gerai nežinau, neprisimenu. Prisimenu tik, kad kurį laiką tarpais lyg ir nebesuvokdavau, kas dedasi, tarsi vienas po kito vyktų trumpi sąmonės užtemimai. Manau, kad man nutiko kažkas panašaus kaip ligoniams, kuriems susilpnėja valingas dėmesys. Praradau gebėjimą valdyti dėmesį: jau nemačiau, negirdėjau, nesuvokiau žodžių prasmės, jau nebesupratau nieko. Paskui, po minutėlės, tą gebėjimą vėl atgaudavau, tyrinėjau mane supančius daiktus ir žmones, vėl tapdavau atidus ir sąmoningas.

Džulijana sėdėjo laikydama ant kelių Nataliją. Aš irgi sėdėjau. Marija tuo metu vaikščiojo nuo jos prie manęs, nuo manęs prie jos nė akimirkai nenustygdama vietoje, šnekėdama be paliovos, kurstydama seserį, užversdama mus klausimais, į kuriuos teatsakydavome vienu kitu galvos linktelėjimu. Tas gyvas tauškėjimas pripildė mūsų tylą. Išgirdau vieną nuotrupą, kai Marija sakė seseriai:

– A, tai tu vakar miegojai su mama, ar ne?

– Taip, nes aš maža.

– Bet šiąnakt, žinok, bus mano eilė. Ar ne, mama? Priimsi mane į savo lovą šiąnakt...

Džulijana tylėjo paskendusi savo mintyse, nesišypsojo. Kadangi Natalija sėdėjo ant kelių atsukusi Džulijanai nugarą, ši laikė rankomis apkabinusi ją per liemenį; ir jos sunertos rankos

gulėjo ant dukters kelių baltesnės už jos baltą suknutę, liesos, sielvartingos, tokios sielvartingos, kad vien jose galėjai įžvelgti visą neišmatuojamą liūdesį. Natalijos galva rėmėsi jai į smakro galiuką ir atrodė, kad ji pasilenkusi lūpomis lietė tas garbanas; tad žvilgtelėjęs į ją aš negalėjau matyti apatinės veido dalies, nemačiau jos lūpų išraiškos. Kaip ir niekada nesutikau jos akių. Bet kaskart matydavau nuleistus kiek paraudusius vokus, kurie sudrumsdavo mano sielą, tarsi pro juos persišviestų į mane smingančios vokų dengiamos lėliukės.

Ar ji laukė, kad aš kažką pasakyčiau? O gal pro jos paslėptas lūpas veržėsi netartini žodžiai?

Kai pagaliau šiaip ne taip pajėgiau išsivaduoti iš tos sąstingio būsenos, kurioje nepaprastas proto blaivumas kaitaliojosi su aptemusia sąmone, aš tariau (ir manau, kad ištariau tokiu tonu, lyg tęsčiau pradėtą pokalbį, lyg norėdamas pridurti kažką naujo prie to, kas jau buvo pasakyta), tariau tyliai:

– Mama nori, kad aš praneščiau daktarui Vebesčiui. Pažadėjau parašyti. Taip ir padarysiu.

Ji nepakėlė akių; toliau tylėjo. Marija, visiškai nesuprasdama, kas vyksta, žiūrėjo į ją apstulbusi; paskui pažiūrėjo į mane.

Aš atsistojau ketindamas išeiti.

– Šiandien po vidudienio mes su Federiku vykstam į Asoro mišką. Ar pasimatysim šįvakar, kai grįšiu?

Kadangi ji nelinktelėjo atsakydama, pakartojau tokiu balsu, kuris reiškė visa, kas nepasakyta:

– Pasimatysim šįvakar, kai grįšiu?

Ir tuomet iš jos lūpų, pasislėpusių Natalijos garbanose, pasigirdo nelyg atodūsis:

– Taip.

XIV.

Draskomas įvairių prieštaringų jausmų, priblokštas pirmosios sielvarto bangos, gresiant neišvengiamiems pavojams, dar nebuvau stabtelėjęs ir susimąstęs apie Kitą. Be to, nuo pat pradžių, nė menkiausias abejonės šešėlis netemdė mano seno įtarimo. Ir mano vaizduotėje Kitas iškart įgavo Filipo Arborijaus pavidalą. Ir kartu su pirmuoju kūniško pavydo priepuoliu, ištikusiu mane alkovoje, atstumiantis jo paveikslas suėjo į porą su Džulijanos paveikslu ir užgriuvo mane siaubingų vaizdinių virtine.

Dabar, kai mudu su Federiku artėjome girios link, jodami palei vingiuotą upę, į kurią susimąstęs žvelgiau neramią Didžiojo šeštadienio popietę, tas Kitas keliavo su mumis. Tarp manęs ir brolio įsiterpė Filipo Arborijaus figūra, kurią mano neapykanta prikėlė ir taip sugyvino, kad žiūrėdamas į ją aš *tikrovėje* išgyvenau stiprų kūnišką jaudulį, kažką panašaus į nesutramdomą drebulį, kuris kartais apimdavo mane, kai stovėdavau ant takelio ir matydavau marškinius jau nusimetusį priešininką, laukiantį ženklo pulti.

Brolio artumas tik aitrino žaizdą. Palyginti su Federiku, to vyriškio figūra, tokia laiba, nervinga, moteriška, dar labiau susitraukė, sumenko, tapo man atgrasi ir niekinga. Veikiamas naujo vyriškos jėgos ir paprastumo idealo, kurį įkvėpė brolio pavyzdys, aš ne tik nekenčiau, bet ir niekinau tą sudėtingą, veidmainę esybę, kuri šiaip ar taip buvo drėbta iš to paties molio kaip ir aš

ir, sprendžiant iš jo meninio veikalo, mudviejų smegenų sandara turėjo kai kurių bendrų bruožų. Vaizdavausi jį panašų į vieną iš jo literatūrinių personažų: apniktą pačių sunkiausių dvasios ligų, suktą, dvilypį, landų smalsūną, išsekusį nuo įpročio analizuoti ir subtiliai šaipytis, vis galvojantį, kaip čia karščiausius ir svaigiausius sielos polėkius pavertus aiškiais, šaltais posakiais, pratusį kiekvieną žmogišką būtybę laikyti vien tik psichologinės spekuliacijos subjektu, negebantį mylėti, negebantį būti kilnų, atsižadėti, pasiaukoti, surambėjusį nuo melo, atbukusį nuo pasibjaurėjimo, gašlų, begėdį, niekšelį.

Ir toks vyras suvedžiojo, pasiglemžė Džulijaną: žinoma, kad jos nemylėjo. Argi jau iš dedikacijos, užrašytos tituliniame *Paslapties* lape, tos įmantrios dedikacijos, kuri buvo vienintelis man žinomas dokumentas, susijęs su to romanų rašytojo ir mano žmonos buvusiu ryšiu, negalėjai suprasti, kokiomis *priemonėmis* jis tai padarė? Žinoma, jo rankose ji tapo geidulingumo įrankiu, ne kitaip. Užgrobti Dramblio kaulo bokštą, išvesti iš doros kelio moterį, kuri viešai pagarsėjusi savo padorumu, išbandyti gundymo būdą su tokiu retu subjektu – sunkus, bet nepaprastai viliojantis užmojis, visais atžvilgiais vertas subtilaus menininko, nenuspėjamo psichologo, parašiusio *Uoliąją katalikę* ir *Andželiką Doni*.

Kuo daugiau mąsčiau, tuo labiau faktai man rodė savo negailestingą bjauriąją pusę. Žinoma, Filipas Arborijus sutiko Džulijaną vienu iš tų periodų, kai vadinamoji „dvasinga" moteris, kenčianti ilgai trunkančią abstinenciją, atsiduoda poetiniam polėkiui, miglotiems troškimams, neaiškiam ilgesiui; o tai ne kas kita, kaip kaukės, po kuriomis slepiami žemi motyvai siekiant patenkinti seksualinį apetitą. Filipas Arborijus, tokių dalykų žinovas, atspėjęs ypatingą fizinę būklę moters, kurią jis norėjo

užvaldyti, pasinaudojo įprasčiausiu ir patikimiausiu būdu, būtent: kalbėti apie idealus, aukštesniąsias sferas, mistines sąjungas ir tuo pat metu paleisti į darbą rankas ieškant kitų paslapčių; žodžiu, suplakti į viena gryną iškalbą ir meistrišką griovimą. Ir Džulijana, *Turris eburnea*, didžioji tylenė, būtybė, sukurta iš gryno aukso ir plieno, Vienintelė, įsitraukė į tą seną žaidimą, pasidavė tai senai apgavystei, ir ji, netgi ji, pakluso senam moters silpnybės dėsniui. Ir jausmingasis duetas pasibaigė poravimusi, nelaimei, vaisingu...

Siaubingas sarkazmas draskyte draskė mano sielą. Man rodės, kad ne burną, o vidurius perkreipė mėšlungiškas juokas, sukeltas tos nuodingos žolės, nuo kurios mirtis ištinka besijuokiant.

Paraginau arklį; paleidau jį šuoliais išilgai upės kriaušio.

Kriaušis buvo pavojingas, labai siauras ties alkūnėmis, kai kuriose vietose grėsė nuošliaužos, kitur kelią užtvėrė kokio nors stambaus pakrypusio medžio šakos, dar kitur skersai kelio gulėjo virš žemės išlindę milžiniškos šaknys. Aš kuo puikiausiai suvokiau, į kokį pavojų lendu; tačiau, užuot prilaikęs arklį, dar smarkiau jį variau, ne geisdamas sutikti mirtį, o tame šėle ieškodamas atvangos nuo nepakeliamo sielvarto. Jau buvau patyręs, kad toks pamišimas gelbsti. Prieš dešimtį metų, būdamas dar gana jaunas, ir dirbdamas atašė ambasadoje Konstantinopolyje, norėdamas išsivaduoti iš liūdesio gniaužtų, kurie kartais suspausdavo prisimenant neseniai užgesusią aistringą meilę, mėnesėtomis naktimis raitas nusigaudavau į vienas iš tų gausiai laidojamų musulmonų kapinių, su pasvirusiais lygiais antkapiais, šimtus kartų rizikuodamas užsimušti krisdamas nuo arklio. Mirtis, sėdinti man ant sprando, nuvydavo šalin visus kitus rūpesčius.

– Tulijau! Tulijau! Sustok! – šūkavo man Federikas iš tolo. – Sustok!

Aš jo nesiklausiau. Ne kartą per stebuklą vos nežiebiau kakta į kokią palinkusią šaką. Ne kartą per stebuklą sulaikiau arklį, kad neatsitrenktų į medžio kamieną. Ne kartą siaurumose buvau bekrentąs į upę, žvilgančią apačioje. Tačiau išgirdęs už nugaros atšuoliuojant kitą arklį ir pamatęs, kad Federikas iš paskutiniųjų mane vejasi, baimindamasis dėl jo šiurkščiai patraukiau pavadį ir sustabdžiau vargšą gyvulį, šis apsiputojo, akimirką sustingo ant pasturgalinių kojų, tarsi ketintų nugarmėti į vandenį, paskui nusileido ant priekinių. Aš likau gyvas sveikas.

– Gal išprotėjai? – sušuko prisivijęs Federikas, išbalęs kaip drobė.

– Išgąsdinau tave? Atleisk man. Maniau, kad čia nebus pavojinga. Norėjau išbandyti arklį... Paskui jau nebepajėgiau sustabdyti. Jis kietoko snukio...

– Kietoko snukio?! Orlandas?!

– Manai, ne?

Jis įdėmiai pažvelgė į mane, veide atsispindėjo nerimas. Aš pamėginau nusišypsoti. Neįprastai išbalęs Federiko veidas man kėlė gailestį ir švelnumą.

– Nesuprantu, kaip tu nepersiskėlei galvos į vieną iš tų medžių; kaip tu nenugarmėjai...

– O tu?

Vydamasis mane, brolis patyrė tokį patį pavojų, gal net didesnį, nes jo arklys buvo sunkesnis ir jis turėjo priversti jį šuoliuoti iš visų jėgų, kad laiku mane pasivytų. Abu pažvelgėme į kelią, likusį už nugaros.

– Tai stebuklas, – tarė jis. – Žinoma, išsigelbėti nuo Asoro beveik neįmanoma. Ar matai?

Abu pažvelgėme į po mumis tekančią pražūtingą upę. Niūrus, žvilgantis, sraunus, sūkuringas ir verpetuotas Asoras tarp molėtų krantų tekėjo tyliai ir dėl to regėjosi dar grasesnis. Peizažas derėjo prie šio klasta ir grėsme alsuojančio vaizdo. Popietinis dangus buvo pritvinkęs garų ir pavargęs bolavo išsklaidyta šviesa užliedamas besidriekiančius rausvus, pavasario dar nenugalėtus brūzgynus. Mirę lapai ten maišėsi su naujai išsprogusiais, išdžiūvę stagarai su ūgliais, negyvėliai su augalų naujagimiais susiliejo į tirštą alegorišką tinklą. Viršum kunkuliuojančios upės, viršum dar neatgijusių krūmokšnių pavargęs bolavo tirpstantis dangus.

Netikėtas pūkštelėjimas – ir daugiau negalvočiau, nekentėčiau, nereiktų vilkti savo niekingo kūno naštos. Tačiau gal nusitempčiau su savimi į prarają ir brolį – tą kilnią gyvenimo formą, Žmogų. Aš per stebuklą išsigelbėjau, kaip ir jis išsigelbėjo per stebuklą. Mano pamišimas pastūmėjo jį į didžiausią pavojų. Su juo išnyktų grožio ir gėrio pasaulis. Nejau man lemta taip kenkti mane mylintiems žmonėms?

Pažvelgiau į Federiką. Jis tapo susimąstęs ir rūstus. Nedrįsau jo klausinėti; tačiau labai graužiausi jį nuliūdinęs. – Ką jis galvojo? Kokia mintis kurstė jo nerimą? Gal jis nujautė, kad aš slėpiau kančią, apie kurią gėda net prisipažinti, ir kad tik įkyrios minties akstinas spyrė mane lėkti į pačią mirtį?

Traukėme palei krantą vienas paskui kitą žingine. Vėliau pasukome taku, vedančiu gilyn į tankmę; kadangi takas buvo gana platus, vėl jojome petys į petį, o arkliai tuo metu prunkštavo sukišdami šnerves tarsi slapčia kalbėtųsi ir maišė ant žąslų ištryškusias putas.

Kartkartėm mesdamas žvilgsnį į Federiką ir matydamas, kad jis vis dar paniuręs, galvojau: „Žinia, jei atskleisčiau tiesą, jis

manimi nepatikėtų. Jis negalėtų patikėti Džulijanos nuopuoliu, sesers susiteršimu. Aš negaliu nuspręsti, kieno jausmas – jo ar mano motinos meilė Džulijanai – yra gilesnis. Argi ne jis ant savo stalo visuomet laikė mūsų vargšės Kostancos ir Džulijanos portretus greta, tarsi sujungtus į diptichą vienam garbinimui? Dargi šįryt, kaip sušvelnėjo jo balsas minint jos vardą!" Staiga, kaip kontrastas, tas purvas man pasirodė dar juodesnis. Būtent tas kūnas, probėgšmais matytas ginklinės persirengimo kambaryje, visa tai įkūnijo mano vaizdiniuose. Ir mano neapykanta, deja, veikė šį paveikslą kaip azoto rūgštis vario plokštelėje išraižytus bruožus. Ir graviūra darėsi vis ryškesnė.

O tuo metu, kol dar kraujas buvo įaudrintas lėkimo, kol kūnas jautė drąsos perteklių ir paveldėtas kovinis instinktas, kuris taip dažnai pabusdavo manyje narčiai susidūrus su kitais vyrais, vėl atgijo, pajutau, kad negalėčiau atsisakyti susiremti su Filipu Arborijumi. „Vyksiu į Romą, susirasiu jį, kaip nors išprovokuosiu, priversiu jį kautis, padarysiu viską, kad jį nužudyčiau ar sužaločiau visam gyvenimui." Įsivaizdavau jį esant silpnadvasį. Atminty iškilo šiek tiek juokingas jo judesys, netyčia išsprūdęs ginklinėje, kai gavo dūrį iš mokytojo į patį krūtinės vidurį. Atminty iškilo jo smalsavimas apie mano būsimą dvikovą, tas vaikiškas smalsavimas, kai žmogus, niekuomet nepatyręs išbandymų, sužiūra į tave išplėstomis akimis. Prisiminiau, kad man kaunantis su mokytoju jo žvilgsnis visąlaik buvo įsmeigtas į mane. Suvokdamas savo pranašumą, neabejodamas, kad galiu jį įveikti, jaučiausi pakylėtas. Mano vaizduotėje raudona srovelė vagojo tą blyškų, pasibjaurėtiną kūną. Kai kurie juslinių prisiminimų, kitados patirtų su kitais vyrais, fragmentai varžėsi tarpusavyje, idant smulkmeniškai atkurtų tą įsivaizduojamą reginį, kurio aš negalėjau atsikratyti.

Ir mačiau jį kraujais apsipylusį ir nejudantį ant šiaudinio čiužinio kokiame nuošaliame vienkiemyje, o virš jo buvo palinkę du gydytojai surauktais antakiais.

Kiek kartų aš, dekadentizmo epochos ideologas, analitikas ir sofistas, mėgavausi būdamas palikuonis ano Raimondo Ermilio De Penedo, kuris Goletoje Karolio V akivaizdoje išdarinėjo narsos ir žiaurumo stebuklus! Nepaprastai išsivystę mano protiniai gebėjimai ir mano *daugiasieliškumas* negalėjo pakeisti mano vidinės esmės, nematomo pagrindo, kuriame įrašyti visi paveldėti mano giminės bruožai. Mano brolio, kaip darnaus organizmo, sąmonėje mintį visuomet lydėjo darbas; mano sąmonėje mintis vyravo, tačiau negriovė gebėjimo veikti, ir tas veiksmas neretai pasireikšdavo su neįtikėtina jėga. Apskritai aš buvau sąmoningas žiaurumo ir aistros įsikūnijimas, kuriame dėl tam tikrų pernelyg išsivysčiusių smegenų centrų negalėjo vykti normaliam dvasiniam gyvenimui reikalingas valdymas. Būdamas blaivut blaivutėlis savęs stebėtojas, drauge turėjau visus primityvioms, nedisciplinuotoms būtybėms būdingus polinkius. Ne kartą buvau gundytas netikėtais nusikalstamais apžavais. Ne kartą buvau nustebintas savaiminio žiauraus instinkto sukilimo.

– Štai ir angliaduobės, – tarė brolis, paleisdamas arklį risčia.

Buvo girdėti miške pokšintys kirviai ir tarp medžių matėsi kylančios dūmų sruogos. Angliadegių stovykla mus pasveikino. Federikas klausinėjo darbininkų, kaip vyksta darbai, žarstė patarimus, nurodinėjo, patyrusia akimi apžiūrinėdamas krosneles. Visi pagarbiai stovėjo priešais jį ir atidžiai klausėsi. Darbas aplinkui, regis, pagyvėjo, tapo lengvesnis, džiugesnis, tarsi kaitrios liepsnos spragsėjimas. Vyrai lakstė tai šen, tai ten užmesdami žemių, kur dūmai veržėsi per smarkiai, grumstais užtaisydami

sprogymes; jie lakstė ir rėkavo. Gerkliniai medkirčių riksmai maišėsi su tais šiurkščiais balsais. Miško gilumoje sudundėdavo koks nors nukritęs medis. Atsiradusią tylą užpildydavo strazdų švilpavimas. Ir didžiulė, sustingusi giria stebėjo, kaip josios gyvastį ryja laužai.

Kol brolis tikrino darbą, aš nutolau leisdamas arkliui rinktis tankmėje besišakojančius takus. Už mano nugaros garsai slopo, aidai tilo. Nuo medžių viršūnių leidosi slogi tyla. Aš galvojau: „Ką man daryti, kad palengvėtų? Koks bus mano gyvenimas rytoj ir vėliau? Ar galėsiu toliau gyventi motinos namuose su savo paslaptimi? Ar galėsiu savo gyvenimą susieti su Federiko? Koks žmogus, koks dalykas pasaulyje dar galėtų mano sieloje įžiebti tikėjimo kibirkštį?" Darbų šurmulys tilo man už nugaros; likau visiškai vienas. „Dirbti, daryti gerus darbus, gyventi kitiems... Ar galėčiau *dabar* šiuose dalykuose atrasti tikrąją gyvenimo prasmę? Ir ar tikrai visa gyvenimo prasmė atrandama ne asmeninėje laimėje, o vien tik šiuose dalykuose? Praeitą dieną, kai mano brolis kalbėjo, aš tariausi suprantąs jo žodžius; maniau, kad *tiesos doktriną* man atskleis jo lūpos. Pasak mano brolio, *tiesos doktrina* glūdi ne įstatymuose, ne taisyklėse, o tiesiog prasmėje, kurią žmogus suteikia gyvenimui, ir niekur kitur. Atrodė, kad būsiu supratęs. Dabar staiga vėl sugrįžau į tamsą; vėl tapau neregiu. Nieko daugiau nebesuprantu. Koks žmogus, koks dalykas pasaulyje dar galėtų mane paguosti praradus gėrį?" Ir ateitis man regėjos gąsdinanti, beviltiška. Miglotas būsimo kūdikio vaizdinys išaugo, išsiplėtė kaip tie beformiai baisuokliai, kuriuos kartais regime slogučiuose, ir užėmė visą regėjimo lauką. Tai buvo ne koks nors gailestis, kokia graužatis, koks nors nedylantis prisiminimas, koks nors, tegu pats nemaloniausias, dvasinis dalykas, o gyva būtybė. Mano ateitis buvo susijusi su žaladare būtybe, atkakliai įsikibusia į gyvenimą;

susijusi su svetimu, su įsibrovėliu, su atgrasiu padaru, kuriam ne tik mano siela, bet ir mano kūnas, visas mano kraujas ir visos mano skaidulos priešinosi šiurkščiai, žiauriai, nenumaldomai, iki pat mirties, po mirties. Mąsčiau: „Kas būtų galėjęs įsivaizduoti baisesnę kankynę mano kūnui drauge su siela? Išradingiausias iš nuožmiųjų tironų nepajėgtų suvokti kai kurių ironiškų, žiaurių pokštų, kuriuos iškrėsti gali tik Likimas. Buvo tikėtina, kad liga pavers Džulijaną nevaisinga. Ką gi, ji atsiduoda vyriškiui, pirmą kartą paslysta ir pastoja, begėdiškai, lengvai kaip tos karštos patelės, kurias rujojantys kaimo bernai parsigriauna patvory, ant žolės. Ir kaip tik tuo metu, kai ji galuojasi su savo pykinimais, aš puoselėju svajones, girdau save idealybe, vėl tampu atviraširdis kaip jaunystėje, ir niekas daugiau man nerūpi, vien skinti gėles... (Ak tos gėlės, tos šleikštulį keliančios gėlės, įteiktos taip droviai!) Ir apimtas neregėto kvaitulio nuo jausminių ir juslinių apžavų, gaunu malonią žinią – iš ko? – iš savo motinos! Išgirdus ją, mane užplūsta kilnumas, garbingai atlieku teisuolio vaidmenį, aukojuosi tyliai tarsi Oktavo Fejė* romano herojus! Koks herojus! Koks herojus!" Sarkazmas man draskė sielą, mėšlungiškai gniaužė visas kūno skaidulas. Ir vėl mane pagavo bėgimo šėlas.

Pažvelgiau priešais save. Netoliese, tarp kamienų, nerealus tarsi optinė apgaulė, žvilgėjo Asoras. „Keista!" – pamaniau ir kūnu perbėgo neįprastas virpulys. Iki šiol nepastebėjau, kad nevaldomas arklys patraukė taku, vedančiu link upės. Atrodė, tarsi Asoras trauktų mane savęsp.

Akimirką svyravau, ar joti prie upės, ar grįžti atgalios. Atsispyriau upės burtams ir blogoms mintims. Apgręžiau arklį.

* Octave Feuillet (1821–1890) – prancūzų romanistas ir dramaturgas.

Vidiniam mėšlungiui atlėgus, pasijutau be galo prislėgtas. Man pasirodė, kad staiga mano siela tapo kažkokia vargana, susiraukšlėjusi, pagedusi, susitraukusi, kažkokia apgailėtina. Širdis sugrudo: pagailo savęs, pagailo Džulijanos, pagailo visų būtybių, kuriose sielvartas paliko savo žymes, visų būtybių, kurios dreba palaužtos gyvenimo, kaip dreba nugalėtasis prieš nekenčiamo nugalėtojo kumštį. „Kas mes esame? Ką žinome? Ko norime? Niekas niekada nėra pasiekęs to, ko troško; niekas nepasieks to, ko trokšta. Ieškome gėrio, narsos, įkvėpimo, aistros, kurie pripildytų mūsų sielą, tikėjimo, kuris numalšintų mūsų nerimą, idėjos, kurią gintume narsiai kaip įmanydami, darbo, kuriam pasiaukotume, tikslo, dėl kurio su džiaugsmu numirtume. Galiausiai visos pastangos baigiasi nuovargiu ir tuštumos pojūčiu, ir atrodo, kad jėgos švaistomos veltui, kad beprasmiškai tirpsta laikas..." Ir gyvenimas tą valandą man regėjos kaip tolimas, susiliejantis ir kaži koks vaiduokliškas reginys. Silpnaprotystė, pamišimas, skurdas, aklumas, visos negalės, visos nelaimės; pačioje mūsų sielos gelmėje nuolat slapta bruzdančios nesąmoningos, iš tolimų protėvių paveldėtos, gyvuliškos jėgos; aukščiausios dvasios apraiškos – netvarios, laikinos, visada priklausomos nuo kokios nors kūno būklės, susijusios su kokio nors organo veikla; žaibiškos permainos, vykstančios dėl nepaaiškinamų priežasčių, dėl nieko; pačiuose kilniausiuose poelgiuose neišvengiamai slypintis savanaudiškumo grūdas; veltui švaistomos protinės galios siekiant neaiškaus tikslo, vadinamosios amžinos meilės tuštybė; dorybių, kurios buvo laikomos nepalaužiamomis, trapumas; pačių geriausių norų silpnumas; visos begėdystės, visas menkumas iškilo prieš mane tą valandą. „Kaip galima gyventi? Kaip galima mylėti?"

Girioje aidėjo kirvio dūžiai; kiekvieną kirtį lydėjo trumpas, laukinis riksmas. Tai šen, tai ten laukymėse rūko didžiulės rietuvės, sukrautos nupjauto kūgio ar keturkampės piramidės forma. Dūmų kolonos, tirštos ir tiesios kaip medžių kamienai, kilo aukštyn neblaškomos vėjo. Tą valandą viskas man regėjosi kaip simboliai.

Pasukau arklį link artimiausios angliaduobės, atpažinęs prie jos Federiką.

Jis buvo nušokęs nuo arklio ir kalbėjosi su aukšto stoto seniu nuskusta barzda.

– Na, pagaliau! – šūktelėjo pamatęs mane. – Bijojau, kad būsi pasiklydęs.

– Prieš tave Džovanis di Skordijus, tikras Žmogus, – tarė uždėdamas ranką seniui ant peties.

Pažvelgiau į tą žmogų. Jo sudžiūvusiose lūpose pasirodė neįtikėtinai švelni šypsena. Dar niekad žmogaus veide nebuvau matęs tokių liūdnų akių.

– Sudie, Džovani. Laikykis! – pridūrė brolis tokiu balsu, kuris kartais, regis, turėjo galios pakelti dvasią nelyg kai kurie gėrimai. – Mes, Tulijau, galime sukti atgal į Badiolą. Jau vėlu. Mūsų laukia.

Jis vėl užsėdo ant arklio. Dar kartą atsisveikino senį. Prajodamas pro krosneles, davė keletą nurodymų darbininkams, kaip elgtis ateinančią naktį, kai turėjo pasirodyti *didžioji liepsna*. Ir mes nutolome jodami vienas šalia kito.

Virš mūsų galvų pamažu vėrėsi dangus. Garų uždangos plaikstėsi, tai prasiskirdavo, tai susiskleisdavo, tad dangaus žydrynė tolydžio pabaldavo, tarsi ji būtų skystis, į kurį tolydžio kas nors šliūkštelėtų ir išmaišytų pieną. Jau netoli buvo tas pats metas, kaip vakar Alyvų viloje, kai aš ir Džulijana žvelgėme

į nuostabioje šviesoje vilnijantį sodą. Brūzgynai aplinkui ėmė dažytis auksu. Čiulbėjo nematomi paukščiai.

– Ar gerai įsižiūrėjai į Džovanį di Skordijų, tą senį? – paklausė Federikas.

–Taip, – atsakiau. – Manau, kad nepamiršiu jo šypsenos ir akių.

– Tas senis yra šventasis, – toliau kalbėjo Federikas. – Joks žmogus nėra tiek dirbęs ir kentėjęs kaip tas senis. Turi keturiolika vaikų ir visi vienas po kito atsiskyrė nuo jo kaip obuoliai nuo obels. Žmona – kraugerių padermės, numirė. Liko vientulys. Vaikai atėmė paskutinius marškinius ir išsižadėjo. Visas žmonijos nedėkingumas užgriuvo ant jo pečių. Jis patyrė ne svetimųjų, bet saviškių nužmogėjimą. Supranti? Jo paties kraujas pavirto nuodais kitose gyvose būtybėse, kurias jis visada mylėjo ir kurioms padėjo, kurias ir dabar myli, kurių nemoka prakeikti, bet tikrai palaimins mirties valandą, net jei bus paliktas jų mirti vienumoje. Argi ne stebėtina, beveik neįtikima, kaip atkakliai žmogus įsikibęs gėrio? Po viso to, ką iškentė, jis dar pajėgė išsaugoti šypseną, kurią tu matei! *Būtų gerai, Tulijau, kad neužmirštum tos šypsenos...*

XV.

Išbandymo valanda, baisi ir tuo pat metu trokštama valanda artinosi. Džulijana buvo pasiruošusi. Ji ryžtingai pasipriešino Marijos užgaidai: norėjo manęs laukti savo kambaryje viena. „Ką jai pasakysiu? Ką ji man pasakys? Kaip laikysiuos jos atžvilgiu?" Visos išankstinės nuostatos, visi ketinimai prapuolė. Liko vien tik nepakeliamas nerimas. Kas būtų galėjęs pasakyti, kuo baigsis mūsų pokalbis? Aš nesijaučiau nei savo paties, nei savo žodžių, nei savo veiksmų šeimininku. Viduje jaučiau tik pinkliavą tamsių ir priešiškų dalykų, kurie turėjo prasiveržti kilus menkiausiam susidūrimui. Tą valandą kaip niekada aiškiai ir beviltiškai suvokiau mane draskančius vidinius prieštaravimus, suvokiau, kad mano esybėje siautėja nesuderinami elementai, kurie galynėjasi tarpusavyje, žlugdo vienas kitą skelbdami amžiną nesantaiką, maištaudami prieš bet kokią valdžią. Mane buvo apėmę ne tik dvasiniai išgyvenimai, bet ir nepaprastas kūniškas jaudulys, kurį sukėlė tądien be atvangos mane kamavę vaizdiniai. Aš gerai, pernelyg gerai pažinojau tą jaudulį, kuris geriau už bet ką iškelia į paviršių juodžiausią žmogaus purvą; pernelyg gerai pažinojau tą žemą geidulingumo rūšį, nuo kurios niekas negali apsaugoti, tą šiurpų erotinį karštį, kuris keletą mėnesių mane laikė pririšęs prie nekenčiamos ir niekinamos moters, prie Terezos Rafo. Ir štai dabar gerumas, gailestingumas ir stiprybė – jausmai, kurių man reikėjo, kad atlaikyčiau akistatą su Džulijana ir nuosekliai

siekčiau to, ką buvau sumanęs, draikėsi manyje kaip pasklidi garai viršum drumzlinos, nebyliai gurguliuojančios, klastingos gelmės.

Buvo beveik vidurnaktis, kai išėjau iš savo kambario ir pasukau link Džulijanos. Visi garsai buvo aprimę. Badiola ilsėjosi nugrimzdusi į gūdžią tylą. Stabtelėjęs įsiklausiau; ir man pasidingojo, kad kone girdžiu, kaip toje tyloje ramiai kvėpuoja mano motina, brolis, mano dukrelės, nieko nenutuokiančios, tyros būtybės. Mano akyse vėl iškilo miegančios Marijos veidas, kurį mačiau praeitą naktį. Akyse iškilo ir kiti veidai; ir kiekviename iš jų buvo justi ramybė, santaika, gerumas. Staiga mane užplūdo graudulys. Laimės pojūtis, vakar trukęs akimirką ir po to pranykęs, vėl skaisčiai blykstelėjo mano sieloje. Jei nieko nebūtų atsitikę, jei aš ir toliau būčiau puoselėjęs iliuziją, o kokia tai būtų naktis! Dabar būčiau artinęsis prie Džulijanos kaip prie dievybės. Ir ko dar saldesnio už tą tylą, gaubiančią mano meilės jaudulį, būčiau galėjęs trokšti?

Perėjau kambarį, kuriame vakar vakare iš motinos lūpų išgirdau netikėtą žinią. Vėl išgirdau tiksint laikrodį su švytuokle; ir nežinau, kodėl tas tolygus tiksėjimas sustiprino mano nerimą. Nežinau, kodėl man pasirodė, kad, nepaisant mus vis dar skiriančios erdvės, aš girdžiu, kaip Džulijanos nerimas atliepia manąjį sutankėjusiais širdies dūžiais. Toliau ėjau tiesiai, daugiau nesustodamas, neslopindamas žingsnių garso. Nesibeldžiau prie durų, atidariau jas staiga ir įėjau. Man priešais stovėjo Džulijana, viena ranka atsirėmusi į stalo kampą – nejudri, sustingusi nelyg herma.

Ir dabar matau tą vaizdą. Niekas nepraslydo pro akis anuomet; ir dabar niekas nepraslysta. Tikrasis pasaulis pranyko visiškai. Liko vien menamas pasaulis, kuriame kvėpavau neramiai,

sugniaužta širdžia, nepajėgdamas ištarti nė garso, tačiau buvau kaip niekada blaivaus proto, tarytum stovėčiau priešais teatro sceną. Ant stalo degė žvakė ir menamos scenos įspūdis buvo dar stipresnis, nes virpanti liepsnelė tarytum skleidė aplinkui save tą nepaaiškinamą baugumą, kurį raiškiu desperatišku ar grėsmingu mostu ore palieka dramos aktoriai.

Keistas jausmas išsisklaidė, kai pagaliau, nepakeldamas tos tylos ir marmurinio Džulijanos stingulio, ištariau pirmuosius žodžius. Mano balsas skambėjo kitaip, nei tikėjausi atverdamas burną. Nenorom jis tapo švelnus, drebantis, kone drovus.

– Laukei manęs?

Ji stovėjo nuleidusi akis. Nepakeldama jų atsakė:

– Taip.

Aš žiūrėjau į jos ranką, tą nejudrią kaip ramstis ranką, kuri, rodos, vis labiau stabarėjo virš plaštakos, atremtos į stalo kampą. Bijojau, kad ši trapi atrama, ant kurios rėmėsi visas žmogaus kūnas, tuoj tuoj neatlaikys, ir ji triukšmingai nuvirs žemėn.

– Tu žinai, ko aš atėjau, – pridūriau labai iš lėto, vieną po kito raudamas žodžius iš širdies.

Ji tylėjo.

– Ar tiesa, – kalbėjau toliau, – tiesa... tai, ką sužinojau iš motinos?

Ji tebetylėjo. Rodės, kaupė visas savo jėgas. Keistas dalykas: kol ji tylėjo, aš dar tikėjau, jog nėra visiškai neįmanoma, kad ji atsakytų „ne".

Ji atsakė (žodžius veikiau ne išgirdau, o pamačiau, kaip juos nupiešė bekraujės lūpos):

– Tai tiesa.

Pajutau smūgį į patį krūtinės vidurį ir, ko gero, dar skaudesnį nei tas, kurį man sudavė motinos žodžiai. Juk viską jau žinojau;

jau dvidešimt keturias valandas gyvenau tuo žinojimu; ir vis dėlto šis patvirtinimas, toks aiškus ir taiklus mane pribloškė, lyg pirmąkart būčiau išgirdęs neatšaukiamą tiesą.

– Tai tiesa! – pakartojau nevalingai pats sau, jausdamasis turbūt panašiai kaip atsitokėjęs gyvas ir nepraradęs nuovokos prarajos dugne.

Tuomet Džulijana pakėlė akis; įsmeigė jas į manąsias su kaži kokiu karštligišku žiaurumu.

– Tulijau, – prabilo, – paklausyk.

Tačiau jaudulys užgniaužė jai gerklę.

– Paklausyk. Aš žinau, ką turiu daryti. Buvau viskam pasiryžusi, kad apsaugočiau tave nuo šios valandos: bet likimas norėjo, kad aš išgyvenčiau ir ištverčiau tai, kas baisiausia, tai, ko beprotiškai bijojau (ak, tu mane supranti) šimtąkart labiau nei mirties, – tavo, Tulijau Tulijau, žvilgsnį...

Jai vėl užgniaužė gerklę, tą akimirką jos balsas buvo tapęs toks draskantis, kad aš tiesiog fiziškai jaučiau, kaip plyšta slapčiausios skaidulos. Susmukau ant kėdės šalia stalo ir delnais suėmęs galvą laukiau, kada ji kalbės toliau.

– Turėjau numirti nesulaukusi šios valandos. Jau seniai turėjau numirti! Būtų buvę geriau, žinoma, kad aš nebūčiau čia atvykusi. Būtų buvę geriau, kad grįžęs iš Venecijos tu būtum manęs neberadęs. Aš būčiau mirusi, o tu nebūtum patyręs tokios gėdos; būtum apraudojęs mane, ko gero, būtum mane visuomet dievinęs. Ko gero, aš amžiams būčiau likusi tavo didžioji meilė, tavo *vienintelė* meilė, kaip vakar kalbėjai... Žinai, nebijojau mirties; ir dabar nebijau. Tačiau mintis apie mūsų mergaites, apie mūsų motiną, vertė mane diena po dienos atidėlioti tai, ką buvau sumaniusi. Aš išgyvenau priešmirtines kančias, Tulijau, nežmoniškas kančias, kuriose sudeginau ne vieną, o šimtus gyvenimų. Ir vis dar esu gyva!

Patylėjusi ji kalbėjo toliau:

– Kaip galėjo atsitikti, kad, būdama tokios menkos sveikatos, aš ištvėriau tokias kančias? Net ir čia man nesiseka. Matai, sutikdama vykti čia su tavimi, aš galvojau: „Būtinai susirgsiu; kai tik atvyksiu, turėsiu atgulti ir daugiau nebepasikelsiu. Atrodys, kad numiriau savo mirtimi. Tulijus niekada nieko nesužinos, niekada nieko neįtars. Viskas bus baigta." O štai aš vis dar laikausi ant kojų; ir tu viską žinai; ir viskas prarasta, negrįžtamai.

Jos balsas buvo tylus, silpnas, tačiau draskė kaip šaižus, pasikartojantis riksmas. Aš spaudžiau rankomis smilkinius ir jaučiau taip stipriai mušantį pulsą, kad net koktu darėsi, tarytum gyslos būtų išsprogusios lauk ir prigludusios prie delnų savo minkštutėliu, šiltu apvalkalu.

– Man rūpėjo tik viena – nuslėpti nuo tavęs tiesą, ne dėl manęs, o dėl tavęs, kad tu būtum išgelbėtas. Tu niekuomet nesužinosi, kokia ledinė baimė mane kaustė, koks nerimas dusino. Nuo tos dienos, kai čia atvykome, iki vakarykščios tu turėjai vilčių, svajonių, buvai veik laimingas. Tačiau įsivaizduok, koks būtų mano gyvenimas čia, su mano paslaptimi, šalia tavo motinos, šiuose palaimintuose namuose! Vakar, kai sėdėjome prie stalo Alyvų viloje ir kalbėjai tuos mielus dalykus, nuo kurių man širdis plyšo, sakei man: „Tu nieko nežinojai, nieko nepastebėjai." Ak, netiesa! Viską žinojau, viską nujaučiau. Ir kai pagaudavau švelnų tavo akių žvilgsnį, širdis krauju pasrūdavo. Klausyk, Tulijau. Kalbu tiesą, gryną tiesą. Aš esu čia, priešais tave, kaip mirštančioji. Negalėčiau meluoti. Tikėk tuo, ką tau sakau. Neketinu teisintis, neketinu gintis. Dabar viskas baigta. Bet noriu pasakyti tau vieną dalyką, noriu pasakyti tiesą. Tu žinai, kad mylėjau tave nuo pirmos dienos, kai pamatėme vienas kitą. Daugel metų, daugel metų buvau tau aklai ištikima, ir ne tik tais metais, kai buvome

laimingi, bet ir nelaimingais metais, kai meilė tavyje prigeso. Tu juk žinai, Tulijau. Aš visuomet įstengiau būti tuo, kuo tu norėjai mane matyti. Tu visuomet turėjai šalia draugę, seserį, žmoną, meilužę, pasirengusią bet kokiai aukai, kad tik suteiktų tau malonumą. Nemanyk, Tulijau, nemanyk, kad primindama savo ilgai trunkantį pasiaukojimą aš noriu tave apkaltinti – ne, ne. Širdyje nejaučiu tau nė menkiausio nuoskaudos šešėlio, supranti, nė menkiausio. Tačiau leisk man šią valandą priminti tau mano ištikimybę ir švelnumą, jausmus, kurie truko daugel metų, leisk man kalbėti apie meilę, mano meilę, *niekada nenutrūkusią, niekada nepasibaigusią,* supranti, *niekada nepasibaigusią.* Manau, kad niekada taip aistringai nebuvau tavęs mylėjusi kaip šiomis pastarosiomis savaitėmis. Vakar tu kalbėjai man apie visa tai... Ak, jei galėčiau tau apsakyti savo gyvenimą šiomis paskutiniosiomis dienomis! Viską žinojau apie tave, viską nujaučiau; ir buvau priversta šalintis tavęs. Ne kartą buvau bepuolanti tau į glėbį, buvau beužmerkianti akis ir beatsiduodanti tavo valiai begalinio silpnumo ir nuovargio akimirkomis. Tą rytą, šeštadienio rytą, kai tu įėjai čia su gėlėmis, aš pažvelgiau į tave ir man pasirodei *toks, kaip kadaise,* toks pat ugningas, besišypsantis, mielas, švytinčiomis akimis, koks buvai. Ir parodei man subraižytas rankas! Mane pagavo noras suimti tavo rankas ir bučiuoti jas... Iš kur atsirado jėgų susilaikyti? Nesijaučiau verta. Ir tarsi žaibo blyksnis nušvito man visa laimė, kurią dovanojai kartu su tomis gėlėmis, visa laimė, kurios turėjau amžiams atsisakyti. Ak, Tulijau, mano širdis atlaikys visus išbandymus, jei pajėgė ištverti tiek graužaties. Manyje atkakliai laikosi gyvybė.

Šį paskutinį sakinį ji ištarė duslesniu balsu, neaiškiu tonu, lyg ir piktai, lyg ir su pašaipa. Aš nedrįsau pakelti galvos ir pasižiūrėti į ją. Jos žodžiai man kėlė nežmonišką kančią; tačiau

jai nutilus aš imdavau drebėti. Bijojau, kad staiga apleis jėgos ir ji nebegalės kalbėti toliau. Ir laukiau iš josios lūpų kitų išpažinčių, kitų sielos atplaišų.

– Didžiulė klaida, – tęsė ji, – didžiulė klaida buvo, kad nenumiriau prieš tau sugrįžtant iš Venecijos. Betgi vargšė Marija, vargšė Natalija, kaip jas būčiau palikusi?

Ji kiek padvejojo.

– Turbūt ir tave būčiau įskaudinusi... Tave būtų graužusi sąžinė. Žmonės būtų tave kaltinę. Nebūtų pavykę nuslėpti nuo motinos... Ji būtų tavęs paklaususi: „Kodėl ji norėjo mirti?" Galiausiai būtų sužinojusi teisybę, kurią iki šiol nuo jos slėpėme... Vargšė šventoji!

Jai tikriausiai gniaužė gerklę, nes balsas tapdavo duslesnis, imdavo virpėti nuo tramdomos raudos. Tas pats gumulas spaudė gerklę ir man.

– Aš galvojau apie tai. Galvojau, kai tu norėjai vežtis mane čia, kad tapau neverta jos, neverta, kad ji bučiuotų mane į kaktą, kad vadintų dukrele. Bet tu gi žinai, kokie silpni esame, kaip lengvai pasiduodame aplinkybių valiai. Aš jau nieko daugiau nesitikėjau. Gerai žinojau, kad man nėra kitos išeities, išskyrus mirtį. Ir vis dėlto leidau dienas vieną po kitos niekaip neapsispręsdama. Jau turėjau ir patikimą priemonę, kuri padėtų numirti!

Ji nutilo. Paklusdamas pasalūniškam impulsui, pakėliau galvą ir įdėmiai pažvelgiau į ją. Ją stipriai supurtė drebulys. Skausmas, kurį jai suteikiau žiūrėdamas, buvo toks akivaizdus, kad vėl nuleidau galvą. Grįžau į ankstesnę padėtį.

Iki šiol ji stovėjo. Dabar atsisėdo.

Kurį laiką tylėjome.

– Ar manai, – paklausė ji baugščiai, skausmingai, – ar manai, kad kaltė sunki, jei širdis nepritaria?

Tereikėjo jai užsiminti apie *kaltę*, kad mano viduje staiga vėl sudrumstų jau nurimusias nuosėdas; pajutau, kaip į burną pakilo kaži kokia karti atraja. Nevalingai pro lūpas išsprūdo sarkazmas. Lyg ir šyptelėjęs tariau:

– Vargšelė!

Džulijanos veide pasirodė tokia skausminga išraiška, kad tuojau smarkiai pasigailėjau. Suvokiau, kad skaudžiau sužeisti nebūčiau galėjęs ir kad tokiu metu šaipytis iš nusižeminusios būtybės buvo pati baisiausia niekšybė.

– Atleisk man, – tarė ji, o jos veidas buvo kaip mirtinai įskaudintos moters (ir man netgi pasirodė, kad jos žvilgsnis švelnus, liūdnas, kone vaikiškas, toks kaip sužeistųjų, kuriuos retkarčiais matydavau paguldytus ant neštuvų), – atleisk man. Vakar tu taip pat kalbėjai apie širdį... Dabar galvoji: „*Taip kalba moterys, siekdamos atleidimo.*" Bet aš nesistengiu priversti tave man atleisti. Žinau, kad atleisti neįmanoma, kad neįmanoma to nugramzdinti į užmarštį. Žinau, kad nėra išeities. Supranti? Norėjau tik, kad atleistum už tuos bučinius, kuriuos man padovanojo tavo motina...

Jos balsas vis dar buvo tylus, silpnas, tačiau draskė kaip šaižus pasikartojantis riksmas.

– Jaučiau, kad mano kaktą spaudžia toks didelis skausmas, kad ne dėl savęs, Tulijau, o dėl to skausmo, vien dėl to skausmo leidausi tavo motinos bučiuojama. Ir jei buvau neverta, tas skausmas buvo vertas. Tu gali man atleisti.

Mane užplūdo gerumas, gailestis, tačiau nepasidaviau. Aš nežiūrėjau jai į akis. Mano žvilgsnis nevalingai krypo į jos įsčias, tarsi ieškodamas to baisaus dalyko požymių; ir dėjau milžiniškas pastangas, kad manęs nesutrauktų mėšlungio priepuoliai, kad nepulčiau elgtis neapgalvotai.

– Buvo dienų, kai stūmiau valandas atidėliodama savo sumanymo įgyvendinimą; galvojau apie šitą namą, apie tai, kas paskui atsitiktų šiame name, ir man pritrūkdavo drąsos. Taip užgeso ir viltis, kad galėsiu nuslėpti nuo tavęs tiesą, kad galėsiu išgelbėti tave; nes nuo pat pirmųjų dienų mama nujautė mano būklę. Prisimeni tą dieną, kai ana ten, prie lango, nuo leukojų kvapo man pasidarė bloga? Dar tada mama susivokė. Įsivaizduok, kaip aš bijojau! Svarsčiau: „Jei nusižudysiu, motina Tulijui viską atskleis. Kas žino, kiek išsikeros mano įvykdyto blogio pasekmės!" Ir dieną naktį kankinausi galvodama, kaip tave išgelbėti. Kai tu sekmadienį manęs paklausei: „Ar nori, kad antradienį važiuotume į Alyvų vilą?", aš sutikau nesvarstydama, atsidaviau likimo valiai, pasiklioviau atsitiktinumu, sėkme. Žinojau, kad tai bus paskutinė mano diena. Tas žinojimas mane pakylėjo, savotiškai užliūliavo. Ak, Tulijau, prisimink, ką vakar kalbėjai, ir sakyk man, ar dabar supranti, kaip aš kankinausi... Ar supranti?

Ji pasilenkė, slinktelėjo į mane tarsi būtų norėjusi įterpti mano širdin savo sielvartingą klausimą; ir sunėrusi pirštus grąžė rankas.

– Niekada nebuvai taip kalbėjęs; niekada nesu girdėjusi tokio tavo balso. Kai ten, prie suoliuko, manęs paklausei: „*Gal jau per vėlu*?", aš pažvelgiau į tave ir tavo veidas mane išgąsdino. Galėjau atsakyti: „Taip, jau per vėlu." Ar galėjau taip iškart sudaužyti tau širdį? Kas būtų mums atsitikę? Ir tuomet panorau atsiduoti paskutiniam svaiguliui, pakvaišau, nemačiau nieko daugiau, išskyrus mirtį ir savo aistrą.

Jos balsas keistai prikimo. Žiūrėjau į ją ir rodės, kad nebeatpažįstu jos – taip buvo persimainiusi. Mėšlungis iškreipė visas veido linijas; apatinė lūpa smarkiai drebėjo; akys karštligiškai degė.

– Smerki mane? – paklausė kimiai, su apmaudu. – Niekini mane dėl to, ką vakar padariau?

Ji užsidengė veidą rankomis. Paskui patylėjusi pridūrė vos girdimai, kančios, geismo, siaubo persunktu balsu, sklindančiu iš nežinia kokios jos esybės bedugnės: – Vakar vakare, *nenorėdama sunaikinti to, kas man dar liko iš tavęs kraujyje,* aš delsiau išgerti nuodų.

Jos rankos nukrito. Ryžtingu judesiu ji nusipurtė užėjusį silpnumą. Balsas tapo tvirtesnis.

– Likimo valia aš išgyvenau iki šios valandos. Likimo valia iš savo motinos tu sužinojai teisybę: iš savo motinos! Vakar vakare, kai įėjai čia, tu viską žinojai. Ir tylėjai, ir motinos akyse bučiavai man į žandą, kurį tau atsukau. Leisk man prieš mirtį pabučiuoti tau rankas. Daugiau nieko tavęs neprašau. Laukiau tavęs, kad paklusčiau tau. Esu viskam pasirengusi. Kalbėk.

Aš tariau:

– Tau reikia gyventi.

– Tai neįmanoma, Tulijau, neįmanoma, – sušuko jinai. – Ar tu pagalvojai, *kas atsitiktų, jei aš gyvenčiau*?

– Pagalvojau. Tau reikia gyventi.

– Tai siaubinga!

Jos kūną supurtė nevalingas, iš baimės kylantis drebulys, gal dėl to, kad savo kūne ji pajuto *tą kitą gyvybę,* naujagyvį.

– Paklausyk manęs, Tulijau. Dabar jau žinai viską; dabar man jau nereikia nusižudyti, kad paslėpčiau nuo tavęs savo gėdą, kad išvengčiau akistatos su tavimi. Tu žinai viską; ir mudu esame čia, ir dar galime vienas į kitą žiūrėti, dar galime kalbėtis! Kalbu apie visai ką kita. Aš neketinu išsisukti nuo tavo budrios akies, kad galėčiau atimti sau gyvybę. Aš netgi noriu, kad tu padėtum man išeiti kaip galima natūralesniu būdu, idant nesukelčiau čia, na-

muose, įtarimų. Turiu dviejų rūšių nuodų: morfijaus ir ėsdinančio sublimato. Gal netinka? Gal sunku paslėpti nusinuodijimą? O juk reikia, kad mirtis atrodytų netyčinė, įvykusi dėl kokio nors atsitiktinumo, kokios nelaimės. Supranti? Taip mes pasieksime tikslą. Paslaptis liks tarp mudviejų...

Dabar ji kalbėjo paskubom, nutaisiusi rimtą, ryžtingą miną, tarsi dėstytų argumentus, norėdama įtikinti mane priimti naudingą sutartį, o ne mirties sandėrį, ne siūlydama man bendrininkauti vykdant neapgalvotą sumanymą. Leidau jai kalbėti toliau. Kažkoks keistas susižavėjimas vertė mane stovėti ten ir žiūrėti, klausytis tokios trapios, išblyškusios, ligotos būtybės, į kurią plūdo tokios galingos dvasinės energijos bangos.

– Paklausyk manęs, Tulijau. Aš kai ką sumaniau. Federikas man papasakojo, apie tavo šios dienos beprotystę, apie pavojų, kuris tau grėsė ant Asoro kriaušio, papasakojo man viską. Drebėdama iš baimės galvojau: „Nežinia, kokio sielvarto prislėgtas jis taip rizikavo!" Nesiliaudama apie tai galvoti, man regis, aš supratau. Mane aplankė aiškiaregystė. Ir visos tavo būsimos kančios iškilo mano sieloje: kančios, nuo kurių tavęs niekas negalės apsaugoti, kančios, kurios diena po dienos stiprės, nenumaldomos, neištveriamos. Ak, Tulijau, žinia, kad tu jas jau įsivaizdavai ir manei negalėsiąs jų pakelti. Tik vienu būdu galima išgelbėti tave, mane, mūsų sielas, mūsų meilę; taip, leisk man ištarti – *mūsų meilę*. Leisk man dar tikėti tavo vakarykščiais žodžiais ir pakartoti, kad dabar aš tave myliu taip, kaip niekada dar nemylėjau. Kaip tik dėl to, dėl mūsų meilės, reikia, kad aš išnykčiau iš šio pasaulio, kad tu daugiau niekada manęs nematytum.

Ypatingas dvasinis pakilimas tą akimirką paaukštino jos balsą, kilstelėjo visą jos asmenybę. Mano kūnu perbėgo virpulys; netvari iliuzija užvaldė mano sielą. Įtikėjau, kad tą akimirką

mano meilė ir meilė tos moters susitiko akis į akį iškilusios į neišmatuojamas idealybės aukštumas, nepažįstančios žmogiško menkumo, nesusitepusios kalte, neliečiamos. Trumpam vėl pasijutau kaip pradžioje, kai tikrovės pasaulis man pasirodė visiškai išnykęs. Paskui, kaip visada, tas pojūtis neišvengiamai baigėsi. Ta sąmonės būsena man daugiau nebepriklausė, atsiskyrė, tapo man *svetima*.

– Paklausyk manęs, – kalbėjo ji toliau pritildydama balsą, tarsi, bijotų, kad kas nors išgirs. – Aš pasakiau Federikui be galo trokštanti vėl pamatyti mišką, angliaduobes, visas tas vietas. Rytojaus rytą Federikas negalės mūsų lydėti, nes turės grįžti į Kazal Kaldorę. Vyksim tik mudu. Federikas leido man joti su Kibirkštimi. Kai būsim ant kriaušio... padarysiu taip, kaip ir tu šįryt. Atsitiks nelaimė. Federikas man sakė, kad išsigelbėti iš Asoro nėra vilčių... Nori?

Nors kalbėjo ji rišliai, atrodė pagauta savotiško kliedesio. Skruostai degė neįprastu raudoniu, keistai blizgėjo akys.

Galvoje man šmėkštelėjo grėsmingos upės vaizdas.

Palinkusi į mane ji pakartojo:

– Nori?

Aš atsistojau, paėmiau jos rankas. Norėjau atvėsinti jos įkarštį. Jaučiau begalinę širdgėlą ir gailestį. Ir mano balsas skambėjo švelniai, maloniai, virpėjo iš graudulio.

– Vargšė Džulijana! Nesijaudink taip. Tu per daug kenti; skausmas tau temdo protą, vargšele! Tau reikia daug tvirtybės; privalai daugiau negalvoti apie tai, ką kalbėjai... Galvok apie Mariją, Nataliją... Aš priėmiau šią bausmę. Už visą tą skausmą, kurį tau suteikiau, tikriausiai nusipelniau šitos bausmės. Aš priėmiau ją ir iškęsiu. Tačiau tu turi gyventi. Ar pažadi man, Džulijana, dėl Marijos, dėl Natalijos, dėl mamos, kuri tau tokia

brangi, dėl to, ką tau vakar kalbėjau, ar pažadi man, kad jokiu būdu nebandysi numirti?

Ji sėdėjo nuleidusi galvą. Tik staiga, ištraukusi savo rankas, ji sugriebė manąsias ir ėmė pašėlusiai jas bučiuoti; ir aš pajutau ant odos jos lūpų, jos ašarų karštį. Man pabandžius atsitraukti, ji nuo kėdės puolė ant kelių nepaleisdama mano rankų, kūkčiodama, tiesdama į mane skausmo permainytą veidą, kuriuo ašaros tekėjo upeliais, o trūkčiojančios lūpos bylojo apie nežmonišką kančią, kuri persmelkia visą esybę. Ir negalėdamas jos pakelti, nebegalėdamas daugiau kalbėti, smaugiamas užklupusio baisaus nerimo, užvaldytas kančios, kuri perkreipė tas varganas išbalusias lūpas, pametęs bet kokį apmaudą, bet kokį išdidumą, jausdamas vien tik aklą baimę dėl šios gyvybės, suklupusioje moteryje ir savyje įžvelgdamas ne tik žmogišką kančią, bet ir amžiną žmogišką menkumą, neišvengiamų nusižengimų žalą, mūsų gyvuliško kūno naštą, siaubą lemtingų klaidų, įskiepytų pačiose mūsų esybės šaknyse ir neišraunamų, visą kūnišką mūsų meilės gėlą, aš taip pat puoliau prieš ją ant kelių nesąmoningai trokšdamas suklupti, susitapatinti su padėtimi būtybės, kuri kentėjo ir vertė kentėti mane. Ir aš taip pat pratrūkau raudoti. Ir dar kartą, po tiekos išgyvenimų, suliejome savo ašaras, kurios, aiman!, buvo tokios deginančios, o vis dėlto negalėjo pakeisti mūsų lemties.

XVI.

Kas galėtų žodžiais apsakyti tą nykios sausros ir sustabarėjimo jausmą, kuris žmogų aplanko bereikalingai išliejus ašaras, nurimus bereikalingos nevilties proveržiui? Verksmas yra laikinas reiškinys, bet kokia krizė turi išsispręsti, bet koks ekscesas trumpalaikis; ir žmogus pasijunta išsekęs, netgi sakyčiau išdžiūvęs, kaip niekada įsitikinęs savo nepajėgumu, fiziškai sustabarėjęs ir apgailėtinas priešais beaistrę tikrovę.

Aš pirmas lioviausi verkęs; mano pirmo akys atgavo regėjimą; aš pirmas pastebėjau savo padėtį, Džulijanos padėtį, mus supančią aplinką. Mudu vis dar klūpojome vienas priešais kitą, ant kilimo; Džulijaną vis dar supurtydavo rauda. Ant stalo degė žvakė ir jos liepsnelė kartais suplevendavo tarsi kliudyta atodūsio. Tyloje mano ausys išgirdo silpną laikrodžio, kuris tikriausiai stovėjo kažkur kambaryje, tiksėjimą. Gyvenimas tekėjo, laikas bėgo. Mano siela buvo tuščia ir vieniša.

Atslūgus jausmams, praėjus skausmo kvaituliui, mūsų klūpojimas nieko nereiškė, tapo beprasmis. Man reikėjo atsistoti, pakelti Džulijaną, kažką pasakyti, kad ši scena turėtų aiškią pabaigą; tačiau aš jutau keistą bodėjimąsi viskuo. Rodės, kad daugiau neprisiversiu atlikti jokio fizinio ar dvasinio veiksmo. Man įkyrėjo būti čia, įkliuvusiam į šią bėdą, į šią kebeknę ir priverstam tęsti šią sceną. Ir manyje pabudo kaži koks aklas įniršis, nukreiptas prieš Džulijaną.

Aš atsistojau. Padėjau jai atsistoti. Kartkartėmis vis dar girdėdamas jos kūkčiojimą aš nežinia kodėl vis labiau ir labiau niršau. Taigi tikra tiesa, kad dalelė neapykantos glūdi kiekviename jausme, jungiančiame dvi žmogiškas būtybes, tai yra sutaikančiame dvi savinaudas. Taigi tikra tiesa, kad ta neišvengiama dalelė neapykantos visada varžo mūsų švelniausius jausmus, mūsų gražiausius polėkius. Į visa, kas sieloje yra tauraus, slapčia įsimeta rūdys ir anksčiau ar vėliau viską suėda.

Tariau jai (nuogąstaudamas, kad mano balsas prieš mano valią nebūsiąs ganėtinai švelnus):

– Nusiramink, Džulijana. Dabar turi būti stipri. Eikš, sėskis čia. Nusiramink. Nori šlakelio vandens? Nori ko nors pauostyti? Sakyk pati.

– Taip, šlakelio vandens. Paieškok tenai, alkovoje, ant naktinio staliuko.

Jos balsas vis dar buvo verksmingas; ji šluostėsi veidą nosine sėdėdama ant žemos sofos, priešais didžiulį veidrodį spintoje. Rauda dar nebuvo galutinai nuslopusi.

Užėjau į alkovą norėdamas paimti stiklinę. Prieblandoje įžiūrėjau lovą. Ji jau buvo paruošta nakčiai: antklodžių kraštas buvo pakeltas ir atklotas, ilgi balti marškiniai patiesti prie pagalvės. Mano jautri ir budri uoslė pagavo silpną batisto dvelksmą, pažįstamą išsivadėjusį vilkdalgių ir žibuoklių kvapą. Lovos vaizdas, žinomas kvapas mane smarkiai sujaudino. Paskubomis įpyliau vandens ir išėjau nešinas stikline laukiančiai Džulijanai.

Ji keliskart gurkštelėjo, o aš tuo metu stovėjau priešais ir žiūrėjau, kaip juda jos lūpos. Ji tarė:

– Ačiū, Tulijau.

Ir grąžino man stiklinę, nugertą ne daugiau kaip iki pusės. Kadangi mane troškino, išgėriau likusį vandenį. Šis neapgalvotas

veiksmas dar labiau sustiprino mano jaudulį. Aš irgi atsisėdau ant sofos. Abu tylėjome nugrimzdę į savo mintis, skiriami siauro tarpo.

Sofa su mūsų povyzomis atsispindėjo spintos veidrodyje. Nežiūrėdami vienas į kitą mes galėjome matyti savo veidus, tačiau neaiškiai, nes šviesa buvo menka ir judanti. Neatitraukdamas akių blausioje veidrodžio gelmėje stebėjau Džulijanos povyzą, kuri būdama sustingusi pamažėle gaubėsi paslapties skraiste, įgavo jaudinančio žavesio kaip kai kurie nuo laiko patamsėję moterų portretai, pradėjo gyventi pilnakraujį vaizduotės žaismo sukurtų būtybių gyvenimą. Ir atsitiko taip, kad pamažėle tas nutolęs paveikslas man pasirodė gyvesnis už tikrą asmenį. Atsitiko taip, kad pamažėle tame paveiksle ėmiau įžiūrėti glamonėms sukurtą moterį, geidulingą moterį, meilužę, neištikimąją.

Užsimerkiau. Prieš akis stojo Kitas. Iškilo vienas iš pažįstamų vaizdinių.

Aš galvojau: lig šiol ji niekada tiesiai neužsiminė apie savo nuopuolį, kaip tai įvyko. Ištarė tik vieną reikšmingą sakinį: „Ar manai, kad kaltė sunki, *jei širdis nepritaria*?" – Vieną sakinį! Ką ji norėjo pasakyti? Kalbama apie vieną iš tų nuvalkiotų subtilių apylankų, pasitelkiamų norint pateisinti ir sušvelninti visas išdavystes ir visą nešlovę. O vis dėlto, kas mezgėsi tarp jos ir Filipo Arborijaus, be to nepaneigiamo kūniško ryšio? Ir kokiomis aplinkybėmis ji atsidavė?" Degte degiau iš smalsumo. Vaizduotę kaitino ir mano paties patirtis. Atminty labai aiškiai iškildavo savita kai kurių mano senų meilužių elgsena, kai jos leisdavo suprasti, kad nesipriešina. Vaizdiniai gimė, keitėsi, plaukė vienas paskui kitą tokie ryškūs ir greiti. Vėl išvysdavau Džulijaną tokią, kokią mačiau kadaise: ji sėdi lange viena ant kelių laikydama knygą, silpna, išblyškusi, rodos, tuoj tuoj nualps, o tuo metu jos

juodos kaip anglis akys kaži kaip persimaino, šmėkšteli lyg ir kokie užgniaužti dalykai, prievartaujantys ją iš vidaus. – Ar ji buvo užklupta jo vieną iš tokių silpnumo akimirkų, mano paties namuose, ir patyrė prievartą būdama savotiškai nesąmoninga, o atsibudusi pasibaisėjo ir pasibjaurėjo nepataisomu poelgiu, išvijo jį ir daugiau jo nematė? O gal sutiko nusidanginti su juo į kokią nors slaptą vietelę, mažą, atokų butelį, galbūt į vieną kambarį su baldais, kur liejasi sangulautojų šlykštybės, ir ant to paties priegalvio mėgavosi visomis glamonėmis bei pati jas dosniai dalijo, ir ne vieną, o daug kartų, daugelį dienų iš eilės, nustatytomis valandomis, jausdamasi visiškai saugi dėl mano aplaidumo? – Ir vėl pamačiau Džulijaną priešais veidrodį vieną lapkričio dieną, jos laikyseną bandant prisegti šydą prie skrybėlės, jos apsiausto spalvą, paskui jos lengvą žingsnį „saulėta šaligatvio puse". Gal tą rytą ji ėjo į pasimatymą?

Aš kenčiau neapsakomą kančią. Užėjęs nikis žinoti draskė man širdį; kūniški vaizdiniai mane siutino. Aš vis labiau niršau ant Džulijanos; ir buvusių geidulių, vedybinės lovos Alyvų viloje prisiminimai bei tai, kas liko iš jos mano kraujyje, kurstė niūrią ugnį. Iš jausmo, kurį žadino Džulijanos kūno artumas, iš ypatingo virpulio aš suvokiau, kad jau tapau gerai pažįstamos pavyduliavimo karštinės auka ir jei nenoriu pasiduoti neapykantos protrūkiui, turiu iš čia bėgti. Tačiau atrodė, kad mano valią ištiko paralyžius; aš nevaldžiau savęs. Sėdėjau ten pat, laikomas dviejų priešingų, grynai fizinių jėgų – atstūmimo ir traukos, geismo, atmiešto pasibjaurėjimu, kažkokio nematomo susipriešinimo, kurio aš negalėjau sušvelninti, nes tai vyko pačiame mano gyvuliškos prigimties dugne.

Kitas, vos tik pasirodęs, visuomet stovėjo man prieš akis. Ar tai buvo Filipas Arborijus? Ar aš atspėjau? Ar neapsirikau?

Staiga atsigręžiau į Džulijaną. Ji pažvelgė į mane. Netikėtas klausimas liko įstrigęs gerklėje. Nuleidau akis, palenkiau galvą; ir nežmoniškai įsitempęs, tarsi ketinčiau iš kokios nors savo kūno dalies išsiplėšti gyvos mėsos gabalą, išdrįsau paklausti:

– *To vyro* vardas?

Mano kimus balsas drebėjo ir mane patį nuo jo pykino.

Nuo ūmaus klausimo Džulijana krūptelėjo; bet tylėjo.

– Neatsakai? – mygau stengdamasis nuslopinti mane beužvaldantį pyktį, tą aklą pyktį, kuris jau praeitą naktį alkovoje buvo įsisukęs į mano sielą kaip vėjo gūsis.

– O Dieve mano! – suvaitojo jinai sielvartingai ir virto ant šono įsikniaubdama veidu į pagalvę, – Dieve mano, Dieve mano!

Bet aš norėjau žinoti, norėjau bet kokia kaina išplėšti iš jos prisipažinimą.

– Ar prisimeni, – tęsiau, – ar prisimeni tą rytą, kai nelauktai įėjau į tavo kambarį, lapkričio pradžioje? Prisimeni? Pats nežinau, kodėl įėjau: todėl, kad tu dainavai. Dainavai Orfėjo *ariją*. Buvai beveik pasiruošusi išeiti. Prisimeni? Ant tavo rašomojo stalo pamačiau knygą, atverčiau, perskaičiau dedikaciją tituliniame lape... Tai buvo romanas *Paslaptis*... Prisimeni?

Ji tebegulėjo nuvirtusi ant pagalvės ir nieko neatsakė. Pasilenkiau prie jos. Jutau drebulį, panašų į šaltkrėtį dar nepradėjus karščiuoti. Pridūriau:

– Gal tai jis?

Ji neatsakė, tik nevilties pagauta staigiai pasikėlė. Atrodė pamišusi. Jau norėjo pulti mane, bet susilaikė.

– Pasigailėk! Pasigailėk! – pratrūko. – Leisk man numirti! Tu verti mane kentėti, ir tai blogiau už bet kokią mirtį. Viską ištvėriau, viską galėčiau ištverti, bet šito negaliu, negaliu... Jei aš gyvensiu, kiekviena valanda mums bus kankynė, ir kasdien vis

baisesnė. Tu manęs nekęsi: visa tavo neapykanta prislėgs mane. Aš žinau, žinau. Jau išgirdau neapykantą tavo balse. Pasigailėk! Leisk man pirma numirti!

Atrodė pamišusi. Ji trokšte troško suleisti į mane nagus, ir nedrįsdama grąžė rankas, idant susitvardytų. Bet aš suėmiau ją už rankų ir prisitraukiau prie savęs.

– Ar aš taip ir nesužinosiu nieko? – sušnopavau jai kone į burną, taip pat pamišęs, kurstomas žiauraus instinkto, nuo kurio mano rankos tapo šiurkščios.

– Myliu tave, visada tave mylėjau, visada buvau tavo, tegu šis pragaras išperka silpnumo minutę, supranti? *Silpnumo minutę*... Tai tiesa. Ar nejauti, kad tai tiesa?

Dar viena blaivaus proto akimirka; o tada suveikia impulsas – aklas, laukinis, nesuvaldomas.

Ji griuvo aukštielninka ant pagalvės. Mano lūpos užgniaužė jos riksmą.

XVII.

Daugel ką uždusino tas siautulingas glėbys. „Laukinis! Laukinis!“ Aš vėl mačiau nebylių ašarų sklidinas Džulijanos akis; vėl girdėjau, kaip paskutinio krūptelėjimo metu iš jos pasigirdo gargaliavimas, mirštančiosios gargaliavimas. Ir per mano širdį nusirito dar niekuomet nepatirto liūdesio banga, liūdesio, prislėgusio mane po to, ką padariau. „Ak, tikrai laukinis!“ Ar tik ne tada man pirmąkart dingtelėjo mintis apie nusikaltimą? Ar ne per tą pasiutimą mano sąmonėn įsiskverbė pražūtingas ketinimas.

Vėl galvojau apie karčius Džulijanos žodžius: „Manyje atkakliai laikosi gyvybė.“ Tačiau ne jos gyvybės atkaklumas mane stebino, o *ta kita* gyvybė, kurią ji nešiojo viduje; būtent ji mane siutino, prieš ją ėmiau regzti planą.

Džulijanos kūne dar nebuvo matyti jokių išorinių ženklų: išplatėjusių šonų, padidėjusio pilvo. Vadinasi, tai buvo pirmieji mėnesiai: gal trečias, gal ketvirto pradžia. Gemalas dar turėjo būti silpnai prisitvirtinęs prie gimdos. Labai lengvai galėjo įvykti persileidimas. Kaip galėjo jo nesukelti jausmų audros anądien Alyvų viloje ir grįžus naktį, ta įtampa, sielvartas, traukuliai? Viskas buvo prieš mane, visi atsitiktinumai liudijo mano nenaudai. Ir mano priešiškumas dar labiau stiprėjo.

Slapčia ketinau sukliudyti, kad gimtų vaikas. Didžiausią siaubą dabartinėje padėtyje kėlė to gimimo numatymas, gresian-

tis įsibrovėlis. Kaipgi Džulijana, vos kilus įtarimui, neišbandė visų priemonių, kad atsikratytų gėdingo nėštumo? Ar ją sulaikė įsitikinimai, ar baimė, ar instinktyvus motinos pasipriešinimas? Ar motiniški jausmai ją aplankė ir svetimautojo vaisiui?

Ir aš tarsi koks aiškiaregys jau mačiau tolesnį mūsų gyvenimą. – Džulijana paleidžia į pasaulį sūnų, vienintelį mūsų senos giminės palikuonį. Vaikelis auga sveikutėlis, susigrobdamas visą mano motinos, mano brolio meilę, čiūčiuojamas ir garbstomas labiau už Mariją ir Nataliją, mano mergaites. Įpročio jėga numaldo Džulijanos sąžinės graužatį ir ji nesivaržydama atsiduoda motiniškiems jausmams. Ir ne mano vaikas auga jos globojamas bei kruopščiai prižiūrimas; jis tvirtėja ir gražėja; darosi užgaidus kaip mažytis tironas; ima šeimininkauti mano namuose. – Šios vizijos pamažėle įgijo vis daugiau detalių. Kai kurie vaizduotės sukurti paveikslai tapdavo reljefiški ir judrūs kaip tikros scenos; ir vienas kitas fragmentas iš tokio menamo gyvenimo taip giliai įsirėždavo mano sąmonėn, kad kurį laiką iškildavo joje visiškai tikroviškas. Berniuko pavidalas nuolatos mainėsi; jo veiksmai, jo judesiai buvo be galo įvairūs. Čia vaizdavausi jį silpną, išbalusį, nebylų, didele, sunkia galva, nusvirusia ant krūtinės; čia rausvutį, apvalainą, linksmą, šnekų, be galo meilų ir lipšnų, neįprastai prisirišusį prie manęs, geraširdį; čia, atvirkščiai, be galo irzlų, pagiežingą, šiek tiek grobuonišką, labai išmanų ir klastingą, šiurkščiai besielgiantį su seserimis, žiaurų su gyvūnais, nemokantį parodyti švelnumo, nesutramdomą. Ilgainiui pastarasis paveikslas tapo ryškesnis už kitus, išstūmė juos ir pasiliko visam laikui, išsikristalizavo į konkretų tipą, ėmė aktyviai gyventi menamą gyvenimą, netgi gavo vardą: vardą, kuris jau kadų kadai buvo paskirtas vyriškos giminės palikuoniui, mano tėvo vardą – Raimondas.

Prasimanytas mažasis baisuoklis buvo tiesioginis mano neapykantos įsikūnijimas; man jis jautė tokį pat priešiškumą, kaip ir aš jam; jis buvo nedraugas, priešininkas, su kuriuo ketinau pradėti kovą. Jis buvo mano, o aš jo auka. Ir negalėjau nuo jo išsisukti, o jis negalėjo išsisukti nuo manęs. Abu buvome įkalinti viename plieniniame rate.

Jo akys buvo pilkos kaip Filipo Arborijaus. Jų žvilgsnis vis keitėsi, tačiau vienas mane dažniau kliudydavo kartkartėmis vaizduotėje iškylančioje scenoje. Štai ji: – Aš nieko neįtardamas įeinu į prieblandoje skendintį kambarį, kuriame keistai tylu. Maniau ten, viduje, esąs vienas. Staiga grįžtelėjęs pamatau Raimondą, įsmeigusį į mane savo pilkas, klastingas akis. Mane iškart suima pagunda įvykdyti nusikaltimą, ir jai taip sunku atsispirti, kad, nenorėdamas pulti ant mažojo kenkėjo, pabėgu.

XVIII.

Taigi atrodė, kad susitarimas tarp manęs ir Džulijanos jau įvyko. Ji gyveno. Mes abu toliau gyvenome apsimetinėdami, dangstydamiesi. Kaip kokie dipsomanai gyvenome du pakaitinius gyvenimus: vieną ramų, iš išorės mielą, kupiną tėviško švelnumo, tyrų jausmų, geranoriškų darbų; kitą neramų, karštligišką, audringą, pilną dvejonių, be vilties, užvaldytą vienos minties, visuomet persmelktą vienos grėsmės, riedantį nežinia kokios griūties link. Būdavo tokių retų akimirkų, kai siela, bėgdama nuo bjaurasties nelaisvės, vaduodamasi iš blogio, kuris ją laikė sugriebęs tarsi tūkstančiais čiuptuvų, godžiai veržsaid aukštyn, link idealaus gėrio, ne kartą probėgšmais matyto. Atminty skambėjo tie įsimintini brolio žodžiai, kuriuos jis ištarė Asoro girios pakrašty, apie Džovanį di Skordijų: *„Būtų gerai, Tulijau, kad neužmirštum tos šypsenos."* Ir ta šypsena sudžiūvusiose senio lūpose įgavo gilią prasmę, ėmė ypatingai spinduliuoti, kėlė mano dvasią kaip atsivėrusi aukščiausia tiesa.

Tomis retomis akimirkomis beveik visuomet išvysdavau ir kitą šypseną – Džulijanos, tą netikėtą dar sergančios ir ant pagalvių gulinčios Džulijanos šypseną, kuri „geso, geso, bet neišnyko". Ir prisimindavau tą tolimą ramią popietę, kai į apgaulingą svaigulį nugramzdinau vargšę sveikstančią ligonę tokiomis baltomis rankomis; prisimindavau tą rytą, kai ji pirmąkart pakilo iš patalo ir vidury kambario krito man į glėbį juokdamasi ir

sunkiai alsuodama; prisiminiau išties dievišką judesį, kuriuo ji man dovanojo savo meilę, atlaidumą, susitaikymą, svajonę, užsimiršimą – visa, kas gražu, ir visa, kas gera; visi šie prisiminimai man kėlė begalinį, nepaguodžiamą liūdesį ir graužatį. Švelnų ir baisų klausimą, kurį Andrejus Bolkonskis perskaitė užgesusiame kunigaikštienės Lizos veide, aš nuolat skaičiau dar gyvame Džulijanos veide: „Ką jūs man padarėte?" Joks priekaištas nepasigirdo iš jos lūpų; ji nė karto neprikišo mano gėdingų žygių, idant pasilengvintų sau kaltės naštą, buvo nuolanki priešais savo budelį, nė menkiausias kartėlio grūdas nesugrubino jos žodžių; tačiau jos akys kartojo: „Ką tu man padarei?"

Keistas staiga suliepsnojęs troškimas aukotis vertė mane apkabinti savąjį kryžių. Išpirkos didybė man rodės verta mano drąsos. Jaučiausi pertekęs jėgų, krūtinėje plakė didvyrio širdis, nušvito protas. Eidamas prie kenčiančios *sesers*, galvojau: „Rasiu gerą žodį jai paguosti, mokėsiu broliškai palengvinti jos skausmą, vėlei pakelti jos galvą." Tačiau ją pamatęs daugiau nieko nepratariau. Rodės, kad mano lūpas užspaudė neperlaužiamas antspaudas; visa mano esybė rodėsi pažeista piktadarystės. Vidinė šviesa staiga užgeso tarsi papūtus nežinia iš kur atklydusiam lediniam gūsiui. Ir tamsoje ėmė rangytis ta vos įžiūrima akla pagieža, kurią jau gerai pažinojau ir kurios negalėjau sutramdyti...

Tai buvo priepuolio ženklas. Sumišęs kažką murmėjau, vengdamas žiūrėti Džulijanai į akis; ir ėjau šalin, nešdinausi.

Ne kartą buvau pasilikęs. Pametęs galvą, kai jaudulys tapdavo nepakeliamas, ieškojau Džulijanos lūpų; bučiuodavomės iki uždusimo, glėbesčiuodavomės veik įniršę, ir po viso to pasijusdavome dar labiau prislėgti, liūdnesni, dar niūresnės bedugnės perskirti, dar vienos dėmės sumenkinti.

„Laukinis! Laukinis!“ Šį siautulį sukeldavo pragaištingas siekis, siekis, kurio nė pats sau nedrįsau prisipažinti. – Kad pagaliau vieną kartą glėbesčiuojantis susitraukę raumenys atskirtų nuo gimdos gležną gemalą! – Aš nesuvokiau, kad stumiu Džulijaną į mirtiną pavojų. Buvo akivaizdu, kad jei kas nors panašaus atsitiktų, motinos gyvybei grėstų didelis pavojus. Tačiau beprotybės pagautas galvojau tik apie galimybę sunaikinti vaiką. Ir tik vėliau ėmiau suvokti, kad viena gyvybė tarnauja kitai ir kad aš savo beprotiškais bandymais rezgu pinkles drauge ir vienai, ir kitai.

Džulijana, veikiausiai įtardama, iš kokių žemų paskatų kyla mano geismas, išties man nesipriešino. Nebylios sutryptos sielos ašaros jau neužliedavo jos akių. Į mano aistrą ji atsiliepdavo kone niūria aistra. Kartais ji tikrai „prakaituodavo lyg merdėdama ir atrodė kaip lavonas“, ir tai mane baugino. O kartą ji pametusi galvą dusdama sušuko:

– Taip, taip, nužudyk mane!

Supratau. Ji tikėjosi mirties, laukė jos iš manęs.

XIX.

Jos gebėjimas apsimetinėti nieko nenutuokiančių namiškių akivaizdoje buvo neįtikėtinas. Ji dar įstengė šypsotis! Visi žinojo, kaip aš išgyvenu dėl jos sveikatos, ir tuo galėjau pateisinti užeinantį liūdesį, kurio nemokėjau paslėpti. Kaip tik dėl šių išgyvenimų, nesvetimų ir motinai su broliu, žinia apie naują pastojimą nebuvo sutikta taip džiugiai, kaip anksčiau, ir buvo vengiama įprastų spėlionių bei kokių nors su tuo susijusių kalbų. Ir visa laimė.

Ir štai pagaliau į Badiolą atvyko daktaras Vebestis. Jo apsilankymas mus nuramino. Jis pareiškė, kad Džulijana labai nusilpusi, nustatė šiokių tokių nervinių negalavimų, mažakraujystę, bendrą organizmo aprūpinimo maisto medžiagomis sutrikimą; tačiau patikino, kad pats nėštumas be didesnių nukrypimų ir kad pagerinus bendras sąlygas gimdymas taip pat turėtų vykti normaliai. Be to, jis parodė labai pasitikįs išskirtine Džulijanos prigimtimi, nes jau anksčiau ji buvo įrodžiusi esanti itin atspari. Liepė paisyti higienos ir laikytis specialios dietos, padėsiančios atgauti jėgas, pritarė viešnagei Badioloje, rekomendavo dienos režimą, saikingą mankštą ir dvasios ramybę.

– Jumis kliaujuosi labiausiai, – kreipėsi į mane rimtai.

Aš nusivyliau. Laukiau, kad jis mane išgelbės, ir štai – viltis prarasta. Prieš jam atvykstant, aš tikėjausi: „O kad jis nuspręstų, jog, norint apdrausti motiną, reikia paaukoti vaiką, dar nesusi-

formavusį ir negyvybingą! Kad nuspręstų, jog reikia dirbtinai sukelti persileidimą, idant būtų išvengta nelaimės, tikrai gresiančios tam vaikui subrendus!.. Džulijana būtų laisva, ji pasveiktų; ir aš būčiau laisvas, jausčiausi naujai gimęs. Tikiuosi, kad galėčiau beveik užmiršti ar bent jau susitaikyti su tuo, kas įvyko. Laikas užgydo daugybę žaizdų, o darbas nuveja bet kokį liūdesį. Tikiu, kad pamažėle galėčiau atsikovoti ramybę ir pasitaisyti, pasekti savo brolio pavyzdžiu, tapti geresnis, tapti Žmogumi, gyventi kitiems, priimti naują religiją. Tikiu, kad šis skausmas galėtų padėti man atgauti savivertę. – Žmogus, kuriam lemta kentėti daugiau už kitus, *vertas* kentėti daugiau už kitus. – Ar tai ne mano brolio evangelijos žodžiai? Vadinasi, esti skausmo pasirinkimas. Džovanis di Skordijus, pavyzdžiui, yra išrinktasis. Kas taip šypsosi, tas turi Dievo dovaną. Manau, kad galėčiau nusipelnyti tokios dovanos..." Ir aš tikėjausi. Prieštaraudamas savo karštam troškimui išpirkti kaltę, tikėjausi, kad bausmė bus sumažinta!

Iš tiesų, norėdamas per kančią atgimti iš naujo, bijojau kentėti: nežmoniškai bijojau stoti akistaton su tikru skausmu. Mano siela jau buvo nuvargusi, tad nors neaiškiai jau matė platų vieškelį ir buvo pajutusi krikščionišką įkvėpimą, vis tiek pasuko aplinkiniu taku, kurio pabaigoje laukia neišvengiama praraja.

Kalbėdamas su daktaru, neslėpdamas šiokio tokio nepasitikėjimo jo guodžiančiomis prognozėmis, neslėpdamas nerimo šešėlio, aš sumojau, kaip išdėstyti jam savo mintį. Leidau jam suprasti, kad geidžiu nutolinti pavojų Džulijanai bet kokia kaina, ir kad, jei reiktų, be jokios nuoskaudos atsisakyčiau trečiojo vaiko. Maldavau, kad nieko nuo manęs neslėptų.

Jis dar kartą mane nuramino. Pareiškė, kad net beviltišku atveju nesiimtų daryti aborto, nes tokioje padėtyje kaip Džulijanos

nukraujavimas būtų pražūtingas. Jis pakartojo, kad visų pirma reikia skatinti ir palaikyti kraujo atsinaujinimą, sustiprinti nusilpusį organizmą, imtis visų priemonių, kad gimdymo laikotarpį nėščioji pasiektų atsigavusi, savimi pasitikinti, rami. Dar pridūrė:

– Manau, kad sinjorai labiausiai reiktų dvasinės paguodos. Aš esu senas bičiulis. Žinau, kad ji daug kentėjo. Jūs galite ją prikelti.

XX.

Mano motina su nauju įkvėpimu ėmė rodyti Džulijanai švelnius jausmus. Papasakojo apie jai brangią svajonę ir pasidalino savo nuojauta. Ji laukė anūko, mažojo Raimondo. Šįkart ji buvo *tikra*.

Brolis irgi laukė Raimondo.

Marija ir Natalija dažnai uždavinėdavo man, motinai, senelei naivius ir žavingus klausimus apie būsimąjį draugą.

Taip bespėliojant, bepranašaujant, bepuoselėjant viltis šeimyninė meilė ėmė gaubti nematomą vaisių, dar beformę esybę.

Ir Džulijanos šonai jau ėmė pilnėti.

Vieną dieną mes su Džulijana likome vienudu sėdėti po guobomis. Motina ką tik nuėjo nuo mūsų. Prieš tai ji meiliai kalbėjo paminėdama ir Raimondą; ji netgi pavadino jį mažybine forma – Mondinas, atgaivindama senus prisiminimus apie mirusį tėvą. Mes su Džulijana jai šypsojomės. Ji tikėjo, kad jos svajonė sutampa su mūsų svajone. Ir paliko mus ten, kad toliau svajotume.

Buvo ką tik po saulės laidos – skaidrus ir tykus metas. Medžių lapai virš mūsų galvų nejudėjo. Kartkartėmis kregždžių pulkas sušniokštęs sparnais perskrosdavo orą, pasigirsdavo šaižūs klyksmai kaip Alyvų viloje.

Žvilgsniu nulydėjome tą šventą moterį, kol išnyko. Tada nevilties apimti tyliai pažvelgėme vienas į kitą. Kurį laiką tylėjome, prislėgti savo begalinio liūdesio. Tuomet milžiniškomis

pastangomis sutelkiau visą savo esybę ir, atsiribojęs nuo Džulijanos, pajutau šalia savęs gyvenant atskirtą būtybę, pajutau taip, tarsi tuo metu daugiau nieko gyvo šalia nebūtų. Ir tas pojūtis nebuvo apgaulingas, o tikras ir gilus. Klaikus jausmas nudiegė mane iki kaulų smegenų. Smarkiai krūptelėjau; ir vėl pakėliau akis į savo bičiulės veidą norėdamas išsklaidyti tą siaubą. Žiūrėjome vienas į kitą sumišę, nežinodami, ką sakyti, ką daryti, kad atsikratytume nepakeliamos, kaustančios baimės. Ir jos veide matydamas savo nerimo atspindį, galėjau numanyti, kaip pats atrodau. Kadangi mano žvilgsnis nejučia nukrypo į Džulijanos įsčias, pakėlęs akis jos veide išvydau panišką baimę, kokią gali pamatyti veiduose ligonių, sergančių nepagydomomis, kūną darkančiomis ligomis, kai kas nors juos apžiūrinėja.

Po pertraukos, per kurią abu bandėme pasverti savo skausmą ir neradome tinkamo mato, ji tarė pusbalsiu:

– Ar tu pagalvojai, kad šitai galėtų trukti visą gyvenimą?

Aš nepravėriau burnos, tačiau mano viduje nuskambėjo ryžtingas atsakymas: „Ne, tai netruks."

Ji pridūrė:

– Atmink, kad vienu žodžiu tu gali viską nukirsti, išsivaduoti. Aš pasirengusi. Atmink.

Aš vis dar tylėjau, tik pamaniau: „Tu neturi mirti."

Drebančiu iš sielvarto ir švelnumo balsu ji kalbėjo toliau:

– Aš negaliu tavęs paguosti! Nėra paguodos nei tau, nei man ir niekada nebus... Ar pagalvojai, kad tarp mudviejų visuomet bus *kažkas*? Jei tavo motinos prašymas bus išpildytas... Pagalvok! Pagalvok!

Tačiau mano sielą krėtė viena nepaliaujamai kibirkščiuojanti mintis. Tariau:

– Visi jį jau myli.

Suabejojau. Dirstelėjau į Džulijaną. Skubiai nudūręs akis, nunarinęs galvą paklausiau jos vos girdimu balsu:

– Ar tu jį myli?

– Na ką tu kalbi!

Negalėjau atlyžti, nors ir kentėjau fiziškai taip, tarsi vėl draskyčiau nagais dar kraujuojančią žaizdą.

– Myli jį?

– Ne, ne. Jis man kelia siaubą.

Mane užplūdo nevaldomas džiaugsmas, tarsi šis prisipažinimas būtų patvirtinęs mano slaptą mintį ir būtume tapę kone sąmokslininkais. Tačiau ar ji sakė tiesą? Ar iš gailesčio man melavo?

Staiga mane pagavo nenumaldomas troškimas toliau atkaklauti, priversti ją atlikti ilgą, atvirą išpažintį, giliai įsiskverbti jos sielon. Tačiau Džulijanos išvaizda mane sulaikė. Atsisakiau tos minties. Pajutau, kad dabar mano atšiaurumas jai pranyko, nors ji ir nešiojo po širdimi gyvybę, kuri kabėjo virš manęs kaip prakeiksmas. Aš lenkiausi prie jos jausdamas dėkingumą. Atrodė, kad tas siaubas, apie kurį ji prisipažino krečiama drebulio, ją atskiria nuo būtybės, kurią ji maitina, ir priartina prie manęs. Būtinai norėjau, kad ji tai suprastų, kad pajustų priešiškumą būsimam kūdikiui, kaip nesutaikomam mūsų abiejų priešui.

Aš paėmiau jos ranką ir tariau:

– Tu mane šiek tiek paguodi. Aš tau dėkingas. Tu supranti...

Ir dangstydamas krikščioniška viltimi savo pragaištingą siekį, pridūriau:

– Yra Apvaizda. Kas žino! Gal ir mūsų laukia išsivadavimas... Tu supranti koks. Kas žino! Melsk Aukščiausiąjį.

Tai buvo mirties linkėjimas kūdikiui, tai buvo įžadas. Ir ragindamas Džulijaną melstis Aukščiausiajam, kad jį išpildytų,

aš rengiau ją lemtingam įvykiui, gavau iš jos savotišką dvasinę paramą. Netgi pagalvojau: „O jei mano žodžiai įteigs jai mintį apie nusikaltimą, ir ta įtaiga pamažu taps tokia stipri, kad Džulijana jai neatsispirs!.. Žinoma, ji galėtų įtikėti baisia būtinybe, žavėtis galimybe mane išvaduoti, pajusti laukinės jėgos antplūdį, paaukoti didžiausią auką. Argi ne ji visai neseniai kartojo esanti pasirengusi mirti? Jos mirtis reiškia ir vaiko mirtį. Taigi jos nevaržo religiniai įsitikinimai, nuodėmės baimė; nes, būdama pasirengusi mirti, ji pasirengusi dvigubam nusikaltimui – prieš save ir prieš savo įsčių vaisių. Tačiau ji įsitikinusi, kad jos gyvenimas yra vertingas, netgi reikalingas, žmonėms, kurie ją myli ir kuriuos ji myli; ji įsitikinusi, kad ne mano vaikelio gimimas pavers mūsų gyvenimą nepakeliama kankyne. Ji taip pat žino, kad mudu galėtume vėl susieiti, kad vienas kitam atleidę ir užsimiršę galbūt vėl galėtume atrasti švelnius jausmus, galėtume tikėtis, jog laikas užgydys žaizdas, jei tarp manęs ir jos nebus įsibrovėlio. Taigi jai pakaktų vien apgalvoti visa tai, kad bevertis įžadas, neveiksminga malda staiga pavirstų ketinimu ir veiksmu." Aš mąsčiau; ji taip pat tylėjo ir mąstė nuleidusi galvą, tebelaikydama savo ranką manojoje, o tuo metu didžiulės sustingusios guobos metė ant mūsų šešėlį.

Apie ką ji galvojo? Jos kakta kaip visada buvo mažytė ir išbalusi kaip ostija. Ar be šio vakaro ant jos dar kada krito šešėlis?

Aš mačiau Raimondą: jau nebe pagedusį, grobuonį vaiką pilkomis akimis, o rausvą ir minkštą kūnelį, vos vos kvėpuojantį, kuris galėjo numirti nuo menko spustelėjimo.

Pasigirdo pirmasis Badiolos varpo dūžis, kviečiantis „Viešpaties Angelui". Džulijana ištraukė savo ranką iš manosios ir persižegnojo.

XXI.

Praėjo ketvirtas, penktas mėnuo, nėštumas greitai vystėsi. Džulijanos figūra, aukšta, liekna, lanksti, stambėjo, deformavosi kaip nuo vandenės. Dėl to ji drovėjosi manęs, lyg sirgtų gėdinga liga. Pamačius mano akis, įsmeigtas į jos išsipūtusį pilvą, jos veidą perkreipdavo kančia.

Jaučiausi išvargęs, nepajėgiąs toliau tempti tokio niekingo gyvenimo naštos. Iš tiesų, kiekvieną rytą pramerkęs akis po neramaus miego jaučiausi taip, tarsi kažkas būtų atkišęs man gilią taurę sakydamas: „Jei nori gerti, jei nori gyventi šiandien, privalai išspausti čionai savo širdies kraują iki paskutinio lašo." Kaži koks pasibjaurėjimas, šleikštulys, koktumas sukildavo iš pačių mano esybės gelmių sulig kiekvienu prabudimu. Ir vis dėlto reikėjo gyventi!

Dienos slinko kankinamai lėtai. Laikas ne tekėjo, o kapsėjo, tingus, apsunkęs. Man prieš akis dar buvo vasara, dalis rudens, amžinybė. Verčiau save eiti paskui brolį, padėti jam sunkiame žemdirbio triūse, į kurį jis pasinėrė, užsidegti jo tikėjimu. Kaip kerdžius ant arklio praleisdavau ištisas dienas; varginau save fiziniu darbu, kokiu nors lengvu, monotonišku užsiėmimu; stengiausi prislopinti savo jautrią sąmonę bendraudamas su baudžiauninkais, paprastais ir tiesiais vyrais, tais, kuriems keletas paveldėtų moralinių normų buvo taip natūraliai prigiję tarsi jų pačių kūno dalys. Ne kartą aplankiau Džovanį di Skordijų,

tą vienišą šventąjį; norėjau išgirsti jo balsą, išklausinėti apie jo nelaimes, norėjau vėl pamatyti jo be galo liūdnas akis ir švelnią šypseną. Bet su manim jis buvo nekalbus, drovokas; atsakydavo vienu kitu aptakiu žodžiu, nemėgo kalbėti apie save, nemėgo skųstis, nenutraukdavo darbo, į kurį buvo įnikęs. Jo kaulėtos, išdžiūvę, rudos rankos, tarsi nulietos iš gyvos bronzos, niekada nesustodavo, tikriausiai jos nepažinojo nuovargio. Vieną dieną šūktelėjau:

– Kada gi pailsės tavo rankos?

Vargo matęs žmogus šypsodamasis pavartė rankas; apžiūrėjo atkišęs prieš saulę plaštakų viršų ir delnus. Tas žvilgsnis, ta šypsena, ta saulė, tas judesys jo stambioms, įdiržusioms rankoms suteikė karališko kilnumo. Įdiržusios nuo žemės ūkio padargų, pašventintos gėrio, kurį išdalino, ir didžiulio nuveikto triūso, dabar šios rankos buvo vertos nešti palmės šakelę.

Senis sukryžiavo jas ant krūtinės pagal krikščionių laidotuvių paprotį ir atsakė vis taip pat šypsodamasis:

– Netrukus, pone, jei Dievas panorės. Kai šitaip sudės man jas karste. Tebūnie.

XXII.

Kad ir ko griebiausi – vis veltui. Darbas negelbėjo, neteikė paguodos; nes plušau be saiko, netolygiai, priešokiais, karštligiškai, dažnai užklupdavo nenugalimas sąstingis, slogi nuotaika, nejautrumo tarpsniai. Brolis pamokslavo:

– Netinkamai elgiesi. Per savaitę tu išnaudoji šešių mėnesių jėgas, tada pasiduodi apatijai, paskui vėl puoli prie darbo netausodamas savęs. Taip negerai. Mums reikia dirbti ramiai, sutartinai, darniai, kad daug nuveiktume. Supranti? Mes patys turime sau nurodinėti, kada dirbti, kada ilsėtis. Bet tu jau turi visų naujokų ydą – esi pernelyg aržus. Laikui bėgant apsiraminsi.

Toliau brolis kalbėjo:

– Tu dar neatradai pusiausvyros. Dar nejauti po kojomis *tvirtos žemės*. Nieko nebijok. Anksčiau ar vėliau pagausi savo ritmą. Tai nutiks staiga, nelauktai, laikui bėgant.

Jis taip pat kalbėjo:

– Šįkart Džulijana tikrai padovanos tau palikuonį – Raimondą. Aš jau pagalvojau apie krikštatėvį. Tavo sūnų per krikštynas laikys Džovanis di Skordijus. Vertesnio krikštatėvio nė su žiburiu nerastum. Džovanis įkvėps jam gerumo ir jėgos. Kai Raimondas jau galės suprasti, mes jam papasakosime apie šį senolį. Ir tavo sūnus bus tuo, kuo mes negalėjom ir nemokėjom būti.

Jis dažnai apie tai kalbėdavo; dažnai minėdavo Raimondą; linkėjo, kad būsimas kūdikis įkūnytų jo įsivaizduojamą

žmogiškąjį idealą, Pavyzdį. Jis nenutuokė, kad kiekvienas jo žodis man buvo dūris, nuo kurio mano neapykanta darėsi vis niršesnė ir vis juodesnė buvo mano neviltis.

Patys to nesuvokdami visi buvo prieš mane susimokę, visi varžėsi, kas labiau mane sužeis. Artinantis prie kurio nors namiškio, mane apimdavo nerimas ir baimė, tarsi būčiau priverstas stovėti greta žmogaus, kuris rankose laikytų baisius ginklus nežinodamas, kaip jais naudotis, ir nesuvokdamas, kokie jie baisūs. Aš nuolat laukiau smūgio. Man reikėjo ieškotis vienatvės, pabėgti toli nuo visų, kad galėčiau bent kiek atsikvėpti; tačiau vienumoje akis į akį susitikdavau su savo didžiausiu priešu – pačiu savimi.

Giliai viduje jaučiausi žūvąs; man rodės, kad pro visas poras išeina gyvybė. Kartais širdyje vėl atgydavo skausmingi išgyvenimai iš tamsiausio mano praeities tarpsnio, dabar jau negrįžtamai nutolusio. Būdavo, kad širdy pasilikdavo tik vienas jausmas – kad gyvenu nuo visų atskirtas, tarp sustingusių mane supančio pasaulio šešėlių. Valandų valandas jusdavau tik beviltiškai įstrigusio, prie žemės lenkiančio gyvenimo naštą ir galvoje tankiai pulsuojančią arteriją.

Paskui viską nustelbdavo ironija, sarkazmas savo paties atžvilgiu, netikėtas įgeidis griauti, naikinti, negailestingas tyčiojimasis, žiauri piktdžiuga, gaiži giliausių nuosėdų rūgštis. Man rodės, kad jau nebežinau, kas yra atlaidumas, gailestis, švelnumas, gėris. Visos gerosios vidinės versmės išseko, išdžiūvo, tarsi prakeiksmo kliudyti šaltiniai. Ir tuomet Džulijana man buvo vien tik kažkas gyvuliško, vien pilvas, išsipūtęs nuo kito vyriškio sėklos; pats sau tebuvau vien pajuokos vertas raguotas vyras, kvailas, sentimentalus herojus iš prasto romano. Vidinis sarkazmas nepagailėjo nė vieno mano, nė vieno Džulijanos po-

elgio. Drama mano akyse virto karčia satyrine komedija. Niekas daugiau manęs nevaržė; visi ryšiai trūkinėjo; atsivėrė didžiulis plyšys. Ir aš galvojau: „Kam reikia likti čia ir vaidinti tą nekenčiamą vaidmenį? Aš išeisiu, grįšiu į pasaulį, į ankstesnį gyvenimą, į laisvę. Aš atbuksiu, nusirisiu. Koks skirtumas? Tenoriu būti vien tuo, kas esu – purvas purvyne. Tfu!“

XXIII.

Kartą užėjus tokiam sunkumui apsisprendžiau palikti Badiolą, nusigauti į Romą, atsiduoti likimo valiai.

Proga atsirado savaime. Nebuvome numatę, kad išvyksime tokiam ilgam laikui, todėl palikome namus nesutvarkytus. Reikėjo daug ką sudėlioti į vietas, pasirūpinti, kad mūsų išvykimas galėtų tęstis neribotą laiką.

Pranešiau, kad išvažiuoju. Įtikinau motiną, brolį, Džulijaną, kad tai būtina. Pažadėjau sugrįžti po keleto dienų. Ėmiau ruoštis.

Išvakarėse, vėlai vakare, man beuždarant lagaminą, išgirdau beldžiant į duris. Šūktelėjau:

– Prašom!

Nustebau pamatęs įeinančią Džulijaną.

– Ak, čia tu?

Nuėjau jos pasitikti. Ji buvo truputį uždususi, tikriausiai pavargo lipdama laiptais. Pasodinau ją. Pasiūliau puodelį man paruoštos šaltos arbatos su plonyčiu citrinos griežinėliu – kadaise ji mėgo tokį gėrimą. Ji vos vos pamirkė lūpas ir pastūmė puodelį man. Jos akyse buvo matyti nerimas. Pagaliau droviai prabilo:

– Tai ką, išvažiuoji?

– Taip, – atsakiau, – rytojaus rytą, kaip žinai.

Abu ilgokai tylėjome. Pro atvirus langus skverbėsi maloni gaiva; palangės buvo nušviestos mėnesienos; atsklido sutartinis

svirplių čirškimas, tarsi prikimusios, kaži kur toli grojančios fleitos garsai.

Persimainiusiu balsu ji paklausė manęs:

– Kada grįši? Sakyk tiesą.

– *Nežinau,* – atsakiau.

Vėl tylėjome. Kartkartėmis užklysdavo lengvas vėjelis ir užuolaidos išsipūsdavo. Ir kaskart kambaryje iki pat mūsų pasklisdavo geidulingi vasaros nakties apžavai.

– Palieki mane?

Jos balse buvo justi toks gilus nusiminimas, kad mano viduje staiga ištirpo visi ledai; ir širdį užliejo gailestis ir graudumas.

– Ne, – atsakiau, – nebijok, Džulijana. Bet man reikia atostogos. Daugiau nebegaliu. Man reikia įkvėpti šviežio oro.

Ji tarė:

– Tu teisus.

– Tikiuosi, greitai grįšiu, kaip ir žadėjau. Parašysiu. Turbūt ir tau palengvės, kai nematysi manęs kenčiančio.

– Man niekada nepalengvės.

Jos žodžiuose virpėjo slopinama rauda. Ir staiga pratrūko skausmingu, širdį veriančiu balsu:

– Tulijau, Tulijau, sakyk man tiesą. Nekenti manęs? Sakyk tiesą!

Ji klausė manęs akimis, kuriose buvo daug daugiau kančios nei žodžiuose. Rodės, kad akimirką ji skvarbo manyje savo pačios sielą. Ir tos vargšės išplėstos akys, ta tyra kakta, ta perkreipta burna, tas susmailėjęs smakras, visas tas švelnus, sielvartingas veidas, taip nederąs prie žemiau esančio gėdingo, sudarkyto kūno, ir tos rankos, tos švelnios, sielvartingos rankos, kurios tiesėsi į mane maldaujamai, žadino man dar niekada nepatirtą gailestį ir graudino, ir minkštino mano širdį.

– Patikėk manim, Džulijana, patikėk visiems laikams. Nejaučiu tau jokio pykčio ir niekada nejausiu. Nepamiršau, kad esu tau skolingas; nieko nepamiršau. Argi dar maža įrodymų? Nusiramink. Dabar galvok, kad *išsivaduosi*. O paskui... Kas žino! Tačiau kad ir kaip būtų, aš nepaliksiu tavęs, Džulijana! Dabar leisk man išvykti. Gal kelios dienos toli nuo tavęs man bus į naudą. Grįšiu nusiraminęs. Šiaip ar taip, mums labai reikės ramybės. Tau reikės visokeriopos mano pagalbos...

Ji tarė:

– Ačiū. Darysi su manimi, ką tik panorėsi.

Dabar, vidury nakties, sklido žmonių daina, nustelbdama kimų laukinės fleitos garsą; gal tai kūlėjai traukė dainą kokioje tolimoje daržinėje, šviečiant mėnesiui.

– Girdi?

Suklusome. Pūsčiojo vėjas. Visa vasaros nakties palaima sklidinai pripildė mano širdį.

– Norėtum, kad nueitume pasėdėti ten, terasoje? – švelniai paklausiau Džulijanos.

Ji sutiko, atsistojo. Perėjome į kitą kambarį, kuriame švietė vien mėnesiena. Didžiulė balta banga, tarsi besvoris pienas, užliejo grindis. Toje bangoje ji žengė pirma manęs į terasą; ir aš galėjau matyti, kaip mėnesienoje išryškėja jos tamsus, darkus šešėlis.

Ak, kur toji gležna, lanksti būtybė, kurią spaudžiau savo glėbyje? Kur ta mylimoji, kurią suradau po alyvų žiedais vieną balandžio popietę? – Ir per akimirką mano širdyje atgijo visas liūdesys, visi troškimai, visi nuovyliai.

Džulijana atsisėdo ir atrėmė galvą į geležinius turėklus. Jos apšviestas veidas buvo baltesnis už viską aplinkui, baltesnis už

sieną. Jos vokai buvo pusiau primerkti. Blakstienos ant skruostų iškilumų metė šešėlį ir tai mane jaudino labiau nei žvilgsnis.

Kaip aš galėjau kalbėti?

Atsigręžiau į slėnį, pasilenkiau ties turėklu tarp pirštų spausdamas šaltą geležį. Apačioje mačiau neaprėpiamą daugybę neaiškių pavidalų, iš kurių išskyriau tik Asoro žvilgesį. Daina tai nutildavo, tai vėl pasigirsdavo kartu su gaivaus oro gūsiu; o jai nutilus mūsų ausis vėl pasiekdavo tos prikimusios, kaži kur toli grojančios fleitos garsas. Dar niekada jokia naktis man neatrodė tokia sklidina malonės ir širdgėlos. Ir iš giliausių sielos kerčių veržėsi kurtinantis, nors ir nebylus riksmas prarastos laimės pavymui.

XXIV.

Vos atvykau į Romą, tuojau pasigailėjau palikęs Badiolą. Miestas buvo įkaitęs kaip krosnis ir kone negyvenamas; mane tai baugino. Namuose viešpatavo kapų tyla, ir tie patys daiktai, kuriuos gerai pažįstu, atrodė kitoniškai, keistai; ir mane tai baugino. Pasijutau vienišas ir ta vienatvė gąsdino; tačiau nėjau ieškoti draugų, nenorėjau jų nei prisiminti, nei atpažinti. Tik puoliau medžioti žmogų, kurį persekioti mane vertė žiauri neapykanta: Filipą Arborijų.

Tikėjausi labai greitai jį sutikti kokioje nors susibūrimų vietoje. Nuėjau į smuklę, kurioje, mano žiniomis, jis lankydavosi. Laukiau jo visą vakarą, įsivaizduodamas, kaip jį sutiksiu. Kiekvieno naujo atvykėlio žingsniai užvirindavo man kraują. Tačiau jis nepasirodė. Apklausiau padavėjus. Tie jau kadai jo nematę.

Aplankiau ginklinę. Joje buvo tuščia, nuo uždarų langinių viduje tvyrojo žalsva prieblanda, buvo justi tas ypatingas kvapas, kurį skleidžia drėgnos lentinės grindys. Mokytojas tuo metu neturėjo mokinių ir sutiko mane karštai reikšdamas savo palankumą. Aš dėmesingai išklausiau smulkmenišką pasakojimą apie pergales, pelnytas jo mokinių paskutiniosiose varžybose. Paskui pasiteiravau naujausių žinių apie kai kuriuos ginklinę lankiusius draugus; galiausiai paklausiau apie Filipą Arborijų.

– Jis jau nebe Romoje, kokį ketvertą ar penketą mėnesių, – atsakė mokytojas. – Girdėjau, kad sergąs labai sunkia nervų liga

ir vargiai bepagysiąs. Taip kalbėjo grafas Galifa. Bet daugiau nieko nežinau.

Dar pridūrė:

– Jis išties buvo labai silpnas. Čia, pas mane, jis apsilankė tik keliuose užsiėmimuose. Bijojo dūrio; negalėjo matyti sau priešais durklo smaigalio...

– Ar Galifa dar Romoje? – paklausiau.

– Ne, Riminyje.

Po minutės kitos atsisveikinau.

Nelaukta žinia mane pribloškė. „O, kad tai būtų tiesa!" – pamaniau. Ir tikėjausi, kad tai būsianti viena iš tų baisių stuburo ar galvos smegenų ligų, nuo kurios žmogus labiausiai išsigimsta, tampa idiotu, sunkiausiu protiniu ligoniu ir galiausiai miršta. Tai, ką sužinojau iš mokslinių knygų, ką mačiau apsilankęs beprotnamyje ir dar detalesni sąmonėn įsirėžę vaizdiniai, susiję su skaudžiu mano draugo, vargšo Spinelio, atveju, – visa tai dabar greitai iškilo atminty. Vėl mačiau vargšą Spinelį, įsitaisiusį didžiuliame raudonos odos fotelyje: išbalęs kaip drobė, visi veido bruožai sustingę, burna išsiviepusi, prasižiojusi, pilna seilių, iš jos sklinda nesuprantamas murmėjimas. Mačiau jo judesį, kai jis nosine be perstojo šluostydavo tas seiles, tekančias nuo lūpų kampučių. Mačiau šviesią, sulysusią, skausmingą sesers figūrą, kai ligoniui tarsi vaikui po kaklu ji užrišo servetėlę, ir per maitinimo zondą leido jam į skrandį maistą, kurio jis pats nebūtų galėjęs praryti.

Svarsčiau: „Iš to aš tik išlošiu. Jei būčiau stojęs dvikovon su tokiu garsiu priešininku, jei būčiau sunkiai sužeidęs, nužudęs, šis įvykis nebūtų likęs paslaptyje; būtų sklidęs iš lūpų į lūpas, būtų išplatintas ir aptarinėjamas visų laikraščių. Ir, ko gero, aikštėn būtų iškilusi tikroji dvikovos priežastis! O štai ši apvaizdos

siųsta liga mane apsaugo nuo bet kokių pavojų, nemalonumų, apkalbų. Aš laisvai galiu atsisakyti kraujo troškimo, atsisakyti savo ranka įvykdytos bausmės (be to, ar aš galiu garantuoti už pasekmes?), jei žinau, kad mano nekęnčiamą žmogų paralyžiavo liga, kad jis tapo bejėgis. Tačiau ar ta žinia patikima? O jei kalbama vien apie laikiną sveikatos sutrikimą?" Galvon toptelėjo gera mintis. Šokau į karietą ir paliepiau vežti mane į leidėjo knygyną. Pakeliui mintyse svarsčiau (nuoširdžiai linkėdamas) apie du baisiausius smegenų veiklos sutrikimus, kurie gali ištikti rašantį žmogų, žodžio meistrą, stilistą – afaziją ir agrafiją. Ir jau įsivaizdavau jų abiejų požymius.

Įėjau į knygyną. Iš pradžių nieko negalėjau įžiūrėti saulės šviesos apžilpintomis akimis. Išgirdau, kaip kažkas nosiniu balsu su užsienietišku akcentu manęs klausia:

– Ko, pone, pageidausite?..

Už prekystalio pamačiau nenusakomo amžiaus vyriškį, šviesbruvą, prakaulų, išblyškusį, panašų į albinosą; kreipiausi į jį, nurodydamas keleto knygų pavadinimus. Nemažai prisipirkau. Paskui paklausiau paskutiniojo Filipo Arborijaus romano. Albinosas man ištiesė *Paslaptį*. Tuomet aš prisistačiau kaip ištikimas šio romanisto gerbėjas.

– Ar tai paskutinis?

– Taip, pone. Mūsų leidykla prieš keletą mėnesių buvo paskelbusi apie naujo kūrinio pasirodymą – *Turris Eburnea*.

– Ak, *Turris Eburnea*!

Mano širdis sudrebėjo.

– Bet manau, kad negalėsime jo išleisti.

– Kodėl gi?

– Romanistas sunkiai serga.

– Serga?! Kokia liga?

– Progresuojančiu bulbariniu paralyžiumi, – atsakė albinosas žinovo tonu truputį dirbtinai atskirdamas vieną nuo kito tuos tris baisius žodžius.

„Ak, ta pati liga kaip Džulijaus Spinelio!"

– Vadinasi, tai rimta.

– Kuo rimčiausia, – išdrožė albinosas. – Jūs žinote, kad paralyžius nesustabdomas.

– Tačiau dabar dar tik pati pradžia.

– Pradžia; tačiau jau neabejojama dėl ligos pobūdžio. Kai jis paskutinįkart čia lankėsi, girdėjau, kaip kalbėjo. Kai kuriuos žodžius sunkiai betarė.

– Ak, jūs jį girdėjote?

– Taip, pone. Tartis jau buvo neaiški, kai kuriuos žodžius tariant balsas drebėjo...

Aš kursčiau albinosą begaliniu domėjimusi, kone žavėdamasis jo atsakymais. Veikiausiai jis man būtų mielai nurodęs priebalsius, ties kuriais užsikirsdavo žymiojo romanisto kalba.

– O kur jis dabar?

– Neapolyje. Gydytojai jam paskyrė elektros šoką.

– A, elektros šoką! – kartojau naiviai stebėdamasis, lyg būčiau koks neišmanėlis: norėjau pakutenti albinoso savimeilę ir pratęsti pokalbį.

Siaurame ir ankštame kaip koridorius knygynėlyje traukė skersvėjis ir buvo vėsoka. Tvyrojo blausi šviesa. Pardavėjas sėdėjo ant kėdės ir galvą nunarinęs ant krūtinės ramiai sau miegojo gaublio šešėlyje. Niekas neįėjo. Kai kurie juokingi savininko bruožai mane linksmino – tas jo šviesus gymis, ta graužikiška burna, tas nosinis balsas. Ir toje tyloje tarp knygų buvo visai malonu girdėti kažką tvirtinant, kad tavo nekenčiamas žmogus serga nepagydoma liga.

– Vadinasi, gydytojai dar tikisi jį išgelbėti, – tariau norėdamas dar paakinti albinosą.

– Tai neįmanoma.

– Turime tikėti, kad įmanoma, dėl literatūros...

– Neįmanoma.

– Bet aš tikiu, kad progresuojančio paralyžiaus atveju gali būti išgijimų.

– Ne, pone, ne. Jis galės gyventi dar porą, trejetą, ketvertą metų; bet ne išgyti.

– O vis dėlto aš tikiu...

Nežinau, iš kur tas lengvabūdiškumas, su kuriuo traukiau per dantį šį žmogų, pasidalinusį su manimi naujienomis, iš kur tas keistas pasitenkinimas savo žiaurumu. Žinoma, aš mėgavausi. O albinosas, spiriamas mano prieštaravimų, nieko daugiau nesakęs, pasilypėjo medinėmis kopėtėlėmis, atremtomis į kabančią lentyną. Grakštumu jis priminė vieną iš tų besibastančių katinų, kaulėtų ir nušiurusiu kailiu, kurie kabaliuoja įsikibę stogo krašto. Kopdamas galva užkliudė musėms tupėti skirtą juostą, nutiestą iš vieno knygyno kampo į kitą. Pakilęs musių debesis ėmė suktis aplinkui griausmingai zyzdamas. Jis nulipo nešdamasis knygą, autoritetingą neišvengiamos mirties patvirtinimą. Ir negailestingos musės leidosi kartu su juo.

Parodė man viršelį. Tai buvo geriausias medicininės patologijos veikalas.

– Tuoj išgirsit.

Jis pasklaidė puslapius. Kadangi knyga dar buvo nesupjaustyta, jis pirštais praskyrė du sujungtus lapus; ir išpūtęs savo šyvas akis viduje perskaitė: „Progresuojančio bulbarinio paralyžiaus prognozė nepalanki...“ Tada paklausė:

– Dabar įsitikinote?

– Taip. Bet kaip gaila. Reto proto žmogus!

Musės nenurimo. Jų zyzimas varė iš proto. Jos puolė mane, albinosą, pardavėją, miegantį po žemės rutuliu.

– Kiek jam *buvo* metų? – paklausiau nejučia supainiodamas veiksmažodžio laiką, tarsi būčiau kalbėjęs apie velionį.

– Kam, pone?

– Filipui Arborijui.

– Regis, trisdešimt penkeri.

– Toks jaunas!

Man užėjo keistas noras juoktis, vaikiškas noras juoktis albinosui į akis ir palikti jį be žado. Tai buvo kažkoks ypatingas susijaudinimas, šiek tiek mėšlungiškas, dar niekada nepatirtas, neaiškus. Mane kuteno kažkas panašaus į tą keistą, nežabotą linksmumą, kuris kartkartėm ištinka mus nelogiškame, netikėtumų pilname sapne. Veikalas liko atverstas ant prekystalio; ir aš pasilenkiau norėdamas viename puslapyje įžiūrėti vinjetę: buvo nupieštas žmogaus veidas, iškreiptas žiaurios ir groteskiškos grimasos. „Kairinė veido hemiatrofija." O negailestingos musės vis zyzė ir zyzė be paliovos.

Tačiau ir vėl susirūpinau. Tad paklausiau:

– Ar leidėjas dar negavo *Turris eburnea* rankraščio?

– Ne, pone. Pranešimas buvo išplatintas, tačiau tėra viso labo pavadinimas.

– Tik pavadinimas?

– Taip, pone. Iš tiesų pranešimas jau atšauktas.

– Ačiū. Malonėkite pasiųsti šias knygas man į namus dar šiandien.

Daviau jam savo adresą ir išėjau.

Atsidūręs ant šaligatvio, pasijutau kažkaip keistai sutrikęs. Man atrodė, kad už nugaros palikau netikro, tariamo, apgaulingo

gyvenimo atkarpą. Tai, ką dariau, ką kalbėjau, ką patyriau, ir albinoso figūra, ir jo balsas, judesiai – viskas man rodės netikra, įgavo sapniškumo, sakytum, visa tai būčiau neseniai perskaitęs, o ne patyręs tikrovėje.

Sėdau į karietą; grįžau namo. Netikrumo pojūtis išsisklaidė. Pajėgiau susikaupti ir apmąstyti. Įsitikinau, kad viskas buvo tikra, neabejotina. Prisimindama vargšą Spinelį, mano sąmonė lengvai piešė ligonio paveikslus. Man ėmė knietėti kitas dalykas. „O jei nuvažiuočiau į Neapolį jo aplankyti?" Ir prieš akis iškilo apgailėtinas vaizdas to inteligentiško, ligos sumaitoto žmogaus, niurnančio kaip puskvaišis. Daugiau nejutau jokio džiaugsmo. Neapykantos neliko nė ženklo. Nelauktai prislėgė niūrus liūdesys. – To žmogaus žlugimas nepaveikė mano būsenos, neišgelbėjo nuo mano paties žlugimo. Niekas manyje nepasikeitė, nei mano dabartinis gyvenimas, nei ateities įsivaizdavimas.

Vėl pagalvojau apie paskelbtos Filipo Arborijaus knygos pavadinimą – *Turris eburnea*. Sielą apniko dvejonės. – Ar tai grynas atsitiktinumas, kad pavadinimas sutampa su dedikacijos kreipiniu? Ar rašytojas ketino sukurti literatūrinį personažą pagal Džulijanos Ermil paveikslą, papasakoti savo neseną meilės nuotykį? Ir vėl mane ėmė kankinti tie patys klausimai. – Kaip klojosi šis meilės nuotykis nuo pradžios ligi galo?

Ir vėl išgirdau žodžius, kuriuos tą nepamirštamą naktį sušuko Džulijana: „Myliu tave, visada tave mylėjau, visada buvau tavo, tegu šis pragaras išperka silpnumo minutę, supranti? *Silpnumo minutę...* Tai tiesa. Ar nejauti, kad tai tiesa?"

Aiman, kiek kartų mes manome girdį tiesą, o balsas meluoja! Niekas negali apsaugoti mūsų nuo apgaulės. O jei vis dėlto Džulijanos balse skambėjo gryna tiesa, vadinasi, tuomet ji tikrai buvo užklupta mano paties namuose apmirusiais jausmais ir

būdama savotiškai nesąmoninga patyrė prievartą, o atsibudusi pasibaisėjo ir pasibjaurėjo nepataisomu savo poelgiu, nubloškė jį ir daugiau niekada su juo nesusitiko?

Tokiai įsivaizduojamai įvykių eigai išties niekas neprieštaravo; visi įkalčiai kaip tik rodė, kad bet koks ryšys, buvęs tarp jo ir Džulijanos, jau senų senovėj nutrauktas negrįžtamai.

„Mano paties namuose!" – šita mintis man niekaip nėjo iš galvos. Ir namuose, kuriuose viešpatavo kapų tyla, tuščiuose, troškiuose kambariuose mane persekiojo tas neišvengiamas vaizdinys.

XXV.

Ką daryti? Ar dar pasilikti Romoje ir laukti, kol toje ugnyje, toje nepakeliamoje kaitroje man suminkštės protas? Važiuoti prie jūros, į kalnus, ieškoti užsimiršimo tarp žmonių, elegantiškuose vasaros susibūrimuose? Pažadinti savyje seną gašlūną ir susirasti dar vieną Terezą Rafo ar kokią kitą lengvabūdę meilužę?

Du ar tris kartus prisiminęs pagalvojau apie Auksaplaukę, tačiau ji jau buvo visai iškritusi iš mano širdies, o per tokį ilgą laiką – net ir iš atminties. „Kur ji galėtų būti? Ar ji vis dar su Eudženijumi Eganu? Kaip jausčiausi vėl ją išvydęs?" Tačiau mano smalsumas jau buvo prigesęs. Suvokiau, kad giliai širdyje tebuvo vienas nenugalimas troškimas – grįžti atgal, į savo bausmės namus, ir toliau kentėti.

Kaip galėdamas greičiau sutvarkiau būtinus reikalus, aplankiau daktarą Vebestį, pasiunčiau telegramą į Badiolą apie savo sugrįžimą ir išvykau.

Mane graužė nekantrumas; stiprus nerimas ginė namo, tarytum ten lauktų kažkokios nepaprastai svarbios naujienos. Ta kelionė, rodės, niekada nesibaigs. Drybsojau ant priegalvių, karščio nukamuotas, dusdamas nuo dulkių, kurios skverbėsi per menkiausius plyšius, monotoniškas traukinio dundėjimas susiliejo su monotonišku cikadų svirpimu, bet neužliūliavo mano rūpesčio: vis galvojau apie būsimus įvykius, svarsčiau ateities galimybes, stengiausi įžvelgti tamsų šešėlį. *Tėvą* pakirto mirtina liga. Koks likimas laukė *sūnaus*?

XXVI.

Badioloje niekas nepasikeitė. Mano išvykimas tęsėsi labai trumpai. Mano sugrįžimas buvo sutiktas džiaugsmingai. Pirmasis Džulijanos žvilgsnis išreiškė begalinį dėkingumą.

– Gerai padarei greitai sugrįžęs, – pasakė motina šypsodamasi. – Džulijana sau vietos nerado. Tikėkimės, daugiau niekur nepajudėsi.

Ir, rodydama į nėščiosios pilvą, pridūrė:

– Ar matai, kaip paaugo? Beje, ar nepamiršai mezginių kraiteliui? Pamiršai? Na ir užuomarša!

Ir iškart, nuo pat pirmųjų akimirkų, vėl prasidėjo kankynė.

Vos tik likome su Džulijana dviese, ji prisipažino:

– Nesitikėjau, kad tu taip greitai sugrįši. Kaip aš tau dėkinga!

Iš elgsenos, iš balso ji buvo tokia drovi, nuolanki, švelni. Man pasirodė, kad kontrastas tarp jos veido ir likusios kūno dalies tapo dar akivaizdesnis. Veide visą laiką mačiau skausmingą išraišką, bylojančią apie nuolatinį nepasitenkinimą jos kūną bjaurojančiu gėdingu sunkumu. Ta išraiška niekuomet neišnyko; ji matėsi netgi pro kitas trumpalaikes išraiškas, kurios, kad ir kokios stiprios buvo, anos nevaliojo ištrinti; ji buvo neatsiejama, įaugusi jos veide; ir tas jos veidas mane graudino, tirpdė pagiežą ir švelnino mano šiurkštumą, kuris kartais prasiverždavo ironiškomis pastabomis.

– Ką veikei šiomis dienomis? – paklausiau jos.

– Tavęs laukiau. O tu?

– Nieko. Troškau sugrįžti.

– Dėl manęs? – paklausė droviai ir nuolankiai.

– Dėl tavęs.

Ji prisimerkė ir veidą nušvietė klajojantis šypsnys. Pajutau, kad dar niekada nebuvau taip mylimas, kaip dabar.

Patylėjusi žvelgdama į mane drėgnomis akimis tarė:

– Dėkui.

Jausmingas jos balsas man priminė kitą „dėkui", kurį ji ištarė tą tolimą išgijimo rytą, kai aš įvykdžiau savo pirmąjį nusikaltimą.

XXVII.

Taip vėl prasidėjo mano nykus gyvenimas Badioloje, ir liūdnai stūmiau dienas be jokių įsimintinų įvykių, o laikas, apsunkęs nuo monotoniško cikadų čirškimo guobose, taip lėtai slinko saulės laikrodyje. *Hora est benefaciendi!*

Mano sieloje, kaip įprastai, čia audra šėlo, čia apimdavo vangumas, čia užklupdavo sarkazmo priepuoliai, čia atsiduodavau bevaisiam įkvėpimui ar nesibaigiantiems prieštaravimams: pertekliui ir nepritekliui. Ir ne kartą mąstydamas apie tą visagalį, visur prasiskverbiantį pilką, beskonį niekalą, tai yra gyvenimą, pagalvojau: „Kas žino! Žmogus visų pirma yra prisitaikantis gyvūnas. Nėra tokios bjaurasties ar skausmo, prie kurių nebūtų galima prisitaikyti. Tad visai tikėtina, kad galiausiai ir aš prisitaikysiu. Kas žino!"

Aš nuožmiai plakiau save ironija. „Kas žino, ar Filipo Arborijaus sūnus, nebus, kaip sakoma, *iš akies luptas Tulijus*. Tokiu atveju prisitaikyti bus netgi lengviau." Ir vėl prisiminiau tą liūdną norą nusijuokti, kai vienąkart išgirdau apie vaiką (tikrai žinojau, kad jis pavainikis) sutuoktinių akivaizdoje sakant: – Grynas tėvas! – Ir tikrai juodu buvo neįtikėtinai panašūs veikiant paslaptingam dėsniui, kurį fiziologai vadina *įtakos paveldimumu*.

Dėl šio dėsnio kartais sūnus būna nepanašus nei į tėvą, nei į motiną, o į tą vyriškį, su kuriuo motina bendravo prieš pastodama.

Antrąkart ištekėjusi moteris, praėjus trejetui metų po pirmojo vyro mirties, gimdo vaikus, kurie turi visus velionio bruožus ir yra nė kiek nepanašūs į tikrąjį gimdytoją.

„Taigi gali būti, kad Raimondas turės mano atspaudą ir atrodys kaip tikras Ermilis, – svarsčiau aš. – Gali būti, kad teks priimti nuoširdžiausius sveikinimus už tai, kad taip tvirtai įspaudžiau savo Palikuoniui giminės ženklą!"

„O jei mano motinos, mano brolio lūkesčiai neišsipildys? Jei Džulijana pagimdys trečią mergaitę?" Ši tikimybė mane ramino. Man rodės, kad tuomet mažiau bjaurėčiausi naujagime ir galbūt netgi galėčiau ją pakęsti. Laikui bėgant, ji nutoltų nuo mano namų, gautų kitą pavardę, gyventų kitoje šeimoje.

O dabar kuo labiau artinosi gimdymo laikas, tuo labiau mane graužė nekantrumas. Pavargau nuo to visąlaik akyse stovinčio milžiniško pilvo, kuris augo ir augo be paliovos. Pavargau grumtis su tuo pačiu bergždžiu jauduliu, blaškytis tarp tų pačių baimių ir abejonių. Būčiau norėjęs, kad įvykiai greičiau rutuliotųsi, kad galiausiai sulaukčiau kokios nors baisios atomazgos. Bet kokia atomazga buvo geriau už tą siaubingą agoniją.

Kartą brolis pasiteiravo Džulijanos:

– Na ir? Kiek laiko dar liko?

Ji atsakė:

– Dar mėnuo!

Aš pamaniau: „Jei tiesa tai, ką ji kalbėjo apie silpnumo akimirką, tuomet ji turėtų tiksliai žinoti pastojimo dieną."

Atėjo rugsėjis. Vasara jau į pabaigą. Greitai turėjo būti rudens lygiadienis, pats maloniausias metų laikas, kai oras, regis, pritvinkęs kaži kokio prinokusių vynuogių skleidžiamo

svaigulio. Tie apžavai po truputį skverbėsi į mane, graudino širdį; kartais aš imdavau be galo trokšti glamonių, švelnių prisilietimų. Marija ir Natalija daug laiko praleisdavo su manimi, vien tik su manimi, mano kambariuose ar lauke, gamtoje. Dar niekada nemylėjau jų tokia gilia, tokia švelnia meile. Tos akys, prisigėrusios nerūpestingų minčių, tamsiausion mano sielos kertėn kartais siuntė ramybės spindulį.

XXVIII.

Kartą vaikščiojau po Badiolą ieškodamas Džulijanos. Buvo ką tik po vidurdienio. Neradęs Džulijanos jos kambariuose, neradęs niekur kitur, nuėjau į motinos pusę. Durys buvo atlapos; nesigirdėjo nei balsų, nei kokio triukšmo; ant langų pleveno lengvutės užuolaidos, pro plyšius buvo matyti guobų žaluma; tarp šviesių sienų dvelkė lengvas, gaivus vėjelis.

Atsargiai patraukiau link šventyklos. Numanydamas, kad motina gali miegoti, ėjau tyliai, kad netrikdyčiau jos miego. Atitraukiau portjeras ir atsistojau ant slenksčio. Ir tikrai – išgirdau miegančiosios alsavimą. Pamačiau motiną, užmigusią krėsle šalia lango; pamačiau Džulijanos plaukus virš kito krėslo atlošo. Įėjau vidun.

Jos sėdėjo viena priešais kitą, per vidurį stovėjo žemas staliukas, ant kurio buvo padėta pintinė, pilna mažų kepurėlių. Motina tebelaikė rankose vieną iš jų su blizgančia įsmeigta adata. Miegas nulenkė jos galvą bedirbant. Padėjusi smakrą ant krūtinės ji miegojo; gal sapnavo. Pusė siūlo dar buvo likę, tačiau sapne ji tikriausiai siuvo brangesniu siūlu.

Džulijana taip pat miegojo, tačiau galvą buvo atrėmusi į atlošą, rankos gulėjo ant porankių. Jos veido bruožai buvo tarsi išsilyginę nuo saldaus miego; tačiau lūpos išsaugojo liūdną išlinkį, sielvarto šešėlį: pravertoje burnoje matėsi kraštelis bekraujų dantenų; o virš nosies, tarp antakių išliko mažutė didelio skausmo išgraužta

vagelė. Kakta buvo išrasojusi: smilkiniu lėtai leidosi prakaito lašas. Ir rankos, baltesnės už musliną, iš po kurio kyšojo, rodės, jau vien savo gulėsena bylojo apie begalinį nuovargį. Nė viena iš šių dvasingų detalių neprikaustė mano dėmesio taip, kaip įsčios, kurios globė jau susiformavusią būtybę. Ir vėl atsiribodamas nuo tų detalių, atsiribodamas nuo Džulijanos, pajutau tą būtybę esant tokią gyvą, tarsi tą akimirką šalia manęs, aplinkui mane nebūtų buvę nieko gyvo, nieko gyvo. Ir vėl tai nebuvo apgaulingas pojūtis, o tikras ir gilus išgyvenimas; tai buvo visas kūno skaidulas kaustantis siaubas.

Nukreipiau akis ir vėl motinos rankose išvydau kepurėlę su blizgančia adata; vėl pintinėje išvydau visus tuos lengvučius mezginius ir tuos rožinius bei žydrus kaspinus, kurie suplevendavo pūstelėjus vėjeliui. Man taip stipriai sugniaužė širdį, kad maniau nualpsiąs. Kiek švelnumo buvo tuose motinos pirštuose, kai ji sapnavo virš šio mielo balto daiktelio, turėjusio pridengti galvelę – ne mano sūnaus!

Pabuvau ten dar kelias minutes. Ta vieta buvo išties namų šventykla, namų altorius. Ant vienos sienos kabojo mano tėvo portretas, kuriame jis buvo labai panašus į Federiką; ant kitos – Kostancos portretas, kuriame ji šiek tiek panėšėjo į Mariją. Tie du brangūs veidai, dėlei juos mylėjusių žmonių atminimo gyvenantys aukštesnįjį gyvenimą, iš paveikslų žvelgė užburiančiomis, skvarbiomis, sakytum aiškiaregėmis akimis. Šią vietą įšventino ir kitos dviejų velionių relikvijos. Viename kampe ant plinto buvo pritaisyta krištolais nusagstyta, juodu šydu apgaubta pomirtinė kaukė žmogaus, kurį mano motina mylėjo stipriau už mirtį. Ir vis dėlto viduje nebuvo niūru. Viešpatavo ramybė ir, rodės, iš šios vietos ji harmoningai sklido po visus namus, kaip iš širdies kad sklinda gyvastis.

XXIX.

Prisimenu išvyką į Alyvų vilą su Marija, Natalija ir mis Edit vieną padūmavusį rytą. Ir tas prisiminimas išties padūmavęs, neryškus, susiliejęs, tarytum ilgas, kankinantis, bet saldus sapnas.

Sode jau nebebuvo tos nesuskaitomos daugybės melsvų kekių, nebebuvo švelnios gėlių tankmės anei trigubo kvapo, harmoningo kaip muzika, nebuvo nei atviro džiūgavimo, nei nepaliaujamo kregždžių krykštimo. Jokios linksmybės, tik tie dviejų nerūpestingų mergaičių balsai ir lakstymas. Dauguma kregždžių buvo išskridusios; kitos ruošėsi išskristi dabar. Suspėjome atvykti, kad atsisveikintume su paskutiniu kregždžių pulku.

Visi lizdai buvo apleisti, ištuštėję, be gyvybės. Kai kurie iš jų buvo apirę ir ant styrančių molio liekanų virpėjo viena kita menkutė plunksnelė. Paskutinis pulkas, sutūpęs ant stogo išilgai latakų, dar laukė keleto išsiblaškiusių draugių. Keliauninkės buvo išsirikiavusios į eilę ant griovelio krašto, vienos tupėjo snapais į priekį, kitos buvo atsukusios nugaras, taigi pramaišiui matėsi čia skeltos uodegėlės, čia baltos krūtinėlės. Šitaip lūkuriuodamos jos į ramų orą laidė kviečiančius šūksnius. Ir kartkartėmis po dvi, po tris prie jų prisijungdavo vėluojančios draugės. Artėjo skrydžio metas. Šūksniai palengva nutilo. Blausus saulės žvilgsnis nuslinko per užrakintą namą, apleistus lizdus. Ir nebuvo nieko

liūdniau už tas menkutes negyvas plunksneles, tai šen tai ten prilipusias prie molio ir tirtančias vėjyje.

Tarytum pakeltas staigaus vėjo gūsio, atūžusios vėtros, kregždžių pulkas garsiai šlamindamas sparnais atsiplėšė nuo stogo, sūkuriu šovė į orą, akimirkai pakibo tiesiai virš namo, paskui nedvejodamas, sakytum, priešais jį būtų pažymėtas kelias, suglaudęs gretas leidosi į kelionę, nutolo, išbluko, pranyko iš akių.

Marija ir Natalija stovėjo užsiritusios ant suoliuko, kad galėtų kuo ilgiau akimis lydėti skrajūnes, tiesė rankas į viršų ir šūkavo:

– Sudie, sudie, sudie, kregždutės!

Visa kita prisimenu miglotai, kaip per sapną.

Marija panoro užeiti į namą. Aš pats atrakinau duris. Čia, šiais trimis laipteliais Džulijana vogčiomis atsekė paskui mane, lengva kaip šešėlis, apsivijo rankomis kaklą ir sušnabždėjo: „Įeik, įeik." Prieangy dar kybojo lizdas tarp skliauto groteskų. „Dabar aš tavo, tavo, tavo!" – sušnibždėjo Džulijana nepaleisdama mano kaklo, tačiau vikriai persliuogusi ant krūtinės, kad susirastų mano lūpas. – Prieangis buvo nebylus, laiptai nebylūs, tyla viešpatavo visame name. Anava ten išgirdau duslų tolimą ošimą, primenantį tą, kuris sklinda iš gilių kriauklių. Bet dabar tvyrojo kapų tyla. Čia buvo palaidota mano laimė.

Marija, Natalija čiauškėjo be atostogos, jos nesiliovė manęs klausinėjusios, visur kaišiojo nosį, atidarinėjo komodų, spintų stalčius. Mis Edit sekė joms iš paskos bandydama bent kiek sutramdyti.

– Žiūrėk, žiūrėk, ką radau! – sušuko Marija bėgdama manęs pasitikti.

Vieno stalčiaus dugne ji buvo radusi levandų puokštę ir pirštinę. Tai buvo Džulijanos pirštinė su juodai išteptais pirštų galiukais; išvirkščioje pusėje prie krašto vis dar buvo galima įskaityti užrašą: „Gervuogės: 1880-ųjų rugpjūčio 27 d. *Memento**!" Atminty tarsi žaibo blyksnis nušvito tas epizodas su gervuogėmis, vienas iš džiugiausių mudviejų ankstyvosios laimės epizodų, tas idilės trupinys.

– Ar čia ne mamos pirštinė? – paklausė Marija. – Atiduok, atiduok. Noriu aš nuvežti mamai...

Visa kita prisimenu miglotai, kaip per sapną.

Kalistas, senasis prižiūrėtojas, man kalbėjo ir kalbėjo; o aš beveik nieko nesupratau. Keliskart palinkėjo to paties:

– Berniuko, puikaus berniuko, ir tepalaimina jį Dievas! Puikaus berniuko!

Kai išėjome laukan, Kalistas užrakino namą.

– O ką daryti su tais Dievo duotais lizdais? – paklausė kraipydamas gražią žilą galvą.

– Neliesk jų, Kalistai.

Visi lizdai buvo apleisti, ištuštėję, be gyvybės. Paskutinės viešnios išskrido. Blausus saulės žvilgsnis nuslinko per užrakintą namą, per apleistus lizdus. Ir nebuvo nieko liūdniau už tas menkutes negyvas plunksneles, tai šen tai ten prilipusias prie molio ir tirtančias vėjyje.

* Prisimink. (Lot.)

XXX.

Gimdymo laikas artėjo. Praėjo pirmoji pusė spalio. Daktarui Vebesčiui buvo pranešta. Ne vieną, tai kitą dieną galėjo prasidėti sąrėmiai.

Mano nerimas augo valandomis, tapo nepakeliamas. Dažnai užklupdavo kaži koks pamišimo priepuolis, panašiai kaip tada, kai šuoliavau Asoro kriaušiu. Bėgdavau tolyn nuo Badiolos, ilgai jodinėdavau, verčiau Orlandą šokinėti per tvoras ir griovius, paleisdavau šuoliuoti pavojingais takeliais. Grįždavom abu, aš ir vargšas gyvulys, permirkę, nusivarę nuo kojų, bet visada sveiki gyvi.

Atvyko daktaras Vebestis. Visi Badioloje lengviau atsiduso, įgavo pasitikėjimo ir vilties, kad viskas baigsis gerai. Tik Džulijana nepagyvėjo. Ne kartą pagavau, kaip jos akyse šmėstelėjo piktavalė mintis, sutamsavo įkyri idėja, lemtingos nuojautos siaubas.

Sąrėmiai prasidėjo; čia stipresni, čia silpnesni, čia pakenčiami, čia draskantys visą kūną, jie truko ištisą dieną su poilsio pertrūkiais. Džulijana stovėjo rankomis įsirėmusi į stalą, nugara atsišliejusi į spintą, dantis sukandusi, kad nerėktų; arba sėdėjo krėsle ir, užėjus sąrėmiui, likdavo jame kone nejudėdama, rankomis susiėmusi veidą, kartkartėmis dusliai sudejuodama; arba nuolat keisdavo vietą, vaikščiojo iš vieno kampo į kitą, stabtelėdavo tai čia, tai ten mėšlungiškai gniauždama pirštais kas po ranka

pasitaikydavo. Matant jos kančią, man širdis plyšte plyšo. Nebegalėdamas daugiau tverti, išeidavau iš kambario, keletą minučių pabūdavau atokiai; paskui vėl sugrįždavau, beveik nevalingai, tarsi traukos veikiamas; ir pasilikdavau ten žiūrėti, kaip ji kenčia, negalėdamas pagelbėti, negalėdamas bent žodeliu paguosti.

– Tulijau, Tulijau, kaip tai siaubinga! Ak, kaip siaubinga! Dar niekada tiek nekentėjau, niekada, niekada.

Vakarėjo. Mano motina, mis Edit ir gydytojas nusileido į valgomąjį. Mudu su Džulijana likome vienudu. Dar nebuvo atneštos lempos. Violetinės spalio sutemos slinko vidun; kada ne kada langus sudrebindavo vėjas.

– Padėk man, Tulijau! Padėk! – suriko ji paklaikusi iš skausmo, tiesdama į mane rankas, žiūrėdama išplėstomis akimis, kurių baltymai buvo akinamai balti toje prietemoje, nuo kurios veidas atrodė pamėlęs.

– Sakyk gi! Sakyk! Ką man daryti, kad tau padėčiau? – vapėjau sutrikęs, nežinodamas, ką daryti, glostydamas jos plaukus ant smilkinių ir troškau, kad mano ranka įgytų antgamtiškos galios. – Sakyk gi! Sakyk! Ką man daryti?

Ji daugiau nesiskundė; žiūrėjo į mane, klausėsi, tarsi būtų pamiršusi savo skausmą, kone bežadė, turbūt paveikta mano balso skambesio, sutrikusios mano veido išraiškos ir nerimo, pirštų virpėjimo ant josios plaukų, tos padėti negalinčios rankos graudaus švelnumo.

– Tu juk myli mane, tiesa? – paklausė nesiliaudama žiūrėti į mane, tarsi bijodama nepamatyti kokio nors mano užuojautos ženklo. – Tu viską man atleidi.

Paskui įsikarščiavusi vėl pratrūko:

– Privalai mane mylėti, privalai mane labai mylėti, dabar, nes rytoj manęs nebus, nes šiąnakt aš mirsiu, galbūt šįvakar aš

mirsiu; o tu gailėsies, kad manęs nemylėjai, kad man neatleidai, o, žinoma, tu gailėsies...

Ji atrodė taip įsitikinusi, kad mirs, jog aš bemat sustingau iš siaubo.

– Privalai mane mylėti. Matai, gali būti, kad tu nepatikėjai, ką aš tau sakiau vieną naktį, gali būti, kad tu netiki manimi dabar; bet tu tikrai patikėsi, kai manęs nebebus. Tuomet tu patirsi nušvitimą, tuomet tu sužinosi tiesą; ir gailėsies, kad per mažai mane mylėjai, kad man neatleidai...

Ją ėmė dusinti rauda.

– Ar žinai, kodėl man nesinori mirti? Nes aš mirštu, o tu nežinai, kaip aš tave mylėjau... ypač *po to*... Ak, kokia bausmė! Argi nusipelniau tokio galo?

Ji užsidengė veidą rankomis. Tačiau tuoj pat jas vėl nuleido. Įsmeigė į mane akis išbalusi kaip drobė. Rodės, kad ją nusmelkė dar baisesnė mintis.

– Jei aš numirčiau, – sumurmėjo, – jei numirčiau, o *jis liktų gyvas*...

– Tylėk!

– Tu supranti...

– Tylėk, Džulijana!

Aš buvau silpnesnis už ją. Baimė mane įveikė ir neužteko jėgų netgi ištarti paguodos žodį, paprieštarauti tiems mirties vaizdiniams gyvybę teigiančiu žodžiu. Aš taip pat buvau įsitikinęs žiauria baigtimi. Violetinėje prieblandoje žiūrėjau į Džulijaną, žiūrinčią į mane; ir man pasidingojo, kad tame suvargusiame, iškankintame veide regiu agonijos ženklus, regiu jau pažengusio ir nesustabdomo irimo ženklus. Ir neįstengdama susivaldyti ji kaži kaip keistai sustugo, visai ne kaip žmogus, ir sugriebė man už rankos:

– Padėk man, Tulijau! Padėk!

Spaudė stipriai, tikrai stipriai, tačiau man dar buvo negana, norėjau pajusti į ranką sminganččius jos nagus, troškau patirti fizinį skausmą, kad tapčiau jos skausmo bendrininku. Ir įrėmusi kaktą man į petį ji nepaliaujamai inkštė. Tai buvo garsas, sklindantis iš nepakeliamą kančią patiriančio kūno, kai savo balso jau nebeatpažįsti; tas garsas sulygina kenčiantį žmogų ir kenčiantį gyvulį – instinktyvi dejonė bet kurio skausmų kankinamo kūno, nesvarbu, žmogaus ar žvėries.

Kartkartėm ji atgaudavo savo balsą ir kartodavo:

– Padėk man!

Ir man persidavė šiurpus jos kančios drebulys. Ir aš jaučiau, kaip liečiasi prie manęs jos pilvas, kur maža piktadarė būtybė sukilo prieš motinos gyvybę ir kankino negailestingai, be atvangos. Iš giliausių sielos užkaborių manyje ėmė kilti neapykantos banga, rodės, visa sutekėdama į mano rankas žmogžudiško instinkto galia. Tas instinktas buvo nelaikšis, tačiau manyje žybtelėjo jau įvykdyto nusikaltimo vaizdinys. „Tu negyvensi."

– O Tulijau! Tulijau! Uždusink mane, numarink mane! Negaliu, negaliu, supranti? Negaliu daugiau tverti; nenoriu daugiau kentėti.

Ji šaukė netekusi vilties, dairydamasi aplinkui pamišėlės akimis, tarsi būtų ieškojusi kokio daikto ar asmenio, kuris jai padėtų, nes aš to padaryti nepajėgiau.

– Nurimk, nurimk, Džulijana... Tikriausiai atėjo laikas. Laikykis! Sėskis čionai. Drąsiau, brangioji. Dar truputį! Aš čia, aš su tavim. Nebijok.

Ir puoliau skambinti varpeliu.

– Gydytojo! Tegu greičiau ateina gydytojas!

Džulijana daugiau nesiskundė. Atrodė, kad ji staiga nustojo kentėjusi ar bent jau pastebėjusi savo skausmą priblokšta naujos minties. Pasinėrusi į save ji regimai kažką svarstė. Aš vos spėjau pastebėti tą akimirksniu įvykusį persimainymą.

– Klausyk, Tulijau. O jei imčiau kliedėti...

– Ką tu kalbi?

– Jei vėliau, karščiuodama, imčiau kliedėti ir numirčiau klejodama...

– Na ir?

Jos balse buvo justi toks siaubas, o užuominos buvo tokios bauginančios, kad aš drebėjau, lyg drugio krečiamas, ir vis dar nesuvokiau, kur link ji suka.

– Na ir?

– Visi susirinks čia, aplink mane... Jei klejodama aš kalbėčiau, jei atskleisčiau... Supranti? Supranti? Būtų gana ir vieno žodžio. O klejodamas gali nežinia ko prišnekėti. Tu turėtum...

Tuo metu kaip tik sugužėjo mano motina, gydytojas, pribuvėja.

– Ak, gydytojau, – atsiduso Džulijana, – jau maniau, kad mirštu.

– Laikykitės, laikykitės! – geraširdiškai padrąsino gydytojas. – Nebijokite. Viskas bus gerai.

Ir pažvelgė į mane.

– Panašu, – pridūrė šypsodamasis, – kad jūsų vyrui blogiau nei jums.

Ir parodė man galva į duris.

– Eikit, eikit. Jums nereikia čia būti.

Sutikau nerimastingas, sutrikusias, gailesčio kupinas motinos akis.

– Taip, Tulijau; geriau jau eik, – tarė ji. – Tavęs laukia Federikas.

Pažiūrėjau į Džulijaną. Nepaisydama kitų, ji įdėmiai žvelgė į mane drėgnomis, keistai švytinčiomis akimis. Tame žvilgsnyje buvo sukaupta visa nepaguodžiamos sielos jėga.

– Aš būsiu gretimame kambaryje, – tvirtai pareiškiau tebežiūrėdamas į Džulijaną.

Išeidamas pamačiau, kaip pribuvėja taiso priegalvius ant kančios lovos, ant vargo lovos; ir pašiurpau tarsi nuo mirties dvelksmo.

XXXI.

Buvo tarp ketvirtos ir penktos valandos ryto. Sąrėmiai su pertraukomis tęsėsi iki to laiko. Apie trečią valandą mane staiga suėmė miegas ir aš užmigau sėdėdamas ant sofos gretimame kambaryje. Mane pažadino Kristina; pasakė, kad Džulijana norinti mane matyti.

Pašokau ant kojų dar apsiblausęs, sutrikęs.

– Aš miegojau? Kas čia darosi? Džulijana...

– Neišsigąskit. Nieko neatsitiko. Skausmai nurimo. Ateikit pažiūrėti.

Įėjau į kambarį. Iškart pamačiau Džulijaną.

Ji buvo įsitaisiusi ant priegalvių, balta kaip jos marškiniai, kone be dvasios. Iškart sutikau jos akis, kurias ji buvo nukreipusi į duris laukdama manęs. Jos akys man pasirodė didesnės, gilesnės, labiau įdubusios, tamsūs ratilai atrodė dar labiau išsiplėtę.

– Matai, – tarė sunkiai kvėpuodama, – aš vis dar tokia pati.

Ji nesiliovė į mane žiūrėjusi. Jos akys, kaip ir kunigaikštienės Lizos, kalbėjo: „Laukiau iš tavęs pagalbos, o tu, net ir tu man nepadedi!"

– Kur gydytojas? – paklausiau motinos, kuri stovėjo atokiau ir atrodė prislėgta.

Ji parodė man į duris. Pasukau prie jų. Įėjau. Pamačiau gydytoją šalia stalo, ant kurio buvo išdėlioti įvairūs vaistai, juodas dėklas, termometras, vyturai, kompresai, buteliukai, keletas specialių vamzdelių. Gydytojas rankose laikė guminę žarnelę, prie kurios tvirtino kateterį, ir tuo pat metu pusbalsiu davė nurodymus Kristinai.

– Nagi? – paklausiau jo griežtai. – Kas čia vyksta?

– Nieko pavojingo, kol kas.

– O visas šis pasirengimas?

– Tai atsargumo priemonės.

– Kiek dar tęsis ta kankynė?

– Artėjam prie pabaigos.

– Prašau pasakyti man atvirai. Jūs manote, kad gresia nelaimė? Sakykit atvirai.

– Kol kas nėra jokio rimto pavojaus. Tačiau nuogąstauju dėl kraujoplūdžio, todėl imuosi atsargumo priemonių. Jei taip nutiks, kraujavimą sustabdysiu. Pasitikėkite manimi ir nurimkite. Pastebėjau, kad jūsų buvimas Džulijaną labai veikia. Šią trumpą atkarpą Džulijanai prireiks visų jai likusių jėgų. Jūs turite pasišalinti. Pažadėkite manęs klausyti. Įeisite, kai pakviesiu.

Išgirdome riksmą.

– Vėl prasideda sąrėmiai, – tarė. – Pabaiga jau čia pat. Tik prašau ramybės!

Jis pasuko prie durų. Aš nusekiau iš paskos. Abu prisiartinome prie Džulijanos. Ji sugriebė mano ranką ir taip sugnybo, lyg būtų įkandusi. Argi jai dar buvo likę tiek jėgos?

– Laikykis! Laikykis! Pabaiga jau čia pat. Viskas bus gerai. Tiesa, gydytojau? – suvapėjau.

– Taip, taip. Negaiškime laiko. Leiskit, Džulijana, savo vyrui išeiti.

Ji pažvelgė išplėstomis akimis į mudu su gydytoju. Paleido mano ranką.

– Laikykis! – pakartojau prislopintu balsu.

Pabučiavau ją į kaktą, sumirkusią nuo prakaito ir pasisukau ketindamas išeiti.

– Ak, Tulijau! – suriko ji man už nugaros ir tas širdį veriantis riksmas reiškė: „Daugiau tavęs nepamatysiu."

Jau norėjau grįžti prie jos.

– Eikit, eikit! – paliepė gydytojas ir valdingai mostelėjo.

Turėjau paklusti. Kažkas paskui mane užrakino duris. Keletą minučių pastoviniavau už jų klausydamasis; bet mano keliai drebėjo, o širdis daužėsi taip, kad užgožė bet kokį kitą triukšmą. Nuėjęs kritau ant sofos; įsikandau nosinę, panardinau veidą į priegalvį. Aš irgi kentėjau fizinę kančią, tarytum kažkas lėtai, neįgudusiais judesiais būtų daręs amputaciją. Iš už durų mane pasiekė gimdyvės riksmai. Ir su kiekvienu riksmu pamanydavau: „Šitas paskutinis." Tarpais girdėjau moterišką murmesį: tikriausiai ją guodė mano motina, pribuvėja. Pasigirdo dar garsesnis, dar nežmoniškesnis riksmas. „Šitas paskutinis." Ir persigandęs pašokau ant kojų.

Negalėjau žengti nė žingsnio. Taip prabėgo kelios minutės; prabėgo nežinia kiek laiko. Mano galvą žaibiškai skrodė mintys, vaizdiniai. „Gimė? O jei ji mirusi? O jei jiedu abu mirę? Motina ir sūnus? Ne, ne. Ji, aišku, mirė; o jis gyvas. Bet kodėl jokio verksmo? Kraujoplūdis, kraujas..." Išvydau raudoną klaną, o jame – žiopčiojančią Džulijaną. Nugalėjau surakinusią baimę ir puoliau prie durų. Atidariau jas ir įėjau vidun.

Staiga išgirdau chirurgą, šiurkščiai man šaukiantį:

– Nesiartinkit! Nelįskit prie jos! Ar pražudyti norit?

Džulijana atrodė mirusi, baltesnė už priegalvį ji gulėjo nejudėdama. Motina pasilenkusi prie jos dėjo kompresą. Didžiulės dėmės raudonavo ant lovos, kraujo dėmėmis buvo išteptos grindys. Chirurgas skubiai ruošė irigatorių, dirbo ramiai ir tiksliai, jo rankos nedrebėjo, nors kakta buvo suraukta. Kampe garavo dubuo su verdančiu vandeniu. Kristina iš ąsočio pylė vandenį į kitą dubenį, laikydama jame panardintą termometrą. Kita moteris į gretimą kambarį nešė vatos gniutulą. Ore tvyrojo amoniako ir acto kvapas.

Menkiausios detalės, kurias šioje scenoje aprėpė mano žvilgsnis, liko giliai įstrigusios man į atmintį.

– Penkiasdešimties laipsnių, – tarė gydytojas atsigręžęs į Kirstiną. – Gerai žiūrėkit!

Aš dairiausi aplinkui negirdėdamas verksmo. *Kažko* trūko čia, viduje.

– O kaip vaikas? – paklausiau virpėdamas.

– Jis ten, kitame kambaryje. Nueikite pažiūrėti, – atsakė gydytojas. – Pabūkite ten.

Apimtas nevilties, parodžiau į Džulijaną.

– Nebijokit. Kristina, duokite čia vandenį.

Įėjau į kitą kambarį. Mano ausis pasiekė silpnas, vos girdimas virkavimas. Ant vatinio paklotuko išvydau gulint rausvą, kai kur pamėlynijusį kūnelį, o pribuvėja liesomis rankomis trynė jam nugarą ir pėdutes.

– Ateikit, ateikit, pone, ateikit pažiūrėti, – pašaukė pribuvėja nesiliaudama trynusi. – Ateikit pažiūrėti, koks gražus berniukas. Pirma nekvėpavo, bet dabar pavojus nebegresia. Pažiūrėkit, koks gražus berniukas!

Ji atvertė vaiką, paguldė jį ant nugaros, parodė man lytį.

– Žiūrėkit!

Suėmusi vaiką iškėlė į viršų. Virkavimas kiek sustiprėjo.

Tačiau man akyse kažkaip keistai mirguliavo, todėl negalėjau gerai matyti; kažkoks keistas vangumas buvo apėmęs visą mano esybę, todėl negalėjau aiškiai suvokti visos šitos žiaurios tikrovės.

– Žiūrėkit! – pakartojo pribuvėja vėl paguldydama ant paklotuko verkiantį vaiką.

Dabar jis jau garsiai verkė. Kvėpavo, buvo gyvas! Aš pasilenkiau prie to besikilojančio kūnelio, nuo kurio dvelkė pataisais; pasilenkiau norėdamas pažiūrėti į jį, patyrinėti jį, atpažinti tą pasibjaurėtiną panašumą. Tačiau mažas pabrinkęs veidelis, vis dar šiek tiek mėlynas, išvirtusiais akių obuoliais, paputusia burna, nusklembtu, kitonišku smakru, galima sakyti, buvo nepanašus į žmogų, ir man galėjo sukelti vien pasidygėjimą.

– Tik gimęs, – sumurmėjau, – tik gimęs, nekvėpavo...

– Taip, pone. Buvo mažumą pridusęs...

– Kaipgi taip?

– Virkštelė buvo apsisukusi aplink kaklą. Be to, gal dar ir prigimtis tokia...

Ji kalbėjo nenustodama rūpintis vaiku; ir aš žiūrėjau į tas liesas rankas, kurios jį išgelbėjo ir kurios dabar atsargiai vyniojo virkštelę į sviestu išteptą lopinį.

– Džulija, duok man vyturą.

Ir vystydama vaiko pilvą pridūrė:

– Na, šitas jau sutvarkytas. Telaimina jį Dievas!

Patyrusiomis rankomis ji suėmė drėgną galvelę, lyg būtų norėjusi ją paminkyti. Vaikas rėkė vis garsiau; rėkė, sakytum, įširdęs, visas raitydamasis, vis dar atrodydamas kažkoks pridusęs, tamsiai violetinio raudonio, atstumiantis padaras. Rėkė

vis garsiau, tarsi norėdamas įrodyti man savo gyvybingumą, norėdamas paerzinti mane, įsiutinti.

Jis gyveno, gyveno. O motina?

Pametęs galvą vėl įpuoliau į aną kambarį.

– Tulijau!

Tai buvo Džulijanos balsas, silpnas tarsi mirštančiosios.

XXXII.

Nenutrūkstama aukštos temperatūros vandens srovė kraujoplūdį sustabdė maždaug per dešimt minučių. Dabar gimdyvė ilsėjosi ant savo patalo alkovoje. Diena buvo giedra.

Aš sėdėjau galvūgalyje ir tyliai, skausmingai ją stebėjau. Tikriausiai ji nemiegojo. Tačiau būdama be galo nusilpusi ji negalėjo nė krustelėti ar parodyti kokio gyvybės ženklo; tad atrodė bedvasė. Apžiūrinėdamas jos mirtinai išblyškusį vaškinį veidą, aš vis dar mačiau tas kraujo dėmes, visą tą nelaimingą išlietą kraują, permerkusį paklodes, susigėrusį į čiužinius, raudonai nudažiusį chirurgo rankas. „Kas jai sugrąžins visą tą kraują?" Buvau instinktyviai betiesiąs ranką norėdamas ją paliesti, nes man atrodė, kad ji turėtų būti šalta kaip ledas. Tačiau baimė sudrumsti jos ramybę mane sulaikė. Taip be paliovos ją stebint mane ne kartą buvo suėmęs toks išgąstis, kad jau norėjau keltis ir eiti pašaukti daktaro. Susimąstęs sukau tarp pirštų ir į smulkius skutelius pešiau vatos gumulėlį ir kartkartėmis genamas nenumaldomo nerimo be galo atsargiai prikišdavau jį prie Džulijanos lūpų ir pagal tai, kaip pleveno lengvos gijos, matavau kvėpavimo stiprumą.

Ji gulėjo aukštielninka, padėjusi galvą ant žemo priegalvio. Šiek tiek atlaisvinti kaštoniniai plaukai gaubė jos veidą, kurio bruožai tarytum sušvelnėjo, tapo dar labiau vaškiniai. Ji vilkėjo marškinius, susagstomus prie kaklo ir riešų; ir jos rankos gulėjo

ant antklodės, nuolankios ir tokios baltos, kad tik melsvos gyslos jas skyrė nuo baltos drobės. Nežemiškas gerumas sklido nuo šios vargšės bekraujės, sustingusios būtybės; gerumas, kuris persmelkė visą mano esybę, pripildė širdį. Regis, ji vis kartojo: „Ką tu man padarei?" Jos bespalvės, nusvirusiais kampučiais lūpos, bylojančios apie mirtiną nuovargį, išdžiūvusios, perkreiptos daugybės skausmų, nualintos daugybės riksmų, regis, nuolat kartojo: „Ką tu man padarei?"

Aš žiūrėjau į tą trapią būtybę, kurios kūnas buvo tik vos vos žymus iškilumas ant patalo. Kadangi įvykis jau pasibaigė, kadangi ji pagaliau nusikratė tos baisios naštos, kadangi *kita gyvybė* pagaliau atsiskyrė nuo jos visiems laikams, tas nevalingas pasibjaurėjimas, tas staiga užklumpantis apmaudas daugiau nebedrumstė mano švelnumo ir gailestingumo. Dabar jaučiau jai vien tik begalinį švelnumą, begalinį gailestingumą kaip geriausiai ir nelaimingiausiai žmogiškai būtybei. Dabar visa mano siela pleveno virš tų nelaimingų lūpų, kurios jei ne šią, tai kitą minutę galėjo išleisti paskutinį atodūsį. Žiūrėdamas į tą blyškų veidą visa širdimi geidžiau: „Koks būčiau laimingas, jei galėčiau pusę savo kraujo perpilti į jos venas!"

Girdėdamas tylų ant naktinio staliuko padėto laikrodžio tiksėjimą, jausdamas, kaip tomis tolygiai bėgančiomis minutėmis sruvena laikas, aš galvojau: „Bet *jis* gyvas." Ir laiko bėgsmas man kėlė neįprastą nerimą, visai kitokį, nei tas neaiškus anksčiau patirtas jausmas.

Svarsčiau: „*Jis* gyvas, ir jo gyvybė atkakliai laikosi. Vos gimęs nekvėpavo. Kai jį pamačiau, jo kūnas dar tebeturėjo aiškių dusimo žymių. Jei pribuvėjos veiksmai nebūtų jo išgelbėję, dabar tai būtų viso labo mažas drėgnas lavonėlis, kažkoks nekaltas daiktas, kurio nereikėtų paisyti, kurį galbūt reikėtų pamiršti.

Aš turėčiau rūpintis ne kuo kitu, o tik Džulijanos pasveikimu. Nesitrauksiu iš čia, būsiu uoliausias ir švelniausias slaugytojas, pajėgsiu perpilti Džulijanai gyvenimą, mano meilės jėga padarys stebuklą. Ji negalėtų nepasveikti. Gavusi naujo kraujo, ji po truputėlį prisikeltų, atgimtų iš naujo. Atrodytų kaip nauja būtybė, nusiplovusi visus nešvarumus. Mudu jaustumėmės apsivalę, verti vienas kito po tokios ilgos ir skausmingos atgailos. Liga, išgijimas bent kiek atitolintų liūdną prisiminimą. O aš norėčiau ištrinti iš jos sielos net ir tą prisiminimo pėdsaką; norėčiau, kad mano meilė nugramzdintų ją į visišką užmarštį. Bet kokia kita žmogiška meilė atrodytų menka, palyginti su ta, kurią patyrėme mes po šio didžio išbandymo." Aš skrajojau padebesiais toje kone mistiškoje mudviejų ateities vizijų šviesoje, o Džulijanos veidas mano įdėmaus žvilgsnio veriamas įgijo kaži kokio nematerialumo, nežemiško gerumo, tarsi ji jau būtų atsiskyrusi nuo pasaulio, tarsi ta galinga kraujo srovė būtų išplovusi visą jos audiniuose užsilikusį kartėlį, visus nešvarumus ir pavertusi ją grynai dvasine būtybe mirties akivaizdoje. Manęs jau nebežeidė nebylus klausimas, jau nebesigąsdinau jo: „Ką tu man padarei?" Aš atsakydavau: „Argi tu mano dėka netapai *Sielvarto seserimi*? Argi tavo kenčianti siela nenusklendė į svaiginančias aukštumas, iš kur galėjo regėti pasaulį neįprastoje šviesoje. Argi ne aš tau atskleidžiau aukščiausią tiesą? Ką reiškia mūsų paklydimai, mūsų nuopuoliai, mūsų kaltės, jei pajėgėme nusiplėšti nuo savo akių šydą, jei pajėgėme išlaisvinti iš savo apgailėtino kūno kalėjimo tai, kas jame yra žemiausia? Mums bus suteikta didžiausia palaima, kokios tik išrinktieji šioje žemėje gali trokšti, – sąmoningai atgimti."

Aš jaučiausi pakiliai. Alkovoje buvo tylu, tvyrojo paslaptinga prietema, Džulijanos veidas man atrodė antžmogiškas;

mano mąstymas man regėjosi iškilmingas, nes jaučiau ore esant nematomą mirtį. Visa mano siela pleveno virš tų blyškių lūpų, kurios jei ne šią, tai kitą minutę galėjo išleisti paskutinį atodūsį. Ir tos lūpos persikreipė, sudejavo. Skausmingas išlinkis permainė veido linijas ir kuriam laikui sustingo. Raukšlės kaktoje pagilėjo, vokų oda vos vos virpčiojo, tarp blakstienų pasirodė baltymo ruoželis.

Aš pasilenkiau prie kenčiančiosios. Ji atsimerkė ir vėl greitai užsimerkė. Manęs, atrodo, nematė. Akys į nieką nežiūrėjo, tarsi būtų apakusios. Gal ją ištiko aneminė amaurozė? Nejau būtų staiga apakusi?

Pastebėjau, kad į kambarį atėjo žmonių. „Tikriausiai daktaras!" Išėjau iš alkovos. Ir tikrai – pamačiau atsargiai įeinančius daktarą, motiną ir pribuvėją. Paskui juos ėjo Kristina.

– Ilsisi? – pusbalsiu pasiteiravo daktaras.

– Dejuoja. Matyt, dar kenčia skausmus!

– Ar kalbėjo?

– Ne.

– Jokiu būdu negalima jos jaudinti. Įsidėmėkit.

– Buvo ką tik trumpam atsimerkusi. Atrodė nieko nematanti.

Daktaras įėjo į alkovą galva parodydamas mums likti kambaryje. Motina tarė man:

– Eik jau. Jie turi pakeisti tvarsčius. Eik iš čia. Eime aplankyti Mondino. Federikas irgi tenai.

Ji suėmė mane už rankos. Leidausi jos vedamas.

– Jis užmigo, – pridūrė. – Miega ramutėlis. Šiandien popiet ateis žindyvė.

Nors ji buvo nuliūdusi ir sunerimusi dėl Džulijanos būklės, kalbant apie vaiką jos akys šypsojosi; visas jos veidas spinduliavo švelnumą.

Daktaro paliepimu buvo parinktas kambarys, esantis toli nuo gimdyvės: didelis, erdvus kambarys, saugantis daugybę mūsų vaikystės prisiminimų. Įeidamas iškart pamačiau prie lopšio Federiką, Mariją ir Nataliją; pasilenkę jie žiūrėjo į miegantį mažylį. Federikas atsisuko ir pirmiausia manęs paklausė:

– Kaip laikosi Džulijana?

– Blogai.

– Nemiega?

– Kankinasi.

Prieš savo valią atsakinėjau kone šiurkščiai. Kažkokia sausra užvaldė mano sielą. Jaučiau vien tik nenumaldomą ir neslepiamą priešiškumą įsibrovėliui, mane skaudino ir nervino kankynė, kuriai mane pasmerkė nieko neįtariantys artimieji. Kad ir kaip stengiausi, nemokėjau apsimesti. Taigi dabar aš, motina, Federikas, Marija ir Natalija stovėjome prie lopšio ir žiūrėjome į miegantį Raimondą.

Jis buvo standžiai suvystytas, o ant galvos buvo užmauta mezginiais ir kaspinais papuošta kepuraitė. Veidas nebeatrodė toks išpurtęs, bet vis dar rausvas, skruostų kauburėliai blizgėjo kaip neseniai surandėjusios žaizdos oda. Pro sučiauptos burnos kampučius tekėjo seilės; vokai be blakstienų, patinusiais krašteliais dengė išsišovusius akių obuolius; tarpuakį, viršum dar pakrypusios nosies, žymėjo mėlynė.

– Bet į ką jis panašus? – tarė motina. – Dar negaliu įžiūrėti panašumo.

– Per mažas, – tarė Federikas. – Reikia palaukti dienelę kitą.

Motina porą trejetą kartų žvilgtelėjo į mane ir į vaiką, lyg norėdama geriau palyginti veido bruožus.

– Ne, – tarė. – Ko gero, panašesnis į Džulijaną.

– Dabar jis į nieką nepanašus, – pratrūkau. – Jis siaubingas. Argi nematai?

– Siaubingas?! Jis gražuolis! Pažiūrėk, kokie plaukai!

Ir ji be galo atsargiai pirštais kilstelėjo kepurėlę, atidengdama drėgną galvą, prie kurios buvo prilipęs kuokštelis rudų plaukų.

– Leisk man paliesti, močiute! – paprašė Marija tiesdama ranką prie brolio galvelės.

– Ne, ne. Nori prižadinti?

Atrodė, kad ta galva nulipdyta iš vaško, kuris nuo šilumos buvo suminkštėjęs, riebus, juosvas; ir atrodė, kad menkiausias prisilietimas paliks žymę. Motina vėl paslėpė galvą. Paskui pasilenkė ir be galo švelniai pabučiavo jam kaktą.

– Aš irgi, močiute! – paprašė Marija.

– Tik atsargiai, dėl Dievo meilės!

Lopšys buvo per aukštai.

– Pakelk mane! – paprašė Marija Federiko.

Federikas pakėlė ją ant rankų; ir aš pamačiau gražią rausvą savo dukters burnelę, atkištą bučiniui anksčiau, nei palietė kūdikio kaktą, ir pamačiau, kaip ilgos garbanos krito ant baltų vystyklų.

Federikas savo ruožtu taip pat pakštelėjo. Paskui pažiūrėjo į mane. Aš nesišypsojau.

– O aš? O aš?

Tai Natalija nenustygo prilipusi prie lopšio krašto.

– Atsargiai, dėl Dievo meilės!

Federikas pakėlė ir ją. Ir vėl pamačiau, kaip ilgos garbanos krenta ant baltų vystyklų per tą paskutinį švelnų nusilenkimą. Stovėjau tenai kone sustabarėjęs, ir mano žvilgsnis neabejotinai išdavė mane užvaldžiusį niūrų jausmą. Nuo tų bučinių į lūpas,

kurie man buvo tokie brangūs, įsibrovėlis netapo mažiau atgrasus, atvirkščiai, ėmiau dar labiau jo nekęsti. Jaučiau, kad neįstengsiu paliesti to svetimo kūno, prisiversti atlikti kokį nors veiksmą, išreiškiantį tėvišką meilę. Motina susirūpinusi žvelgė į mane.

– Nepabučiuosi jo?

– Ne, mama, ne. Jis per daug nuskriaudė Džulijaną. Negaliu jam atleisti...

Ir aš nevalingai, neslėpdamas pasibjaurėjimo atsitraukiau. Motina stovėjo be žado negalėdama ištarti nė žodžio.

– Ką tu kalbi, Tulijau? Ką jis kaltas tas vargšas vaikelis? Būk teisingas!

Motina, žinoma, pastebėjo mano nesumeluotą priešiškumą. Negalėjau savęs suvaldyti. Visi mano jausmai piestu stojosi.

– Negaliu dabar, negaliu... Palik mane, mama. Tai praeis.

Mano balsas buvo šaižus ir ryžtingas. Buvau visas įsitempęs kaip styga. Gerklėje įstrigo gumulas, veido raumenys trūkčiojo. Po tiek valandų trunkančio nepakeliamo jaudulio visa savo esybe jaučiau poreikį nusimesti įtampą. Manau, kad išsiraudoti man būtų buvę naudinga, bet gumulas buvo nepajudinamas.

– Tu mane labai skaudini, Tulijau, – tarė motina.

– Nori, kad jį pabučiuočiau? – pratrūkau netekęs kantrybės.

Ir aš priėjau prie lopšio, pasilenkiau prie vaiko, pabučiavau.

Vaikas pabudo; ėmė verkti, iš pradžių silpnai, paskui vis garsiau, sakytum jo įniršis būtų vis augęs. Pamačiau, kad jo veido oda paraudo ir nuo įtampos susiraukšlėjo, o balsvas liežuvis tirtėjo plačiai išsižiojusioje burnoje. Nors ir buvau visai sugniuždytas nevilties, suvokiau, kad padariau klaidą. Pajutau į mane įsmeigtus nepritariančius Federiko, Marijos, Natalijos žvilgsnius.

– Atleisk, mama, – sumurmėjau. – Nė pats nebežinau, ką darau. Visai protas aptemo. Atleisk.

Ji ištraukė vaiką iš lopšio ir sūpavo jį ant rankų, negalėdama nuraminti. Jo riksmas mane kiaurai vėrė, draskė man širdį.

– Eime, Federikai.

Paskubomis išėjau. Federikas sekė man iš paskos.

– Džulijanai labai blogai. Nesuprantu, kaip tokiu metu galima galvoti apie ką kitą, o ne apie ją, – tariau lyg norėdamas pasiteisinti. – Tu nematei jos. Atrodo mirštanti.

XXXIII.

Keletą dienų Džulijana laikėsi tarp gyvybės ir mirties. Ji buvo tokia silpna, kad bet kokia, tegu ir menkiausia pastanga baigdavosi alpimu. Ji turėjo nuolat gulėti aukštielninka visiškai nejudėdama. Bet koks bandymas keltis grėsdavo galvos smegenų anemija. Niekas negelbėjo nuo vėmimo priepuolių, nuo krūtinę užgulusios slogos, nuo ūžimo galvoje, kurį ji be perstojo girdėjo.

Dieną naktį sėdėjau jos galvūgalyje nesumerkdamas akių, ir pats stebėjausi ta neišsenkama energija, kuri laikė mane ant kojų. Visomis savo gyvybės galiomis aš stengiausi palaikyti tą begęstančią gyvybę. Man atrodė, kad lovos kojūgalyje stovėjo pati Giltinė, tykodama progos pasičiupti auką. Kartais aš iš tikrųjų jausdavau, kaip persikūniju į trapų ligonės kūną, kaip perduodu jai dalelę savo jėgos, kaip išjudinu pavargusią širdį. Ligonio slaugymas man niekuomet nekėlė jokio pasibjaurėjimo, jokio šleikštulio. Jokie materialūs dalykai niekuomet neužgavo mano subtilių pojūčių. Mano aštriausi pojūčiai buvo sutelkti stebėti vien menkiausiems ligonės būklės pakitimams. Dar jai neištarus žodžio, dar ženklais neparodžius, aš jau atspėjau jos norą, jos poreikį, jos kančios stiprumą. Aplankius aiškiaregystei, net ir be gydytojo patarimų pats atradau naujų, išradingų būdų, kaip palengvinti skausmą, numalšinti dieglį. Tik aš mokėjau

įsiūlyti jai maisto, įtikinti, kad reikia miegoti. Griebdavausi visokiausių prašinėjimų ir meilikavimų, kad priversčiau ją nuryti keletą gurkšnelių stiprinančio gėrimo. Buvau toks atkaklus, kad ji, nebegalėdama prieštarauti, turėjo stengtis pasveikti, nugalėti šleikštulį. Ir nieko man nebuvo mielesnio už jos švelnią šypseną, kai ji paklusdavo mano valiai. Menkiausias jos paklusnumo ženklas mane sujaudindavo iki širdies gelmių. Kai ji tokiu silpnu balsu klausdavo „Ar dabar gerai? Ar aš gera?“, man užgniauždavo gerklę, akis aptraukdavo migla.

Ji dažnai skųsdavosi smilkiniuose jaučianti tvinksintį skausmą, kuris niekaip neatlėgo. Pirštų galiukais braukiau jai palei smilkinius, norėdamas ištraukti tą skausmą. Iš lėto glosčiau jai plaukus, norėdamas užmigdyti. Iš kvėpavimo suvokęs, kad ji užmigo, aš pajusdavau apgaulingą palengvėjimą, tarytum ir pats būčiau prisipildęs miego palaimos. Matydamas ją miegančią tapdavau religingas, mane apimdavo kaži koks įkarštis, troškau tikėti kokia nors aukštesne visarege, visagale Esybe, į kurią kreipiausi su savo prašymais. Sielos gelmėse savaime gimdavo krikščioniškų maldų preliudijos. Kartais vidinė iškalba pakylėdavo mane iki tikrojo Tikėjimo aukštumų. Manyje pabusdavo visi mistiniai jutimai, paveldėti iš ilgos protėvių katalikų sekos.

Nenutraukdamas vidinės maldos stebėjau miegančiąją. Ji vis dar buvo išbalusi kaip jos marškiniai. Permatomoje odoje aš galėjau suskaičiuoti jos gyslas ant skruostų, smakro, kaklo. Stebėjau ją lyg ir tikėdamasis išvysti, kokios naudos jai suteikė poilsis, kaip iš lėto pasklinda naujas, maisto sustiprintas kraujas, kaip atsiranda pirmieji išgijimo ženklai. Būčiau norėjęs turėti antgamtinės galios dalyvauti paslaptingame prisikėlimo darbe,

vykusiame šiame nuniokotame kūne. Ir vis tikėjausi: „Atsibudusi pasijus stipresnė."

Atrodė, kad jai labai palengvėdavo, kai savo šaltose rankose laikydavo manąją. Kartais ji paimdavo mano ranką, pasidėdavo ant priegalvio ir vaikiškai prisiglausdavo prie jos skruostu; tokioje padėtyje ji pamažėle ir užsnūsdavo. Galėdavau šitaip ilgai ilgai laikyti įskaudusią ranką nejudėdamas, kad jos neprižadinčiau.

Kartais ji sakydavo:

– Kodėl nemiegi čia, kartu su manim? Tu niekados nemiegi!

Ir norėdavo, kad aš padėčiau galvą ant jos priegalvio.

– Na, miegokime.

Aš apsimesdavau miegąs, idant parodyčiau jai gerą pavyzdį.

Kai vėl atsimerkdavau, sutikdavau jos išplėstas akis įsmeigtas į mane.

– Ei! – sušukdavau. – Ką darai?

– O tu? – atsikirsdavo jinai.

Ir jos akys buvo sklidinos tokio geraširdiško švelnumo, kad jaučiau, kaip mano viduje viskas tirpte tirpsta. Atkišdavau lūpas ir bučiuodavau jos vokus. Ji norėjo tą pat daryti man.

Paskui pakartodavo:

– Na, dabar miegokime.

Ir mūsų nelaimę kartais pridengdavo užmaršties šydas.

Dažnai jos vargšės kojos būdavo ledinės. Čiupinėdavau jas po antklodėmis ir man jos regėjos tarytum marmurinės. Ji pati sakydavo:

– Jos negyvos.

Liesos, laibos, tokios smulkutės, kad beveik tilpdavo man į delną. Jaučiau joms begalinį gailestį. Pats šildydavau virš gorės

vilnonę maršką, rūpinausi jomis nepailsdamas. Būčiau norėjęs sušildyti jas savo alsavimu, nusėti bučiniais. Mano naujasis gailestis buvo sumišęs su nutolusiais prisiminimais apie meilę, prisiminimais apie tuos laimingus laikus, kai nebuvo nė vieno ryto, kad aš neapmaučiau jų kojinėmis ir nė vieno vakaro, kad aš jų neapnuoginčiau savo rankomis, suklupęs priešais jas ant kelių, tarsi šis įprotis būtų turėjęs kone religinę prasmę.

Kartą ilgai būdravęs buvau toks pavargęs, kad miegas mane prilenkė kaip tik tuo metu, kai laikiau rankas pakišęs po antklode ir vyniojau į šiltą maršką jos mažytes *negyvas* kojas. Galva mano nusviro, taip ir užmigau bevyniodamas.

Pakirdęs išvydau alkovoje savo motiną, brolį, daktarą, kurie žiūrėjo į mane ir šypsojosi. Aš sutrikau.

– Vargšas sūnelis! Jau nebeturi jėgų, – tarė motina rankomis šukuodama man plaukus – taip ji bene labiausiai parodydavo man savo meilę.

Pasigirdo Džulijanos balsas:

– Mama, vesk jį iš čia. Federikai, išvesk jį.

– Ne, ne, aš nepavargau, – kartojau. – Aš nepavargau.

Daktaras pranešė išvykstąs. Jis pareiškė, kad pavojus gimdyvei jau negresiąs, kad ji tikrai taisosi. – Reikėjo ir toliau visais būdais stengtis stiprinti kraują. Jo kolega Džema di Tusis, su kuriuo jis pasikalbėjęs ir sutaręs dėl tolesnės gydymo eigos, toliau prižiūrėsiantis gydymą, kuris, beje, buvo pats paprasčiausias. Labiau nei vaistais jis pasitikėjo įvairių jo nustatytų higienos normų ir dietos laikymusi.

– Tiesą sakant, – pridūrė kreipdamasis į mane, – negalėčiau geisti protingesnio, budresnio, labiau atsidavusio slaugytojo. Jis jau padarė stebuklų ir dar jų padarys. Aš išvykstu ramus.

Man pasirodė, kad širdis šoktelėjo į galugerklį ir aš dūstu. Nelauktos šio griežto žmogaus liaupsės, išsakytos motinos ir brolio akivaizdoje, mane giliai sujaudino; tai buvo nepaprastas atlygis. Žvilgtelėjau į Džulijaną ir pamačiau, kad jos akys prisipildė ašarų. Ir neatlaikiusi mano žvilgsnio ji staiga pratrūko raudoti. Nežmoniškomis valios pastangomis bandžiau susitvardyti, bet nepajėgiau. Atrodė, kad mano siela ištirps. Visas pasaulio gerumas tą nepamirštamą valandą buvo susitelkęs mano krūtinėje.

XXXIV.

Džulijana lėtai, diena po dienos vis labiau atgavo jėgas. Mano uolumas nemažėjo. Pasinaudodamas daktaro Vebesčio pareiškimais aš dar uoliau ėmiausi priežiūros, neleisdamas kitiems manęs pavaduoti, nepasiduodamas motinos ir brolio, kurie siūlė man pailsėti, įkalbinėjimams. Mano kūnas jau priprato prie griežtos drausmės ir beveik nebepavargdavo. Visas mano gyvenimas tekėjo tarp to kambario sienų, intymioje alkovos aplinkoje, rate, kuriame kvėpavo brangi ligonė.

Kadangi jai reikėjo visiškos ramybės ir ji tegalėjo mažai kalbėti, kad nepervargtų, aš nėriausi iš kailio neprileisdamas prie jos lovos netgi artimųjų. Taigi toji alkova tapo atskirta nuo likusių namų. Valandų valandas mudu su Džulijana leidome vieni. Kadangi ji dar buvo ligos gniaužtuose, o aš buvau įsitraukęs į savo gailestingumo priedermių atlikimą, kartais mums pasitaikydavo užmiršti savo nelaimę, prarasti tikrovės nuovoką ir gyventi vien tik begaline savo meile. Kartais man atrodydavo, kad už užuolaidų daugiau nieko nesą – taip smarkiai visa mano esybė buvo susitelkusi ties kenčiančiąja. Niekas neateidavo man priminti baisaus dalyko. Priešais save mačiau kenčiančią seserį ir terūpėjo tik palengvinti jos skausmą.

Neretai kas nors šiurkščiai perplėšdavo šį užmaršties šydą. Mano motina prakalbo apie Raimondą. Užuolaidos prasiskleidė įleisdamos įsibrovėlį.

Mano motina jį atnešė ant rankų. Aš buvau tenai. Pajutau, kaip perbalau, nes visas kraujas suplūdo į širdį. Ką jautė Džulijana?

Aš žiūrėjau į tą rausvą veidą, stambų kaip vyriškas kumštis, pusiau paslėptą po siuvinėta kepuraite; ir jausdamas jam nenugalimą priešiškumą, kuris išstūmė visus kitus jausmus, pagalvojau: „Kaip man išsivaduoti nuo tavęs? Kodėl tu neuždusai gimdamas?" Negalėjau pažaboti savo neapykantos; ji buvo instinktyvi, akla, nesutramdoma, sakyčiau, kone kūniška; išties, atrodė, kad jos židinys esąs mano kūne, kad ją skleidžia visos mano kūno skaidulos, visi nervai, visos gyslos. Niekas negalėjo jos užgniaužti, niekas negalėjo jos išnaikinti. Ganėjo, kad mano akiraty pasirodytų įsibrovėlis, nesvarbu valanda, nesvarbu proga, ir mano viduje tarsi kas žaibiškai išvalydavo visus jausmus, išskyrus vieną – neapykantą jam.

Motina tarė Džulijanai:

– Tu tik pažiūrėk, kaip jis pasikeitė per keletą dienų. Tapo panašesnis į tave nei į Tuliją; bet nesakyčiau, kad bent į vieną būtų labai panašus. Per mažas dar. Pamatysime vėliau... Nori jį pabučiuoti?

Ji prikišo vaiko kaktą prie ligonės lūpų. Ką jautė Džulijana?

Tačiau vaikas prapliupo verkti. Aš radau savyje jėgų be jokio kartėlio pasakyti motinai:

– Prašau išnešti jį iš čia. Džulijanai reikia ramybės. Tokie sukrėtimai jai labai kenkia.

Motina išėjo iš alkovos. Verksmas vis stiprėjo ir vis taip pat skausmingai draskė mane, ir aš vis taip pat jaučiau norą bėgti ir uždusinti jį, kad daugiau negirdėčiau. Kurį laiką dar girdėjom, kaip tas verksmas tolo. Kai pagaliau liovėsi, tyla man pasirodė siaubinga; ji nukrito ant manęs ir prislėgė kaip riedulys. Tačiau

nepasidaviau šiam skausmui, nes tuoj pat pagalvojau, kad Džulijanai reikia pagalbos.

– Ak, Tulijau, Tulijau, tai neįmanoma...

– Tylėk, Džulijana, tylėk, jei mane myli. Prašau, tylėk.

Aš jos maldavau žodžiais, rankų judesiais. Visas mano priešiškumas išgaravo; ir man skaudėjo tiek, kiek skaudėjo jai, ir aš bijojau tik, kad nebūtų pakenkta ligonei, bijojau smūgio, kurį patyrė ta trapi gyvybė.

– Jei mane myli, negalvok apie nieką daugiau, tik kaip pasveikti. Matai? Aš galvoju vien apie tave, kenčiu vien dėl tavęs. Tau negalima jaudintis; turi visa atsiduoti mano švelnumui, tada pasveiksi...

Silpnu, virpančiu balsu ji pratarė:

– Kas gali apsakyti, ką tu jauti viduje! Vargšeli mano!

– Ne, ne, Džulijana, nekankink savęs! Aš kenčiu tik dėl tavęs, kenčiu matydamas tavo kančias. Viską pamirštu, jei tu šypsaisi. Jei tu gerai jautiesi, aš laimingas. Taigi, jei myli mane, turi pasveikti, turi būti rami, paklusni, kantri. Kai būsi sveika, kai sustiprėsi, tuomet... *kas žino*! Dievas gailestingas!

Ji sumurmėjo:

– Dieve, pasigailėk mūsų.

„Kaip? – pagalvojau ir atsakiau: – Numarindamas įsibrovėlį." Taigi abu troškome jam mirties, ir ji taip pat nematė kitos išeities, kaip sunaikinti sūnelį. Kitos išeities nebuvo. Ir vėl atminty iškilo mūsų trumpas pokalbis, įvykęs kadaise, saulei leidžiantis, po guobomis; ir vėl atminty iškilo skausmingas prisipažinimas. „Bet dabar, kai *jisai* gimęs, ar ji vis dar jo nepakenčia? Ar gali ji jausti nuoširdų priešiškumą kūnui, gimusiam iš jos kūno? Ar gali ji nuoširdžiai melsti Dievo, kad pasiimtų savo kūrinį?" Vėl gimė ta beprotiška viltis, suspurdusi manyje aną tragišką vakarą: „O kad

jai kiltų mintis apie nusikaltimą, kuri pamažėle taip įsikerotų, kad visą ją užvaldytų!..“ Argi ne man akimirkai toptelėjo mintis apie nepasisekusį bandymą įvykdyti nusikaltimą, matant, kaip pribuvėja trina nugarą ir pėdutes tam pamėlusiam leisgyviam kūneliui? Bet ir ši mintis buvo beprotiška. Žinoma, Džulijana niekados nedrįstų...

Ir aš pažvelgiau į jos rankas, nutįsusias ant paklodės – tokias baltas, kad tik melsvos gyslos jas skyrė nuo drobės.

XXXV.

Dabar, kai ligonė diena iš dienos ėjo vis sveikyn, mane užpuolė kaži koks gailesys. Širdies gilumoje gailėjausi tų pilkų, liūdnų dienų, praleistų alkovoje, kai nuo rudenėjančių lietaus merkiamų laukų atsklisdavo niūri monotonija. Tie rytai, tie vakarai, tos naktys, kad ir alinančios, buvo savaip skausmingai saldžios. Mano pasiaukojamas slaugymas kasdien man regėjosi vis nuostabesnis. Meilės perteklius užtvindydavo sielą ir kartais paskandindavo niūrias mintis, kartais leisdavo man užmiršti tą baisų dalyką, gimdė šiokias tokias guodžiančias iliuzijas, neaiškias svajones. Kartais būdamas ten, viduje, patirdavau panašų jausmą, lyg atsidūręs slaptos koplyčios prietemoje: jaučiausi apsaugotas nuo gyvenimo žiaurumo, nuo nuodėmės galimybės. Kartais man atrodydavo, tarsi plonos užuolaidos mane skirtų nuo bedugnės. Užklupdavo klastinga nežinomybės baimė. Naktį klausydavausi mane supančios namų tylos; ir sielos akimis regėjau, kaip tolimo kambario gilumoje, spingsint lempai, kabo lopšys, kuriame miega įsibrovėlis, mano motinos džiaugsmas, mano palikuonis. Šiurpas pereidavo visu kūnu; ir ilgam iš vėžių išmušdavo vienintelės priešiškos minties spurdėjimas. Užuolaidos mane skyrė nuo bedugnės.

Tačiau dabar, kai Džulijana diena iš dienos ėjo vis sveikyn, priežasčių būti atsiskyrus vis mažėjo; ir pamažėle įprastas namų

gyvenimas prasiskverbė į ramųjį kambarį. Motina, brolis, Marija, Natalija, mis Edit užeidinėdavo daug dažniau ir užtrukdavo daug ilgiau. Raimondas išsireikalavo motiniško švelnumo. Jau tapo neįmanoma nei man, nei Džulijanai jo išvengti. Reikėjo nešykštėti jam bučinių, šypsenų. Reikėjo meistriškai apsimetinėti ir slapstytis, ištverti visas, kai kada itin subtilias kankynes, iš lėto žūti.

Maitinamas sveiku ir maistingu pienu, apsuptas begalinės globos, Raimondas pamažėle nustojo pasibjaurėtinos išvaizdos, ėmė storėti, balti, įgauti aiškesnes formas, stebeilyti savo pilkomis akimis. Tačiau mane erzino viskas, kad ir ką jis darytų – ar suėmęs lūpomis žįstų spenelį, ar makaluotų mažomis rankutėmis. Niekados jis man nepasirodė grakštus, dailus; niekados nejaučiau jam nieko, išskyrus priešiškumą. Kai buvau priverstas jį liesti, kai motina atkišdavo jį pabučiuoti, šiurpas nueidavo per visą kūną, tarsi būčiau lietęs nešvarų gyvulį. Visos kūno skaidulos tam priešinosi; ir mano pastangos pergalėti save buvo bergždžios.

Kiekviena diena man atnešdavo naują kančią, ir motina buvo žiaurus budelis. Kartą netikėtai įėjęs į kambarį ir praskleidęs alkovos užuolaidas pamačiau ant lovos šalia Džulijanos paguldytą vaiką. Daugiau nieko nebuvo kambaryje. Tik mes trise. Vaikas, suvystytas baltuose vystykluose, ramiai miegojo.

– Mama jį čia paliko, – pralemeno Džulijana.

Išbėgau iš ten kaip beprotis.

Kitą kartą manęs pašaukti atėjo Kristina. Nusekiau paskui ją į kambarį, kuriame buvo lopšys. Ten sėdėjo mano motina ir laikė ant kelių nuogą vaiką.

– Norėjau parodyti tau jį prieš suvystydama, – tarė jinai. – Pažiūrėk!

Jausdamas laisvę vaikas makalavo rankomis ir kojomis, vartė akis ir šiaip, ir taip, kišosi pirštus į burną ir seilėjosi. Ties riešais, kulkšnimis, linkimais, ant kirkšnių oda pūpsojo rumbais, nubarstytais pudra; ant išsipūtusio pilvo dar stirksojo kreivas, baltai nupudruotas bambagalys. Motinos rankos su pasimėgavimu čiupinėjo smulkutes galūnes, vieną po kitos rodė man visas smulkmenas, negalėdamos atsitraukti nuo šios neseniai išpraustos, todėl švarios ir lygios odos. Ir atrodė, kad vaikui tai patiko.

– Še, paliesk, koks jis jau tvirtas! – kalbėjo ji norėdama, kad aš pačiupinėčiau.

Taigi man teko jį paliesti.

– Pakelk, pamatysi, koks sunkus!

Taigi man teko jį pakiloti, teko pajusti, kaip dreba jo šiltas ir minkštas kūnelis mano rankose, kurios drebėjo ne iš švelnumo.

– Žiūrėk!

Ir motina šypsodamasi suspaudė tarp nykščio ir smiliaus kauburėlius ant tos trapios krūtinės, kurioję tūnojo atkakli žaladarių būtybių gyvastis.

– Meilutis, meilutis, tu močiutės meilutis! – kartojo ji pirštu kutendama dar nemokančio juoktis vaiko smakriuką.

Miela sidabrinė galva, kuri lygiai taip andai rymojo palinkusi virš kitų dviejų palaimintų lopšių, dabar, dar labiau pražilusi, nieko nenutuokdama lenkėsi prie svetimo tėvo sūnaus, prie įsibrovėlio. Man rodės, ji nebuvo tokia švelni nei Marijai, nei Natalijai, tikriesiems mano kraujo vaikams.

Ji norėjo pati suvystyti vaiką. Peržegnojo jo pilvuką.
– Tu dar ne krikščionis!
Ir atsisukusi į mane tarė:
– Jau reikia paskirti krikštynų dieną.

XXXVI

Daktaras Džema, Jeruzalės Šventojo kapo riteris, mielas, linksmas seniokas, atnešė Džulijanai rytinę dovaną – baltų chrizantemų puokštę.

– O, mano mėgstamos gėlės! – nudžiugo Džulijana. – Ačiū.

Ji paėmė puokštę, ilgai į ją žiūrėjo, kedendama sulaibėjusiais pirštais: ir jos blyškumas liūdnai atliepė rudeninių gėlių blyškumą. Tai buvo stambiažiedės chrizantemos, didumo sulig išsiskleidusiomis rožėmis, kuplios, svarios; spalva priminė paliegusius, bekraujus, kone galadienius kūnus, jos buvo melsvai baltos, kaip nuo šalčio sustirusių mažyčių elgetėlių skruostai. Kai kurios buvo išvagotos violetinių gyslelių, kitos buvo vos vos į gelsvumą.

– Imk, – tarė ji man. – Pamerk.

Buvo rytas, lapkričio rytas; neseniai sukako metai nuo tos nelemtos dienos, kurią šios gėlės priminė.

Netekau aš Euridikės...

Ši Orfėjo arija atminty suskambo man merkiant į vazą baltas chrizantemas. Vėl iškilo kai kurios prieš metus įvykusios ypatingos scenos akimirkos; ir vėl išvydau Džulijaną toje gelsvoje, šiltoje šviesoje, skendinčią tame švelniame aromate, apsuptą visų tų moteriško žavesio prisigėrusių daiktų, ir atrodė lyg senos dainos atbalsis būtų pažadinęs slapto gyvenimo virpesį, paskleidęs

kaži kokios paslapties šešėlį. – Ar šios gėlės jai taip pat sužadino kokių prisiminimų?

Mirtina širdgėla užgulė mano sielą, širdgėla, kurią jaučia nepaguodžiamas įsimylėjėlis. Vėl išvydau Kitą. Jo akys buvo pilkos kaip to įsibrovėlio.

Daktaras iš alkovos man tarė:

– Galite atidaryti langą. Naudinga, kai kambarys gerai vėdinamas, kai patenka saulės.

– Ak, taip, taip, atidaryk! – šūktelėjo ligonė.

Atidariau. Tuo metu įėjo mano motina su žindyve, nešina Raimondu. Aš likau tarp užuolaidų, pasirėmiau ant palangės, pasižiūrėjau į lauką. Už nugaros girdėjau pažįstamus balsus.

Lapkritis ėjo į pabaigą, jau praėjo ir bobų vasara. Viršum įmurusių laukų, viršum taurių, ramių kalvų apybraižų liejosi skaidri, bevaisė šviesa. Atrodė, kad neįžiūrimomis alyvmedžių giraičių viršūnėmis klaidžioja sidabrinis garas. Tai šen, tai ten saulėje bolavo kylanti dūmų sruogelė. Kada ne kada sušiugždėdavo koks vėjo atpūstas lapelis. Šiaip viešpatavo tyla ir ramybė.

Aš svarsčiau: „Kodėl ji tą rytą dainavo? Kodėl girdėdamas ją jaučiau tą jaudulį, tą nerimą? Ji man atrodė *kita moteris*. Ar tai reiškia, kad jinai jį mylėjo? Kokią sielos būseną atskleidė toks neįprastas jausmų proveržis? Ji dainavo, nes mylėjo. Gal aš ir klystu. Bet niekuomet nesužinosiu tiesos!“ Tai jau nebuvo drumstas jausminis pavydas, tai buvo kilnesnė širdgėla, kylanti iš pačių sielos gelmių. Galvojau: „Koks prisiminimas jai išliko apie jį? Kiek kartų tas prisiminimas ją aplankė? Sūnus yra gyvas ryšys. Ji atranda jame kai kuriuos ją paveržusio vyro bruožus; ir ilgainiui tie panašumai vis ryškės. Neįmanoma, kad ji pamirštų

Raimondo tėvą. Galbūt jinai regi jį nuolatos. Ką išgyventų žinodama, jog jis pasmerktas?"

Ir aš smaginausi įsivaizduodamas progresuojantį paralyžių, kurdamas jo paveikslus savo vaizduotėje pagal panašumą su tais, kurie buvo išlikę atminty apie vargšą Spinelį. Vaizdavausi jį sėdintį didžiuliame raudonos odos krėsle, išbalusį kaip drobė, sustingusiais veido bruožais, išsiviepusia pražiota burna, pilna seilių, murmantį nesuprantamus žodžius. Ir mačiau, kaip jis kartoja vis tą patį judesį, norėdamas nušluostyti tas pro lūpų kampučius tekančias seiles.

– Tulijau!

Tai buvo motinos balsas. Apsisukau ir nuėjau link alkovos.

Džulijana gulėjo aukštielninka, išsikankinusi, tyli. Daktaras apžiūrinėjo kūdikio galvutėje ryškėjantį pleiskanų luobą.

– Taigi krikštynos bus poryt, – tarė motina. – Daktaras mano, kad Džulijana dar kurį laiką turėsianti pagulėti.

– Kokia jos būklė, daktare? – paklausiau senuko turėdamas galvoje ligonę.

– Man regis, jos gijimas sulėtėjo, – atsakė šis pakratydamas gražiai pražilusią galvą. – Ji silpna, labai silpna. Reikia pagerinti mitybą, šiek tiek pastangų...

Džulijana pertraukė jį žiūrėdama į mane ir šypsodamasi be galo pavargusia šypsena:

– Daktaras paklausė man širdį.

– Ir ką? – iškart pasisukau į senuką.

Man pasirodė, kad jo kakta nuslinko šešėlis.

– Širdis sveikutėlė, – skubiai atsakė. – Jai tereikia kraujo... ir ramybės. Nagi, širdele, nenukabink nosies! Kaip apetitas šiandien?

Silpnakraujė sukrutino lūpas kone bjaurėdamasi. Ji neatitraukė akių nuo praviro lango, pro kurį matėsi švelnus dangaus lopinėlis.

– Ar šiandien šalta diena? – paklausė kaži kaip droviai įtraukdama rankas po antklodėmis.

Ir regimai nusipurtė.

XXXVII.

Kitą dieną mudu su Federiku ėjome aplankyti Džovanio di Skordijaus. Buvo paskutinė lapkričio diena. Ėjome pėsti per suartus laukus.

Žingsniavome tylūs, susimąstę. Saulė lėtai leidosi link horizonto. Virš mūsų galvų ramiame ore pleveno neapčiuopiamos aukso dulkės. Įmirkusi žemė buvo ryškiai rudos spalvos ir atrodė kupina romios galios, sakyčiau, tylaus savo jėgos suvokimo. Nuo grumstų kilo matomas garas, panašiai kaip iš jaučių šnervių. Tai, kas balta, šioje švelnioje šviesoje įgaudavo akinamo baltumo, sniego tyrumo. Tolumoje besigananti karvė, artojo marškiniai, padžiauta pala, tvarto sienos švietė tarytum mėnesienoje.

– Tu liūdnas, – švelniai tarė Federikas.

– Taip, mielas drauge, labai liūdnas. Aš netekau vilties.

Vėl ilgam stojo tyla. Iš brūzgynų šlamėdami sparnais pakilo paukščių pulkai. Nuo tolumoje besiganančios karvių bandos atsklido vos girdimas varpelių tilindžiavimas.

– Kokios vilties? – vis taip pat meiliai perklausė brolis.

– Kad Džulijana bus išgelbėta, kad aš būsiu išgelbėtas.

Jis tylėjo. Nė žodeliu nepaguodė. Galbūt viduje jis irgi skausmingai išgyveno.

– Mane kankina negera nuojauta, – pridūriau. – Džulijana nepakils iš patalo.

Jis tylėjo. Ėjome medžiais apsodintu taku; nukritę lapai čežėjo po mūsų kojomis; o ten, kur lapų nebuvo, žemė aidėjo dusliai, tarsi po ja būtų tuštymės.

– Jei ji numirs, – kalbėjau toliau, – ką aš darysiu?

Mane staiga suėmė išgąstis, kažkokia paniška baimė; pažvelgiau į brolį, šis suraukęs antakius tylėjo; apsidairiau aplinkui, pajutau nebylią tos valandos nykumą; ir niekada anksčiau, iki tos valandos, nebuvau taip stipriai išgyvenęs gąsdinančios gyvenimo tuštumos.

– Ne, ne, Tulijau, – tarė brolis, – Džulijana *negali mirti.*

Šis tvirtinimas buvo beprasmis, tai neturėjo jokios reikšmės Likimo nuosprendžiui. Vis dėlto jis ištarė tuos žodžius taip, kad buvau sukrėstas jų paprastumo – toks jis man pasirodė nuostabus. Kartais vaikai staiga pasako ką nors netikėto, reikšmingo, ir tai sujaudina mus iki sielos gelmių; sakytum pranašo balsas kalbėtų nesąmoningomis jų lūpomis.

– Skaitai ateitį? – paklausiau nė trupučio nesišaipydamas.

– Ne. Bet aš irgi turiu nuojautą; ir ja tikiu.

Dar kartą mano gerasis brolis įžiebė manyje pasitikėjimo kibirkštį; dar kartą šiek tiek atsileido kietas mano širdį veržiantis lankas. Tačiau atokvėpis buvo trumpas. Likusį kelią jis man kalbėjo apie Raimondą.

Kai jau buvome netoli tos vietos, kur gyveno Džovanis di Skordijus, jis lauke pastebėjo aukštą senio figūrą.

– Žiūrėk ten! Jis sėja. Atėjome jo pakviesti tokiu iškilmingu metu.

Mes prisiartinome. Jutau tokį stiprų vidinį drebulį, tarsi būčiau rengęsis šventvagystei. Iš tiesų, ketinau išniekinti gražų ir svarbų dalyką – ketinau prašyti šio garbaus senolio tapti dvasiniu tėvu nesantuokiniam sūnui.

– Žiūrėk, kokia figūra! – šūktelėjo Federikas rodydamas į sėjėją. – Ūgio kaip žmogus, betgi atrodo kaip milžinas.

Stabtelėjome už medžio, palaukėje, ir įsižiūrėjome į jį.

Įsitraukęs į darbą, Džovanis dar nepamatė mūsų.

Jis ėjo per lauką tiesiai į priekį, neskubėdamas. Ant galvos buvo užsidėjęs žalios ir juodos vilnos kepurę su dviem ausis dengiančiais sparneliais pagal senovės frigų madą. Ties juosmeniu ant odinio dirželio, permesto per kaklą, kabojo baltas, grūdų pilnas krepšys. Kaire ranka jis laikė pravirą krepšį, dešiniąja sėmė ir barstė sėklas. Jo mostas buvo platus, tvirtas ir įgudęs, išlaikantis tolygų ritmą. Iš saujos lekiantys grūdai kartais suspindėdavo ore kaip aukso smiltys ir tolygiai pasiskirstę birdavo į drėgnus tarpuvagius. Sėjėjas pirmyn žingsniavo iš lėto, jo basos kojos klimpo minkštoje žemėje, aukštai iškeltą galvą gaubė šventa šviesa. Jo mostas buvo platus, tvirtas ir įgudęs; visa jo povyza buvo paprasta, šventa ir didinga.

Mes žengėme į lauką.

– Padėk Dieve, Džovani! – šūktelėjo Federikas eidamas pasitikti senolio. – Tebūnie palaiminta tavo sėkla. Tebūnie palaiminta tavo būsima duona.

– Padėk Dieve! – pakartojau aš.

Senolis pametė darbą ir nusiėmė kepurę.

– Užsidėk, Džovani, jei nenori, kad ir mes nusiimtume kepures, – tarė Federikas.

Senolis droviai šypsodamasis užsidėjo kepurę. Nuolankiai paklausė:

– Kuo nusipelniau tokios garbės?

Stengdamasis išlaikyti tvirtą balsą, kreipiausi į jį:

– Atėjau prašyti tavęs, kad per krikštynas laikytum mano sūnų.

Senolis apstulbęs pažvelgė į mane, paskui į brolį. Atrodė vis labiau sutrikęs. Jis sumurmėjo:

– Man tokia garbė!

– Tai ką atsakysi?

– Aš tavo tarnas. Tegu Dievas atlygina tau už garbę, kurią šiandien man suteikei, ir tebūnie jis pašlovintas už tą džiaugsmą, kurį dovanoja man senatvėje. Tegu tavo sūnų aplanko dangiškoji palaima!

– Ačiū, Džovani.

Ir ištiesiau jam ranką. Mačiau, kaip tos liūdnos, gilios akys sudrėko nuo graudulio. Ir mano širdis prisipildė neapsakomo sielvarto.

Senolis paklausė:

– Kaip jį pavadinai?

– Raimondu.

– Kaip tavo šviesaus atminimo tėvas. Tai bent žmogus buvo! O jūs panašus į jį.

Brolis pasiteiravo:

– Tu vienas sėji?

– Vienas. Pats ir apakėju.

Jis parodė į akėčias ir kauptuką, blizgančius ant juodos žemės. Aplinkui buvo matyti dar neapakėtos sėklos, puikūs būsimų grūdų gemalai.

Brolis tarė:

– Ką gi, dirbk toliau. Paliekam tave prie darbo. Ateisi rytoj į Badiolą. Sudie, Džovani. Tebūnie palaiminta tavo sėja.

Abu paspaudėme tas nepavargstančias rankas, pašventintas barstomos sėklos – to gėrio, kurį jos sėjo. Senolis buvo belydįs mus iki keliuko. Tačiau suabejojęs stabtelėjo.

– Turiu vieną prašymą.

– Sakyk, Džovani.

Jis praskleidė krepšį, kabantį ant kaklo.

– Pasemkit saują grūdų ir paberkit mano lauke.

Aš pirmasis kyštelėjau ranką į grūdus, pasėmiau, kiek tilpo, ir pabėriau. Brolis pakartojo tą patį.

– Štai ką jums pasakysiu, – pridūrė susijaudinęs Džovanis di Skordijus žiūrėdamas į apsėtą žemę. – Dievas nori, kad mano krikšto sūnus užaugtų toks geras, kaip duona iš šitos sėklos. Amen.

XXXVIII.

Kitą rytą įvyko krikštynų apeigos, be iškilmių, be triukšmo, atsižvelgiant į Džulijanos būklę. Kūdikis vidiniu perėjimu buvo nuneštas į koplyčią. Ceremonijoje dalyvavo mano motina, brolis, Marija, Natalija, mis Edit, pribuvėja, žindyvė ir riteris Džema. Aš likau prie ligonės lovos.

Ji buvo labai mieguista. Kvėpavo pravira burna, o lūpos buvo blyškios, kaip blyškiausia iš prietemoj pražydusių rožių. Alkovoj tvyrojo prietema. Žiūrėdamas į ją galvojau: „Vadinasi, aš jos neišgelbėsiu? Nuginiau mirtį šalin, ir štai ji vėl sugrįžta. Nėra abejonių: jei neįvyks staigus persilaužimas, ji mirs. Anksčiau, kai pajėgiau laikyti atstu nuo jos Raimondą, kai savo meilumu pajėgiau suteikti jai šiokios tokios vilties ir padėjau užsimiršti, ji atrodė norinti pasveikti. Tačiau nuo tada, kai ji ėmė matyti sūnų, kai prasidėjo toji kankynė, ji diena iš dienos nyksta ir silpsta labiau nei nuo užsitęsusio kraujavimo. Aš matau jos merdėjimą. Ji jau nebeklauso manęs, nepaklūsta man kaip anksčiau. Nuo ko ji mirs? Nuo *jo*. Jis, jis ją nužudys, nėra abejonių..." Ir iš pačių sielos gelmių pakilusi neapykantos banga, regis, visa suplūdo į mano rankas, skatindama žudyti. Išvydau mažą kenkėją, pampstantį nuo pieno, ramiai sau augantį be jokių pavojų, apsuptą begalinio rūpesčio. „Mano motina jį myli labiau nei Džulijaną! Mano motina daugiau rūpinasi juo nei šia

vargše mirštančia būtybe! Ak, reikia jį žūtbūt pašalinti iš mūsų tarpo." Ir jau įvykdyto nusikaltimo vaizdinys mane perskrodė kaip žaibas – mažas miręs kūnelis vystykluose, nekaltas lavonėlis karste. „Krikštynos bus jam paskutinis patepimas. Jį neš Džovanio rankos..."

Staiga suėmė smalsumas. Mane patraukė šis skausmingas reginys. Džulijana vis dar snūduriavo. Atsargiai išslinkau iš alkovos; išėjau iš kambario; pakviečiau Kristiną, kad pabudėtų; paskui dusdamas iš susijaudinimo sparčiu žingsniu pasileidau chorelio link. Durys buvo atdaros. Pamačiau prie grotų klūpantį vyriškį. Atpažinau Pietrą, seną ištikimą tarną, kuris matė, kaip aš gimiau ir dalyvavo mano krikštynose. Jis kiek apgailestaudamas atsikėlė.

– Būk, būk, Pietrai, – tariau jam pusbalsiu ir padėjęs ranką ant peties priverčiau jį vėl atsiklaupti.

Pats atsiklaupiau šalia, atrėmiau kaktą į grotas, pažvelgiau į apačioje esančią koplyčią. Viską mačiau kuo aiškiausiai; girdėjau apeiginius žodžius.

Ceremonija jau buvo prasidėjusi. Iš Pietro sužinojau, kad vaikas jau gavo druskos. Krikštynoms vadovavo Tusio parapijos klebonas donas Grigorijus Artelė. Kartu su krikštatėviu jie dabar kalbėjo „Tikėjimo išpažinimą": vienas garsiai vedė, kitas pusbalsiu iš paskos kartojo. Džovanis laikė vaiką dešiniąja ranka, ta pačia, kuria iš vakaro sėjo kviečius. Kairiąją buvo uždėjęs ant baltutėlių kaspinų ir mezginių. Ir tos kaulėtos, liesos, įrudusios rankos, sakytum nulietos iš gyvos bronzos, tos rankos, įdiržusios nuo žemdirbio įrankių, pašventintos išdalyto gėrio ir neišmatuojamo nuveikto triūso, dabar, laikydamos kūdikį, įgavo tokio mielo švelnumo ir, sakytum, drovumo, kad negalėjau nuo jų atplėšti akių. Raimondas neverkė; jis tik kraipė ir kraipė

burną, pilną skystų seilių, tekančių jo smakru ant siuvinėto seilinuko.

Sukalbėjęs egzorcizmą, klebonas paseilėjo pirštą ir palietė rausvas auseles tardamas stebuklingą žodį:

– *Ephpheta.**

Paskui palietė šnerves sakydamas:

– *In odorem suavitatis...***

Po to pamirkė nykštį į katechumenų aliejų ir, Džovaniui laikant kūdikį aukštielninką, padarė kryžiaus ženklą vaiko krūtinės viršuje; tada Džovanis apvertė jį ir klebonas padarė kryžiaus ženklą ant nugaros, tarp menčių, sakydamas:

– *Ego te linio oleo salutis in Christo Jesu Domino nostro...****

Ir vatos gumulėliu nušluostė pateptas vietas.

Tuomet nusiėmė violetinę, gedulo ir liūdesio spalvos, stulą ir džiaugsmo ženklan užsidėjo baltą, paskelbdamas, kad gimtoji nuodėmė tuoj bus nuplauta. Ir pavadino Raimondą vardu, ir pateikė jam tris klausimus. O krikštatėvis į juos atsakė:

– *Credo, credo, credo.*****

Koplyčia buvo nepaprastai aidi. Saulės šviesos pluoštas, krentantis pro vieną iš ovalių langų, apšvietė marmurines grindų plokštes, po kuriomis buvo gilūs kapų rūsiai; juose daugel mano protėvių ilsėjosi ramybėje. Motina su broliu stovėjo vienas šalia kito Džovaniui už nugaros; Marija su Natalija stiebėsi ant pirštų galų, nenustygo iš smalsumo norėdamos pamatyti

* Atsiverk. (Hebr.)

** Malonės dvelksmui... (Lot.)

*** Aš tave patepu išganymo aliejumi, kad, susivienijęs su Viešpačiu Jėzumi Kristumi... (Lot.)

**** Tikiu, tikiu, tikiu. (Lot.)

mažylį, kartkartėmis nusišypsodamos ir šnibždėdamosi tarpusavy. Džovanis keliskart kryptelėjo į tą pusę, iš kur sklido šnabždesiai, bet taip geraširdiškai, kad šis judesys atskleisdavo visą žodžiais nenusakomą vienišo senuko švelnumą vaikams, kurio buvo sklidina didžiulė jo širdis.

– *Raymunde, vis baptizari?** – paklausė dvasininkas.

– *Volo***, – atsakė krikštatėvis, pakartodamas tai, kas jam buvo liepta.

Patarnautojas pastūmė sidabrinę krikštyklą, kurioje ribuliavo krikšto vanduo. Motina nuėmė kepurėlę, o krikštatėvis atkišo kniūbsčią vaiką nuplovimui. Apskrita galva, ant kurios galėjau įžiūrėti balsvą pleiskanų luobą, nusviro virš krikštyklos. Klebonas, semdamas vandenį samteliu, triskart užpylė ant galvos, kaskart peržegnodamas.

– *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.****

Raimondas balsiai pravirko; bešluostant galvą, dar labiau įsiverkė. Ir kai Džovanis jį vėl pakėlė, pamačiau tą veidą, paraudusį nuo priplūdusio kraujo ir įtampos, susiraukšlėjusį nuo besikraipančios burnos, išmėtytą balkšvomis dėmėmis netgi ant kaktos. Ir, kaip visada, girdėdamas tą verksmą vėl skausmingai kankinausi, vėl mane suėmė baisus įniršis. Niekuo jis manęs taip nesiutino, kaip tuo savo balsu, tuo įkyriu kniaukimu, kuris pirmąkart mane pervėrė niūrų spalio apyaušrį. Šitoks nervų tąsymas man buvo nepakeliamas.

* Raimondai, ar nori būti pakrikštytas? (Lot.)

** Noriu. (Lot.)

*** Aš tave krikštiju vardan Dievo: Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. (Lot.)

Kunigas pamirkė nykštį į Šventąją Krizmą ir patepė pakrikštytojo kaktą, skaitydamas apeiginius žodžius, kurių per rėkimą nesigirdėjo. Tuomet apvilko jį baltu drabužiu, simbolizuojančiu Nekaltybę.

– *Accipe vestem candidam...**

Paskui padavė krikštatėviui pašventintą žvakę.

– *Accipe lampadem ardentem...***

Nekaltasis nurimo. Jis įbedė akis į liepsnelę, kuri plastėjo ilgos ištapytos žvakės viršuje. Džovanis di Skordijus dešine ranka laikė naująjį krikščionį, o kaire – dieviškosios ugnies simbolį, jo laikysena buvo paprasta ir ori, o žvilgsnis nukreiptas į dvasininką, skaitantį apeiginius žodžius. Jis buvo visa galva aukštesnis už ten esančius. Niekas aplinkui, net ir Nekaltojo drabužis, nebuvo baltesnis už jo žilus plaukus.

– *Vade in pace, et Dominus sit tecum.****

– *Amen.*

Motina paėmė iš senolio rankų Nekaltąjį, priglaudė jį prie krūtinės ir pabučiavo. Brolis taip pat jį pabučiavo. Ir visi ten esantys vienas po kito jį pabučiavo.

Šalia manęs vis dar klūpantis Pietras verkė. Sukrėstas, priblokštas pašokau ir išėjau iš ten, pasileidau bėgte koridoriais ir įgriuvau į Džulijanos kambarį.

Kristina suglumusi pusbalsiu paklausė:

– Kas atsitiko, pone?

– Nieko, nieko. Pabudo?

* Imk šį nekaltumo drabužį... (Lot.)

** Imk degančią žvakę... (Lot.)

*** Eik ramybėje, ir Viešpats tebūna su tavimi. (Lot.)

– Ne, pone. Rodos, miega.

Praskleidžiau užuolaidas, tyliai įėjau į alkovą. Iš pradžių prietemoje galėjau įžiūrėti tik baltą pagalvę. Priėjau arčiau, pasilenkiau. Džulijana buvo atsimerkusi ir įdėmiai žvelgė į mane. Tikriausiai iš mano veido atspėjo, ko aš toks sunerimęs, bet nieko nesakė. Ji vėl užmerkė akis taip, tarsi daugiau niekada neatsimerktų.

XXXIX.

Nuo tos dienos įvykiai ėmė verstis galvotrūkčiais, ir tas paskutinis periodas buvo akivaizdžiai pažymėtas beprotystės, kuri turėjo atvesti mane į nusikaltimą. Nuo tos dienos ėmiau svarstyti, kokiu būdu būtų galima lengviausiai ir patikimiausiai numarinti Nekaltąjį.

Mano svarstymas buvo šaltas, tikslus bei kruopštus ir pareikalavo visų vidinių galių. Mane visiškai pavergė įkyri mintis, neįtikėtinai galinga ir skvarbi. Tuo metu, kai visa savo esybe išgyvenau didžiausią įtampą, toji mintis vedė mane į tikslą tarsi plieniniu bėgiu – blizgančiu, tvirtu, nenusukančiu į šalį. Mano žvalgumas, regis, patrigubėjo. Niekas nepraslydo pro akis, nei mano viduje, nei išorėje. Mano budrumas nesumažėjo nė valandėlei. Neištariau nė žodžio, nepadariau nieko, kas būtų galėję kelti įtarimą ar žadinti nuostabą. Apsimetinėjau, veidmainiavau be perstogės, ne tik prieš savo motiną, brolį, kitus nieko nenutuokiančius žmones, bet ir prieš Džulijaną.

Būdamas su Džulijana, stengiausi atrodyti jai susitaikęs, nurimęs, kartais netgi viską pamiršęs. Atkakliai vengiau bet kokių užuominų apie įsibrovėlį. Visaip stengiausi pakelti jos dvasią, įkvėpti pasitikėjimo, paraginti ją laikytis nurodymų, padėsiančių susigrąžinti sveikatą. Ėmiau dar uoliau ja rūpintis. Norėjau rodyti jai tokius švelnius ir gilius jausmus, kad ji užmirštų, kas buvo, ir galėtų vėl mėgautis paties gaiviausio ir

tyriausio gyvenimo skoniu. Dar kartą pajutau persikūnijąs į trapų ligonės kūną, perduodąs jai dalelę savo stiprybės, suteikiąs impulsą jos silpnai širdžiai. Atrodė, lyg būčiau vertęs ją gyventi diena po dienos, kone įpūsdamas jai dirbtinio gyvybingumo belaukiant, kada išmuš tragiška išsivadavimo valanda. Mintyse kartodavau: „Rytoj!" Rytojus ateidavo ir praeidavo, bet valanda neišmušdavo. Ir vėl kartodavau: „Rytoj!"

Buvau įsitikinęs, kad motiną išlaisvinti gali tik kūdikio mirtis. Buvau įsitikinęs, kad išnykus įsibrovėliui ji pasveiks. Galvojau: „Ji negalėtų nepasveikti. Ji pamažėle atgimtų, prikelta naujo kraujo. Atrodytų kaip nauja būtybė, be menkiausio nedorybės pėdsako. Abu jaustumėmės apsivalę, verti vienas kito, po tokios ilgos ir skausmingos atgailos. Liga, išgijimas nustumtų liūdnus prisiminimus į miglotą praeitį. O aš norėčiau ištrinti iš jos sielos netgi prisiminimo šešėlį; norėčiau, kad ji visiškai užsimirštų meilėje. Po tokio didelio išbandymo bet kokia žmogiška meilė atrodytų menka, palyginti su mūsiške." Įsivaizduodamas ateitį, degiau iš nekantrumo. Netikrumas man tapo nebepakeliamas. Nusikaltimas man neatrodė siaubingas. Negailestingai priekaištavau sau, kad vis dar svyravau dėl pernelyg didelio atsargumo; tačiau jokia išganinga mintis dar neapšvietė mano proto, dar nebuvau sugalvojęs patikimos *priemonės*.

Reikėjo, kad Raimondas atrodytų miręs savo mirtimi. Reikėjo, kad net ir gydytojui negalėtų šmėstelėti joks įtarimas. Išanalizavęs įvairius *būdus*, taip ir nesuradau tinkamo, patenkinamo. Ir, belaukdamas proto nušvitimo, dangiškojo įkvėpimo, jutau, kad auka ėmė mane kaži kaip keistai traukti savęsp.

Dažnai netikėtai užsukdavau į žindyvės kambarį, o širdis taip pašėlusiai daužėsi, kad bijojau, jog ji išgirsianti tuos dūžius. Jos

vardas buvo Ana; moteris buvo kilusi iš Montegorgo Pausulos kaimelio ir priklausė garsiai kresnų kalniečių moterų giminei. Kartais ji man primindavo varinę Kibelę, tik be dantytos karūnos*. Buvo apsirengusi pagal savo krašto nešioseną: ryškiai raudoną sijoną su daugybe lygių, simetriškų klosčių, juodą, auksu siuvinėtą korsažą su dviem ilgomis karančiomis rankovėmis, į kurias ji retai įkišdavo rankas. Jos galva tamsavo virš baltutėlių marškinių, tačiau akių baltymai ir dantys baltumu permušė marškinių drobę. Akys blizgėjo lyg lakinės, beveik visuomet nejudrios, be žvilgsnio, be svajonės, be minties. Plati burna praverta, nebyli, apšviesta tankių, lygių dantų eilės. Jos plaukai, tokie juodi, kad net su violetiniais atšvaitais, besileidžiantys nuo žemos kaktos užsibaigė dviem kasomis, suraitytomis už ausų tarsi avino ragai. Ji beveik nuolatos sėdėjo įsitaisiusi su žindukliu ant rankų, skulptūriška padėtimi, nei liūdna, nei linksma.

Įėjau vidun. Kambarys beveik visada skendėjo prieblandoje. Mačiau baltuojančius Raimondo vystyklus ant rankų tamsios, tvirtos moters, kuri akylai sekė mane tomis negyvo stabo akimis nepratardama nė žodžio ir nenusišypsodama.

Kartais užeidavau ten pabūti, žiūrėdavau į kūdikį, prisisiurbusį prie apvalios krūties, neįprastai šviesios, palyginti su veidu, išvagotos melsvų kraujagyslių. Jis žindo čia silpniau, čia stipriau, čia nenoriai, čia pagautas godumo. Minkštas žandukas judėjo

* Kibelė – frigų kilmės graikų ir romėnų deivė, kalnų ir urvų, sienų ir tvirtovių, gamtos bei laukinių gyvūnų globėja, vaizduojama su dantyta, miesto sienos bokštus primenančia karūna.

kartu su lūpomis, gerklė trūkčiojo su kiekvienu nurijimu, nosis beveik pasislėpė prispausta išsipūtusios krūties. Aš įsivaizdavau, kaip gėris, kurį atneša to šviežio, sveiko ir sotaus pieno banga, pasklinda visame gležname kūne. Man rodės, kad su kiekvienu nauju gurkšniu įsibrovėlis tampa vis gyvybingesnis, atsparesnis, vis didesnis žaladarys. Jutau buką apmaudą matydamas, kad jis auga, tarpsta ir nerodo nė ženklo silpnumo, išskyrus tas nekaltas balkšvas luobeles. Galvojau: „Nejau tas motinos nerimas, jos kančios, kol jisai dar buvo įsčiose, nė kiek nepakenkė? O gal jis tikrai turi kokią įgimtą ydą, kuri dar neišryškėjo, bet galėtų išsivystyti vėliau ir pasmerkti jį myriop?"

Vieną dieną radęs jį nesuvystytą lopšyje, įveikiau pasibjaurėjimą ir paliečiau jį, apžiūrėjau nuo galvos iki kojų, pridėjęs ausį prie krūtinės paklausiau, kaip plaka jo širdis. Jis pritraukdavo kojeles ir paskui stipriai spirdavosi; mosikavo rankomis, kuriose buvo pilna duobučių ir raukšlių; kišo į burną pirštus su atsikišusiais, šviesiu lankeliu apvestais nagučiais. Minkšti mėsos rumbai juosė riešus, kulkšnis, pūpsojo ties pakinkliais, kirkšnimis, ant šlaunų, pilvo.

Ne kartą stebėjau jį miegantį, ilgai į jį žiūrėdavau, be paliovos svarstydamas apie *priemonę*, tačiau negalėjau susikaupti, nes vis matydavau karste gulintį suvystytą lavonėlį, apsuptą baltų chrizantemų karūnomis, tarp keturių degančių žvakių. Miegojo jis labai ramiai. Gulėjo aukštielninkas, sugniaužęs kumštukus nykščiais į vidų. Kada ne kada drėgnos lūpos sukrutėdavo tarsi čiulpdamos. Ir jei širdimi pajusdavau to miego nekaltumą, jei nesąmoningas tų lūpų krutėjimas mane sugraudindavo, tarsi norėdamas patvirtinti savo ketinimą, sakydavau pats

sau: „Jis turi mirti." Ir vaizdavausi kančias, dėl jo kaltės patirtas anksčiau ir visai neseniai, kančias, kurios neišvengiamai laukia ateityje, vaizdavausi, kiek meilės jis atima iš mano paties mergaičių, ir Džulijanos merdėjimą, ir visą skausmą ir grėsmę, juodu debesiu pakibusius virš mūsų galvų. Taip aš vėl kursčiau savo pasiryžimą žudyti, taip atnaujinau mirties nuosprendį miegančiajam. Kambario kertėje, prietemoje, sėdėjo sargyboje Montegorgo moteris, tyli, sustingusi kaip stabas; ir jos akių baltymai, ir dantys blykčiojo nelyg didžiuliai auksiniai žiedai ausyse.

XL.

Vieną vakarą (buvo gruodžio 14-oji) grįždami su Federiku į Badiolą pastebėjome priešais alėja einantį vyriškį ir pažinome Džovanį di Skordijų.

– Džovani! – šūktelėjo brolis.

Senolis sustojo. Mes prisiartinome.

– Gerą vakarą, Džovani. Kas naujo?

Senolis sutrikęs baikščiai šypsojosi, tarsi būtume sučiupę jį darant ką blogo?

– Ėjau, – suvapėjo, – ėjau... aplankyti savo krikšto sūnelio.

Stovėjo labai susigėdęs. Atrodė, tuoj puls atsiprašinėti už savo įžūlumą.

– Norėtum jį pamatyti? – paklausė Federikas pritildęs balsą, tarsi tai būtų slaptas pasiūlymas, nors jis, žinoma, suprato tuos liūdnus ir švelnius jausmus, kurių buvo sklidina šio vaikų palikto senelio širdis.

– Ne, ne... Norėjau tik paklausti...

– Tai tu nenori jo pamatyti.

– Ne... taip... gal sutrukdysiu... tokiu metu...

– Eime, – nusprendė Federikas, paimdamas jį tarsi vaiką už rankos. – Eikš, aplankysi.

Įėjome. Užlipome laiptais į žindyvės kambarį.

Tenai buvo mano motina. Geraširdiškai nusišypsojo Džovaniui. Mums davė ženklą netriukšmauti.

– Miega, – tarė. Atsigręžusi į mane ji susirūpinusi pridūrė: – Šiandien, į vakarą, pakosčiojo.

Ta žinia mane sujaudino; ir mano jaudulys buvo toks akivaizdus, kad motinai pasirodė, jog reikia mane nuraminti:

– Bet, žinok, visai nedaug, tik vos vos, menkniekis.

Federikas ir senolis jau buvo priėję prie lopšio ir lempos šviesoje žiūrėjo į miegantį mažylį. Senis buvo žemai pasilenkęs virš jo. Ir nebuvo aplinkui nieko baltesnio už jo žilę.

– Pabučiuok jį, – sušnabždėjo Federikas.

Jis atsitiesė, sumišęs pažvelgė į mane ir motiną; paskui ranka perbraukė burną, seniai skustą smakrą.

Ir tarė pusbalsiu mano broliui, nes jo mažiausiai varžėsi:

– Jei pabučiuosiu, jam durs. Tada tikrai pabus.

Brolis, matydamas, kad tas vargšas apleistas senis degte degė noru pabučiuoti vaiką, rankos mostu jį paragino. Ir tuomet ta didelė balta galva tyliai tyliai palinko virš lopšio.

XLI.

Kai kambaryje likome vienudu su motina, priešais lopšį, kuriame vis dar miegojo į kaktą pabučiuotas Raimondas, ji tarė man su užuojauta:

– Vargšas senukas! Ar žinai, kad jis ateina kone kas vakarą? Tik slepiasi. Pjeras sakė matąs jį kas vakarą sukant ratus aplink namą. Krikštynų dieną jis paprašė, kad parodytume jam šio kambario langą, tikriausiai, kad galėtų atėjęs į jį žiūrėti... Vargšas senukas! Kaip man jo gaila!

Aš klausiausi Raimondo kvėpavimo. Jis man neatrodė pakitęs. Vaikas miegojo ramiai.

Tariau:

– Tai jis kosėjo šiandien...

– Taip, Tulijau, truputį. Bet tu nesijaudink.

– Gal peršalo...

– Atrodo, negalimas daiktas, kad būtų peršalęs; juk šitaip saugomas!

Man galvoje nušvito. Ėmė purtyti netikėtas vidinis drebulys. Motinos buvimas šalia staiga tapo nepakeliamas. Aš sutrikau, nusigandau, kad išsiduosiu. Toji mintis galvoje taip sukosi, taip kibirkščiavo, kad pabūgau: „Kažkas juk vis tiek turi atsispindėti veide." Kad ir be reikalo nuogąstavau, niekaip negalėjau suimti savęs į rankas. Žingtelėjau į priekį ir pasilenkiau prie lopšio.

Motina kažką pastebėjo, tačiau išsiaiškino mano naudai, nes pridūrė:

– Koks tu jautrus? Argi negirdi, kaip ramiai alsuoja? Ar nematai, kaip gerai miega?

Tačiau kad ir ką kalbėjo, jos balse buvo justi nerimas, ji nemokėjo nuo manęs paslėpti savo nuogąstavimų.

– Taip, tu teisi, tai menkniekis, – atsakiau prisiversdamas. – Lieki čia?

– Pabūsiu, kol Ana sugrįš.

– Aš einu.

Ir išėjau. Nuėjau pas Džulijaną. Ji laukė manęs. Viskas buvo paruošta jos vakarienei, kurią įprastai valgydavau kartu su ja, norėdamas kad kuklus ligonės staliukas nebūtų jai toks atgrasus ir mano pavyzdys bei rūpestinga globa paskatintų ją valgyti. Savo veiksmais, savo žodžiais siekiau atrodyti kaip niekada linksmas, nuotaikingas. Mane pagavo kažkoks ypatingas jaudulys, ir aš aiškiai tą suvokiau, ir galėjau save stebėti, bet nepajėgiau valdytis. Išgėriau, nors ir nebuvau pratęs, dvi ar tris taures burgundiško vyno, kurį gydytojas skyrė Džulijanai. Norėjau, kad ir ji išgertų kokį gurkšnį viršaus.

– Jautiesi kiek geriau, tiesa?

– Taip, taip.

– Jei būsi klusni, pažadu, kad per Kalėdas pastatysiu tave ant kojų. Dar liko dešimt dienų. Per dešimt dienų, jei norėsi, gali sustiprėti. Gurkštelk dar, Džulijana!

Ji žiūrėjo į mane truputį nustebusi, truputį smalsaudama, stengdamasi atidžiai manęs klausyti. Tikriausiai jau buvo pavargusi, tikriausiai vokai jau buvo apsunkę. Kartais toji padėtis pusiausėda po kurio laiko vis dar pasireikšdavo smegenų anemija.

Ji suvilgė lūpas taurėje, kurią jai padaviau.

– Sakyk, – tęsiau aš, – kur tu norėtum pabuvoti, kai pasveiksi?

Ji šyptelėjo.

– Rivjeroje? Nori, kad parašyčiau Augustui Aričiui ir paprašyčiau surasti mums vilą? O, jei Džinozos vila būtų laisva! Tu prisimeni?

Ji dar silpniau šyptelėjo.

– Tu pavargai? Turbūt mano balsas tave vargina...

Supratau, kad ji tuoj tuoj neteks sąmonės. Prilaikydamas ją ištraukiau pagalves, į kurias ji rėmėsi, atsargiai paguldžiau nuleisdamas galvą kiek žemiau; viską padariau kaip įprastai. Po valandėlės ji, regis, atsigavo. Sumurmėjo kaip per sapną:

– Taip, taip, važiuokime...

XLII.

Man užėjo keistas neramumas. Kartais apimdavo palaiminga būsena, užklupdavo nesuvokiamas džiugesys. Kartais degiau iš nekantrumo, be galo troškau nežinia ko. Kartais įsigeisdavau pamatyti kokį žmogų, susirasti ką nors, kalbėtis, išsilieti. Kartais jaučiau vienatvės poreikį, norėjau užsidaryti saugioje vietoje ir likti pats su savim, kad galėčiau įsigilinti į save, išplėtoti savo sumanymą, numatyti ir išanalizuoti visas būsimo įvykio aplinkybes, pasiruošti jam. Šios skirtingos, tarpusavy priešingos būsenos, taip pat ir kitos, miglotos ir nepaaiškinamos, mano sieloje mainėsi viena per kitą ir mano vidiniam gyvenimui suteikė pašėlusį pagreitį.

Mintis, perskrodusi mano protą, tas nuodingos šviesos blyksnis, rodės, staiga apšvietė ankstesnę, gerokai į tamsą nugrimzdusią sąmonės būseną, rodės, sujudino giluminį mano atminties klodą. Jaučiau *prisimenąs*, tačiau kad ir kaip stengiausi, negalėjau atsekti, iš kur kyla tasai prisiminimas ir apie ką jis. Žinoma, aš prisiminiau. Ar prisiminiau kadaise skaitęs? Ar buvau radęs tokį pat atvejį aprašytą kokioje knygoje? O gal kažkas, kažkada man buvo pasakojęs tokį įvykį kaip atsitikusį tikrovėje? O gal vis dėlto tas *prisiminimo* jausmas buvo menamas, gal tai tebuvo tiesiog mįslingas minčių sutapimas. Buvau tikras, kad būdas man buvo pasufleruotas kažkieno iš išorės. Man rodės, lyg staiga kažkas būtų nusprendęs išvaduoti mane

iš visų abejonių sakydamas: *„Turi padaryti taip, kaip padarė tas kitas tavo vietoje."* Bet kas buvo *tas kitas*? Kažkokiu būdu, žinoma, aš turėjau jį pažinoti. Tačiau kad ir kaip stengiausi, negalėjau atplėšti jo nuo savęs, pamatyti iš šalies. Nepajėgiu tiksliai apibūdinti tos ypatingos sąmonės būsenos, kurią tuomet patyriau. Aš žinojau viską apie faktą, kaip viskas įvyko, tai yra žinojau seką veiksmų, kuriuos atliko žmogus, kad įvykdytų savo ketinimą. Tačiau tas žmogus, pirmtakas, man buvo nepažįstamas; ir aš negalėjau šiam žinojimui priskirti vaizdinių nepastatydamas savęs jo vieton. Taigi aš mačiau save patį, atliekantį tuos ypatingus veiksmus, kuriuos jau buvo atlikęs kažkas kitas, mėgdžiojantį kito žmogaus elgesį tokioje padėtyje kaip mano. Man trūko pojūčio, kad viskas vyksta savaime, pirmąkart.

Išėjęs iš Džulijanos kambario, keletą minučių neapsisprendęs vaikščiojau koridoriais tai šen, tai ten. Nieko nesutikau. Pasukau žindyvės kambario link. Pasiklausiau prie durų; išgirdau prislopintą motinos balsą; nuėjau šalin.

Gal ji nė nebuvo iš ten išėjusi? Gal vaikas ėmė stipriau kosėti? Aš gerai išmaniau apie naujagimių bronchitą, tą baisią, klastingos prigimties ligą. Prisiminiau, kokį pavojų išgyveno Marija trečią savo gyvenimo mėnesį, prisiminiau visus požymius. Marija irgi iš pradžių kartą kitą nusičiaudėjo, pakosčiojo, buvo labai mieguista. Pagalvojau: „Kas žino! Jei palauksiu, jei nepasiduosiu pagundai, gal gerasis Dievas laiku įsikiš ir būsiu išlaisvintas." Grįžau atgalios, vėl pasiklausiau prie durų; dar kartą išgirdau motinos balsą ir įėjau vidun.

– Na, kaip jaučiasi Raimondas?

– Gerai. Jis ramus, daugiau nekosėjo, kvėpuoja lygiai, karščio neturi. Žiūrėk. Žinda.

Motina išties man pasirodė atsipalaidavusi, rami.

Ana sėdėjo ant lovos ir žindė kūdikį, o šis godžiai traukė, kartkartėmis sučepsėdamas lūpomis. Ana laikė pakreipusi galvą į šoną, akis nudūrusi į grindis, sustingusi, lyg išlieta iš bronzos. Virpanti lempos švieselė žaidė šviesa ir šešėliais ant jos raudono sijono.

– Ar ne per karšta čia? – paklausiau šiek tiek dusdamas nuo tvankumos.

Kambaryje iš tiesų buvo labai karšta. Vienoje kertėje ant gorės dangčio džiūvo keletas palučių, vyturas. Buvo girdėti verdančio vandens burbuliavimas. Kada ne kada švilpiančio, riaumojančio vėjo gūsiai sudrebindavo langų stiklus.

– Matai, koks šiaurys siautėja! – sumurmėjo motina.

Kitų garsų aš neišgirdau. Neramiai įsiklausiau į vėją. Per kaulus nuėjo šiurpas, sakytum mane būtų perkošęs šalčio gūsis. Nuėjau prie lango. Drebančiomis rankomis atidariau langines. Priglaudžiau kaktą prie ledinio stiklo ir pažiūrėjau laukan, tačiau nuo kvėpavimo iškart apgaravo stiklas ir nieko nesimatė. Pakėliau akis ir viršutiniame langelyje pamačiau mirgant žvaigždėtą dangų.

– Giedra, – tariau pasitraukdamas nuo lango.

Viduje aš jau nešiojausi skaidrios kaip deimantas žmogžudystės nakties vaizdinį, o akys vis krypo į Raimondą, kuris vis dar žindo krūtį.

– Ar Džulijana šįvakar valgė? – pasiteiravo motina meiliu balsu.

– Taip, – atsakiau sausai ir pagalvojau: „Visą vakarą neradai nė minutės laiko jos aplankyti! Ne pirmas kartas, kai ji tau nerūpi. Savo širdį tu atidavei Raimondui.“

XLIII.

Kitą rytą daktaras Džema apžiūrėjo vaiką ir pranešė, kad jis sveikut sveikutėlis. Motinos paminėtas kosulys jam nepadarė jokio įspūdžio. Nors perdėta globa ir atsargumas jam kėlė šypseną, patarė pasaugoti vaiką šiomis žvarbiomis dienomis, ypač atsargiai prausti ir maudyti.

Aš buvau tenai, kai jis kalbėjo apie tai prie Džulijanos. Du ar tris kartus mano akys probėgšmais sutiko jos akis.

Taigi *Apvaizda* nesuteikė pagalbos. Reikėjo veikti, reikėjo pasinaudoti tinkama proga, paskubinti įvykį. Aš apsisprendžiau. Laukiau vakaro pasiryžęs įvykdyti nusikaltimą.

Sukaupiau visas man likusias jėgas, ėmiausi visų atsargumo priemonių, išanalizavau visus savo žodžius, visus veiksmus. Nepasakiau ir nepadariau nieko, kas galėtų sukelti įtarimą, sužadinti nuostabą. Niekada, nė akimirkai nepraradau budrumo. Nė akimirką manęs neapėmė sentimentalus silpnumas. Mano vidinis jautrumas buvo suspaustas, užgniaužtas. Mano protas telkė visus reikalingus gebėjimus, ruošdamasis spręsti materialią problemą. Reikėjo, kad vakare keletui minučių būčiau paliktas su įsibrovėliu esant tam tikroms saugumo garantijoms.

Dieną keliskart buvau užsukęs į žindyvės kambarį. Ana visuomet buvo savo vietoje kaip šaltakraujė sargybinė. Jeigu ko nors paklausdavau, ji atsakydavo vienskiemeniais žodžiais. Jos

balsas buvo kimus, savotiško tembro. Jos tylėjimas, jos nejudrumas mane erzino.

Paprastai ji niekada neišeidavo iš kambario, išskyrus valgio metą. Tačiau tuomet ją daugiausia pakeisdavo motina ar mis Edit, ar Kristina, ar kokia kita tarnaitė. Pastaruoju atveju aš galėčiau lengvai atsikratyti liudininko liepdamas jai ką nors padaryti. Tačiau visuomet grėsė pavojus, kad per tą laiką kas nors gali užeiti netikėtai. Be to, negalėdamas pats parinkti pakeičiančio žmogaus, aš priklausiau nuo likimo malonės. Tikėtina, kad šį vakarą, kaip ir kitus, tai bus mano motina. Iš kitos pusės, man atrodė neįmanoma nežinia kiek tęsti tą šnipinėjimą, vis nerimauti, vis tykoti ir gyventi nuolatos laukiant, kada išmuš lemtinga valanda.

Kol taip dvejojau, įėjo mis Edit su Marija ir Natalija. Dvi mažosios gracijos, pažvalėjusios nuo bėgimo lauke, susisupusios į sabalo apsiaustus, su to paties kailio kepuraitėmis ant galvų, su pirštinėmis ant rankų, įraudusiais nuo šalčio skruostais, vos mane pamačiusios, džiaugsmingos, lengvutės puolė prie manęs. Ir keletą minučių kambaryje buvo girdėti vien jų čiauškėjimas.

– Žinai, atėjo kalniečiai, – pranešė man Marija. – Šįvakar prasideda Kalėdų novena koplyčioj. Kad tu būtum matęs, kokį betliejų padarė Pietras! Žinai, kad močiutė mums pažadėjo eglę? Tiesa, mis Edit? Reikia pastatyti ją mamos kambary... Mama pasveiks per Kalėdas, ar ne? Ak, padaryk taip, kad ji pasveiktų!

Natalija stabtelėjo pažiūrėti į Raimondą, ji vis nusijuokdavo matydama, kaip jis rauko veiduką ir be paliovos mataruoja kojytėmis, tarsi norėtų išsivaduoti iš vystyklų. Ji kaipmat įsigeidė:

– Noriu palaikyti!

Ir triukšmingai reikalavo, kad jai duotų. Ji sukaupė visas jėgas, kad išlaikytų vaiko svorį, o veidas tapo rimtas kaip tuomet, kai žaidė mamą su savo lėle.

– Dabar aš! – sušuko Marija.

Ir broliūkštis nė neknirktelėjęs perėjo iš vienų rankų į kitas. Tačiau vienu metu, kai prižiūrima Edit nešiojo jį po kambarį, Marija susvyravo ir vos nepaleido vaiko iš rankų. Edit jį prilaikė, paėmė iš jos, grąžino žindyvei, kuri atrodė visiškai pasinėrusi į save, nutolusi nuo ją supančių žmonių ir daiktų.

Turėdamas galvoje slaptą mintį, tariau:

– Vadinasi, šįvakar prasideda novena...

– Taip, taip, šįvakar.

Aš žiūrėjau į Aną, kuri, regis, krūptelėjo ir įsiklausė į pokalbį.

– Kiek atėjo kalniečių?

– Penki, – atsakė Marija, kuri atrodė žinanti visas smulkmenas. – Du dūdmaišininkai, du flažoletistai ir lumzdžiuotojas.

Ir prapliupo kvatotis juoktis vis kartodama paskutinį žodį ir erzindama seserį.

– Jie iš kalnų, taviškiai, – tariau atsisukdamas į Aną.– Tikriausiai yra kas nors iš Montegorgo...

Jos akys neteko atšiauraus blizgesio, pagyvėjo, sudrėko, jose įsižiebė liūdni žiburėliai. Visas veidas persimainė nuo dar nepatirto jausmo. Ir aš suvokiau, kad ji serga, ir ta liga yra namų ilgesys.

XLIV.

Artinosi vakaras. Nusileidau į koplyčią, pamačiau, kad viskas parengta novenai: prakartėlė, gėlės, vaško žvakės. Pats nežinau ko išėjau laukan: žvilgtelėjau į Raimondo kambario langą. Sparčiai žingsniavau po kiemą pirmyn ir atgal, tikėdamasis nuramdyti nevalingą drebulį, į kaulus besiskverbiantį ledinį šaltį, mėšlungiškai susitraukinėjantį tuščią skrandį.

Buvo žvarbus, giedras, sakyčiau, kone stingdantis vakaras. Virš tolimo horizonto, pilkšvo slėnio gilumoje, kur tekėjo klastingasis Asoras, klėtėsi žalsva mėlynė. Upė žvilgėjo vienumoje.

Mane nusmelkė baimė. Pamaniau: „Ar aš bijau?" Rodės, kažkas nematomas žiūrėjo mano sielon. Apėmė toks pat negerumas, kuris kartais ištinka nuo pernelyg įdėmaus, hipnotizuojančio žvilgsnio. Pamaniau: „Ar aš bijau? Ko? Įvykdyti sumanymą ar kad kas nors mane pagaus?" Man kėlė baimę didžiulių medžių šešėliai, dangaus begalybė, Asoro žvilgesys, visi tie sumišę laukų garsai. Pasigirdo kvietimas „Viešpaties angelui". Vėl grįžau į namą, kone bėgte, lyg kieno persekiojamas.

Dar neapšviestame koridoriuje sutikau motiną.

– Iš kur grįžti, Tulijau?

– Iš lauko. Truputį pasivaikščiojau.

– Tavęs laukia Džulijana.

– Kelintą valandą prasideda novena?

– Šeštą.

Buvo ketvirtis šeštos. Dar keturiasdešimt penkios minutės. Turėjau būti budrus.

– Einu, mama.

Žengęs keletą žingsnių, šūktelėjau:

– Ar Federikas negrįžo?

– Ne.

Užlipau į Džulijanos kambarį. Ji jau laukė manęs. Kristina dengė staliuką.

– Kur buvai lig šiol? – paklausė vargšė ligonė su vos girdimu priekaištu balse.

– Buvau ten, su Marija ir Natalija... Paskui nuėjau pažiūrėti koplyčios.

– Taigi, šįvakar prasideda novena, – sumurmėjo liūdnai, sielvartingai.

– Iš čia galbūt galėsi girdėti muzikos garsus.

Kurį laiką ji mąsliai tylėjo. Atrodė labai liūdna, kaip tuomet, kai apima toks graudus liūdesys, išduodantis, kad širdis sklidina raudos, o akys tuoj pratrūks ašaroti.

– Apie ką galvoji?

– Prisimenu savo pirmąsias Kalėdas Badioloje. O tu ar prisimeni?

Ji buvo švelni ir jausminga; ir žadino švelnumą manyje, laukė, kad aš ją glostyčiau, kad užliūliuočiau, kad suspausčiau jos širdį ir išgerčiau jos ašaras. Gerai žinojau tą skausmingą jos graudulį, tą miglotą širdgėlą. Tačiau susirūpinęs galvojau: „Reikia nepasiduoti jos nuotaikai. Reikia nesileisti surišamam. Laikas eina. Jei ji mane pasiglemš, bus sunku atsiplėšti. Jei ji verks, negalėsiu pasišalinti. Reikia susiimti. Laikas skuba. Kas pasiliks saugoti

Raimondo? Žinoma, ne mano motina. Greičiausiai žindyvė. Visi kiti susirinks koplyčioje. Čia paliksiu Kristiną. Būsiu visiškai saugus. Geresnės progos nė būti negali. Po dvidešimties minučių turiu būti laisvas."

Stengiausi nejaudinti ligonės, dėjausi nesuprantąs, neatsiliepiau į jos jausmus, bandžiau prablaškyti ją materialiais dalykais, žiūrėjau, kad Kristina nepaliktų mūsų vienų kaip kitais intymiais vakarais, kaip niekad uoliai raginau ją valgyti.

– Kodėl šįvakar nevakarieniauji su manim? – paklausė.

– Dabar negaliu nieko praryti; blogai jaučiuosi. Prašau, valgyk tu ką nors.

Kad ir kaip stengiausi, nepajėgiau numalšinti mane graužiančio vidinio nerimo. Ji keliskart pažiūrėjo į mane aiškiai norėdama perprasti. Paskui staiga paniuro, nutilo. Vos vos prisilietė prie valgių, suvilgė lūpas stiklinėje. Tuomet aš sukaupiau visą drąsą ketindamas pasišalinti. Apsimečiau išgirdęs karietos dardėjimą. Pasiklausiau ir tariau:

– Turbūt sugrįžo Federikas. Man reikia skubiai jį pamatyti... Galiu minutėlei nusileisti į apačią? Su tavim pabus Kristina.

Pamačiau, kaip persimainė jos veidas, atrodė, tuoj pravirks. Nelaukiau jos sutikimo. Skubiai išėjau, nepamiršęs priminti Kristinai, kad liktų čia, kol aš grįšiu.

Vos išėjęs, turėjau stabtelėti, kad įveikčiau dusinančią baimę. Pamaniau: „Jei nesuimsiu savęs į rankas, galas viskam." Įsiklausiau, bet neišgirdau nieko, tik venose ošiantį savo kraują. Patraukiau koridoriumi prie laiptų. Nieko nesutikau. Namuose buvo tylu. Pagalvojau: „Visi jau koplyčioje, taip pat ir namiškiai. Nėra ko bijoti." Palaukiau dvi ar tris minutes, kol susikaupsiu. Per tas dvi ar tris minutes įtampa mano viduje atlėgo. Jaučiausi keistai sumišęs.

Galvoje klaidžiojo miglotos, nereikšmingos mintys, nesusiję su tuo, ką ketinu įvykdyti. Automatiškai suskaičiavau baliustrados kolonėles.

„Ana, žinoma, liko. Raimondo kambarys netoli nuo koplyčios. Muzikos garsai paskelbs novenos pradžią." Pasukau link durų. Dar nepriėjęs, išgirdau dūdmaišių preliudiją. Įėjau negaišuodamas. Neapsirikau.

Ana stovėjo prie krėslo tokia pagyvėjusi, kad aš iškart atspėjau, jog ji ką tik pašoko ant kojų išgirdusi savo kalnų dūdmaišius, senovinės pastoralės preliudiją.

– Miega? – paklausiau.

Ji atsakė galvos linktelėjimu.

Garsai tebeplaukė, prislopinti nuotolio, švelnūs kaip sapne, vos vos prikimę, ištęsti, lėti. Skaidrūs flažoletų garsai susiliejo į naivią, nepamirštamą melodiją, akompanuojant dūdmaišiams.

– Eik ir tu švęsti novenos, – tariau. – Aš pabūsiu. Ar seniai užmigo?

– Ką tik.

– Tuomet eik, eik į koplyčią.

Jos akys nušvito.

– Ar galiu eiti?

– Taip. Aš pabūsiu.

Pats atidariau jai duris ir uždariau iš paskos. Nubėgau prie lopšio ant pirštų galų, pasižiūrėjau iš arti. Nekaltasis miegojo vystykluose, aukštielninkas, jo kumštukai buvo sugniaužti nykščiais į vidų. Pro vokų odą man regėjosi jo pilkos rainelės. Tačiau nepajutau jokios iš vidaus besiveržiančios aklos neapykantos anei pykčio. Mano priešiškumas jam buvo ne toks stiprus kaip anksčiau. Trūko to instinktyvaus impulso, kuris ne kartą buvo nusmelkęs iki pirštų galiukų, pasiryžusių įvykdyti bet kokį nusi-

kaltimą. Dabar paklusau vien tik šaltos, blaivios valios impulsui, puikiai suvokdamas savo veiksmus.

Grįžau prie durų, vėl jas atidariau ir įsitikinau, kad koridorius tuščias. Tuomet nubėgau prie lango. Prisiminiau, ką buvo sakiusi motina; šmėstelėjo mintis, kad apačioje, kieme, galįs stoviniuoti Džovanis di Skordijus. Labai atsargiai atidariau langą. Į mane plūstelėjo šalto oro gūsis. Atsirėmiau į palangę ir apžiūrėjau kiemą. Nepamačiau jokio įtartino silueto, nebuvo girdėti nieko, išskyrus muzikos garsus, sklindančius iš koplyčios. Atsitraukiau nuo lango, priėjau prie lopšio, valios pastangomis įveikiau begalinį pasibjaurėjimą; užgniaužęs nerimą, lėtai lėtai iškėliau kūdikį; laikydamas jį toliau nuo stipriai besidaužančios širdies, nunešiau prie lango; paguldžiau jį ore, nuo kurio jis turėjo mirti.

Nepraradau nuovokos; neatbuko nė vienas pojūtis. Mačiau danguje žvaigždes, mirksinčias tarytum jas būtų virpinęs aukštybių vėjas; mačiau judančius šešėlius, menamus, bet gąsdinančius, kuriuos judanti lempos šviesa metė ant portjerų; aiškiai girdėjau pastoralės priegiesmį, tolimą šuns skalijimą. Sujudėjęs vaikas mane privertė krūptelėti. Jis budo iš miego.

Galvojau: „Dabar jis pravirks. Kiek laiko praėjo? Minutė, ko gero, gal ir tiek nebus. Ar užteks šio trumpo užkrato, kad jis numirtų? Ar jis persišaldė?" Vaikas mosikavo rankutėmis priešais save, perkreipė burną, išsižiojo; pravirko neiškart, ir tas verksmas man pasirodė persimainęs, silpnesnis, labiau drebantis, bet gal tik dėl to, kad sklido kitokiame ore, o anksčiau visuomet girdėdavau jį uždarose patalpose. Tas gailus, drebantis verkavimas įbaugino mane, staiga pajutau pašėlusią baimę. Nubėgau prie lopšio, paguldžiau vaiką. Grįžau prie lango ketindamas jį uždaryti, tačiau prieš tai persisvėriau per palangę, žvilgtelėjau į tamsą, bet nepamačiau nieko, tik žvaigždes. Uždariau langą.

Nors buvau persigandęs, vengiau triukšmo. Man už nugaros verkė vaikas, vis garsiau ir garsiau. „Ar aš išgelbėtas?“ Nubėgau prie durų, dirstelėjau į koridorių, pasiklausiau. Koridorius buvo tuščias; iš lėto plūdo muzikos garsai.

„Vadinasi, aš išgelbėtas. Kas galėjo mane matyti?“ Žiūrėdamas pro langą dar kartą pagalvojau apie Džovanį di Skordijų; ir vėl sunerimau. „Bet ne, apačioje juk nieko nebuvo. Dukart pažiūrėjau.“ Vėl priėjau prie lopšio, pataisiau vaiką, rūpestingai apklojau, įsitikinau, kad viskas savo vietose. Tik dabar negalėjau įveikti pasibjaurėjimo ir jo paliesti. O jis vis verkė, verkė. Kaip galėjau jį nuraminti? Laukiau.

Tačiau tas nepaliaujamas verksmas dideliame, tuščiame kambaryje, ta bežodė nieko nenutuokiančios aukos rauda mane taip žiauriai draskė, kad neištvėręs atsistojau norėdamas kaip nors palengvinti sau tą kankynę. Išėjau į koridorių, uždariau paskui save duris; pastovėjau sargyboje. Vaiko verksmas buvo vos vos girdėti, jis susiliejo su lėtu muzikos bangavimu. Garsai tebeplaukė, prislopinti nuotolio, švelnūs kaip sapne, vos vos prikimę, ištęsti, lėti. Skaidrūs flažoletų garsai susiliejo į naivią melodiją, akompanuojant dūdmaišiams. Pastoralė sklido dideliame, tykiame name, pasiekdama net atokiausius kambarius. – Ar Džulijana girdėjo? Ką ji galvojo, ką jautė? Ar verkė?

Nežinau kodėl, bet širdyje buvau tikras: „Ji verkia.“ Ir iš to tikrumo gimė ryškus vaizdinys, sukėlęs man tikrą ir gilų jausmą. Mintys ir vaizdai, plaukioję mano galvoje, buvo padriki, neišbaigti, absurdiški, susidedantys iš viena prie kitos nederančių detalių, neapčiuopiami, dviprasmiški. Staiga išsigandau, kad išprotėsiu. Klausiau savęs: „Kiek laiko praėjo?“ Ir supratau, kad visiškai praradau laiko nuovoką.

Garsai nutilo. Pamaniau: „Pamaldos baigėsi. Ana tuoj sugrįš. Ko gero, ateis mano motina. Raimondas jau nebeverkia!" Vėl įėjau į kambarį, dar kartą apsidairiau norėdamas įsitikinti, kad neliko jokio pasikėsinimo ženklo. Priėjau prie lopšio būgštaudamas, kad rasiu vaiką negyvą. Jisai miegojo, aukštielninkas, laikydamas sugniaužtus kumštukus nykščiais į vidų. „Miega! Neįtikėtina. Tarytum nieko nebūtų atsitikę." Tai, ką padariau, rodos, nugrimzdo sapno nebūtin. Tarytum belaukiant įvyko koks klastingas minties šuolis, atsirado tuščias tarpas.

Vos tik atpažinau koridoriuje sunkius žindyvės žingsnius, nuėjau jos pasitikti. Motina neatėjo iš paskos. Nežiūrėdamas jai į veidą tariau:

– Dar miega.

Ir skubiai pasišalinau: aš išgelbėtas!

XLV.

Nuo tada mano mintyse įsiviešpatavo savotiška bukas sąstingis, gal todėl, kad buvau išsekęs, nuilsęs, nepajėgus dar ko nors imtis. Mano sąmonė neteko to baisaus blaivumo, dėmesys nusilpo, ir tai, kas aplinkui dedasi, jau nebežadino tokio smalsumo. Mano prisiminimai išties migloti, skurdūs, susidedantys iš neryškių vaizdinių.

Tą vakarą sugrįžau į alkovą, vėl pamačiau Džulijaną, kurį laiką pabuvau prie jos lovos. Vos ne vos galėjau prakalbėti. Žiūrėdamas jai į akis paklausiau:

– Tu verkei?

Ji atsakė:

– Ne.

Tačiau buvo liūdnesnė nei pirma. Atrodė išbalusi kaip jos marškiniai. Paklausiau:

– Kas atsitiko?

Ji atsakė:

– Nieko. O tau?

– Aš blogai jaučiuosi. Labai skauda galvą...

Begalinis nuovargis mane lenkė prie žemės; visos galūnės buvo apsunkusios. Padėjau galvą ant pagalvės kraštelio, keletą minučių pabuvau tokioje padėtyje, prislėgtas neaiškios kaltės. Krūptelėjau išgirdęs Džulijanos balsą:

– Tu kažką nuo manęs slepi.

– Ne, ne. Kodėl?

– Nes aš *jaučiu,* kad tu kažką nuo manęs slepi.

– Ne, ne; tu apsirinki.

– Aš apsirinku.

Ji nutilo. Vėl atrėmiau galvą į pagalvę. Po keleto minučių ji nelauktai sako:

– Tu dažnai *jį* matai.

Pakėliau galvą ir pažiūrėjau į ją suglumęs.

– Tu savo noru jį lankai, eini jo ieškoti, – pridūrė ji. – Aš žinau. Ir šiandien...

– Na, ir ką?

– Aš bijau, bijau dėl tavęs. Aš tave pažįstu. Tu kankiniesi, eini ten, kad save kankintum, kad uždiuotum sau širdį... Pažįstu tave. Aš bijau, tu nesusitaikei, ne, ne; tu negali susitaikyti. Manęs neapgausi, Tulijau. Ir šį vakarą, anksčiau, tu buvai ten...

– Iš kur žinai?

– Žinau, *jaučiu.*

Man kraujas sustingo gyslose.

– Norėtum, kad motina ką nors įtartų? Norėtum, kad ji pastebėtų mano priešiškumą?

Kalbėjomės pusbalsiu. Ji taip pat atrodė išsigandusi. O aš galvojau: „Na va, dabar įeis motina sielvarto sugniuždyta ir sušuks: „Raimondas miršta!“

Įėjo Marija ir Natalija su mis Edit. Ir alkovoje tapo linksmiau nuo jų čiauškėjimo. Jos kalbėjo apie koplyčią, žvakes, dūdmaišius, klojo viską iki mažiausių smulkmenų.

Palikau Džulijaną ir nuėjau į savo kambarį pareiškęs, kad man skauda galvą. Lovoje mane akimirksniu įveikė nuovargis. Miegojau kietai ir ilgai.

Dienos šviesa mane užtiko ramų, keistai abejingą, niekuo nesidomintį. Niekas nebuvo atėjęs manęs miegančio žadinti, vadinasi, nieko ypatingo neatsitiko. Tai, kas nutiko išvakarėse, atrodė netikra ir be galo tolima. Jutau milžinišką atstumą, skiriantį dabartinį mane nuo ankstesniojo, tą, kas esu, nuo to, kas buvau. Tarp mano psichinio gyvenimo praeities ir dabarties žiojėjo spraga. Ir aš nė kiek nesistengiau sutelkti savo protinių galių, kad suprasčiau tą keistą reiškinį. Bodėjausi bet kokia veikla; stengiausi išlikti tokios neva apatiškos būsenos, slepiančios tamsų mane kamavusių neramumų voratinklį; vengiau klausinėti save, kad neiškiltų tie dalykai, kurie jau rodės mirę, kurie rodės daugiau nebepriklausą mano tikrajai būčiai. Šiek tiek panėšėjau į tuos ligonius, kurie būdami iki pusės paralyžiuoti įsivaizduoja šalia, savo lovoje gulį su lavonu.

Tačiau į mano duris pasibedė Federikas. Įėjo. Kokią naujieną man atnešė? Jo atėjimas mane sukrėtė.

– Vakar vakare nepasimatėm, – tarė. – Grįžau vėlai. Kaip jautiesi?

– Nei šiaip, nei taip.

– Vakar vakare tau skaudėjo galvą. Tiesa?

– Taip, todėl anksti nuėjau gult.

– Šįryt atrodai pablyškęs. O Dieve, kada pasibaigs tos nelaimės? Tu nesveikuoji, Džulijana nesikelia iš lovos, ką tik sutikau mamą, ji baisiausiai persigandusi, nes Raimondas šiąnakt kosėjo!

– Kosėjo?

– Taigi. Veikiausiai bus kiek persišaldęs; bet mama, kaip visada, perlenkia lazdą...

– Ar buvo gydytojas?

– Dar ne. Man atrodo, kad tu jaudiniesi labiau nei mama.

– Matai, kai kalbama apie vaikus, bet kokios atsargumo priemonės pateisinamos. Kiek gi jiems tereikia...

Jis žiūrėjo į mane savo šviesiomis mėlynomis akimis, o aš bijojau ir gėdijausi į jas pažvelgti.

Kai jis išėjo, pašokau iš lovos. Galvojau: „Na va, pradeda veikti; dabar jau nėra jokių abejonių. Ir kiekgi jis dar gyvens? Juk gali ir nemirti... O ne, negalimas daiktas, kad nemirtų. Oras buvo šaltas, kvapą gniaužė." Ir vėl mano vaizduotėje iškilo kvėpuojantis vaikas, mažytė pražiota burnelė, duobutė ant kaklo.

XLVI.

Daktaras kalbėjo:

– Be reikalo nerimaujat. Tai viso labo lengvas persišaldymas. Plaučiai švarūs.

Jis vėl palinko prie apnuogintos Raimondo krūtinės ir pasiklausė.

– Nėra jokių karkalų. Galite pats tuo įsitikinti, savo ausimis, – pridūrė atsigręždamas į mane.

Aš irgi prikišau ausį prie gležnos krūtinės ir pajutau malonią šilumą.

– Tikrai...

Ir pažvelgiau į motiną, kuri susirūpinusi stovėjo kitoje lopšio pusėje.

Nebuvo jokių bronchitui būdingų požymių. Vaikas buvo ramus, retkarčiais pakosčiodavo, krūtį žįsdavo įprastu dažnumu, miegojo kietai, tolygiai. Mane taip pat suklaidino apgaulingi išoriniai požymiai, todėl dvejojau: „Vadinasi, mano pastangos buvo bergždžios. Atrodo, kad jam nereiks mirti. Kaip atkakliai laikosi gyvybė!" Ir aš vėl ėmiau niršti ant jo kaip anksčiau, tik dar labiau. Jo ramus, rausvas kūnas mane varė iš proto. Vadinasi, visas tas kankinantis nerimas, tas pavojus, kurį patyriau, – viskas perniek! Mano aklą pyktį prigesino savotiška prietaringa nuostaba, kad toji gyvastis tokia atkakli: „Manau, kad neišdrįsiu dar kartą to pakartoti. Kas tuomet? Būsiu jo auka;

ir negalėsiu nuo jo pabėgti." Ir vėl prieš mane iškilo mažasis nedorėlis, klastingas ir plėšrus vaikis, begal protingas ir pilnas žalingų instinktų; ir vėl jis įsispitrijo į mane negailestingomis pilkomis akimis mesdamas iššūkį. Ir vėl man ėmė vaidentis baisios scenos tuščiuose tamsiuose kambariuose, scenos, kurias kadaise nupiešė mano priešiška vaizduotė; ir vėl jos įgijo formas, judesius, visus tikrovės bruožus.

Diena buvo žiemiška, rodės, tuoj iškris sniegas. Džulijanos alkova man dar kartą tapo priebėga. Įsibrovėlis negalėjo išeiti iš savo kambario, negalėjo manęs persekioti čionai. Ir aš visa siela nugrimzdau į liūdesį, nesistengdamas to paslėpti.

Žiūrėdamas į vargšę ligonę galvojau: „Ji nepasveiks, nepakils iš patalo." Keisti išvakarėse girdėti žodžiai vėl išplaukė atminty ir nedavė ramybės. Nėra abejonės, įsibrovėlis jai yra budelis, kaip ir man. Nėra abejonės, ji negalėjo galvoti apie nieką kitą, tik apie jį, ir galvodama ji pamažu merdėjo. Kokia sunki našta tokiai silpnai širdžiai!

Nerišlios, tarytum sapne besikeičiantys vaizdiniai, mano sąmonėje vėl iškilo buvusio gyvenimo nuotrupos: prisiminiau kitą ligą, aną tolimą pasveikimą. Ėmiausi lipdyti tas nuotrupas, atkurti tokį mielą ir tokį skausmingą laiką, kai aš pasėjau savo negandos sėklą. Išsklaidyta balta šviesa man priminė tą tingią popietę, kurią mes su Džulijana praleidome skaitydami poezijos knygą, drauge palinkę prie to paties puslapio, akimis sekdami tą pačią eilutę, ir aš vėl išvydau jos laibą smilių paraštėje ir nagu pažymėtą vietą.

Accuillez la voix qui persiste
Dans son naïf épithalame.
Allez, rien n'est meilleur à l'âme
Que de faire une âme moins triste!

Aš suėmiau jos riešą; ir lėtai lenkdamas galvą, kol lūpomis paliečiau delno duobutę, sumurmėjau:

– Ar tu... galėtum pamiršti?

Ji uždengė man burną ir ištarė savo didingąjį žodį:

– Tylos.

Dar kartą tikroviškai ir giliai įsijausdamas išgyvenau tą gyvenimo atplaišą; kartojau ir kartojau savo buvusį gyvenimą, prisiminiau tą rytą, tą baisųjį rytą, kai ji pirmąkart pakilo iš patalo. Vėl girdėjau jos juoką, jos trūkčiojantį balsą; vėl regėjau tą atsiduodančios rankos judesį ir ją pačią krėsle po netikėto smūgio, ir visa, kas buvo vėliau. Kodėl mano siela jau nebegalėjo atsikratyti šių vaizdinių? Ir veltui, veltui aš atgailavau. *„Per vėlu.“*

– Apie ką mąstai? – paklausė Džulijana, kuri lig šiol, ko gero, man tylint kankinosi tik dėl to, kad aš toks nusiminęs.

Aš neslėpiau nuo jos savo minčių. Ji tarė balsu, sklindančiu iš širdies gelmių, silpnu, bet veriančiu labiau nei šauksmas:

– Ak, mano sieloj tau buvo dangus!

Ilgai patylėjusi, matyt, nurijusi taip ir nepasirodžiusias ašaras, ji prabilo:

– Dabar jau negaliu tavęs paguosti! Nebėra paguodos daugiau nei tau, nei man; ir niekuomet nebus... Viskas žlugo!

Aš tariau:

– Kas žino!

Mes susižvalgėme; ir buvo aišku, kad abu šiuo metu galvojame apie tą patį – galimą Raimondo mirtį.

Akimirką dvejojau; paskui norėjau jos paklausti kaip tą vakarą, kai kalbėjomės po guobomis:

– Meldeisi Aukščiausiajam?

Mano balsas smarkiai drebėjo.

Ji atsakė (vos girdimai):

– Taip.

Ir užsimerkė, pasivertė ant šono, įsikniaubė į pagalvę, susigūžė, susirietė po antklode, tarsi staiga pajutusi baisų šaltį.

XLVII.

Į pavakarę vėl nuėjau aplankyti Raimondo. Radau jį ant motinos rankų. Atrodė kiek labiau pablyškęs; bet vis dar buvo labai ramus, kvėpavo lygiai, nekėlė jokių įtarimų.

– Miegojo iki šiol! – tarė motina.

– Ar dėl to nerimauji?

– Taip, nes niekada taip ilgai nemiegodavo.

Aš įdėmiai žiūrėjau į vaiką. Jo pilkos akys po balkšvomis luobelėmis nusėta kakta buvo be gyvybės. Jis nuolat krutino lūpas, tarsi atrajodamas. Vienu metu atpylė sukrekėjusio pieno šlaką ant seilinuko.

– Ak, ne, ne, tam vaikui negerai, – sušuko motina purtydama galvą.

– Ar jis kosėjo?

Tarsi atsakydamas man Raimondas ėmė kosėti.

– Girdi?

Jis vos vos tyliai pakosėjo, viduje nebuvo girdėti jokių karkalų. Tai truko vos minutėlę.

Galvojau: „Reikia laukti." Tačiau stiprėjant tragiškai nuojautai mano priešiškumas įsibrovėliui silpo, malšo mano pagieža. Jutau, kad širdis tebėra prislėgta, nelaiminga ir nepajėgia džiūgauti.

Tą vakarą prisimenu kaip vieną liūdniausių iš ano nelaimingo mano gyvenimo tarpsnio.

Vildamasis, kad Džovanis di Skordijus galįs būti kur nors netoliese, išėjau iš namų ir pasileidau žingsniuoti alėja ton pusėn, kur anąkart jį buvom sutikę drauge su broliu. Nakties giedra pranašavo pirmąjį sniegą. Išilgai medžių eilių driekėsi lapų kilimas. Plikos, stagarais virtusios medžių šakos aižė dangų.

Žiūrėjau priešais save tikėdamasis pamatyti senio figūrą. Galvojau apie tai, koks švelnus jis buvo savo krikštasūniui, apie tą graudžią seniokišką meilę, apie tas didžiules sudiržusias, raukšlėtas rankas, kurios mano akyse sušvelnėdavo ir imdavo virpėti liesdamosi prie baltų vystyklų. Galvojau: „Kaip jis verktų!" Mačiau karste gulintį suvystytą lavonėlį, apsuptą baltų chrizantemų karūnų, tarp keturių degančių žvakių; ir Džovanį, kuris verkė klūpodamas. „Motina verks, puls į neviltį. Visuose namuose bus gedulas. Kalėdos bus gedulingos. Ką darys Džulijana, kai aš pasirodysiu ant alkovos slenksčio, lovos kojūgaly ir pranešiu jai: „Jis mirė"?"

Priėjau alėjos galą. Apsižvalgiau, bet nieko nepamačiau. Tylūs laukai skendėjo tamsoje; tolumoje, ant kalvos žioravo raudona laužo liepsna. Grįžau atgal vienas. Staiga kažkas baltas suvirpėjo prieš akis ir išnyko. Tai buvo pirmasis sniegas.

Ir jau vėliau, stovėdamas prie Džulijanos lovos, išgirdau dūdmaišius, kurie *tą pačią valandą* tęsė noveną.

XLVIII.

Praėjo vakaras, praėjo naktis, praėjo kitas rytas. Nieko ypatinga neatsitiko. Tačiau apsilankęs gydytojas neslėpė, kad prasidėjęs nosies gleivinės ir didžiųjų bronchų kataras: lengvas, nepavojingas uždegimas. Tačiau aš pastebėjau, kad jis norėjo nuslėpti šiokį tokį nerimą. Davė keletą nurodymų, liepė imtis visų atsargumo priemonių ir pažadėjo dienos metu dar užsukti. Mano motina nerado sau vietos.

Įeidamas į alkovą, tariau Džulijanai pusbalsiu, nežiūrėdamas į veidą.

– Jam blogiau.

Ilgai tylėjom. Kada ne kada atsistodavau ir nuėjęs prie lango žiūrėdavau į sniegą. Vaikščiojau po kambarį pagautas nenumaldomo nerimo. Džulijana gulėjo nugrimzdusi į pagalvę, beveik visa pasislėpusi po antklodėmis. Man artinantis ji atsimerkdavo ir mesdavo į mane trumpą žvilgsnį, kuriame nieko negalėjau įskaityti.

– Tau šalta?

– Taip.

Tačiau kambarys buvo šiltas. Vėl sugrįždavau prie lango pažiūrėti į sniegą, į nubalusius laukus, ant kurių lėtai leidosi sniego kąsniai. Buvo antra valanda po vidudienio. Kas darėsi vaiko kambaryje? Žinia, nieko ypatinga, nes niekas neatėjo manęs pašaukti. Tačiau nerimas taip sustiprėjo, kad nusprendžiau nueiti pažiūrėti. Atidariau duris.

– Kur eini? – sušuko Džulijana pasikėlusi ant alkūnės.

– Einu *tenai,* minutėlei. Tuoj grįšiu.

Ji teberymojo ant alkūnės visa perbalusi.

– Nenori? – paklausiau.

– Ne, pasilik su manim.

Ji negulė ant pagalvės. Keistas išgąstis perkreipė jos veidą; akys neramiai klaidžiojo tarsi sekdamos kokį judantį šešėlį. Aš priėjau prie jos, pats paguldžiau ją aukštielninką, vėl apkamšiau, paliečiau kaktą ir meiliai paklausiau:

– Kas tau, Džulijana?

– Nežinau. Aš bijau...

– Ko?

– Nežinau. Aš nekalta; aš sergu, tokia jau esu.

Tačiau jos akys, užuot žiūrėjusios į mane, toliau klaidžiojo.

– Ko ieškai? Ar matai ką nors?

– Ne, nieko.

Vėl paliečiau jos kaktą. Ji nebuvo karšta. Bet mano vaizduotė jau ėmė drumstis.

– Matai, juk neišeinu; lieku su tavim.

Atsisėdau ir laukiau. Viduje buvau visas nervingai įsitempęs nuo artėjančio įvykio laukimo. Buvau tikras, kad tuoj kas nors ateis manęs pakviesti. Įsiklausydavau į menkiausią krebždesį. Kartkartėmis girdėjau, kaip namuose suskamba varpeliai. Išgirdau duslų per sniegą traukiamos karietos garsą.

– Tikriausiai tai gydytojas.

Džulijana sulaikė kvėpavimą. Laukiau. Praėjo dar kažkiek laiko. Staiga išgirdau, kaip sugirgždėjo daromos durys ir žingsniai ėmė artėti. Pašokau ant kojų. Tą pat akimirką pakilo ir Džulijana.

– Kas atsitiko?

Bet aš jau žinojau, kas atsitiko, netgi žinojau tiksliai, kokius žodžius ištars įeinantis žmogus.

Įėjo Kristina. Atrodė sukrėsta, bet stengėsi nuslėpti savo susijaudinimą. Ji nepriėjo arčiau, tik akimis kreipdamasi į mane sumurmėjo:

– Ar galėčiau jus porai žodžių, pone?

Išėjau iš alkovos.

– Kas atsitiko?

– Vaikui blogai. Bėkite.

– Džulijana, einu *tenai* valandėlei. Palieku su tavim Kristiną. Greitai grįšiu.

Išėjau. Bėgte atbėgau iki Raimondo kambario.

– Ak, Tulijau, vaikas miršta! – suriko mano motina apimta nevilties, palinkusi virš lopšio. – Žiūrėk į jį, žiūrėk!

Aš taip pat palinkau virš lopšio. Įvyko staigi, netikėta permaina, iš pažiūros nepaaiškinama, gąsdinanti. Veidelis tapo pelenų spalvos, lūpos pamėlo, akys tarytum susidrumstė, apsiblausė, užgeso. Vargšė būtybė atrodė lyg paveikta stiprių nuodų.

Trūkinėjančiu balsu motina pasakojo man:

– Prieš valandą dar jautėsi beveik gerai. Na, kosėjo, bet daugiau nieko. Aš išėjau, palikau čia Aną. Tikėjausi rasti jį miegantį. Atrodė mieguistas... Grįžtu ir matau jį tokios būklės. Pačiupinėk, jis beveik šaltas!

Aš paliečiau kaktą, skruostą. Odos temperatūra tikrai buvo nukritusi.

– O kaip gydytojas?

– Dar neatvyko! Nusiunčiau jo pakviesti.

– Reikėjo pasiųsti raitą.

– Taip, Čiriakas išjojo.

– Raitas? Tu tikra? Negalima gaišti laiko.

Aš neapsimetinėjau. Buvau nuoširdus. Negalėjau leisti šiam nekaltajam numirti tiesiog taip, nesuteikęs pagalbos, nepabandęs jo išgelbėti. Šio beveik lavonu virtusio vaiko akivaizdoje, tuo metu, kai mano įvykdytas nusikaltimas pasiekė savo tikslą, mano sielą užplūdo gailestis, sąžinės graužatis, skausmas. Laukdamas gydytojo blaškiausi nė kiek ne mažiau nei mano motina. Paskambinau varpeliu. Prisistatė tarnas.

– Čiriakas išvyko?

– Taip, pone.

– Pėsčiom?

– Ne, pone, vežimaičiu.

Tarpdury pasirodė uždusęs Federikas.

– Kas atsitiko?

Mano motina, vis dar pasilenkusi virš lopšio, sušuko:

– Vaikas miršta!

Federikas pribėgo arčiau, pažiūrėjo.

– Dūsta, – tarė jis. – Ar nematote? Jau nekvėpuoja.

Jis griebė vaiką, ištraukė iš lopšio, pakėlė jį, supurtė.

– Ne, ne! Ką tu darai? Pražudysi, – suriko motina.

Tą akimirką durys atsidarė ir pasigirdo balsas:

– Gydytojas.

Įėjo daktaras Džema.

– Kaip tik vykau pas jus. Sutikau vežimaitį. Kas atsitiko?

Nelaukdamas atsakymo, priėjo prie brolio, tebelaikančio ant rankų Raimondą; paėmė iš jo vaiką, apžiūrėjo ir apsiniaukė. Tada ištarė:

– Ramiai! Ramiai! Reikia jį išvystyti.

Jis paguldė vaiką ant žindyvės lovos, motina padėjo jį išvystyti.

Pasirodė nuogas kūnelis. Jis buvo tokios pat pelenų spalvos kaip veidas. Galūnės dryksojo bejėgės, nugeibusios. Putni gydytojo ranka paplekšnojo odą tai šen, tai ten.

– Daktare, darykite jam ką nors! – maldavo motina. – Išgelbėkit jį!

Tačiau atrodė, kad ir jis nežino, ką daryti. Pačiupinėjo pulsą, pridėjo ausį prie krūtinės ir sumurmėjo:

– Širdies yda... Neįtikėtina.

Tada paklausė:

– Kada jam pablogėjo? Staigiai?

Motina norėjo papasakoti, kaip viskas įvyko, tačiau nebaigusi pratrūko raudoti. Gydytojas nusprendė šį tą pabandyti. Jis stengėsi ištraukti vaiką iš vangios būsenos, į kurią jis buvo nugrimzdęs, bandė priversti jį rėkti, sukelti vėmimą, suaktyvinti kvėpavimą. Motina stovėjo žiūrėdama į jį išplėstomis, ašarom paplūdusiomis akimis.

– Ar Džulijana žino apie tai? – paklausė brolis.

– Ne, gal ne... gal suprato... gal Kristina... Pabūk čia. Bėgu pažiūrėti, paskui grįšiu.

Žvilgtelėjau į vaiką gydytojo rankose, žvilgtelėjau į motiną ir išėjau iš kambario, nuskubėjau pas Džulijaną. Prie durų sustojau: „Ką jai pasakysiu? Ar pasakysiu tiesą?" Įėjęs pamačiau Kristiną prie lango; žengiau į alkovą nuleistomis užuolaidomis. Ji buvo susigūžusi po antklodėmis. Priėjęs arčiau pastebėjau, kad ji dreba tarsi karščiuodama.

– Matai, Džulijana, aš atėjau.

Ji nusiklojo ir atgręžė veidą į mane. Tyliai paklausė:

– Buvai *tenai*?

– Taip.

– Sakyk man viską.

Aš pasilenkiau prie jos; kalbėjomės arti vienas kito, pusbalsiu.

– Blogai.

– Labai?

– Taip, labai.

– Miršta?

– Kas žino! Galbūt.

Staigiu judesiu ji ištraukė rankas iš po antklodės ir apsivijo mano kaklą. Mano skruostas prisispaudė prie jos skruosto; jaučiau, kaip ji dreba, jaučiau tos varganos ligotos krūtinės liesumą; ir šitaip jos apkabintas prieš save aš regėjau tą tolimą kambarį; regėjau drumstas, apsiblaususias akis be gyvybės, mėlynas lūpas; regėjau srūvančias motinos ašaras. Jokio džiaugsmo neteikė tasai apsikabinimas. Mano širdis susigniaužė; mano siela, palinkusi virš tamsios kitos sielos bedugnės, buvo nepaguodžiama ir *vieniša*.

XLIX.

Atėjus vakarui, Raimondo jau nebebuvo gyvųjų tarpe. Tame kūnelyje, virtusiame lavonu, buvo matyti visi stipraus apsinuodijimo angliarūgšte požymiai. Veidukas buvo pamėlęs, beveik švininis; nosis pasmailėjusi; lūpos įgavo tamsiai mėlyną atspalvį; tarp dar neužspaustų vokų buvo galima įžiūrėti baltą matinį ruoželį; ant vienos šlaunies, arčiau kirkšnies matėsi rausva dėmė. Sakytum palaikai jau buvo pradėję irti – taip varganai atrodė tas vaikiškas kūnas, kurį vos prieš kelias valandas dar tokį rausvą ir švelnų glamonėjo mano motinos rankos.

Ausyse skardeno motinos riksmas, kūkčiojimas, nerišlūs žodžiai tuo metu, kai Federikas ir moterys vedė ją iš kambario.

– Nelieskit jo, niekas jo nelieskit! Aš noriu pati jį prausti, noriu pati jį vystyti... pati...

Paskui tyla. Riksmai liovėsi. Kartkartėm sutrinksėdavo durys. Buvau tenai, vienas. Gydytojas taip pat buvo kambary, bet aš jaučiausi esąs vienas. Kažkas nepaprasto vyko manyje, bet aš dar to nepastebėjau.

– Eikite, – švelniai tarė gydytojas paliesdamas man petį, – eikite iš čia. Eikite.

Aš nuolankiai paklusau. Lėtai ėjau koridoriumi, kai pajutau, kad kažkas vėl mane palietė. Tai buvo Federikas; jis apkabino mane. Bet aš neverkiau, nebuvau stipriai susijaudinęs, nesupratau jo tariamų žodžių. Tačiau išgirdau minint Džulijaną.

– Nuvesk mane pas Džulijaną, – paprašiau.

Įsikabinau jam į parankę ir leidausi vedamas kaip neregys.

Kai atsidūrėme priešais duris, tariau:

– Palik mane.

Jis tvirtai suspaudė man ranką, tada paliko mane. Įėjau vienas.

L.

Naktį namuose viešpatavo kapų tyla. Koridoriuje degė šviesa. Aš ėjau tos šviesos link kaip nakviša. Kažkas nepaprasto vyko manyje, bet aš dar nesuvokiau kas.

Sustojau beveik instinktyviai. Durys buvo atdaros; pro nuleistą portjerą skverbėsi šviesa. Peržengiau slenkstį, atitraukiau portjerą ir įėjau.

Lopšys, papuoštas baltai, stovėjo vidury kambario, tarp keturių degančių žvakių. Iš vienos pusės prie jo sėdėjo mano brolis, iš kitos – Džovanis di Skordijus. Senolio buvimas manęs nenustebino. Man atrodė savaime suprantama, kad jis tenai; nieko jo neklausiau ir nieko nesakiau. Regis, vos vos nusišypsojau, kai jiedu sužiuro į mane. Nors nežinau, ar mano lūpos tikrai nusišypsojo, tačiau aš norėjau nusišypsoti jiems lyg sakydamas: „Nesigailėkite manęs, nebandykite guosti. Matote – aš ramus. Galime patylėti." Žengiau keletą žingsnių ir atsisėdau galulopšy, tarp dviejų žvakių; prie šio lopšio aš atsinešiau savo sielą, baugią, nuolankią, silpną, visiškai netekusią pirmykščio savo pavidalo. Mano brolis ir senukas vis dar sėdėjo tenai, bet aš tarp jų buvau vienas.

Mažutėlis buvo aprengtas baltai, tais pačiais krikšto drabužėliais, o gal man pasirodė. Neuždengtos buvo tik rankos ir veidukas. Maža burnytė, daugybę kartų savo riksmu man kėlusi neapykantą, buvo sustingusi, tarsi užspausta paslaptingu ants-

paudu. Šios mažos burnytės tyla buvo ir mano viduje, ir aplinkui mane. Ir aš žiūrėjau, žiūrėjau.

Ir tuomet iš tylos ryški šviesa nušvito manyje, mano sielos gilumoje. Aš *supratau*. Nei brolio žodžiai, nei senio šypsena nepajėgė atskleisti man to, ką per akimirksnį atskleidė maža, nebyli Nekaltojo burnelė. Aš *supratau*. Ir tuomet mane pagavo nenumaldomas troškimas išpažinti savo nusikaltimą, atskleisti savo paslaptį, paskelbti šių dviejų vyriškių akivaizdoje: aš jį nužudžiau.

Abu žiūrėjo į mane; ir aš pastebėjau, kad abu buvo susirūpinę manimi, mano elgesiu prie mirusiojo, kad abu neramiai laukė, kada aš pabusiu iš sąstingio. Tuomet tariau:

– Ar žinote, kas nužudė šį nekaltąjį?

Balsas tyloje nuskambėjo taip keistai, kad net man pačiam pasirodė neatpažįstamas; sakytum jis būtų ne mano. Nuo netikėtai apėmusio siaubo kraujas apmirė gyslose, liežuvis suakmenėjo, akys aptemo. Ėmiau drebėti. Pajutau, kad brolis mane prilaiko, liečia mano kaktą. Ausyse taip garsiai ūžė, kad jo žodžiai mane pasiekdavo neaiškūs, su pertrūkiais. Supratau jį manant, kad mano sąmonę drumsčia karštligė, ir norint mane išvesti lauk. Leidausi jo išvedamas.

Prilaikydamas jis nuvedė mane į mano kambarį. Vis dar jaučiau baimę. Krūptelėjau išvydęs ant stalo degančią žvakę. Neprisiminiau, kad būčiau palikęs ją degančią.

– Nusirenk, gulkis į lovą, – tarė Federikas švelniai trukčiodamas mane už rankų.

Jis pasodino mane ant lovos, vėl palietė kaktą.

– Jauti? Tau kyla karštis. Pradėk nusirenginėti. Nagi, greičiau!

Švelniais judesiais, primenančiais mano motiną, jis padėjo nusirengti. Paguldė į lovą. Atsisėdęs ant krašto kartkartėmis paliesdavo kaktą, norėdamas sužinoti, ar kyla karštis. Matydamas, kad vis dar drebu, klausinėjo:

– Labai šalta? Nesiliauja šaltkrėtis? Ar apkloti dar? Nori gerti?

Vis dar drebėdamas svarsčiau: „O jei būčiau kalbėjęs! Jei būčiau galėjęs toliau kalbėti! Ar tai aš, savo lūpomis ištariau tuos žodžius? Ar tai tikrai buvau aš? O jei Federikas, viską perkratęs galvoje, apsvarstęs, būtų ėmęs ir suabejojęs? Aš tik paklausiau „Ar žinote, kas nužudė šį nekaltąjį?" ir nieko daugiau. Tačiau ar neatrodžiau kaip prisipažinęs žudikas? Viską permąstęs, Federikas tikrai turės savęs paklausti: „Ką jis turėjo omenyje? Kam metė tą keistą kaltinimą?" Ir mano jaudulys jam pasirodys įtartinas. Gydytojas!.. Reikėtų, kad jis pagalvotų: „Tikriausiai jis turėjo galvoje gydytoją." Ir reikėtų, kad jis turėtų kokį kitą mano jaudulio paaiškinimą, kad jis ir toliau tikėtų, jog mane paveikė karštligė, kad aš be perstojo klejojau." Kol taip svarsčiau, mano galvoje sklandė greiti ir aiškūs vaizdiniai, jie atrodė tokie tikroviški, ranka paliečiami: „Aš karščiuoju, ir smarkiai. O jei tikrai imčiau kliedėti ir būdamas nesąmoningas atskleisčiau paslaptį?" Stebėjau save su baime ir nerimu. Tariau:

– Gydytojas, gydytojas... nepajėgė...

Brolis palinko prie manęs, vėl susirūpinęs palietė kaktą ir atsiduso.

– Nesijaudink, Tulijau. Nusiramink.

Ir nuėjęs pavilgė šaltame vandenyje medžiagos lopinį, uždėjo ant mano degančios kaktos.

Galvoje tebesklandė greiti ir aiškūs vaizdiniai. Gąsdinamai ryškiai mačiau merdintį vaiką. Mirštantysis gulėjo ten pat, lopšyje.

Veidas buvo pelenų spalvos, toks blyškus, kad pleiskanų luobelės virš antakių atrodė geltonos. Jo apatinės įdubusios lūpos jau nebuvo matyti. Kartkartėmis jis pakeldavo violetinio atspalvio vokus, ir rainelės, tarsi prilipusios, pakildavo kartu ir pasislėpdavo po vokais, palikdamos vien matinius baltymus. Duslus gargaliavimas kartais liaudavosi. Vienu metu gydytojas, tarsi norėdamas paskutinįkart pabandyti išgelbėti, tarė:

– Nagi, greičiau, perneškime lopšį prie lango, į šviesą. Traukitės, traukitės! Vaikui reikia oro! Traukitės!

Mudu su broliu pernešėme lopšį, kuris atrodė tarsi karstas. Tačiau šviesoje reginys atrodė dar kraupesnis: toje šaltoje, baltoje iškritusio sniego šviesoje. Čia pasigirdo mano motinos balsas:

– Jis miršta! Žiūrėkit, žiūrėkit – miršta! Pačiupinėkit, jau nėra pulso.

Įsiterpė gydytojas:

– Ne, ne. Kvėpuoja. Kol kvėpuoja, yra vilties. Nebijokit!

Ir tarp pamėlusių mirštančiojo lūpų įpylė šaukštą eterio. Po valandėlės jis vėl atsimerkė, užvertė akis į viršų, silpnai kriūktelėjo. Jo spalva šiek tiek persimainė. Plastelėjo nosies sparneliai.

Gydytojas tarė:

– Ar matote? Kvėpuoja. Reikia iki galo neprarasti vilties.

Ir jis mojavo vėduokle virš lopšio; paskui pirštu spaudė vaiko smakrą, kad nusileistų lūpa ir jis išsižiotų. Liežuvis, prilipęs prie gomurio, nusileido kaip vožtuvėlis; ir aš galėjau įžiūrėti tarp gomurio ir liežuvio nutįsusius gleivių siūlus, giliai burnoje susikaupusias balkšvas apnašas. Jis nevalingai kėlė prie veido tas mažulytes rankas, kurios buvo pamėlusios, ypač delnai, pirštų linkymai, nagai; tas jau sustingusias rankas, kurias, mano motina lietė ir lietė. Dešiniosios rankos mažylis visą laiką buvo

atsiskyręs nuo kitų pirštų ir virpėjo ore; ir niekas labiau širdies nedraskė už šį reginį.

Federikas įtikinėjo motiną, kad ši išeitų iš kambario. Tačiau ji pasilenkė prie pat Raimondo veido, beveik liesdamasi; tyrinėjo kiekvieną žymę. Viena jos ašara paptelėjo ant dievinamos jo galvos. Ji skubiai nušluostė ją nosine, tačiau pastebėjo, kad šaltinėlis susigėrė į kaukolę ir pasidarė duobutė.

– Žiūrėkit, daktare! – išgąstingai šaukė ji.

Mano akys įsisiurbė į tą minkštą kaukolę, aptrauktą pleiskanų luobu, gelzganą, panašią į vaško luitą su duobute per vidurį. Buvo matyti visos siūlės. Melsva smilkinio vena palindo po luobu.

– Žiūrėkit! Žiūrėkit!

Eterio sukeltas šioks toks pagyvėjimas išseko. Gargaliavimas tapo kitoks. Rankutės bejėgiškai nusviro prie šonų; smakras vis labiau dubo; šaltinėlis galvoje gilėjo ir nė kiek nepulsavo. Staiga mirštančiajam užėjo stanga; daktaras skubiai pakėlė jo galvą. Iš pamėlusios burnelės ištekėjo truputį balkšvo skysčio. Tačiau bevemiant nuo pastangų išsitempusioje kaktos odoje ėmė ryškėti tamsios mirties dėmės. Motina suriko.

– Eime, eime. Eikš su manim, – kartojo jai brolis, bandydamas ją išsitempti.

– Ne, ne, ne.

Gydytojas supylė antrą eterio šaukštą. Ir agonija tęsėsi, ir kančia tęsėsi. Rankelės vėl kėlėsi, pirštai virpčiojo; tarp pravirų vokų rainelės pasirodydavo ir vėl dingdavo, pasitraukdavo kaip du nuvytę žiedeliai, suskleidę vainiklapius, suglebę ir susiraukšlėję.

Sutemo vakaras, o Nekaltasis vis dar merdėjo. Langų stiklai buvo nušviesti tarytum pirmųjų aušros spindulių; tai sniegas bolavo nakties tamsoje.

– Jis mirė? Jis mirė? – šaukė motina daugiau nebegirdėdama gargaliavimo ir matydama mėlynuojant aplink nosį.

– Ne, ne; kvėpuoja.

Uždegė žvakę; ją laikė viena iš moterų; ir geltona liepsnelė virpėjo galulopšy. Motina skubiai atklojo kūnelį norėdama jį paliesti.

– Jis šaltas, visai šaltas!

Kojos buvo išsitiesinę, pėdutės pamėlę. Nebuvo nieko labiau apgailėtino už šį mirusį kūnelį, tįsantį priešais šį užtamsintą langą, apšviestą šios žvakės.

Tačiau dar kažkoks nenusakomas garsas – ne verksmas, ne riksmas, ne gargaliavimas – sklido iš kone melzganos burnos kartu su balkšvomis seilėmis. Ir motina kaip pakvaišusi dar puolė prie lavonėlio.

Visa tai dar kartą regėjau užmerktomis akimis, o atsimerkęs ir vėl regėjau, neįtikėtinai ryškiai.

– Žvakę! Išnešk tą žvakę! – sušukau Federikui pasikeldamas lovoje, nusigandęs judančios blyškios žvakės liepsnelės. – Išnešk tą žvakę!

Federikas nuėjo, paėmė ją ir nunešė už širmos. Paskui sugrįžo prie mano lovos; paguldė mane, pakeitė šaltą lopinį ant kaktos.

Ir tyloje kada ne kada girdėdavau jo atodūsį.

LI.

Kitą dieną, nors ir jaučiausi be galo silpnas ir vangus, norėjau dalyvauti mirusiojo palaiminime, laidotuvių procesijoje, visose apeigose.

Palaikai jau buvo uždaryti baltame karste su stikliniu dangčiu. Kakta buvo papuošta baltų chrizantemų vainiku, viena balta chrizantema buvo įsprausta tarp sudėtų rankų, tačiau niekas neprilygo tų smulkių rankelių vaškiniam baltumui, ir tik nagučiai buvo violetiniai.

Laidotuvėse dalyvavau aš, Federikas, Džovanis di Skordijus ir keletas tarnų. Ketvertas žvakių degė ašarodamos. Įėjo kunigas su balta stula lydimas klierikų, nešančių šlakstyklę ir kryžių be laikiklio. Visi atsiklaupėme. Kunigas švęstu vandeniu pašlakstė karstą sakydamas:

– *Sit nomen Domini...**

Paskui perskaitė psalmę:

– *Laudate pueri Dominum...***

Federikas ir Džovanis di Skordijus atsistojo, paėmė karstą. Pietras atidarė jiems duris. Aš sekiau paskui juos. Už manęs ėjo kunigas, klierikai, ketvertas tarnų su degančiomis žvakėmis.

* Tebūna pašlovintas Viešpaties vardas... (Lot.)

** Šlovinkite Viešpatį, visos tautos... (117 psalmė) (Lot.)

Eidami nuščiuvusiais koridoriais pasiekėme koplyčią, o kunigas tuo metu skaitė psalmę:

– *Beati immaculati...*[*]

Kai karstą įnešė į koplyčią, kunigas tarė:

– *Hic accipiet benedictionem a Domino...*[**]

Federikas ir senis padėjo karstą ant mažyčio katafalko vidury koplyčios. Visi atsiklaupėme. Kunigas skaitė kitas psalmes. Paskui jis sukalbėjo maldą, kad Nekaltasis būtų pašauktas į dangų. Tuomet dar kartą apšlakstė karstą šventu vandeniu. Ir lydimas klierikų išėjo.

Mes atsistojome. Viskas buvo paruošta laidojimui. Džovanis di Skordijus paėmė lengvą karstą ant rankų. Jis nenuleido akių nuo stiklo. Federikas pirmasis nusileido į požemį, paskui jį nulipo senis nešdamas karstą; tada nusileidau aš su vienu tarnu. Niekas nekalbėjo.

Laidojimo rūsys buvo erdvus, visas grįstas pilkais akmenimis. Sienose buvo iškaltos nišos, kai kurios iš jų jau buvo uždengtos antkapinėm plokštėm, kitos dar atviros, gilios, sklidinos tamsos, laukiančios. Nuo vienos arkos kabojo trys lempos, pripildytos alyvų aliejaus; jos ramiai degė drėgname ir slogiame ore silpna, negęstančia ugnele.

Brolis tarė:

– Čia.

Ir parodė vieną nišą, kuri žiojėjo po kita, jau uždengta antkapiu. Ant to antkapio buvo iškaltas Kostancos vardas; ir raidės blankiai švytėjo.

[*] Laimingi, kurių kelias be priekaišto... (119 psalmė) (Lot.)

[**] Jis gaus Viešpaties palaiminimą... (Lot.)

Tuomet Džovanis di Skordijus ištiesė į priekį rankas, kuriose laikė karstą, kad mes dar kartą pažvelgtume į numirėlio veiduką. Ir mes pažvelgėme. Ir pro stiklą tas mažas pamėlęs veidukas, tos mažos sudėtos rankelės ir tie drabužiai, ir tos chrizantemos, ir visi tie baltumynai atrodė be galo nutolę, nepasiekiami, sakytum permatomas karsto dangtis, laikomas to didingo senolio, būtų koks plyšys, pro kurį akies krašteliu galima žvilgtelėti į antgamtinę paslaptį, baisią ir drauge saldžią.

Niekas nekalbėjo. Atrodė, kad visi net kvėpuoti nustojo.

Senis pasisuko į laidojimo nišą, susilenkė, padėjo karstą, lėtai stumtelėjo gilyn. Paskui atsiklaupė ir keletą minučių nejudėjo.

Viduje neaiškiai bolavo pastatytas karstas. Lempų šviesoje švytėjo žila senio galva, nusilenkusi iki pat Tamsos slenksčio.

Santa Madžorės vienuolynas,
Frankavila al Marė, 1891 metų balandis–liepa

Apie autorių

Gabriele D'Annunzio (1863–1938) – italų poetas, rašytojas, dramaturgas, žurnalistas, ryškiausias italų literatūros dekadentizmo atstovas, pagarsėjęs ne tik savo kūriniais, bet ir gyvenimo būdu, ypač politinėmis pažiūromis.

G. D'Annunzio gimė Peskaros miestelyje. 1879-aisiais, būdamas šešiolikos, už tėvo pinigus išleido pirmąjį eilėraščių rinkinį, kuris turėjo nemažą pasisekimą. 1881 m. atvyko į Romą ir įstojo į Romos universiteto Filologijos fakultetą, bet mokslų nebaigė, nes pasinėrė į literatūros, žurnalistikos ir aukštuomenės pasaulį. Tolesnis jo gyvenimas buvo kupinas nuotykių, to gyvenimo epizodai, moterų paveikslai vėliau įsikūnijo rašytojo romanuose.

Pirmajame G. D'Annunzio romane *Geismų kūdikis* (1882, liet. 1997, vert. Pr. Bieliauskas) ryški natūralizmo, estetizmo įtaka. Bet autorius nesitenkina vien natūralistiniu vaizdavimu, romane daug psichologinės analizės. Romano pagrindinis herojus, beje, labai autobiografiškas, laikomas literatūriniu Oskaro Wilde'o Doriano Grėjaus „broliu". Šiuo kūriniu rašytojas pradėjo savo sumanytą „Rožės trilogiją". Kiti šio ciklo romanai buvo *Nekaltasis* (1892) ir *Mirties triumfas* (1894).

Romane *Nekaltasis* dar labiau išplėtota veikėjų psichologinė analizė. Pagrindinis veikėjas Tulijus Ermilis teigia: „Žmonių teisingumas manęs nekliudo. Joks žemės teismas negalėtų manęs teisti." Nuolat savo žmoną apgaudinėjančio vyro širdyje netikėtai įsižiebia vėlyva meilė sutuoktinei. Bandydamas vėl su ja suartėti Tulijus sužino, kad Džulijana vienintelį kartą buvo jam neištikima ir laukiasi kūdikio nuo kito vyro. Deginamas atsinaujinusios aistros ir išdavystės kartėlio jis galiausiai pražudo nekaltą būtybę. Romane justi rašytojo mėgstamos lektūros – rusų rašytojų L. Tolstojaus ir F. Dostojevskio bei neurologinių ir psichiatrinių knygų – įtaka. Šis romanas, šiuolaikinių kritikų laikomas vienu reikšmingiausių, labiausiai D'Annunzio kūrybą atspindinčių kūrinių. 1976 m. pagal šį romaną italų režisierius Luchino Visconti sukūrė garsųjį to paties pavadinimo šedevrą.

Rašytojas buvo sumanęs ir daugiau ciklų, ne visi jie buvo užbaigti. Ciklų romanuose randame ne tik jo mylėtų moterų portretus, veikėjais paverstus garsius filosofus, dailininkus, kompozitorius, bet ir miestų paveikslus.

Labai įvairi ir reikšminga G. D'Annunzio draminė kūryba, joje vyrauja antžmogio tema, susipinanti su geidulingais moterų portretais. Daugelis pjesių buvo skirtos mylimajai, kuri jose ir vaidino – aktorei Eleonorai Duse.

Itin reikšminga ir autoriaus poetinė kūryba, savo muzikalumu, estetikos ir vitališkumo derme paveikusi visą vėlesniąją italų poeziją. Vienas iš šedevrų – *Himnai*, giesmės žmogaus ir gamtos didybei, pasaulį užkariausiančiai pagonybei.

Asta Žūkaitė

Gabriele D'Annunzio
Nekaltasis

Iš italų kalbos vertė
Asta Žūkaitė

Redaktorė
Asta Bučienė

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Viršelio dailininkas
Zigmntas Butautis

Maketavo
Eglė Jurkūnaitė

Tiražas 2000 egz.

Išleido UAB „Baltų lankų leidyba"
Palangos g. 4, LT-01402 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė"
Vakarinis aplinkkelis 24, LT–48184 Kaunas

9 789955 235217 >